ФЕБРУАР 2021

ВИВАК

ЧАСОПИС УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „С. ШКЕРОВИЋ" ПОДГОРИЦА

ВИВАК
ЧАСОПИС УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „С. ШКЕРОВИЋ" ПОДГОРИЦА
ФЕБРУАР 2021

Gimnazija
Slobodan Škerović
Podgorica

ЗНАК

ЧАСОПИС УЧЕНИКА

ГИМНАЗИЈЕ „СЛОБОДАН ШКЕРОВИЋ”

ПОДГОРИЦА

Број 19

Шк. 2020/21. г.

Шк. 2020/21. г.

Корице:

Click Print – Подгорица

Координаторке:

Мирјана Перовић, проф.

Соња Шаковић, проф.

Сарадници:

Д. Јанковић, проф., Р. Чечовић, проф., Д. Пајовић, проф.

Мала изложба ЗНАКА:

Актив професора ликовне умјетности

Аутори Мале изложбе Знака:

А. Драгићевић, Б. Стругар, Б. Кликовац, Д. Бурџовић, Д. Петровић, И. Анђелић, И. Влаовић, Ј. Видаковић, Ј. Мартиновић, М. Радоњић, М. Чагоровић, М. Ћетковић, Т. Јелић, Н. Мићуновић, О. Брновић, В. Павићевић, Л. Вујошевић, С. Бјелановић, И. Јововић, С. Раковић, М. Мирановић, Т. Брајовић, М. Јовићевић, М. Влаовић, М. Шћепановић, Т. Блечић, Ђ. Каранфиловић, Л. Павићевић, А. Ровчанин, Ј. Башовић, Л. Гајевић, С. Кирсанов, Т. Орландић, М. Шалетић, Т. Радоњић, О. Митровић, Ђ. Шишевић, Г. Бошковић, Ј. Јањевић, Т. Симовић, А. Лопичић, А. Турусковић, А. Ђукић, И. Тодоровић, М. Николић, Н. Мугоша

Припрема:

Младен Јанковић, проф.

Издавач:

ЈУ Гимназија „С. Шкеровић" – Подгорица

Тираж:

200

Штампа:

Click Print – Подгорица

Драги наши гимназијалци,

Пред вама је нови број „Знака”.

Настао из жеље „да се не изгубимо у пустињи што расте”, као траг ученика филолошке гимназије, у мају 1997. године изашао је први број нашега часописа, асоцирајући ону општечовјечанску причу о „знаковима поред пута”. Десет сљедећих година филолози су стварали ризницу Гимназије: збирку радова из историјске и синхронијске лингвистике, ономастике, палеографије, семантике и, није нескромно ако кажемо, студија и есеја инспирисаних дјелима умјетничке књижевности из наставног програма, али и ван њега, те превода и препјева дјела насталих на страним језицима који су се у њој изучавали, књижевних и позоришних приказа и критика...

Кад је уведен један, општи смјер, у Гимназији се ништа битно, заправо, није промијенило – она је за све нас „стање духа, а не само образовање по одређеном наставном програму”. Од прије неколико година, у њој су поново млади филолози, математичари, ученици двојезичних одјељења, спортисти... Програми се мијењају, Гимназија остаје...

И зато „Знак” и даље траје. Као израз и потврда истине да је прошлост увијек у садашњости, само треба пронаћи путоказе и мостове. А садашњост – нове генерације, које проналазе своје мјесто и остављају траг...

Отворите корице, и пођите на путовање... Упознајте гимназијалце кроз литерарне и ликовне радове, откријте нашу тачку гледишта на различите теме – поглед на свијет ове генерације. Стићи ћете даље него што сте могли и сањати...

Јер дух не познаје границе – сви гимназијалци знају...

Координаторке

САДРЖАЈ

ПОВОД ЗА РАЗМИШЉАЊЕ ... 7

УВОЂЕЊЕ РИЈЕЧИ СТРАНОГ ПОРИЈЕКЛА У КОМУНИКАЦИЈУ – НАЧИН БОГАЋЕЊА ЛЕКСИКЕ ИЛИ ИЗРАЗ СИРОМАШЕЊА СОПСТВЕНОГ ЛЕКСИЧКОГ ФОНДА ... 8

КО ЋЕ НЕПОЗНАТО И НОВО САМ ДОКОНАТИ! ... 10

РУХА ПОХАБАНА ДУХОВНА ... 10

БИТИ РУЖА У МОРУ СУНЦОКРЕТА... ... 13

ЉЕПОТА ЈЕ У РАЗЛИЧИТОСТИ ... 13

ПЛАСТИЧНЕ ОПЕРАЦИЈЕ ... 16

СТАНДАРДИ (ФИЗИЧКЕ) ЉЕПОТЕ КРОЗ ИСТОРИЈУ ... 17

УНУТРАШЊА ЉЕПОТА ... 18

УТИЦАЈ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА НА СЛИКУ ТИЈЕЛА ... 21

МОЋ ПРЕДРАСУДА ... 23

ЧОВЈЕК XXI ВИЈЕКА: ПРИРОДА (СУОЧАВАЊЕ) ... 25

УТИЦАЈ КОВИД-а 19 НА СВЕ АСПЕКТЕ ЗДРАВЉА МЛАДИХ ... 25

ИЗОЛАЦИЈА – СУОЧАВАЊЕ СА СОБОМ, ИЛИ ПРИЛИКА ДА СХВАТИМО КОЛИКО НАМ ЗНАЧЕ ДРУГИ… ... 27

ДА ЈЕ СВЕ БИЛО САМО МАЛО РАНИЈЕ, ИЛИ БАР САЧЕКАЛО ДА ПРОЂЕ МАЈ… ... 30

ДАН ПОСЛИЈЕ… МЈЕРА ИЗОЛАЦИЈЕ ... 34

ЧУД(ЕС)НО ДОБА ... 35

МИРИС ЛИПА ИЗ ДВОРИШТА ГИМНАЗИЈЕ… У АПРИЛУ ... 39

БАЈКА О КОРОНА ВИРУСУ ... 41

КРЕАТИВНО О АПРИЛСКОЈ СВАКОДНЕВИЦИ 2020. г. ... 42

СТИЛСКЕ ВЈЕЖБЕ IIIф (ГРУПНИ РАД) ... 42

ДА ИЗДРЖИМ (НЕ) МОГУ ... 43

ПОЛИЦИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ ... 45

У ИЗОЛАЦИЈИ (репортажа) ... 46

ПРАВИЛНИК О ПОНАШАЊУ УКУЋАНА У ДОМАЋИНСТВУ ТОКОМ ИЗОЛАЦИЈЕ ... 51

ЗАПИСНИК СА ПРВОГ САСТАНКА ПОРОДИЦЕ ЗЛОМИСЛИЋ ... 55

ХУМОРОМ ПРОТИВ АПРИЛСКЕ СВАКОДНЕВИЦЕ ... 58

БУНИМ СЕ, ДАКЛЕ – ПОСТОЈИМ ... 59

РЕКАО ЈЕ: „ЈА САМ ЧОВЈЕК ДВАДЕСЕТ ПРВОГ ВИЈЕКА!” ... 59

А МЈЕСЕЦ... МЈЕСЕЦ ЈЕ ДАЛЕКО ... 71

ЗАШТО ВОЛИМ МЈЕСЕЦ ... 71

МАЛА ГАЛЕРИЈА ИЛУСТРАЦИЈА ... 88

СА ЧАСОВА УСМЈЕРЕНОГ ЧИТАЊА… ... 89

„ЕВГЕНИЈЕ ОЊЕГИН” А. С. ПУШКИНА ... 89

ЧИТАЛАЧКИ ДОЖИВЉАЈ : ИНТЕРПРЕТАЦИЈА КЊИЖЕВНОГ УМЈЕТНИЧКОГ ДЈЕЛА ... 94

„ЗИМСКА ИДИЛА” ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА ... 94

РОПСКИ/ ПОЧАСНИ ЖИГ ... 100

„ДНЕВНИК ЈЕДНОГ ЛУДАКА” Н. В. ГОГОЉА ... 104

MEMENTO MORI ... 113

СТАНОВНИК ДРЖАВЕ БЕЗ ГРАНИЦА... 116
УМЈЕТНИК КАО ИЗДВОЈЕН ЧОВЈЕК И СТРАНАЦ У АНДРИЋЕВОЈ ПРИПОВИЈЕТКИ „МОСТ НА ЖЕПИ” 116
АЛИЈА ЂЕРЗЕЛЕЗ ОД УЗВИШЕНОГ И ХИПЕРБОЛИСАНОГ ДО ТРАГИЧНОГ ЈУНАКА 118
ЧИТАЛАЦ XXI ВИЈЕКА ПРЕД ТЕКСТОВИМА МОДЕРНЕ КЊИЖЕВНОСТИ 120
ДА ЛИ СМО СВИ ПОМАЛО АЛБАТРОСИ 120
УПОРЕДНА АНАЛИЗА БОДЛЕРОВЕ ПЈЕСМЕ „АЛБАТРОС” И МАЛАРМЕОВЕ ПЈЕСМЕ „ЛАБУД” 124
МОТИВ ЖЕНЕ У ПОЕЗИЈИ ЈУЖНОСЛОВЕНСКЕ МОДЕРНЕ 125
МИСАОНЕ ПРЕОКУПАЦИЈЕ ПЈЕСНИКА ЈУЖНОСЛОВЕНСКЕ МОДЕРНЕ 130
„И СВЕТЛОСТИ ЈЕ ЈЕДНА ЗРАКА МЕРА И ЦЕНА СВИЈУ СТВАРИ” 134
„ВАЈ, ВЈЕТАР ХУЈИ…” 136
„НА ПО ПУТА” АЛЕКСЕ ШАНТИЋА 137
МОЈА КАРТА АФРИКЕ 139
СУМАТРА – СЛОБОДНО И ТИХО ПРИБЈЕЖИШТЕ 143
КОРАК НАПРИЈЕД 144
ПРИЧАЛА МИ СТРАХИЊИНА ЉУБА 144
АКО НЕМА МОЈИХ СЈЕЋАЊА, НЕМА НИ МЕНЕ 145
СКИЦЕ АЛЕКСАНДРИНЕ ВУЈАЧИЋ 147
НЕКОЛИКО ЛЕТЊИХ ДАНА ДЕТИЊСТВА 147
ГЛЕДАЛАЦ XXI ВИЈЕКА 149
ПИСМО... 149
ПОРОДИЦА XXI ВИЈЕКА 150
СВИ ШУМОВИ У КОМУНИКАЦИЈИ ЈЕДНЕ ГИМНАЗИЈАЛКЕ С РОДИТЕЉИМА 150
ЛЕКСИКОЛОГИЈОМ НА АПРИЛСКУ СВАКОДНЕВИЦУ 2020. Г. 151
ИСТРАЖИВАЧКИ РАД ИФ 151
ЛИЈЕП ЗАДАТАК 151
ДОБАР, ДОБРА, ДОБРО… 155
СЛИВАЊЕ РИЈЕЧИ – ИЗАЗОВ ДОК ЛИЈУ ЈЕСЕЊЕ КИШЕ 167
КРАТАК ПРЕГЛЕД „ОПАСНИХ РИЈЕЧИ” 167
УЧЕНИК XXI ВИЈЕКА : ПИСМЕНОСТ (СУОЧАВАЊЕ) 168
КОМУНИКАЦИЈА НАШЕГА ДОБА 168
ТЕХНОЛОГИЈА, КОРОНА И ЈА 172
БИТИ „З ГЕНЕРАЦИЈА” 174
ПИСМЕНОСТ ИДЕ У ДИГИТАЛНОМ СМЈЕРУ 178
ЕЛЕКТРОНСКА КОМУНИКАЦИЈА ПРИЈЕ И ТОКОМ ИЗОЛАЦИЈЕ 180
ОД ЧИТАЛАЧКЕ ДО ТЕХНОЛОШКЕ (НЕ)ПИСМЕНОСТИ 183
ОД ЧИТАЛАЧКЕ ДО ТЕХНОЛОШКЕ ПИСМЕНОСТИ 184
ЧИТАЛАЧКА И ТЕХНОЛОШКА ПИСМЕНОСТ – КЉУЧ МОДЕРНОГ ОБРАЗОВАЊА 187
ОНЛАЈН НАСТАВА КАО ИЗАЗОВ 190
ПИСМЕНОСТ ИЛИ НЕПИСМЕНОСТ – ПИТАЊЕ ЈЕ САД 192
СВАКО КО ПРЕСТАНЕ ДА УЧИ ЈЕ СТАР, БИЛО ДА ИМА ДВАДЕСЕТ ИЛИ ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА (Хенри Форд) 200

КОМУНИКАЦИЈА XXI ВИЈЕКА 212
ДОЛАЗЕ ЛИ, ИЛИ НЕ ДОЛАЗЕ? 212

ПОВОД ЗА РАЗМИШЉАЊЕ...

В. Васић–Т. Прћић–Г. Нејгебауер

***Du yu speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, treće, elektronsko, izdanje**

REČ UNAPRED

„Downloadovao sam onaj fajl, pa ću ti ga poslati e-mailom kao atačment. Definitivno je super! Samo da uspem da se nakačim. See you!" — piše krišom na ceduljici jedan osnovac svom drugu za vreme časa, a čitalac jednog časopisa za mlade moli redakciju — *„And please, ako biste mogli da objavite jedan veliki poster s njom"*. Jedan nedeljnik naslovljava tekst sa — *„Step by step — u provaliju"*, a u prevedenom članku jednog mesečnika stoji — *„She is a real heartbreaker! — rekao je De Palmi"*. Na kom jeziku su ovi primeri? Nije baš sasvim srpski, a nije ni engleski. Očigledno nešto između, nešto što bi se — pomalo šaljivo, ali na žalost prikladno — moglo nazvati ***anglosrpskim jezikom***. To je jedna nasumična i proizvoljna mešavina (odnosno *miks* ili *mix*, kako na tom „jeziku" treba reći i pisati), čija je glasovna struktura srpska, čiji su oblici uglavnom srpski, čije su reči često nepotrebno pozajmljene iz engleskog i najčešće loše prilagođene sistemu srpskog jezika, tako da se koriste bez ustaljenih pravopisnih, gramatičkih ili izgovornih oblika, a ponekad i bez ustaljenog značenja.

Ovaj jezički tip nastaje u procepu između dobro utemeljenih akademskih načela, po pravilu nedovoljno poznatih široj javnosti te stoga i nedelotvornih, i potrebe da se imenuju novi predmeti, pojmovi i pojave s kojima se deo govornika srpskog jezika upoznaje preko engleskog. Bojazan da u datom kontekstu srpska reč neće odgovarati u potpunosti engleskoj i nužnost da se što pre nađe reč za novi pojam podstiču sve intenzivnije preuzimanje engleskih reči. On[e] nekad upotrebljavaju paralelno sa srpskim rečima ili onim[a] porekla a već odomaćenim, ali ih još češće istiskuju. Pods[eća] samo da u dnevnoj štampi i političkom jeziku *implementaci[ja]* šno potiskuje i *sprovođenje* i *realizaciju*, dok se pacijenti sada upućuju na *monitoring*, a ne na *kontrolu*.

(Филозофски факултет – Нови Сад)

УВОЂЕЊЕ РИЈЕЧИ СТРАНОГ ПОРИЈЕКЛА У КОМУНИКАЦИЈУ – НАЧИН БОГАЋЕЊА ЛЕКСИКЕ ИЛИ ИЗРАЗ СИРОМАШЕЊА СОПСТВЕНОГ ЛЕКСИЧКОГ ФОНДА

Сенку која се застрашујуће над нашим језиком наднела представља енглески језик. Није му довољна цела територија Енглеске, Америке, Аустралије, него покушава и да пороби наш јадни, нестабилни Балкан!

Ратови се више не воде на бојном пољу. Бомбе се сада бацају неприметно, али стратешки, тако да ће њихово разарање приметити само оштроумни појединци. Прва бомбардовања извршена су кроз сферу филма и музике, а сада су већ и на свим другим пољима, од козметике, технике, преко игрица и друштвених мрежа. Англицизми нас опкољавају! Где год погледам, налећем на речи попут: *рили, бјути, хартбрејк, кукинг шоу...* Најгоре је што већина њих није ни правилно, а негде ни уопште транскрибована како би биле у складу с нашим правописном нормом.

Разлоге оволиког разарања нашег језика енглеским речима треба тражити у нама самима. Ми смо погодно тло јер његовом утицају не само да се не одупиремо већ смо га и жељни. Имајући у виду да смо земља у развоју, увек смо са дивљењем гледали западне земље. Сада коришћење англицизама апсурдно показује моћ и престиж јер доказује знање енглеског језика.

Највише се бојим за млађе генерације, које тога нису ни свесне и за које искључивање енглеских израза значи искључивање из друштва. Тога треба да се стидимо!

Сматрам да смо сада дошли до врхунца, и да се сада морамо борити – сад или никад! У супротном, плашим се да ускоро нећу успети ни да разумем млађег брата. Са само осам година, његов речник су већ преплавили изрази попут *киловати, рифрешовати, рифиловати* због утицаја игрица.

Сачувајмо посебност нашег дивног језика! Кренимо од тога да прво утврдимо сва разарања или, што би мој брат рекао: *Рифрешујмо мозак!*

Нина Рачета, IIIф

***

Крајем јануара ове године, била сам у прилици да у оквиру различитих радионица радим интервјуе у бројним школама енглеског језика у нашем граду. Изненадило ме када сам чула да неке од њих у понуди имају курсеве и за дјечицу која су тек напунила годину дана живота. Сјетила сам се своје сестре када је имала годину дана, и силне муке да јој објаснимо разлику између значења ријечи *мама* и *тата*.

Када сам се, као прави новинар, вратила кући и прегледала своје биљешке са интервјуа, схватила сам да је сваки од испитаних професора с поносом изјавио да њихови ученици неријетко говоре енглески боље од матерњег језика. Чак су и они сами често током говора често користили енглеске ријечи, неспретно покушавајући да их прилагоде нашем језику. Док сам их слушала, све је то мом уху прошло неопажено. Могла

бих да окривим трему да није било једног детаља! Не само што су те ријечи прошле неопажено већ их нисам запазила ни када сам читала биљешке! *Кликнуло* ми је тек кад сам почела да пишем текст!

Интервју сам радила с најбољом другарицом, па смо и текстове о њима писале заједно. Силно изненађење нас је навело на разговор, жучни, а свака трећа ријеч коју смо изговориле била је на – енглеском! Да тада нисмо баш о томе дискутовале, све би прошло неопажено.

Да сте ме само неколико минута прије тога питали да ли сам писмена, прилично увријеђена одговорила бих вам да јесам, али сам у тренутку почела да пре/испитујем све! Ипак сам ја млади филолог!

Не могу рећи да сам драстично промијенила свој говор. Да ли сам га побољшала? Сасвим сигурно, и то значајно! Да ли још увијек у сваки исказ убацујем ријечи из енглеског? Често, али сам бар тога свјесна и желим да се исправим. На крају крајева, то је први корак ка промјенама!

Ена Беговић, IIIф

***

Појава да народи наклоњени јачим силама преузимају лексику од њих кроз историју је била честа – посебно на нашем простору. Данас нисмо у опасности од окупатора, али мислим да западњачки талас полако долази по нас. Let's go! Да видимо како ћу *хендловати* ову тему...

Нисам никад размишљала како би жаргон младих и позајмљенице из енглеског могли да буду добра тема за писмени о творби ријечи и лексици. А, ето, сад ми паде на памет: у посљедње вријеме придјев *бејзик* (basic), који значи *основни, једноставни*, користи се у жаргону умјесто *исти, једноличан, који се уклапа у средину*. Конверзијом, овај придјев постаје именица, а додавањем суфикса -ара настаје *бејзикара*, која означава женску особу која се ни по чему не разликује од средине.

Бејзик људи, често желећи да се уклопе са њима омиљеним америчким свијетом, буквално преводе фразе из енглеског језика. Тако смо по школским ходницима имали несрећу да чујемо: *То није моја шољица чаја!* (*Not my cup of tea* – није то нешто што ми се свиђа, није по мом укусу) *или: Замисли се у његовим ципелама,* за коју ми имамо фразеологизам *бити у његовој кожи.*

Њихова жеља да се представе као *кул, урбани* и *up to date* не завршава овим. Свуда и стално око нас су *хепенинзи* (иако се ради о обичном, свакодневном догађају) или се, пак, организује *пикник* (а, заправо, то је само породично роштиљање у дворишту), јер се чини да су ова догађања тако занимљивија и битнија.

Не мислим да језик треба свим силама чувати од промјена, јер је мијењање уобичајена језичка појава од које не треба, а и не може се побјећи. Међутим, вољела бих да се и млади и старији запитају: одакле стална потреба да се свим силама прилагођавамо Западу; зашто потискујемо сопстени језик и културу? Некритичко утапање у западњачке идеале свим силама баш и није *кул*, зар не?

Теа Мандић, IIIф

КО ЋЕ НЕПОЗНАТО И НОВО САМ ДОКОНАТИ!

РУХА ПОХАБАНА ДУХОВНА

Када би као свједочанство постојање пергамента о првим дневима раздора јединственога језика који божји укор начини неразумљивим народима, могли поредити језичком културом данашњице: спона међу два метежа (древног вавилонског и садањег) канда би била очевидна. Сопственом прам добру не хајемо – туђице, потискивање стандарднога језика, ћирилице, усљед технолошког описмењавања и, штавише, безмало тлачимо дар старословенски.

Изврнути себе руглу жаргоном припростога интернета (којекаквих веб страница, друштвених мрежа), англохолизмом (твореница англисте Т. Прћића), при томе и не промислити о оскрнављеном говору и писму, већма „благодјети" подмиривати, док ововремску епоху не може назначити ниједном поврх овоземаљском одликом: премда заточеник својих дјела, човјек у њима убира блаженства плодове.

О језичком чистунству филолог Павле Ивић каже: „Супротно наивном веровању филистара, чином језичког преузимања добива пре свега онај ко преузима. Тај је чин корак напред и у размицању граница изражајне способности језика, и у аспекту приближавања другима. (…) Немојмо подлегати примитивној накострешености према речи која није 'наша'. Оног тренутка кад је усвојимо, она ће постати наша."

Догледавам поводом ријечи ових – стање језика друге половине прећашњега вијека, ондашњих јаруга збитије (постојаних туђица, али једино спознајом мјере могу изићи на добробит језику), канда данас од помрчине понора језичку сјутрашњицу ни назрети нећемо. Ка архаизму, дакле, накреће лексикологија, дакако не неодрјешитије, и акцентовање, ћирилица, и бојазни нек не буде – хартија.

„Читалачка писменост подразумева разумевање, коришћење и размишљање о писаним текстовима, да би се постигли лични циљеви, развила знања и потенцијали и партиципирало у друштву."

:

Технолошка писменост подразумијева разумијевање, коришћење ~~и размишљање о писаним текстовима~~ технологије, да би се постигли лични циљеви, развила знања ~~и потенцијали~~ и партиципирало у друштву.

Суноврат зар није одбацити колијевку и ничице пасти пред оним што одсуством њеним ни не би поникло, камоли расцвјело? Полза сужњом јој бити, знања смјерити двојаком изобиља дању – језику и „просвијећеној" технологији? Нашто напоредо хуљење обију писмености, премда се међу њима спона видјети не може? Тим прије, умјесно бива прокламовати: мед се диване

содвајкада књиге, улудо ли нису булазни рачунара?

Каткад се излишни стари глас „јат" подозривости одаје: српскохрватски књижевнојезички црногорски израз саосјећа српску варијанту језика: према екавском изговору, када писати -ије/-је (корјен : коријен); каткад ће се одједаред речено одједаред и прибиљежити (итекако : и те како); каткад се надјене ријечи двозначна конструкција, откоје једна не значи ништа (неизмјенично : наизмјенично; разочарење : разочарање); каткад се гласовне алтернације ниподаштавају (отступити : одступити; разжалостити : ражалостити; образчић : обрашчић); каткад се љепота наших ријечи не зна, туђице као бујице затру сваки траг рјечнику старина, штавише, шкриње спасења. Каткад се на порталима, онлајн задругама тушта и тма поменутих нејезичких раскршћа устреми једноликом калдрмом противоразумља: несвјесној (свеопшта схватљивост нада њоме бди, премда нит се зна шта рећи, нит се има шта рећи); самољубивој (такође, поимања, знати рећи и имати рећи, могу се упоредити ништавношћу, али истрајна уобразиља ум раскројава); каткад тиња плам приупитани: како рећи. И каткад се знак читалачке писмености (камо хвала свугдашњим знаковима!) огледа у тој упитаности (подједнакој одредници „мислити"; притом, експлицитна се питљивост поводи својеврсним дружбеницама – сазнањима): обнемарни каприс прам језику јесте здање ванредно човјеку, неимаром се невин ословљава.

Премда се писменост технологије свеприсутним приручницима, до танчина представљеним одјељцима (ко ће непознато и ново сам доконати!), подругује проницљивости, док с таквим подробностима свеприсутне сипе крепке којештарије додијале (најприје треба молити лектора за медије, потом и разноразна интернет начела), сопствене истине (уистину неугледне, траљаве) може строго изнаћи читалачким: вриједношћу увида тема и идеја, смисла текста; сштином и релевантношћу података у релацији тражених података; интерпретацијом значења текста; промишљу о композицији, структури и просудом њином. Опус прост, подвргнут увјештавању, једним те једним редовитим поступцима, намјенама; писци предани, регуле механицизма сљедбеници, распона омрзјели гордници; читаоци раздрагани, просвијећености танане, зацијело ваљане (писцима се одликују!): сред полуправоугаоника, уврх стартнога прозора, крађих страница налик полукружним луковима, геометријске фигуре подобне ваљку, браузера, искуцати истакнуту веб адресу; на новонасталом прозору неопходно је потребно унијети јузернеим, као и својски вама пасворд; напосљетку, очигледни, плави, сада пак цјеловити правоугаоник, бијела фонта сврсисходна, кликнути неизоставно за успјешно логовање... (одломак приступа електронским платформама)

Антиком се дивном оваплоти мисао, окрете човјеку, китњастости многорјечја, јединству разума, љепоте и морала, зрелој просвијећености, „патњи ради саме патње", подражавању експлицитности, идеалних сштина, веће минулих ништа доба, руха похабана духовна, ропцу обљубљена, сутон днева свог предсказује...

Лит.:

Д. Павловић Бабић, Д. Кузмановић, *Развој и емпиријска провера концепта читалачке писмености – међународна перспектива*, *Књижевност и језик*, Београд, 2006

В. Ђукановић, „Да ли интернет и СМС поруке уништавају српски језик?”

Милица Спасојевић, IIIф

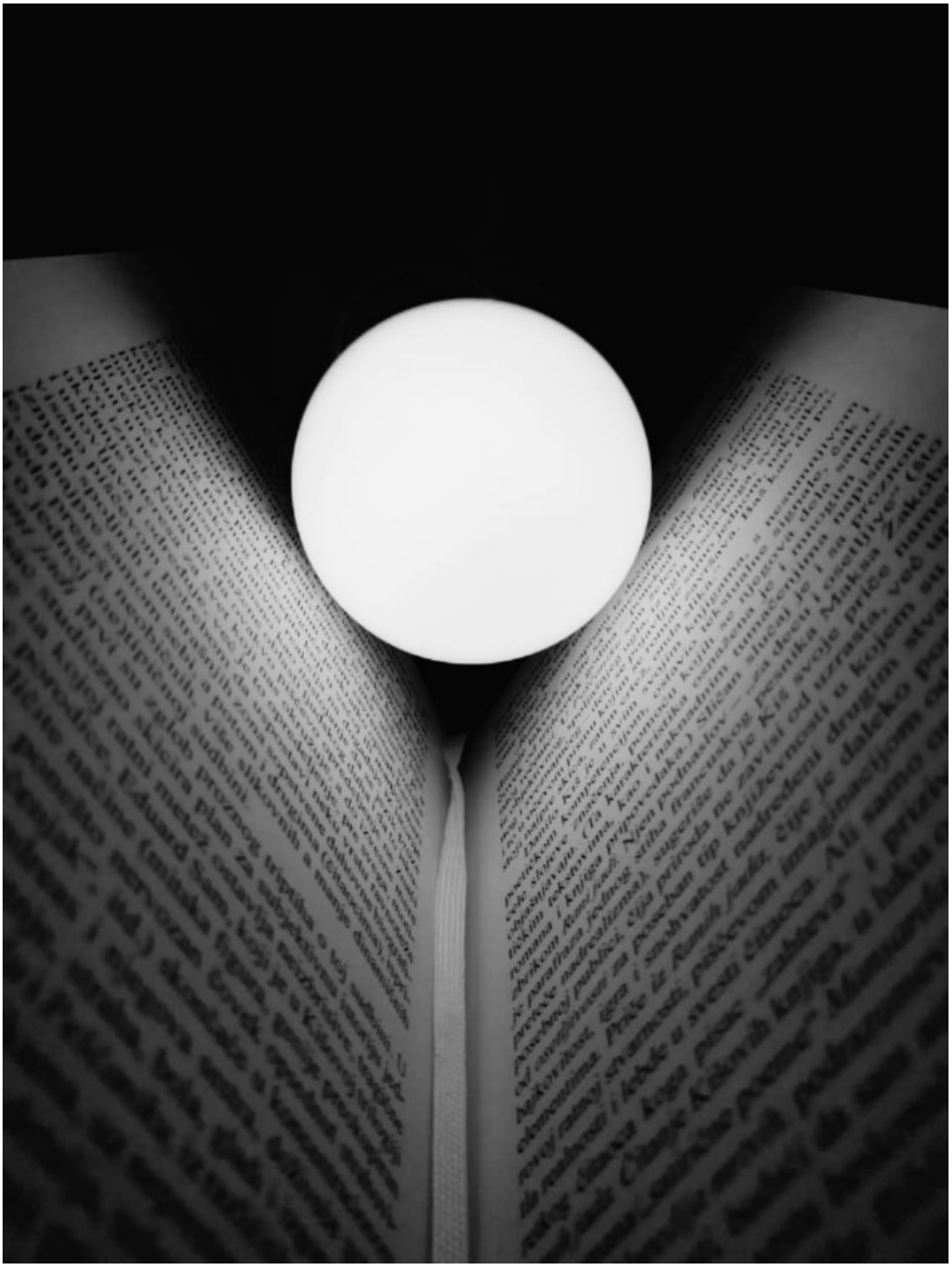

БИТИ РУЖА У МОРУ СУНЦОКРЕТА...

ЉЕПОТА ЈЕ У РАЗЛИЧИТОСТИ

Друштвене норме се мијењају како вријеме пролази, па су другачији и ставови околине која те критеријуме прати. Данашњи стандарди љепоте се умногоме разликују од претходних и доносе другачија схватања која друге особе прате, а која могу довести до непријатних ситуација и погрешних закључака.

Бити физички привлачан људима, подразумијева каткад кориговања и претјерану пажњу посвећену физичкој појави. Нажалост, прва ствар која се уочи код особе је њено тијело, односно њена грађа. Ако је дјевојка пунија или мршавија, односно ако нема грађу пјешчаног сата, или ако момци немају макар назнаке атлетске грађе, постају мање привлачни и прихваћени с извјесном одбојношћу. Ако се на лицу препознаје вријеме обиљежено пубертетом, стварају се, инстинктивно, предрасуде и претпоставке које воде ка погрешној слици те особе. Друштво на основу хаљине/одијела често изводи закључке који су некад претјерани, неумјесни и који знају повриједити осјећања људи на које се односе.

Физички изглед, иако чини дио првог утиска, није и не треба бити пресудан. Живот није бајка, па да су ружни људи, без изузетка, лоше особе и да морају бити лијепи да би били добри. Или Beauty или Beast. Не постоји ништа између, што показује колико су данашња размишљања погрешна и колико осуде садрже у себи.

Особа је мршава? Аноректична је. Пунија је? Обожава храну. Има свијетли тен? Није здрава. Има тамнији тен? Поново не ваља. Ожиљци? Не воли себе, вјероватно привлачи пажњу. Чупава коса? Не води рачуна о себи. Исправљена коса – жели нешто што нема. Гледа цртане филмове? Неозбиљна је. Чита озбиљне књиге? Умишља нешто.

Физички изглед и уопште физичка појава нас не карактерише као особе, нити показује колико вриједимо и колико треба да будемо (не)видљиви свијету. Облик тијела не треба да нас чини посрамљенима или изазива лош осјећај у нама. Постојање ожиљака, целулита, младежа, бора, подочњака, вишка килограма представља мапу нашег тијела, нашу савршену несавршеност, која нас чини јединственим и посебним. А посебност је најљепша особина сваке особе у овом свијету. Када упознамо неког и прихватимо га као особу са врлинама и манама, када га заволимо и у потпуности прихватимо, одмах нам постаје и привлачнији, физички љепши.

„Ваше боре значе да сте се смејали, седа коса да сте бринули, а ожиљци да сте живели." Поента је

бити себи лијеп и привлачан, с осмијехом прихватити све своје (не)равнине, мане и недостатке. Чувајмо љепоту у себи, у искричавим очима и густим трепавицама, међу избораним прстима и праменовима испуцале косе. Јер је све то дио мозаика који представља нас… и нашу душу.

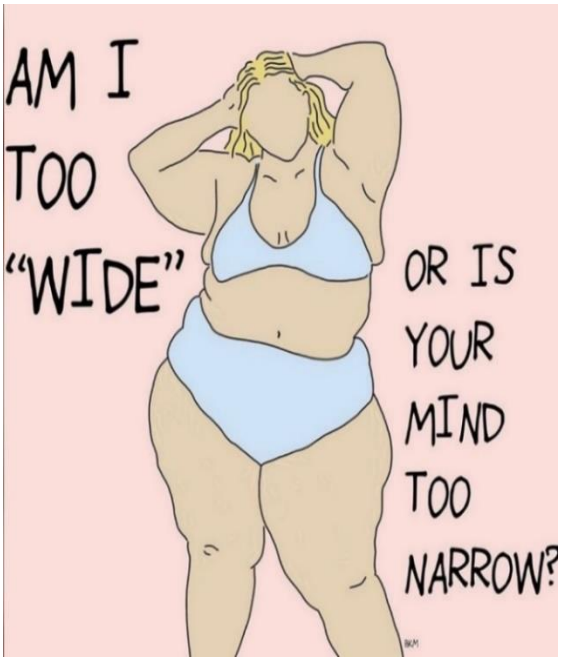

Јулија Мијушковић, Iи

***

Одмах при рођењу, настојимо да личимо на своје родитеље. Зашто се још додатно трудимо да личимо на своје идеале, људе које сматрамо бољим од нас?

Буди промјена у свијету! Зрачи неком сасвим новом, још непознатом енергијом по којој ћеш бити препознатљив. Умјесто што богатимо своје гардеробере различитим бојама, требало би да украсимо своју личност разним искуствима, мишљењима, ставовима и особинама које ће представљати симбол нашег постојања.

Кожа је то што се види споља, а изнутра траје једно чудно, снажно, скоро неподношљиво стање, које нас одваја од свијета сличности. Наш карактер.

Ко каже да о укусима не треба расправљати?! Сваким својим ставом и размишљањем испољаваш једну своју особину, и тако градиш нераскидиву магију између себе и саговорника. Не треба се свађати, али аргументовано расправљати, свакако – да. Љепота је у различитости два врло блиска срца. Она показује да се љубав збива и између два потпуно различита човјека. Вегетаријанца и вегана, спортисте и књижевника, припадника црне и бијеле расе. Имамо разум управо да бисмо спознали људске различитости, прихватили их и прилагодили им се.

Умјетност је уздићи се од једноставности. Умјесто што прекоријевамо особе са иновативним изгледом, могли бисмо и сами постати новост. Јер, свакако, сви имамо бар једно заједничко: нестаћемо са овог свијета као да никада на њега нисмо ни крочили.

Стога се трудите да будете ружа у мору сунцокрета.

Сташа Радуновић, Ie5

ПЛАСТИЧНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Живећи у 21. вијеку, ми заправо живимо у свијету заблуда, свијету предрасуда, свијету гдје је срамно бити различит, гдје је срамно његовати своју личност каква нам је дата од Бога.

Зауставите ли се понекад и бар на тренутак размислите о свијету око вас? Да ли сте икада размишљали о томе да живите у свијету у којем управљају они који желе да своје идеале наметну вама да их и ви зовете својим? Да ли сте се икада запитали зашто нам је одједном огледало постало најбољи пријатељ, а ваше тијело најгори? Да ли сте га икада видјели? Савршенство је само једна егоистична ријеч коју су измислили људи који нису ни приближно савршени, да би је користили као опис себе.

Зашто као свој одраз у огледалу видимо „дебело" умјесто здраво тијело које нам омогућава стабилан живот? Зашто видимо „мршаво" умјесто различито? Зашто видимо дебеле, умјесто снажне руке?

Питање је: Како смо могли да допустимо да нам највећи проблем данашњице буде „идеална слика тијела" поред толико важнијих тема.

Сва ова питања зашто и како наметнули су људи који из жеље за богатством и славом нису мислили на остатак свијета. Свој изглед смо почели доводити у питање послије појаве телевизијске идеје о савршеној фигури и савршеном изгледу. Заправо, гледајући медијско поимање љепоте све што можемо видјети је пропаст, анорексија и губитак здравља.

Намећући своје идеале, медијске личности нас тјерају да мијењамо себе. Одједном смо у стању хипнозе, одузета нам је моћ рационалног размишљања. Све што желимо је да будемо као неко други. Допуштамо себи да уништимо тијело које нам је Бог подарио да би нам живот на Земљи био лакши. Допуштамо себи да напустимо своју јединственост и различитост трудећи се да постанемо неко други. Многе особе у нади да ће најзад постати „савршени" подвргавају се различитим врстама пластичних операција, а тако воде своје тијело у пропаст и ризикују да тиме наруше своје здравље.

Зар је све ово вриједно труда? Зар стварно мислимо да ће нам живот бити љепши тако што ћемо кроз њега ићи као порцеланска лутка, као нечија копија, умјесто да допустимо себи да уживамо у животу и у свему ономе што нам он доноси?

На тренутак затворите очи. Зауставите вријеме и замислите свијет препун људи истог изгледа, истих ставова, истог начина размишљања и понашања. Страшно, зар не?

Нађа Лазовић, Ia

СТАНДАРДИ (ФИЗИЧКЕ) ЉЕПОТЕ КРОЗ ИСТОРИЈУ

Стандарди физичке љепоте су кроз историју за црногорски народ били изузетно важни. Црногорци јако држе до чињенице да су наочит народ, као и да су по висини други у свијету. Наравно, с правом сматрајући да је висина обиљежје физичке наочитости.

То претјеривање у истицању и форсирању значаја физичког изгледа наметала су предања, митови, легенде, народна поезија и породичне приче у којима се физичка љепота истицала једнако колико и чојство и јунаштво.

И не би то било тако страшно да се идеализовање доброг физичког изгледа није претворило у неку врсту генетске селекције која је наочитима обезбјеђивала статус у друштву, а онима који се налазе на супротом крају скале љепоте, обезбјеђивала вјечити усуд.

Колико је то неписано правило форсирања и слављења физичке љепоте импоновало, исто толико се онима који се нијесу уклапали у идеал, или имали било какав физички недостатак то претворило у зли усуд, и то не само лични већ породични и племенски. Из прича које сам чуо од старијих, сазнао сам да се, уколико је у породици рођено дијете са било каквим недостатком, проглашавало мртвим или просто закључавало – јер је био или била застиђе. Такође, оно што је трагично, нико се из те породице није могао оженити или удати. Не макар без муке и доброг мираза.

Како и не би било тако кад су Црногорци, један од најсиромашнихих народа на тлу Европе, понијели славу коју и дан-данас баштине – да имају најљепшу и најбогатију народну ношњу! По причи мојих предака, сељани би живјели изнад избе – гдје им је спавала стока – али су зато сваки новчић знали потрошити на изузетно скупу и раскошну одјећу и обућу. Све у славу љепоте!

Толеранција према физички неугледним је с временом јачала, али је слављење лијепог физичког изгледа остало скоро једнако важно као и прије. Око тога се развила цијеле индустрија фитнес гуруа, естетских хирурга, нутриционисте, стилиста итд. Свих оних који ће вам помоћи да постанете љепша верзија себе.

Ово је појачано чињеницом да живимо у доба када се стандарди постављају негдје, било гдје у свијету, и истовремено – путем друштвених мрежа – долазе до нас, а ми помно пратимо све новитете који подразумијевају стандарде љепоте.

Иако сам и сам типичан припадник младе генерације Црногораца која држи до тога да треба бити дотјеран и приказати најбољу верзију себе – хоћу да вјерујем да се морамо окренути онима око себе јер је љепота у оку посматрача, и тај лијепи одраз у очима других треба заслужити не само изгледом…

Алекса Аковић, I г

УНУТРАШЊА ЉЕПОТА

Колико заправо наша друштвена свијест познаје појам унутрашње љепоте? Лако је уочити одијело човјека, и судити га по украшеној корици спољашње личности. Али о љепоти о којој нам говори унутрашња љепота човјека, не говори нам ни најљепше одијело.

Упознајмо себе и друге, сазнајмо које квалитете носи наша унутрашња љепота. Носимо је са собом и пружамо је одабранима. Нећемо дозволити да је упозна пролазник на улици, ту прилику пружићемо онима за које сматрамо да треба да упознају нашу личност. Своје ЈА нисмо ми споља, већ ми изнутра. Унутрашња љепота је манифестација доброте, живота без цијене и наше ширине. Оком није видљива, она се осјети и због тога нема цијену, одговорна је за наш сваки потез и ширину духа који влада нама, осјећај душе. Често чујемо изреку од мудријих и искуснијих како некоме не вриједи богатство ако је у души сиромашан. Данашњем друштву је много важније украсити и употпунити спољашњу љепоту, али управо унутрашња је она на којој треба радити. Треба да спроведемо свој дух ка чарима доброте. Уколико успијемо у томе, осјећамо се неупоредиво љепше и задовољније у односу на задовољство које осјећамо приликом уљепшавања нашег спољашњег одијела. Таква љепота је свачији циљ, и она је та која игра велику улогу у нашем животу и размишљањима. У потрази ка испуњеној унутрашњој љепоти склони смо чак и да мијењамо своје ставове, да помјерамо границе. Тога нисмо свјесни, све схватимо управо након наше промјене на том путу. Таква љепота никада не губи свој сјај, вјечан је и истрајан, никада нас неће напустити. Године и многа искуства са собом могу донијети више бора на лицу, вишак килограма, али никада не могу нашкодити унутрашњој љепоти. Када је на вријеме његујете, она остаје таква цијели живот и она је истински опис ваше личности.

Не дозволите да вас утицај друштва завара, да се дајете погрешним стазама, чврсто задржите чари унутрашње љепоте јер је она једина вриједна и вјечна.

Маша Ивановић, Ia

***

Нови је дан, увијек нечему тежимо. Радимо на томе да будемо бољи од других, бољи од себе самих, често журимо, мислимо и у свему томе заборављамо оне ситне чари наше душе, мале унутрашње љепоте а уствари толико значајне и скривене у нама. Око види све оно што душа осјећа. То унутра се све види споља. Знамо ли то?

Свијет око нас је пун изазова, различитости, борби. Да ли вас то гуши или гура напријед? Оно што имамо често нас чини срећним, али увјек желимо више. Желимо сигурност, дом, успјех, љубав. Али како се, у ствари, заиста осјећамо? Љепота долази изнутра, пламен нашег срца грије наше лице. Радимо на себи. Набацимо осмијех, пружимо руку, читајмо књиге, гледајмо небо! Оно што немаш у себи, не можеш ни дати. Зато диши, радуј се! Живи! На свијет треба гледати очима дјетета, њежно и наивно, искрено. Све лоше мисли трују нашу душу, кидају њене дјелове као перје. Зато, свијете, стани, застани на трен! Загрлимо оне што волимо, напишимо стих! Корачајмо сигурно, наш поглед нека шири љубав около! Понекад добијемо све, некад, пак, губимо. Живот се зове то. Али кад чувамо осмијех и љепоту, нисмо никада изгубили. То нас јача, гура напријед. Све вриједно је у нама: нада, вјера, борба. Друго је пролазно, потрошно, можемо створити опет, али неке драгоцјености морамо сачувати, оне немају цијену. Човјек који умије да воли, загрли, осјећа се срећно. Његује љепоту у башти свог срца. Осјећамо ли мирис цвијећа, траве, кише? Видимо ли дугу, штитимо ли немоћне? То нас краси, то нас чини људима. Када нас вјетар понесе у другом смјеру, губимо себе. Често нас у погрешне улице живота воде сузе, тешке ријечи или, пак, усамљеност... Али не. Нисмо сами никада, ако имамо себе. Прочитајмо књигу. Одбијмо да се поклонимо суштини и монотонији. Одбијмо од себе лаж, површне људе, лоше намјере. Све што се нуди, а не прихватимо наша је побједа. Осмијех на нашем лицу, наша је истина.

Латице руже падају, зима је. А онда? Није крај, долази прољеће, мирис његов се шири, латице се отворе. Тако је и са људима, рађамо се поново и ако некада сломи олуја. Зашто? Јер имамо жар борбе, љубави у себи, носимо радост и наду у скривеним одајама нашег срца. Ту никада нисмо на погрешној станици.

Теодора Балтић, Іц

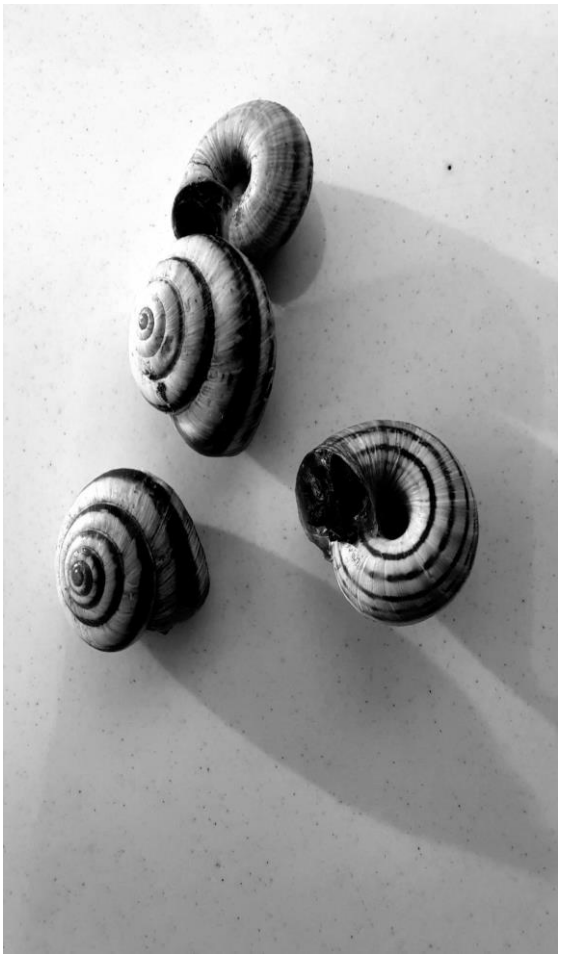

***

Љепота је веома широк апстрактан појам који обухвата много различитих активности које људи предузимају како би били привлачнији другима. Ово је разумљиво, посебно у данашњем времену, када смо сви под притиском какав ћемо утиск оставити, и да ли ћемо се уклопити у нашу околину и друштво. Овај притисак је ипак неоправдан и потуно непотребан, треба да будемо задовољни сами собом и трудимо се да будемо бољи свакога дана.

Када помислимо на љепоту, то нас одмах асоцира на изглед, како се неко облачи, колика му је килажа, и тако до бесконачности. Али оно што сви заборављају је друга, важнија врста љепоте – унутрашња љепота. Овај појам се данас све брже и брже губи. Људи погледају некога по први пут и одмах га осуђују и процјењују само по његовом спољашњем изгледу. Наравно, спољашњи изглед особе може да буде нека врста огледала које испољава каква је та особа изнутра, шта она воли, и какав јој је режим живота. Али то није увијек тако и не може бити изговор за лоше понашање према особи коју нисмо ни упознали. Увијек треба прво прићи особи и поразговарати с њом, питати је о њеним занимањима и размишљанима. Ни ово у већини случајева није довољно да потпуно упознамо особу, али ако нам се не свиђају њени ставови, увијек можемо прекинути тај однос с њом и наставити са својим животом. Нема потребе за ругањем, оговарањем или слично.

Данас, можемо слободно рећи, сви ми треба да порадимо на својој унутрашњој љепоти. То често подразумијева окончавање неких лоших пређашњих веза са људима или стварима које су имале лош утицај на нас. Али то ће се у будућности испоставити као добра промјена, јер ће нам помоћи да постанемо бољи људи. Такође, често морамо промијенити своје погледе на свијет и на околину за које смо одувијек знали да су лоши. На примјер, можемо постати отворенијег ума, што значи прилазити новим ситуацијама без икаквих предрасуда, јер не можемо знати какво ће нам оне искуство донијети. Једини начин да сазнамо је да то нешто испробамо и онда тек можемо формирати мишљење о тој ситуацији. Резултат може да буде проналажење новог хобија или чак упознавање нових људи који нам у будућности могу бити важан дио живота. Уз све ово треба још и обратити пажњу на наш свакодневни живот, на примјер, како се понашамо према људима које виђамо сваки дан, а никад се не осврћемо на њих. Само једно једноставно: „Здраво, како си," може им уљепшати дан и поправити њихову слику о нама. Наша унутрашња љепота се баш огледа у оваквим малим свакодневним интеракцијама и поступцима.

У суштини, није лоше трудити се да изгледамо добро споља, али никада не смијемо заборавити и увијек морамо тежити поправљању унутрашње слике, својих погледа на свијет и доброти. Ово је права љепота, коју ништа не може да замијени. Ако смо лијепи изнутра, осјећаћемо се срећније и боље, стећи ћемо праве пријатеље и бићемо бољи људи, што је данас веома потребно.

Ђорђе Кнежевић, Ie4

УТИЦАЈ ДРУШТВЕНИХ МРЕЖА НА СЛИКУ ТИЈЕЛА

Љепота је манифестација доброте, научили смо из Платонових дјела или љепота је продукт лијепе душе, казали би филозофи. Чему се то дивимо када кажемо да је неко лијеп изнутра? Шта нас код те особе очара?

Из овога закључујем: Када за неког кажемо да посједује унутрашњу љепоту, значи да нас је очарала његова душа, а не можемо да се не дивимо души која није добра.

Права љепота особе је у поступцима и односима са спољњим свијетом. Културна и интелигентна особа увијек је истински лијепа, богата је душом. Дешава се да када упознамо неку особу, помислимо: „Изгледа ружно, али кад смо почели да разговарамо, промијенила сам утисак", или: „Ова дјевојка је прелијепа, али боље да је ћутала."

Што је важније, наша ванјска или унутарња љепота? Често себи поставим ово питање. Можда зато што тражим одговор баш за себе. Лакше би ми било да на ово питање одговорим другарици него себи. Себе је тешко савјетовати и са собом није лако разговарати.

Самопоуздање, великодушност, искреност и отвореност квалитети су унутрашње љепоте. Многе особе су јако критичне према себи и на тај начин подривају своје самопоуздање а тако нарушавају своју унутрашњу љепоту. Понекад се и мени то дешава.

На то утиче више фактора и околности. Друштвене мреже, онлајн живот су неумољиви у рушењу самопоуздања и самопоштовања. То треба знати зауставити. Нико није савршен и сви имамо мане и врлине. Срећа извире из срца које је испуњено љубављу док чините добра дјела.

На друштвеним мрежама (facebook, instagram, snapchat) постоји значајна повезаност упоређивања изгледа с другим особама, а самим тим и незадовољство изгледом свог тијела, затим већи ризик за развој поремећаја исхране, стварање идеала мршавости и мишићавости… Врло је наглашена важност тјелесног изгледа уз велику опасност да све то утиче на ментално здравље младих особа.

На друштвеним мрежама људи гледају фотографије других корисника, сматрају друге људе срећнијима, мучи их мисао о туђим, љепшим животима и вјерују у животну неправду. Позитивна страна друштвених мрежа је друштвена повезаност и припадност.

Лијеп изглед није само резултат шминке, лијепе одјеће и спољашњости. Ако се осјећате добро у свом тијелу, сигурно ћете зрачити љепотом. Зато се потрудите да што чешће направите нешто лијепо што ће уљепшати дан људима око вас, али и вама самима. То постижете ако посједујете:

великодушност (помогли сте неком донацијом, савјетом, осјећај љубави према ближњима);

љубав (не морамо поклањати новац – само своје вријеме и љубав);

захвалност (често заборавимо да се захвалимо нарочито блиским особама, дјела су повезана са емоцијама);

једноставност (срећа је дубоко уткана у једноставности).

Мислим да лијепе особе имају предност. Али постоји још нешто врло важно. Физички атрибути су енергичност (нико не воли успорене особе), ведрина (осмијех изнутра, са срца), друштвеност (особа која привлачи), знање (сви волимо када имамо саговорника), духовитост (поред духовите и ведре особе осјећам се боље).

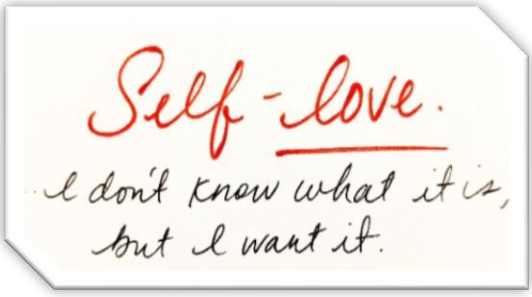

Анђела Радуловић, Iг

***

Друштвене мреже посљедњих година узеле су маха. Данас 90% популације посједује барем једну од многобројних друштвених мрежа. За разлику од периода од прије шест-седам година, када дјеца испод дванаест година нису смјела да посједују кориснички налог на друштвеним мрежама, данас свако дијете које полази у основну школу посједује телефон а на њему и друштвене мреже.

За тако младе особе које још увијек немају изграђен став и мишљење на различите теме, већ су врло поводљиве и свако туђе мишљење усвајају и преузимају као своје, друштвене мреже могу бити кобне. На друштвеним мрежама све се пласира као савршено и без грешке, што наравно у свакодневном животу није, па је таква и ситуација са људском фигуром. Дјевојке, а и мушкарци на друштвеним мрежама приказују своје тијело у најбољој форми коју граде дужи временски период, а поред тога многи од њих говоре, када је њихова фигура у питању, све је ствар генетике, а када се рефлектори друштвених мрежа угасе, оне се заправо изгладњују, држе ригурозне дијете, пију многе вјештачке протеине и супстанце за мишиће и то чини да се младе особе које се налазе са друге стране екрана осјећају угрожено, мање важно, битно, лијепо и питају се зашто они немају такву генетику.

Фотошоп, филтери и ефекти су нешто чиме се служе сви на друштвеним мрежама у већој или мањој мјери, па тако имамо прилику да свакодневно гледамо нереално уске струкове, широке бокове, велике груди, задњицу, плочице и мишиће мислећи да је то све реално, а заправо је све дорађено у различитим програмима. Кожа тијела многих особа на друштвеним мрежама је савршена, без и једне огреботине, длачице, ожиљка, модрице и осталих несавршености којих, наравно, као и сви људи имају, али се труде да покрију.

Овакав начин функционисања друштвених мрежа доводи до стварања нереалне слике тијела, комплекса и несигурности како код дјечака, тако и дјевојчица тинејџера који се неријетко подвргавају изгладњивању, претјераном тренирању са теговима великих тежина не би ли достигли резултат који свакодневно гледају на друштвеним мрежама. Након неког времена, када виде да је то немогуће јер је све инсценирано и изрежирано, падају у депресију, оболијевају од анксиозности, булимије и других опаснијих болести, а забиљежен је и велики број случајева суицида.

Зато треба да будемо свјесни себе, својих квалитета и околине и не дозволимо да друштвене мреже утичу на наше размишљање, мијењање нашег става и заборављане на праве животне вриједности, јер љепота долази изнутра, и сви су лијепи на свој начин.

Ања Мугоша, Ia

МОЋ ПРЕДРАСУДА

„Живимо у свијету у коме је лакше разбити атоме него предрасуде", мисао је научника и великог мислиоца Алберта Ајнштајна. Колико су предрасуде и стереотипи укоријењени у нама и како су постали најдраматичнији проблем у друштву?

У мом крају актуелна је тема хомосексуалност, која није прихватљива конзервативном друштву у којем живим. Већи дио друштва има став заснован на застарјелим вјеровањима, да је хомосексуалност болест или поремећај.

Овај начин размишљања доводи до депресије и осјећања одбачености особа које су жртве предрасуда. Најтеже је било њима самима да признају прво себи, породици, а посебно околини, да су различити, да су мањина. Генерацијама које су прве направиле бунт у друштву, које су највише биле исмијаване и психички и физички малтретиране, било је најтеже. Они су били најхрабрији и најодговорнији за боље сјутра будућим генерацијама.

Имала сам срећу да више пута боравим у Њујорку, граду у којем сам рођена и који ми је највише помогао да схватим шта је моћ превазилажења предрасуда. Њујорк је град у којем су предрасуде углавном превазиђене, у којем се сви поштују, без обзира на нацију, расу и сексуално опредјељење и који са правом зову „свијет у малом". Боравећи тамо, схватила сам да смо сви ми обични људи којима различитост даје додатну чар те нам живот чини љепшим и интересантнијим.

Због љепоте различитости није добро да будемо исти, да исте волимо, да на исти начин размишљамо, коментаришемо људе и дешавања. Није ни забрањено коментарисати, али задржимо достојанство у коментарима, здрав разум, нађимо ријечи које се не своде на ријечи „мрзим" и „болестан". Нађимо аргументе и начин да искажемо своје мишљење без непристојности, површности, охолости, бахатости, егоизма. Сасвим је дозвољено отићи и борити се за своја права, људска права, ради себе, људи које волимо и ради будућих различитих генерација.

Не може нам никада бити боље док нечију смјелост да буде другачији називамо чудаштвом, док нечију спремност на прогон и мржњу подржавамо, док одлазак код психотерапеута називамо лудилом, док будемо васпитавали дјецу причом „Батина је из раја изашла", док будемо мушкарце називали „јачим" полом и њихово бахаћење и насиље сматрали нормалним понашањем.

Тежимо здравим породицама, здравој дјеци, здравим односима, здравим, срећним, ментално јаким генерацијама, а још увијек тупим ножем „режемо" свакога ко се усуди да направи потребан искорак да буде оно што јесте.

Ако треба да спутам своје амбиције да би ме сви волјели, ако треба да мијењам неке ставове ради користи и ради осјећаја прихваћености од других, ако треба да мислим „туђом" главом, а не својом, ако треба да лажем тамо гдје је потребно да будем искрена, желим и сама да припадам мањини. Ја волим мањину, ону коју чине добри људи, непоколебљиви, широких видика, искрени, храбри људи, великог срца, духа и ума, свих вјера, раса и сексуалног опредјељења, они што се често не виде, јер не истичу то у први план. Они, заправо, не презентују ништа у први план јер им није, баш као ни мени, важно да се свима допадну.

Катарина Ковачевић, IIц

ЧОВЈЕК XXI ВИЈЕКА: ПРИРОДА (СУОЧАВАЊЕ)

УТИЦАЈ КОВИД-а 19 НА СВЕ АСПЕКТЕ ЗДРАВЉА МЛАДИХ

Сваки човјек је једног момента у свом животу био изолован. Изолован од својих страхова, немира, друштва и проблема. Изолација се сматрала бијегом од реалности. Нажалост, данас живимо у времену гдје је баш та изолација постала реалност.

Немилосрдни вирус завладао је свијетом. Постао је свакодневица и на силу уходао у наше животе. Почео је да нас онемогућава, ограничава и дефинише. Маске су постали наши штитови, а дезинфекциона средства наши пиштољи. Кашаљ је постао забрањена мисао, а дистанца наша близина. Почели смо да живимо у страху. Да преживљавамо избјегавањем људског контакта, док ми уједно губимо контакт сами са собом. Почели смо превише да размишљамо, да се питамо, а престали смо да се радујемо. Радост нам тренутно представља број умрлих који није

двоцифрен. Радост нам представља наша комшиница која није заражена. Радујемо се малим стварима. Можда смо чак и научили да их цијенимо.

Ковид-19 нарушио је здравље сваког појединца на цијелој планети, па тако и младих. Изоловани у својим собома и мислима, размишљамо. Размишљамо колико гријешимо и колико смо гријешили и прије пандемије. Колико смо били заражени и прије вируса. Размишљамо како не цијенимо своје животе док нису угрожени. Не цијенимо туђе, док их ми не угрозимо. Не цијенимо здравље, док оно не виси о концу нечије друге немарности. Немарни смо све док нас други не зауставе. Да, треба нам вакцина против короне. Али највише нам треба вакцина против вјечне људске себичности и охолости, а она је та којом је свијет заражен од кад постоји.

Катарина Перовић, Ie4

ИЗОЛАЦИЈА – СУОЧАВАЊЕ СА СОБОМ, ИЛИ ПРИЛИКА ДА СХВАТИМО КОЛИКО НАМ ЗНАЧЕ ДРУГИ...

Подгорица, 13. априла 2020. г.

Драги дневниче,

Мислим да лудим…

Сви смо се барем једном жалили како немамо довољно времена за себе, за ствари које нас интересују, сви смо макар једном изговорили ону чувену реченицу: „Ех да ми је да барем само једну недељу ништа не радим, да одморим мало", а сад кад то имамо изгледа да лудимо.

Прошло је већ колико… три недЈеље изолације? Не знам! Дани се стапају у један, нема више седам дана у седмици већ само три – јуче, данас и сјутра. У почетку сам била веома узбуђена што ћу имати двије недеље за себе, да прочитам све оне књиге које су већ дуже вријеме само купиле прашину на полици, да се посветим учењу шпанског и научим да спремам нека нова јела. Да ли сам ишта од тога урадила? Погоди. Цијели дан проводим у стану, родитељи ми не дају да излазим ни у шетњу, осјећам се као златокоса. Фали ми сунце. Фали ми друштво, па чак и школа! По цијели дан сједим и размишљам о животу и шта се ово догађа са овим свијетом. Сматрала сам себе интровертном и мислила сам да ће ми недјеља одмора добро доћи, али недјеља се претворила у двије, двије у четири и само наставља да иде, а чини се као да вријеме не пролази и нико не зна када ће се ово завршити.

Бити сам није проблем, али бити сам са својим мислима, е то је већ друга ствар. Размишљам о будућности и шта ћу даље, али све ово ми је показало колико сам у ствари мала и полако губим све наде. Боже, имам седамнаест година, а мислим као да ми је деведесет!

Са породицом проводим сваки дан, цијели дан и колико звучало лијепо изгледа да сваког дана може изаћи нека тајна на видјело и нервоза се само шири. Али не могу да лажем, има и лијепих момената, доста њих који некада засјене све остало.

Поред свега тога још се осјећам усамљено, недостају ми људи, гужва, пријатељи. Враћам филм на посљедњи дан кад сам била са друштвом и драгим особама и полако заборављам о чему се говорило. Шта ако ми је то био посљедњи пут да видим неке од њих? Требала сам их загрлити јаче. Кажу да никад не знаш шта сјутра носи, сад то стварно разумијем.

Док ти пишем ово сједим на балкону, који је нажалост на сјеверној страни зграде па ме сунце ни не види, али ово је једини начин да будем у контакту са спољашњим свијетом. Колико год се некад опирала томе, требају нам људи, треба нам контакт са другим особама. Можемо бити сами и некад је потребно, а некад и лијепо, али мени је било доста. Али ипак, ако треба да сједим кући још два мјесеца да би све прошло како треба, онда добро, преживјећу… можда.

С љубављу,

Душица

Душица Дракић, IIIф,

шк. 2019/20. г.

***

Човјек је по природи социјално биће. Шта се дешава када против своје воље буде приморан да се одрекне повезаности са другим људима, постане сам и отуђен? У тренуцима самоће схватамо колико нам значе људи или колико се плашимо себе самих.

Бјежимо од самоће и врло често губимо контакт сами са собом. Не схватамо колико нам је самоћа неопходна да бисмо ослушнули и разумјели себе. Много већа опасност од самоће је када особа има друштво, па се упркос присуству друге особе осјећа усамљено. Да ли је социјализација заиста примарна потреба човјека или пуки страх од спознаје, који сви ми тако вјешто прикривамо.

Изолација нам може помоћи да боље упознамо себе и да се суочимо са својим страховима. Уколико из изолације изађемо с новим вјештинама, хобијима, страстима и знањима, значи да нам никада проблем није представљао мањак времена, већ дисциплине и посвећености. Самоћа може у нама пробудити креативност, о чему нам свједоче примјери великих имена у области умјетности, књижевности и науке. Већина стваралаца је прије била склона самоћи, него дружењу, а у тој самоћи су настала дјела од важности за цијело човјечанство. Толико времена смо проводили разговарајући и слушајући људе, чак доста пута и оне до којих нам није толико стало, а врло ријетко разговарамо сами са собом. Своје вријеме посвећујемо оним пролазнима, бјежимо од наших вјечних сапутника, нас самих. Зато се и плашимо када дође вријеме да се суочимо са самим собом.

Није ли иронија да радимо све како бисмо избјегли самоћу и били окружени људима, излазимо и дружимо се, иако бисмо некад само уживали у тишини. Плашимо се изолације, а не стрепимо од оног много страшнијег осјећаја самоће који нас прати, ма колико људи нас окруживало.

Дарија Раичевић, III ф,

шк. 2019/20. г.

***

Често слушамо, како се то данас каже, у медијима, да сад можемо да урадимо „све оно за шта раније нисмо имали времена, да је ово савршена прилика коју морамо искористити за усавршавање себе, да створимо позитивну енергију у себи, да прочитамо неку књигу...”

Све ово лијепо и слатко звучи, али има веома мало истине. Времена увијек има. Приоритети се мијењају сходно времену – некад се слушала опера, данас се гледа „Амиџи шоу”. Све је то у реду, на људима је да бирају, али, ипак, у времену једнакости и мира, много је ратова, прије свега оних који се воде у човјеку. Неко ће рећи да је одувијек тога било, међутим, данашњи ратови су много разорнији него они од прије педесет година, а биће све гори и гори.

Не читам портале, не гледам телевизију, не бих то ни сада радила да моји нису почели да прате све вијести које постоје на овом нашем „региону западног Балкана”. Ужасавам се лица на екранима. Којим језиком они говоре? Какви су оно људи? Истина, то је био и један добар експеримент: да видим колико добро чујем ријечи, колико запажам. Мислим да сам прошла тест. Више нећу да укључујем телевизор.

Никад се није више говорило о посвећивању себи, о стварању чувене позитивне енеригије, а никад више депресивних људи, свађа, отуђености, себичњака, самаца, превара. Скоро сви могу да се школују, а нико није писмен – сви говоре исто, сви су исти у времену слављења различитости и изражавања *риспекта* једног према другом. Медицина све напреднија и савршенија, али немоћна. Све оно што су људи градили миленијумима, на тренутак (који је као вјечност) заустави нешто толико ситно да се оком не може видјети. Велики парадокс је овај наш мали свијет.

„Ово је крај једне цивилизације! Људи ће изаћи из ове борбе бољи, неће више правити исте грешке! Боримо се против ковида-19! Боримо се проти канцера! Изборићу се за своју оцјену! Пун си негативне енригије! Ради на себи! Убијам се од хране!” Ово је много већи проблем од короне или coronavirusa/virusa Corona/Corona virusa, „како пишу медији”.

Када се овај чувени спасилац планете, господин Коронић, појавио у Кини, никог није било брига за то, јер је Кина далеко, али кад је господин допутовао, став се „малкице” промијенио. Овом господину треба дићи споменик, заслужио је, јер је урадио више за ову планету него било који човјек за све вријеме свог постојања – господин је дао природи да напокон удахне, издахне и предахне, онако, људски.

Наша пропаст није у корони, него у нама! Изазвали смо је, и нећемо се опаметити, зато што смо најинтелигентнија бића на Земљи – људи!

ДА ЈЕ СВЕ БИЛО САМО МАЛО РАНИЈЕ, ИЛИ БАР САЧЕКАЛО ДА ПРОЂЕ МАЈ...

Кажу људи да је средња школа јединствен период живота, а да када постанете матурант, ти посљедњи дани у школи увијек су најљепши. Као безбрижни гимназијалци, уживали смо у посљедњим школским данима, размишљали о матурским хаљинама и дружењима. Нико није слутио да ће петак 13. марта бити посљедњи дан проведен у школским клупама.

На питање: „Шта мислите о појави корона вируса", одговорили бисмо ноншалантно и шаљиво, као да се то нас не тиче. И није нас се тицало тада. Али сада нам је преокренуло живот у потпуности. Сједимо затворени, школу завршавамо виртуелно, не гледамо никог изузев укућана. Ех, како смо олако схватали кафу са пријатељима, и неке површне разговоре. Шта бих дала сад да могу да сједнем у Friends и махнем екипи да ми се придружи. Да ме неко у другом разреду питао да ли бих вољела да се више никада не вратим у школу, без размишљања бих рекла да. Сада када су прошле скоро четири године, нико од нас није очекивао овакав растанак. Звучи себично, али мислим да ми више недостајемо гимназији него она нама. Недостаје јој да сједимо у хладовини и слушамо музику, недостаје јој да чува наше тајне, недостају јој наши разговори и лица. Али морали смо се навићи на тренутно стање због своје и туђе безбједности. Сада бројимо дане, и надамо се да ћемо ускоро макар моћи да изађемо на улицу. А и није све тако црно јер и ова ситуација доноси неке лијепе ствари. Сви волимо своје породице, али не можемо баш увијек да поднесемо кућну атмосферу. Поготово ми млади, увијек у покрету. Како смо сада приморани, морали смо наћи неки заједнички језик. И, да будем искрена, не функционишемо тако лоше. Кафа на тераси са мајком, и шаљиве игре са братом, чине да карантин преживим лакше.

Једва чекам дан када будемо званично прославили крај борбе са корона вирусом. Када изађемо на улице, сви насмијани и срећни. Да се врате подгоричке гужве и градски хаос. Тада неће бити битно да ли смо на обали Мораче, или сједимо у најелитнијем локалу у граду. Једино што ће бити битно је да смо ту, и да смо заједно.

Нађа Вујачић, IVф,

шк. 2019/20. г.

***

Сви гимназијалци се највише радују четвртом разреду. Чекају их екскурзија и матура, школа се за њих завршава раније, градиво је углавном лакше и професори су попустљивији... Међутим, сматрам да је највећа чар у посљедњим данима проведеним у школи.

Како се ближи крај посљедње школске године коју ћеш провести у Гимназији, свјестан си колико ћеш још времена провести са одјељењем, професорима, испред школе, по ходницима. Примамљиви позив на кафу није толико привлачан као што је био прије годину, двије, три, већ би радије отишао на час да дискутујеш о нечему са професором и одјељењем и да се смијеш. Што је крај ближи, то ти се више иде на час.

Да смо макар знали да нећемо више крочити у школу као ђаци, а не били приморани да учионице замијенимо за собе и лаптопове на препад, можда би нам лакше пало опраштање од Гимназије. Знали бисмо да је тај пут био посљедњи пут када ћемо крочити у кабинет 8 да бисмо присуствовали часу. Рекли бисмо: „Хвала! Довиђења! Све најбоље!" Запалили бисмо цигарету у тоалету школе знајући да је ту више никада нећемо запалити. Знали бисмо унапријед да ће проћи много година прије него што сљедећи пут будемо видјели неке људе. А овако смо сви помислили да је ово нешто краткотрајно, прољећни распуст, и да ћемо се сви убрзо видјети, па се нисмо ни опростили од школе како доликује. Да смо макар раније знали, или да је бар сачекало да прође мај...

Иако и даље идемо у школу, најљепше ствари у вези са њом су нам ускраћене. На више слободног времена и неустајање у шест ујутру се, додуше, нико не жали, мада би многи то радо мијењали за уобичајене дане проведене у Гимназији, а овај ворд документ и тастатуру за вјежбанку и хемијску.

Злата Красић, IVф,

шк. 2019/20. г.

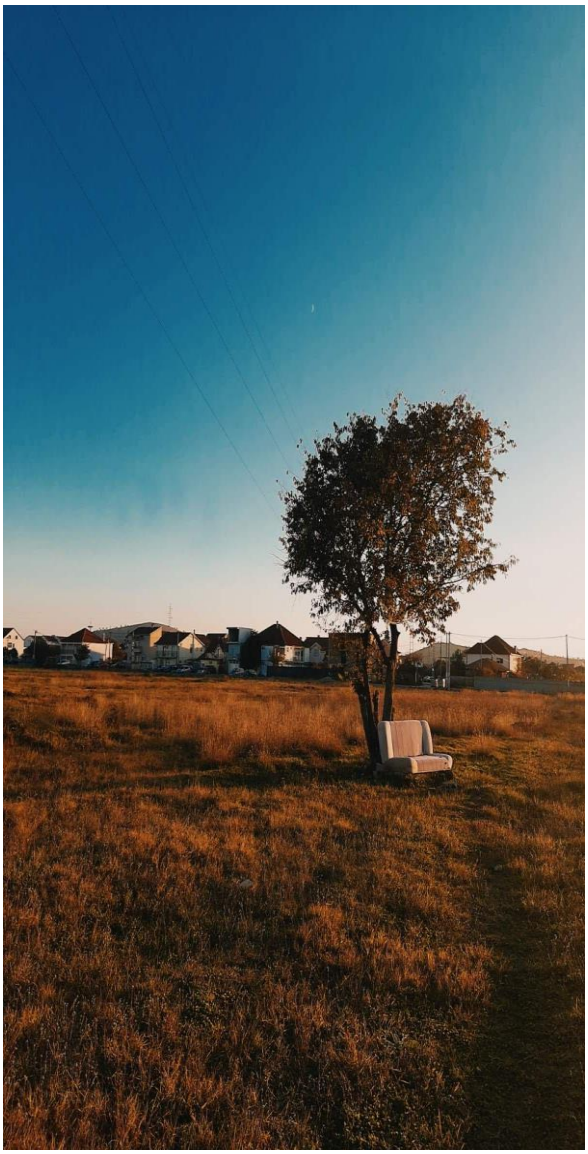

***

Све се одиграло тако брзо. У тренутку нисмо знали шта нас је снашло… Бол и туга, или можда срећа и радост јер је учењу дошао крај?

Мислим да сада осјећам све осим среће и радости кад схватим да је готово. Почињем да прихватам да нема више... Нема Гимазије, у коју сам неријетко одлазила невољно, нема пријатеља који су увесељавајући сваки дан а, што је најгоре, нема више ни оног осјећаја да сам дијете и да ми се све може опростити. Све недостаје! Никад нисам имала гори осјећај у стомаку, а никад мање обавеза. Не знам како да „прогутам" ову ситуацију. Још увијек ми је нејасна. Не могу да се помирим са чињеницом да више нема средње школе – најљепшег периода мог живота.

Није да нисмо навикли на много приче преточене у слова. У брзини, и жељи да се све „каже", а мисао бржа од руке, без интерпункције, наравно. Другачије је кад вам нешто пријети споља, пожелите мало влажне траве, који осмијех уживо, да загрлите најбољег друга, заплешете заједно с вјетром, потрчите, спотакнете се, паднете, вриснете – само да жива ријеч изађе. Изолација је, у ствари, усамљеност. Много контаката без додира. Опет кажем – није да нисмо навикли, чекамо Годоа, изувамо се и обувамо… Сад перемо и ципеле!

Самоћа је и прилика да се запитам. Преиспитам. Да немам одговоре. Или понеки наслућујем. Пробудим се без календара, сата, заспим са омиљеном серијом, па се опет пробудим са домаћим из лингвистике, трпеза је богатија, пас је постао опасан по живот, у продавницу се иде под пуном опремом – као у рат.

Опасни су и људи. Можда не само у доба короне.

Варја Вучељић, IV ф,

шк. 2019/20. г.

***

Признајем, нијесам баш међу онима који обожавају школу и скоро сваког дана насмијани закораче преко прага Гимназије. Али зато сада прижељкујем да ми макар још једном зазвони јутарњи аларм у 06:37: „ШКОЛА!!!"

У изолацији смо већ четири седмице и вјерујем да нијесам једина која има „на претек" времена за размишљање о свему и свачему. Недостаје ми породица, друштво, изласци, „кафенисање" на тераси „Терминала", а богами ми недостаје и мој вољени „дворац којег нема на мапи". Школа ми никада није недостајала оволико колико сад, а да ми је неко прије само мјесец дана рекао да ћу се овако осјећати и да ће ми појава кинеског вируса отети посљедње средњошколске дане, без имало размишљања бих му

одбрусила; „А, мак'се, части ти, јеси ти луд?" Но, изгледа да Универзум увијек има кеца у рукаву, па умјесто да сада овај писмени пишем у вјежбанци у учионици број осам, ја га куцам на лаптопу, сама у соби. Ех, да смо сада у учионици, па да погледамо једни друге, ко је колико написао, може ли нешто да се препише, да тражимоАњи коректор, неко да покуша да извади телефон, а разредна да нас опомене с времена на вријеме. Школско звоно, које би нас обавијестило да је писмени готов, замијенило је одбројавање на школској платформи.

Помислила сам како би било идеално да сам сада у трећем разреду, јер овај вид учења би ми прошле године одлично пао, и онда у септембру опет нормално кренемо у школу. А овако, нећу памтити крај средње по разговорима са професорима шта даље уписати, бјежању са понеког часа, осунчаном дворишту у којем и ове године цвјетају липе, а мене нема да сједим на клупи у њиховој хладовини. Нема ни наших „женских" разговора о хаљинама, штиклама, заказивањима шминке и фризуре, јер нема ни матурске вечери. Недостају ми Селма и Сабина да се дошаптавамо током часова, да гледам Машину тек офарбану косу, Злату како професорима увијек нешто помаже на компјутеру, Варју како замишљено црта коње, Наталију како се слика кријући се иза Мимиме ташне, Радоја и Даниела како се смију, а не знају ни они зашто. Недостају ми и професори да нас испитају посљедњи пут, да се смијемо својим лапсусима, да пјевамо заједно и одлажемо контролне. Недостаје ми и наша драга разредна, да нам још једном прича о изостанцима.

И зато питам: можемо ли да одржимо још један дан у школи, па макар и у августу?

Софија Игњатовић, IVф,

шк. 2019/20. г.

ДАН ПОСЛИЈЕ... МЈЕРА ИЗОЛАЦИЈЕ

Оног пресудног петка поподне, нисмо ни могли замислити шта нас очекује наредних пар мјесеци... Сада, када смо још у изолацији, овај „дан послије" чини ми се као сасвим недостижан појам, као нешто што никада нећемо дочекати...

Отац ми је јуче рекао, док смо лешкарили у дворишту, да сваку генерацију задеси нека ситуација која људима мијења живот из коријена. Његову је рат, а за моју рече – корона вирус. И није само он изговорио ове ријечи, слушам већ данима на телевизији бројне научнике и образоване људе који говоре да послије ове изолације ништа више неће бити као што је некада било.

Јутрос сам морала да извадим крв и урадим налазе – први пут након 25 дана напустила сам капију свога дворишта. Осјећала сам се чудно. Као да сам тек сад дошла на овај свијет, као да је ваздух у дворишту моје куће и изван њега другачији. Послије 25 дана опет сам почела да дишем! Да, било је то испод заштитне маске, али слобода коју је осјетио мој ум, неописива је ријечима.

Рано је ујутро, тек је седам сати, међутим, живот у граду постоји. Први пут послије дужег временског периода била сам поносна на своју државу и њене становнике. Сви су држали дистанцу, сви су имали заштитну опрему и сви су се кретали по прописаним правилима. Униформисани, као и сви остали становници Земље, људи мога града водили су сасвим нормалан живот јутрос. Мада, дјелују ми мало отуђено, уплашено. Као да је свијет клонуо духом, као да се Земља ушушкала у мрачни покривач. Примјећујем, нико није био насмијан. Вјерујте ми, осмијех се види и испод маске.

Знате, ја имам осјећај, иако смо сви у изолацији, као да је моје вријеме стало, а да се живот, тамо, негдје напољу, одвија и даље, само ја нисам у њему. Осјећам се попут паразита или неке бескорисне животиње у ланцу исхране. Постојим, али разлог мог постојања је загубљен у времену када сам била срећна. Дакле, сада га нема.

Кажу да се у јуну очекује крај овог лудила које нас је задесило, то значи – на љето. Знате... Прољеће је моје омиљено годишње доба и тада и ја цвјетам. Кога да окривим што ми је одузето омиљено годишње доба? Који ће ми суд вратити моје прољеће? Изгледа да се у 2020. години моји пупољци нису довољно развили, мораће да чекају наредно прољеће...

Аха, питали сте како ће живот изгледати првог дана након изолације? Извините, нисам успјела да замислим тај дан. Заборавила сам како изгледа живот и насмијани људи оног момента када је неко послао вјетар свијежи духа и кад је он са димом нестао у мраку.

Заправо, признаћу вам да ни не желим да замислим тај дан. Да ли ћу умјети да се вратим животу? О, кад бисте само знали како ми недостаје живот! Или, боље питање: да ли ће моја свакодневица од прије пар мјесеци моћи да се врати мени? Изгледа да превише мислим о себи... Ал' нема везе, дозволите ми да будем себична у карантину, иначе нисам таква у животу.

Једно је сигурно – живот цијелог свијета дијели се на прије и послије овог невидљивог непријатеља! Више ништа неће бити исто... А ја сам прва особа на свијету која ће проживјети годину са само три годишња доба, јер... Упркос цвијећу и птицама, ја ове године нисам дочекала прољеће.

Нађа Лаловић, IIф,

шк. 2019/20. г.

ЧУД(ЕС)НО ДОБА

Већ јако дуго трају мјере изолације. Дани су једнолични, сваки личи на онај претходни, па је и бројање оваквих дана постало бесмислено. Једино што ми даје утјеху је мисао о пролазности. Ништа није трајно и вјечно, и све се кад-тад оконча. Чудно је што ме ова мисао у исто вријеме растужује и весели. Чудна је и ситуација у којој смо се нашли. Живот стварно умије свашта да нам сервира, заиста је чудесан.

Тек када нешто изгубимо, схватимо колико вриједи. До тада све узимамо здраво за готово. То нам је ваљда у људској природи. Тек када сам изгубила слободу кретања, постала сам захвална што имам ноге. Можда је необично што сам захвална за ствари које се подразумијевају, али у животу се ништа се не подразумијева и то скоро увијек научим на тежи начин. Зато бирам да „дан послије" проведем у захвалности. Имам слободу и ноге да потрчим, можда ћу се саплести и пасти, али ћу и устати. Видим Сунце које ме грије, видим осмијехе и загрљаје, дрвеће, цвијеће и земљу из које расту – толико разлога да будем срећна и захвална. Колико радости у „подразумијеваним" стварима које нисам ни примјећивала прије мјесец дана. И док размишљам о овом дану, сјетим се да и било кога на свијету Сунце грије као и мене, само тај неко можда носи наочаре, или се крије под сунцобраном јер му смета. Тада схватим да срећа није у спољном свијету, већ у нама.

Шта ће нам физичка слобода, ако немамо духовну? Слободу да мислимо и маштамо нико нам не може одузети, и зато можемо ово мало „чудно" да претворимо у своје велико чудо. Дан послије ће доћи, али духовну слободу не вриједи чекати – сами је стварамо.

Анастасија Мојашевић, IIф,

шк. 2019/20. г.

***

Прољеће је било на прагу наших домова: чуло се куцање и сви смо похрлили да му отворимо врата. Кад на вратима, умјесто прољећа, стоји корона, ружна и опака! Затворисмо јој врата пред носом и од тада смо у изолацији.

Вирус је био далеко и није ми се чинио као пријетња. Далеко је Кина, мислила сам. У два корака је стигао код нас и донио нам мјере изолације. Завладао је страх од непознатог вируса који је почео да контролише наше животе. У једном тренутку рекла сам: „Доста!" Неће мени један мали вирус што личи на јежа (опрости, јежићу) уређивати живот. С временом, навикла сам се на нови начин живота. „Упознала" сам се опет са својом породицом и својим давно прочитаним књигама. Брат и ја се не свађамо, опет ме буде примамљиви мириси мамине кухиње, а тата је поправио све у кући и око куће, за шта годинама није имао времена. Осјећа се заједништво и љубав. Поново се има времена за све оне ствари које дају топлину дому.

Ситнице су добиле на важности, а „велике" ствари су постале безначајне. Истина, недостаје ми школа и друштво. Нисам вјеровала да ћу признати да ми фале контролне провјере и лудило које прати тромесјече. Корона ме је научила да су битни људи! Показала ми је да смо се удаљили једни од других, да нисмо слушали једни друге. Придавала сам важност стварима, а не људима! Људи су створени да се воле, а ствари да се користе. Све је било у нереду, зато што су се ствари вољеле, а људи користили.

Пошаст која нас је задесила дала нам је до знања да смо, изоловани од природе, нагомилани у градовима, пуних уста технике и технологије, ситни и небитни.

Јелена Прелевић, IIф,

шк. 2019/20. г.

***

Владавина корона вируса је пала, слободни смо, мислим док обувам патике и истрчавам из куће остављајући на комоди средство за дезинфекцију руку које ми више неће бити потребно.

Улазим у лифт након двомесечног силажења степеницама и победоносно кликћем на дугме. Све се враћа у нормалу, јер опет имам где да касним. Једва стижући, улазим у аутобус. Недостојао ми је тај загушљив мирис и прљава седишта. Додирујем све ручке, као да желим да проверим јесу ли се промениле, док гледам игралишта поново напуњена децом која радосно кличу.

Долазим пред врата Гимназије задивљено гледајући људе, мноштво њих. Као да се ништа није променило. Срдачно поздрављам оне које ни не знам, тражећи најбољу другарицу. Угледале смо се, затрчале и снажно загрлиле. Овај осећај присности и мирис њене косе никада неће моћи да ми пружи видео-позив. У одељењу су накратко нестале све несугласице и гледања испод ока.

Група пријатеља је коначно на окупу. Сви кипте од среће. Покупили смо мање или више зарађена сведочанства и затим јурнули у Ирски паб, наш други дом, у који дуго нисмо свраћали. Љубим и грлим конобара Матију који ми доноси, као и увек, лимунаду са брдом шећера, и каже да је на рачун куће. Дуго се око тога расправљамо. Читав дан проводим напољу, шетајући, незасито причајући с људима. Подгорица ми изгледа лепо по први пут.

Тек касно увече се враћам кући. Уместо да испуњено легнем у кревет, плачем. Крупне сузе ми капљу низ образе. Време заједништва и дружења у нашој кући је готово. Тата је већ отишао на пут, а мама је и даље на послу. Ја ћу се вратити обрасцу школа, глума, учење… Због домаћим колачима и расправљању због изгубљене партије *Не љути се, човече.*

Тиранија корона вируса је завршена, али опет падамо у руке свакодневици, обавезама, брзом животу. Мењамо један недостатак слободе за други. Ако нас је овај вирус навео да то увидимо, донео је невероватну револуцију овом изгубљеном вртлогу званом – свет.

Нина Рачета, IIф,

шк. 2019/20. г.

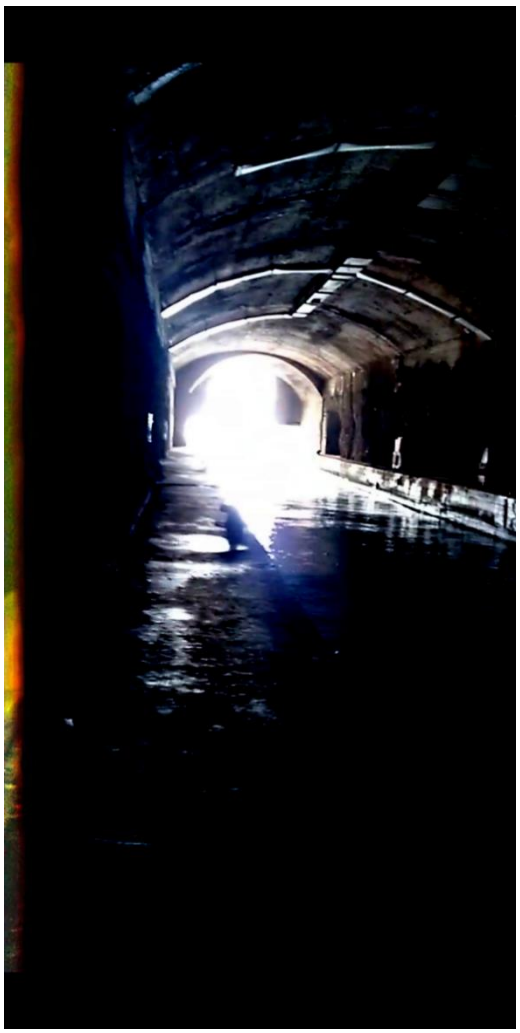

***

Кажу да све прође, корона, надам се, убрзо. Међутим, шта ако сам ја једина која се нада томе?

Признајмо, на почетку смо се радовали што ћемо изаћи из школских клупа, протегнути ноге, оставити канцеларије и рано устајање, и слично. Зар се нисмо обрадовали што ћемо мало времена посветити себи и својој породици?

Искрено, пандемију и силне мјере које је прате, било је посве нереално очекивати. Можда су неки од нас планирали роштиљ и планинарење, али остали су у свом дому, читајући *Александријски квартет* или школски часопис, у потрази за адекватним идејама за писмени. Али, то и није толико лоше? Зар ово вријеме није сјајно да радимо на себи? Да истражимо о морским дубинама, незаштићеним врстама, али и о свом језику? Препорука – прочитати *Горски вијенац* и научити морфологију и правопис. Замислимо да мјере изолације постоје за оне који не знају када се *не* пише одвојено од глагола, како се пишу властите именице, да кажемо *све вријеме* и *спречавати*. А када научимо основе правописа, можемо наћи прегршт језичких недоумица, неке од њих су веома занимљиве. Да ли сте знали да је правилно рећи и *коврџа* и *коврча*? Да је трава *никнула*, али и *никла*?

Силно вријеме трошимо постављајујући теорије завјере, рецимо, о антропогеним факторима, хемијском рату и могућем лијеку за овај вирус. Можда бисмо могли то да препустимо стручњацима, а ми да урадимо што је у нашој моћи. Оперимо руке, забога! Зар је сад вријеме то да научимо? Држимо физичку (не социјалну) дистанцу, излазимо само када је то заиста потребно. Не умарајмо свој мозак читајући наизглед безазлене, али потенцијално опасне чланке. Будимо оптимистични. Идеално је вријеме, понављам, да радимо на себи, посветимо се својој породици, најважније – да се природа обнови. Вирус ће нам бар оставити чисте оазе и животиње у свом природном станишту.

Али послије овога, опет ћемо се вратити журби, нервирати се због пропуштеног аутобуса, без честитог разговора са сестром и мајком, бацати смеће у зеленило. Закључак – за неке изолација треба да постоји и без пандемије.

Новонастала ситуација нас је бар навела да будемо осјетљиви на озбиљне ствари и цијенимо све око себе. Шта и ако останемо дуже у изолацији? Осврнимо се на своју едукацију. Вријеме посвећено самом себи никад није изгубљено вријеме. Сунце ће поново изаћи.

Нада Јовановић, IIф,

шк. 2019/20. г.

МИРИС ЛИПА ИЗ ДВОРИШТА ГИМНАЗИЈЕ... У АПРИЛУ

Април. Почетак посљедњег тромјесечја у школској години. Сједим у топлом кревету и пишем писмени задатак, са лаптопом у крилу, уз звуке „Ашик Ајше", мачком који умиљато преде поред мојих ногу, и мирисом кафе помијешаним са мирисом свјеже покошене траве који допире кроз прозор.

Сунце сија, исто као сваке године у априлу. Али не грије исто. Да смо у школи, вјероватно бисмо били прва смјена. Кажем *вјероватно* јер сам због овог карантина изгубила појам о времену. Са нестрпљењем бисмо чекали велики одмор, трчећи изашли ван, али не јер журимо да доручкујемо. На степеништу Гимназије застајем, затворених очију окрећем главу ка небу, и одједном – топлина. Добро познати осјећај школског сунца. Дубоко удахнем, и дочека ме широк спектар мириса: прољеће, топла пецива, слаткиши, грицкалице, дим цигарете (нажалост, јер не подносим дим) а, изнад свих, мирис наших вјерних другарица. Мирис елегантних дама које нас свакодневно испраћају и дочекују у школи генерацијама уназад. Дочекују и кажу: „Ово је твој дан!" Испраћају нас ријечима: „Видимо се сјутра поново!" Сједимо испод њих, на њиховим клупама, у великодушно датом хладу. И захвални смо им. Немојте мислити да нисмо свјесни њиховог значаја и присуства. Оне су школа. Не школске клупе, табле, учионице, у њима сам се увијек осјећала страно. Већ висока створења која, када осјете да је испод њих неко ко плаче због можда лоше оцјене, као да се мало повију, у покушају да загрле и заштите од свега лошег. Чак и плешу са нама, уз сваку врсту музике. Љубоморно вире кроз прозоре учионица, у жељи да нам се придруже. Мислим да је то доказ да је једино природа увијек и свуда уз нас. А сад су саме... Нема граје, не оглашава се школско звоно, нема загрљаја, нема музике. Имају само једна другу... Болно дозивају своје земаљске пријатеље.

Овдје имам лијепо двориште. Једну брезу испод које често читам. Проводим дане наслоњена о њу, босих ногу у мекој трави, испод завјесе од лишћа. А ноћу отворен прозор. Кад се мозак разбистри и све мисли одлепршају, дошета мирис липа из дворишта Гимназије. Насмијана заспим, у нади да ћу им се брзо придружити.

***

Прољеће, моје омиљено доба кад се све буди, буја и мирише на младост, зове и мами. Но, ово прољеће је сасвим другачије.

Изолација, ковид, вирус… ријечи које пријете и затварају нас иза прозора, иза зидова, у сигурност домова, ријечи које спутавају и притискају зебњом и самоћом. Само су мисли и жеље слободне и ковитлају и преплићу се. Дани су празни, вечери самотне. Фале ми другари. Фале ми шетње и мирис школског дворишта. Нисам вјеровао да ћу ово икад изговорити, али фали ми и школа.

Сам, у тишини своје собе, размишљам. Нисам навикао да будем сам. Волим када око себе видим позната, весела лица мојих пријатеља, кад ми се уши пуне њиховим гласовима, а душа смијехом и радошћу. Увијек сам волио велика бучна друштва. Можда због тога што сам одрастао сам, јединац. И док су други за своје дјечје игре имали браћу и сестре, ја сам замишљао свог најбољег пријатеља који је са мном гурао аутиће по тепиху, слагао коцкице и гледао цртане филмове. И сад, када сам одрастао, када је око мене увијек друштво препуно приче, чаврљања, догодовштина, често знам да ћутим и само слушам. Довољно за срећу и радост. Због тога ми ова самоћа још теже пада. Јер човјек није рођен да живи сам. Мораш са неким подијелити своје мисли, мораш некоме открити своје тајне, мораш некоме казати своја осјећања.

А ова самоћа тишти. Све моје жеље, сва моја маштања у овом тренутку скупљена су у наду да ће ово брзо проћи, да се нећу осјећати овако немоћан и скучен. Тек сада схватам колико је човјек ситан пред чудесним величанством природе, трачак прашине у свемиру… Ето, то сам ја. Мален, али не и безначајан. Наоружан стрпљењем, схватам да се овако мора.

Проћи ће, знам. А онда, кад све ово буде јуче, бићу поново испод неких високих крошања са познатим, драгим лицима и истим или сличним причама о проблемима, савјетима, вицевима по сто пута испричаним, смијехом и радошћу… Радошћу што смо живи и здрави. Радошћу што смо поново скупа.

Лука Челебић, IIIф,

шк. 2019/20. г.

БАЈКА О КОРОНА ВИРУСУ

Одувек сам много волела пролеће. Тада се осећам живо. Пролеће је увек био мој нови почетак, можда зато што сам рођена крајем марта. Од малих ногу су ме многи звали Цветић. Зато верујем да је боље да преправим почетак!

Био једном давно, у краљевству званом Свет, један Цветић. Цветић који те године није процветао онако како иначе цвета.

Већ седмицама (мислим, али немојте се ослањати на мене – давно сам изгубила појам о времену) Цветић није напуштао кућу. Зима је прошла, јоргован је увелико цветао, а Цветић је још увек био само пупољак. Он, као и остатак биљног и животињског света, нашао се пред великим изазовом – корона вирусом. Вероватно сте чули, о томе се говорило у свим вестима света природе, те се нећу дуго задржавати причајући о томе (Цветићу тешко пада да о вирусу слуша). Битно је да напоменем да су предузете бројне мере предострожности и да су изласци били забрањени.

Већ седмицама је Цветић чекао другарицу Пчелицу. Покушавао је да цвета у кући, али му није лако пало. Доста је боравио на тераси, у нади да ће барем један пупољак процветати. У једном тренутку му се и учинило да види латице!

Сваки дан је слушао вести, жудећи да чује када се карантин укида. Одбијао је да слуша гласине које су кружиле баштом, међу његовим пријатељима. Било га је страх да ће се разочарати ако се испостави да нису истините.

Тако се Цветић једног дана сунчао на тераси (пробао је да намаже пупољке, како би, можда, брже процветали) и слушао вести. Први пут су поменули укидање карантина. Затворио је очи и држао палчеве. Сав се један скупио и мрмљао неку бајалицу коју га је мама научила кад је био мали!

Седмицу дана! Карантин се укидао за седмицу дана! Када бисте само знали како је био срећан! Сваки дан се сунчао на тераси, а сада када је био мотивисан, латице му се више нису причињавале – стварно су се појавиле!

Када је напокон истекао карантин, Цветић се спремио лепше него икад! Лепо је мирисао, сада када су му латице процветале. Ставио је најлепшу машну коју је имао и изашао испред врата, где га је чекала стара другарица Пчелица.

И сами знате да су се играли срећно до краја живота.

Ена Беговић, IIф,

шк. 2019/20. г.

КРЕАТИВНО О АПРИЛСКОЈ СВАКОДНЕВИЦИ 2020. г.

СТИЛСКЕ ВЈЕЖБЕ IIIф (ГРУПНИ РАД)

С обзиром на то да смо ових дана углавном окупирани истом темом, сви у истим условима, искористићемо изолацију (не корона вирус, дакле) и као тему при обликовању текста у оквиру стилских вјежби.

Прије него што приступите реализацији задатка у својој групи, обновите знања и испишите у своје свеске кратке тезе о одликама:

- *есеја као умјетничко-научне прозне врсте,*
- *публицистичког/новинарског стила и његових врста,*
- *административног стила и његових форми,*

како бисте се касније могли активно укључити у вредновање радова осталих група.

Тек тада приступите изради задатка, и то тако да раде сви чанови групе (износе идеје, обликују текст, редигују га – анализирају склад садржине и композиције текста, стилизују, илиструју...).

Свој текст обликујте водећи рачуна о стилским одликама, употребљавајући притом у највећој могућој мјери: паукалне синтагме, егзистенцијалне реченице, реченице са логичким субјектом, безличне реченице и обезличене конструкције и обје врсте пасивних конструкција.

I група: есеј (породица на окупу, тачке гледишта свих укућана – и једних о другима)
II група: извјештај (породица у изолацији: најзанимљивији детаљи, догађаји, сукоби, реплике – тачке гледишта свих укућана)
III група: репортажа (породица у изолацији: најзанимљивији детаљи, догађаји, сукоби, реплике – тачке гледишта свих укућана)
IV група: правилник о понашању укућана у домаћинству током изолације (са члановима којима се уређују односи током трајања изолације)
V група: записник са састанка чланова домаћинства (тачке дневнога реда – по важности, излагања присутних, закључци...)

ДА ИЗДРЖИМ (НЕ) МОГУ

У моје вријеме било је другачије. Није се смјело тона повисит' док је старјешина био дома, а дјеца су морала да ћуте и слушају! Понекад су се знала непримјетно шуњати по кухињи тражећи посљедње парче прженог димљеног врата – мислио је дјед Пера, Верин муж, Марков отац, Светланин свекар и у средњим годинама Николинин, Иванов и Мињин дјед.

Бучно насеље Загорич овог поподнева било је пусто, прољећно прохладно. Недјеља је! Послије прве скретнице десно од кружног тока, у кући са наранџастом фасадом и малим двориштем живјела је ова сада седмочлана породица, у којој је владала позната понедељак, 8:30h атмосфера.

Мајка Светлана је доста млада, свега 38 година – ипак, можда тек 12. јуна схвати систем онлајн наставе због које једно дијете граби мјесто испред ТВ-а, а друго се затвара у собу. Најмлађа Миња, која има само седам година, послије једносатне репризе часа енглеског, уваљује се у фотељу и чека свој омиљени доручак, мљевену плазму и млијеко, што тата прави много боље од мајке. Појачава тон јер од бабиног надгласавања са кумом преко „нокие105" не може да испрати најновију епизоду цртаћа „Били и детективи".

Погрдне ријечи, које се сада олако схватају, упућене су Ивану, шеснаестогодишњем старијем брату, који прати сваки онлајн час, док истовремено успијева да буде активан члан побједничке групе игрице LOL. Старије – искусније, није баш најбоље одређење за њега, врлодоброг ђака трговинске школе. Ипак, када изгледа као да понешто и учи, мајка почиње да га гњави. Сматра да је њена помоћ неопходна – а често се посвађају због тога што је Иван „сада одрастао, и не треба му помоћ мајке". Прошле седмице се десило нешто посве очекивано. Током видео позива док се одвијао час историје, мајка је без куцања ушла у собу и почела да му приговара нешто о остављању прљавог веша смотаног испод кревета. Наравно, смијех осталих ученика је био неизоставан у таквој ситуацији, а Иваново лице је било црвено од љутње. У њихову нову свађу се умијешала баба Вера, бранећи једино мушко унуче, не јер је он у праву, него јер снаха никад није.

Вера је сматрала свог мужа за будалу, али сина за још већу јер никада није могла разумјети зашто би изабрао да ожени тако, заиста лијепу, али просту жену! Могао је да бира, за разлику од ње, јер кад се она удавала, било је потпуно другачије.

Дала је Светлани неколико савјета за правилан одгој дјеце. Марко, иако љут на своју мајку, стаје на њену страну. Загрљај разумијевања добија од најстарије ћерке, гимназијалке Николине. Разумије мајку, разумије оца, а и брата. Увијек је била лијепак ове породице, сада потребан више него икада. Покушава да смири ситуацију причом о свом предстојећем осамнаестом рођендану. Као дједова мезимица, увијек је добијала његову подршку, па је и сада стао уз њу поводом предлога великог славља, јер: „Корона није ништа друго него пропаганда!"

Са троје дјеце у изолациији због ванредног стања, свекрва и свекар су били пун погодак! Тензија која влада за мирном трпезом полагано попушта када одрасли и ускоро велика Николина испијају трећу чашу црвеног вина, Мања свој сокић од јабуке, а старији брат кока-колу. Проблеми се за вечером као чист тањир прекривају домаћим гулашем и зеленом салатом. Из кухиње отац и мајка доносе ћерки чоколадну торту са тим специјалним бројевима – један и осам.

Поноћ је откуцала, а од слављеничке пјесме се не чује дневник са најновијим вијестима: „Завршетак изолације четвртог маја!"

Можда великог славља ускоро и буде!

Теодора Гвозденовић,
Анастасија Баошић,
Маша Рацковић,
Душица Дракић,
Арсеније Кликовац

ПОЛИЦИЈСКИ ИЗВЈЕШТАЈ

Јуче је око 20 часова у Улици Змај-Јовиној, на подручју општине Подгорица, пријављена породица Карантинић због ремећења јавног реда и мира. Комшије су се жалиле на буку која је допирала из стана бр. 7 и лупање комшије Здравка Карантинића, који је, како сазнајемо, провео око пола сата закључан на тераси породичног стана. Комшије наводе да је за то вријеме викао: „Нисам хтио да те поједем, образа ми, телефон је сам играо", па је бука узнемиравала остале станаре. На мјесто догађаја одмах су стигли полицијски службеници и потврдили наводе дојаве. Узете су изјаве свих чланова породице Карантинић

Госпођа Добрила Карантинић тврди да је њен супруг Здравко подмукло навео њихово двоје дјеце Мају (16) и Николу (13) да се удруже и побиједе је у друштвеној игри „Не љути се, човјече", коју играју електронским путем. „Кувам, перем, спремам, чистим, а они ми овако враћају?! Незахвалници једни," говори Добрила у разговору са дежурним полицајцем. Госпођа не показује кајање што је, како наводи, закључала супруга да би добро размислио о свом понашању.

Здравко у својој изјави каже: „Ако ме корона не убије, ова ће жена сигурно! То вам потписујем!" Ипак, господин неће поднијети тужбу против своје супруге. Наводи да је већ трећи пут узастопно побједник у игри „Не љути се, човјече", те је из тог разлога Добрила љубоморна и никако не подноси његову славу.

Никола тврди да је једини разлог што се удружио с оцем то што му је обећао нови компјутер ако побиједе маму. Никола је у разговору са полицијским службеником показао велико кајање због тога што је био у пакту с оцем, и наводи: „Сад је све готово! Ако мама престане да нам кува, сваки дан ћемо јести татину загорјелу кајгану, а компјутер ми ништа не треба ако умрем од глади."

Тинејџерка Маја објашњава како није ни знала за догађај који се одиграо у њеној породици, јер дане проводи у соби и, како каже, има много веће проблеме. „Кад сте већ ту, хоћу да поднесем пријаву. Све их пријављујем! Мајку и тату, јер ми дозвољавају да изађем напоље само кад треба ђубре да избацим! Пријављујем и брата, јер ме константно нервира и пријављујем мог момка Марка, јер он сигурно крши ове мјере изолације и одговара ми на поруке послије најмање сат времена. Ако је икако могуће, желим да пријавим и овај вирус, јер ми је уништио друштвени и љубавни живот", дио је њене изјаве. Када је видјела да јој је Марко одговорио на поруку са чак три срца и када је престала да плаче, Маја је ипак повукла кривичне пријаве.

Није подигнута кривична пријава ни против једног члана породице Карантинић. Породици је изречена строга опомена, као и забрана играња друштвене игре „Не љути се, човјече".

Јана Распоповић,
Лука Челебић,
Кристина Перишић,
Милосава Кићовић,
Дарија Раичевић

У ИЗОЛАЦИЈИ (репортажа)

„Прошли су мјесеци, а дан никако да прође" – мисао која је стално у главама укућана. Различите генерације су под истим кровом непрестано. Несугласице, нервоза прште на све стране, страсти бујају, „страдања" су све већа и чешћа. Како ће се све завршити и хоће ли бити живих, нико не зна. Иако је довољна своја мука, били смо довољно храбри да на својим плећима изнесемо и муку и других породица из исте државе, патника исте недаће, зване „како преживјети са својима".

Ових дана свака кућа је богатија за још једног укућанина – телевизор, па и дом породице Вучетић. Чини се да се најстарији, мати и отац, више разговоре са својом екранизованом сабраћом и саборцима у овој, како кажу, невољи и муци, неголи са својим породом. Они млађи, њих двоје, непрестано надгледају своје бебице-телефоне, голицају их по њиховим хладним, зрачећим екранима не остављајући их ни на тренутак саме, па ни онда када морају до купатила. Бојећи се да им шта не зафали, будно на њих мотре и дању и ноћу, од један послије подне (када се буде) до четири ујутру, када већ почиње да им слаби вид „од претјеране брижности према бебама".

Једини тренуци када се ове двије трупе састану су за кухињским столом за вријеме ручка. Почетак је увијек најтежи, јер је тада највећа тишина. Када им се очи разбистре и главе мало опусте пошто су се ослободили свих страних гласова којима су, гледајући телевизију или буљећи у „сокоћала", пунили своје главице, у шаке узимају виљушке и ножеве, и почињу да пријете. У себи псују и мајку и оца незгодном парчету меса које им враголасто бјежи под убодом „пируна". Пошто месо нема уши (а као да има), своје неваљале ријечи морају да упуте до живих ушију, које једу заједно с њим. Под мајчиним будним оком кухиња се претвара у Косовски бој. Онај који из битке изађе жив постаје издајица и изјелица – Вук Бранковић, а то не жели нико:

„Јесам ли ти сто пута рекао да се тако не држи пирун, аман, дијете! Ти си га овако научила да држи прибор!"

„Стари, прекини више! Једи, охладиће ти се!"

„Стари!!! Зар се отац тако зове?! Срам те било! Ја нијесам смио оцу *а* да кажем, а види што дочеках! Да ме ђеца уђуткују..."

„Дако прекинеш више, стари, 'оћемо да чујемо вијести."

„Какве вијести кад је телевизор угашен!"

„Ко је угасио телевизор?!"

„Кад се једе, не прича се."

„Е, реци то њему, мајко, он не прекида..."

„Ко не прекида, је ли ја не прекидам..."

И све остало је легенда.

Какво је тек стање у седмочланој породици гдје је најмлађи члан стар свега десет мјесеци! Вјеровали или не, њима је много лијепо, чак и лакше него онима са једним или двоје дјеце. Батровићи су сложни, али и несташни, мада им то не смета да ове монотоне дане обоје различитим бојама. Бебац, како га зову, учи да говори те сваки дан постаје за њега неко ново откриће. Бебина веселост допире до свих укућана. Свима је лијепо. И неспавање им лако пада када су на окупу. Три тинејџера помажу мајци око спремања јела, док четврти пази бебу. Отац иде у набавку. Музика се стално чује у овом дому. Телевизор не укључују.

Четири жене фамилије Коровић у једној кући, а од организације ни трага! Ситуација је, како кажу, веома тешка. Мајка три кћерке нам каже да је стање хаотично: Ива спрема ручак, Лени се не допада ручак; Невена мора да пошаље домаћи у исто вријеме као и Ива; Лена хоће да гледа филм, а Невена јој је узела телефон... И зачас посла настане свађа! Није лако, али се некако боре тјешећи се да ће све убрзо проћи. Напокон је мајка дочекала да јој ћерке жале што не иду у школу.

У Зети, у породици Пиперовић, једној тинејџерки изолација пролази споро, али интересантно. Није хтјела да се препусти црним мислима које неријетко долазе у оваквим околностима, већ се латила кутлаче и постала шеф кухиње свог домаћинства. Мајка и тата су поносни на њу, док млађа кћерка ипак говори мајци да, за сваки случај, треба набавити број ватрогасне службе.

Као и у осталим породицама, и у једној породици из Никшића сваки дан почиње реченицом „Има ли каквих новости”. Мајка, навикнута да иде у комшилук да се разоноди и разговори са пријатељицама, тешко подноси изолацију. Тата на изолацију друкчије гледа. Мисли да није све тако страшно као што кажу медији и, ако се

добро заштити, вирус му не може ништа. Мајка га опомиње да престане да се инати, али он каже да то није инат, него здрав разум. Најмлађем, Василију, дани пролазе у учењу. Куца на свом рачунару домаће задатке, одгледа покоји филм и труди се да не чује звук телевизора који допире из сусједне, дневне собе и објављује по ко зна који пут новости о корона вирусу.

Од оволико страха и забринутости ваља се некако одбранити. Најстарији чланови породице Лаловић бране се гледајући непревазиђену „Ћекну", док се кћерка Анђела „забавља" радећи бројне домаће задатке, који пристижу ли, пристижу. У кући до њихове живе Анђелина браћа са породицама. Она их често посјећује и проводи вријеме објашњавајући старијим братанићима нове школске лекције а онима млађима како се црта и боји. Мада, ни ту не може побјећи од чувених телефонских позива који се увијек завршавају реченицом: „Чувајте се и немојте ђе да излазите, па се гледамо кад ово прође!"

Не рачунајући принову која је сада уобичајена у сваком домаћинству, у кући Радуновића живе четири припадника људске, један припадник псеће расе и један припадник људске надмености – бука. Са градилишта које је доскора било лијеп пејзаж једне зелене или, с јесени, жуте падине брда Горица, окићене дрвећем старијим од многих житеља овога краја, допире бука која је постала „приновак драг" сваком стану и свакој кући. Насеље се послије много година удостојило да оправда своје некадашње име Ћулићи, те је поново почело да се пуца. Само овог пута то није топовско ђуле, него мине којима се руши страна брда; и није рат, него изолација. Пуцају мине, тресу се куће, подрхтава тло, и то сваких двадесет минута од седам изјутра до шест по подне. Ако нису мине, оно буше стијене, отпадају крши, обурдава се голема груда и удара о бетон стварајући удубљења и пукотине на њему. Тако ће и нас једног дана „спрштити" природа, а ми ћемо се и даље питати: „Зашто баш нас?"

У таквом амбијенту живи једно мало бијело створење које су људи овог огњишта назвали Љубомир или, из милоште, Љубо. Када удари мина, под поскочи а кућа се затресе, он се сакрије између канте за смеће и зида, дахће, дрхти и бори се за живот. Има пет кила и висине је до пола листа људске ноге. Црне очи иначе плашљивог израза ових дана су нарочито плачне и тужне. Ако преживи, биће срећан. Људи, прилагодљиве живуљке, навикавају се на лудачко стање, иако ни њима није свеједно кад им се свако мало пољуља оно за шта су одвајали од уста да би га саградили. Понекад им је свега преко главе, па пођу код радника, извичу се заједно са осталима којима је такође „пукао филм". Али радници настављају, имају „папире", иза њих је држава, а народ више није ни кука ни мотика, него џангризави болесник.

Залихе хране држе у кући позади. Нема мишева, то је срећа! Кћерка им је напунила осамнаесту, у соби, слушајући вијести да *су наредне двије седмице кључне*. Отац је пензионер и хипохондар. Првих неколико недјеља је мјерио температуру свака три сата.

„Вера! Вјерааа!!!" (тако му се зове жена)

„ Дођи, види колика ми је!"

„Не могу, Саша! Спремам ручак.”

„ А дођи, јадна, можда сам заражен!”

„36 са 1, ништа ти није.”

„ А како није?! У дванест, кад сам мјерио, имао сам 36 са 5. Видиш ли да сам почео да се ’ладим, кукала ти мајка?!!”

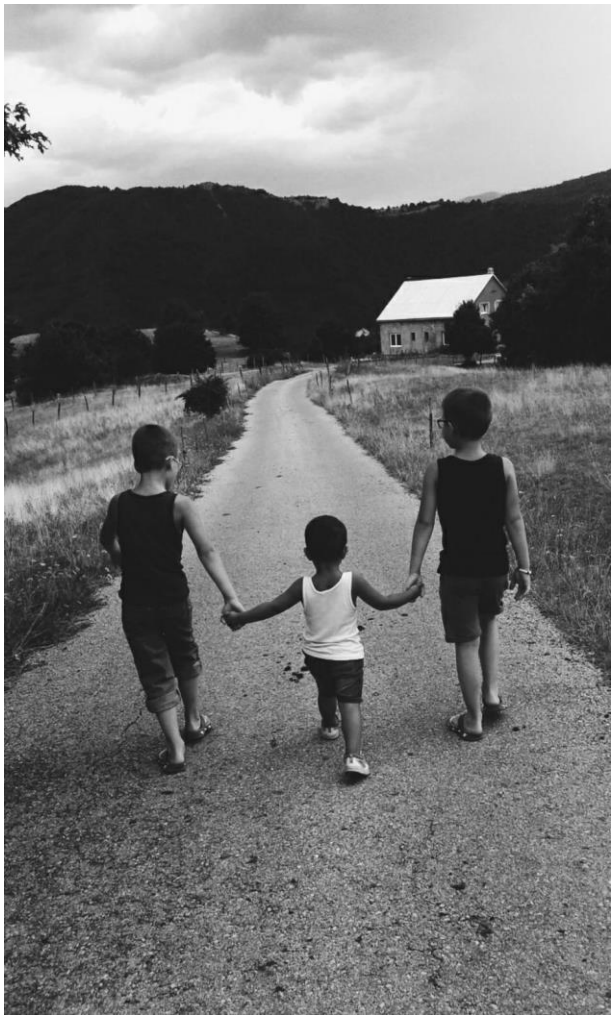

А мајка, не чује се жива. Радећи по кући и око куће, испусти понеки уздах. Покушава да спријечи да се цијела кућа не претвори у бојиште, и да се војске не састану... И она слуша телевизију. Глава је боли, али се не жали. Мисли: другима је теже. Угађајући сваком, нада се да ће ублажити пропусте у васпитању дјеце. Међутим, све је горе. Они све халапљивији, она са све мање снаге трчи од једог до другог. Хоће ли ико спознати њену муку?

Син са својих девет година једва излази на крај. Као за инат, баш сада хоће напоље, а до прије мјесец дана излазио је из куће само онда када је морао у школу. Тата му је нашао неку нову игрицу и сад се њоме забавља, а тата може на миру да слуша новости, и да гледа у своје најновије налазе урина.

Стари. Немоћни. Сами. Како је њима?

Бака Ксенија живи на четвртом спрату у згради, како она воли да каже, мало млађој од ње саме. Нема лифта. Телевизор прича ли, прича своју неиспричану причу. Иако јој смета, не гаси га. Убија јој тишину.

„Нема ништа, сине, горе од тишине. Она највише уби!”

На балкон изађе да види свијета, људе како као губавци шетају удаљени један од другог по два метра, па ни не знаш да ли иду заједно или не све док не почну да се довикују. Недавно је постала прабаба, али своје праунуче неће још дуго видјети. Недостају јој сви: дјеца, унуци, комшије...

„Нас старо и да понесе ова корона – никаве штете, но се ова ђеца муче и доносе нам залихе да једемо, а што ће то нама? Таман нека нас покупи!”

На растанку нам је дала неколике јабуке, да не пођемо празних руку.

Нико није питао како је телевизору, како он подноси ова

времена. Нажалост, нисмо могли да поразговарамо са њим, нисмо могли да дођемо до ријечи... није хтио да нас саслуша. Само је говорио, говорио, говорио: „Останите у својим кућама. Полицијски час ће бити од.... Умрлих је... Заражених је... Ситација у региону... *Наредне двије седмице су кључне*...”

„Вера! Искључи га, молим те, и дођи да видиш шта пише, колики ми је притисак! Мислим да је почело срце да ми прескаче...”

Љиљана Радуновић,
Ања Пиперовић,
Анђела Лаловић,
Кристина Батровић,
Ива Коровић,
Василије Ковачевић

ПРАВИЛНИК
О ПОНАШАЊУ УКУЋАНА
У ДОМАЋИНСТВУ ТОКОМ ИЗОЛАЦИЈЕ

На основу критеријума за израду домаћег задатка из Црногорског – српског, босанског, хрватског језика, датих од стране професорице М. Перовић, Радна група IV одјељења IIIф у саставу: Јелена Калезић, Сара Вујисић, Матија Савељић, Миа Лопичић и Олгица Рашовић, дана 25. априла 2020. године осмислила је и утврдила овај Правилник.

I ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1

Овим правилником ближе се одређују поступци и понашање укућана једног домаћинства у току изолације изазване корона вирусом – јединим оригиналним производом из Кине.

Члан 2

Обавеза поштовања сљедећих правила односи се на све укућане, без обзира на узраст, пол, досадашње навике и интересовања, као и жеље и прохтјеве.

Члан 3

Под домаћинством се подразумијева кућна заједница, без обзира на број чланова. Сви чланови домаћинства сматрају се равноправним, осим у случају да жеље и прохтјеви чланова домаћинства млађих од 19 година прећу границу попустљивости родитеља.

Домаћинство одређује једног члана за главног доносиоца одлука, и то је, по правилу, најстарији члан домаћинства.

Домаћинство се током трајања изолације организује у Скупштину укућана, а главни доносилац одлука је Предсједник Скупштине укућана.

II ПРАВИЛА О БУЂЕЊУ, УЧЕЊУ И ОДРЖАВАЊУ РЕДА И МИРА У ДОМАЋИНСТВУ

Члан 4

Укућани су дужни да током трајања изолације главног доносиоца одлука ословљавају са „Ваша висости”.

Члан 5

Укућане млађе од 19 година не будити прије поднева викендом, односно прије 10 часова радним данима.

Буђење прије наведених термина дозвољава се само у случају да тога дана имају час на електронској платформи, или да им баш тада почиње нова епизода омиљене серије. У било ком другом случају, кршење овог правила кажњава се цјелодневном нервозом и бунтовним понашањем пробуђеног тинејџера.

Члан 6

Током трајања часова на електронској платформи, соба тинејџера није доступна осталим члановима домаћинства, као ни током преосталог времена.

Из овог правила изузима се доношење ручка или посластице, уз претходно обавезно куцање.

Члан 7

Домаћинства са два или више лица школског узраста, у обавези су да праведно расподијеле вријеме за часове на каналима Учи дома и Учи дома 2.

Члан 8

Скупштина укућана одређује намјену коришћења заједничке просторије (дневне собе). Без сагласности Предсједника Скупштине укућана није дозвољено јести у дневној соби. Ако Предсједник одлучи да се у дневној соби може јести, одредиће дио дневне собе за ту сврху, водећи рачуна да у просторији остане довољно простора за уобичајене заједничке потребе.

У случају да Предсједник Скупштине укућана дозволи конзумирање хране у заједничкој просторији, мрвљење хране сматра се најтежим прекршајем.

Члан 9

Сви укућани имају право на одређен број сати за телевизором, у складу са договором са осталим укућанима.

Тинејџерима уступити већи број сати у циљу избјегавања сукоба.

Члан 10

Забрањено је трчање, викање, скакање, употреба кућних апарата и вентилационих система који нарушавају тишину од 21h до 9h.

Члан 11

Укућани су у обавези да организују равноправну подјелу обављања кућних послова, узимајући у обзир распоред часова укућана школског узраста, који се мора сматрати приоритетном обавезом.

III ПРАВИЛА О ОДРЖАВАЊУ ХИГИЈЕНЕ И ЗДРАВЉА ЧЛАНОВА ДОМАЋИНСТВА

Члан 12

Сви укућани који су излазили у обавези су да се по повратку изују испред улазних врата.

Члан 13

По повратку из трговине, банке, поште и других установа, члан домаћинства који је био у изласку у обавези је да ношену одјећу одложи у машину за веш или да је провјетри на тераси.

Члан 14

Ради одржавања доброг здравља, пожељно је да сви чланови домаћинства редовно уносе витамине и све потребне протеине, масти, угљене хидрате, воће, поврће и сл.

Члан 15

Кућне/стамбене просторије и уређаје у кућама/становима укућани су дужни да користе након дезинфиковања руку дезинфекционим средствима која садрже најмање 60% алкохола.

Члан 16

По повратку из трговине, купљене намирнице у стакленим и металним посудама пречистити и дезинфиковати ракијом. Чланови домаћинства имају право да Предсједника Скупштине укућана послуже чашицом ракије.

Једна чашица ракије из претходног става, не може се сматрати митом.

Члан 17

Након сваке трговине, резерве тоалет папира превентивно ставити у сеф због велике потражње.

Члан 18

Ради одржавања доброг менталног здравља, укућани су у обавези да све просторије у којима бораве држе у најбољем реду, без предмета који би нарушили изглед и естетику просторије (кључеви, телефони, новац, празне шоље и тањири и сл.).

IV ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 19

У случају кршења било којег од наведених правила, Скупштина укућана ће размотрити прекршај и донијети одређене казнене мјере.

Казнене мјере могу бити:

- забрана гледања телевизијског програма у трајању од 8 часова;
- забрана прегледања интернет садржаја у трајању од 8 часова;
- забрана конзумирања посластица у трајању од 24 часа;
- обавеза додатних физичких активности за сваки прекршај посебно.

Под додатним физичким активностима подразумијевају се склекови, чучњеви, згибови, стој на рукама и слично.

Казнене мјере спроводе се одмах по доношењу одлуке, и имају једнократни карактер.

Члан 20

Свако од наведених правила важи током трајања изолације и забране кретања изазване пандемијом ковид-19.

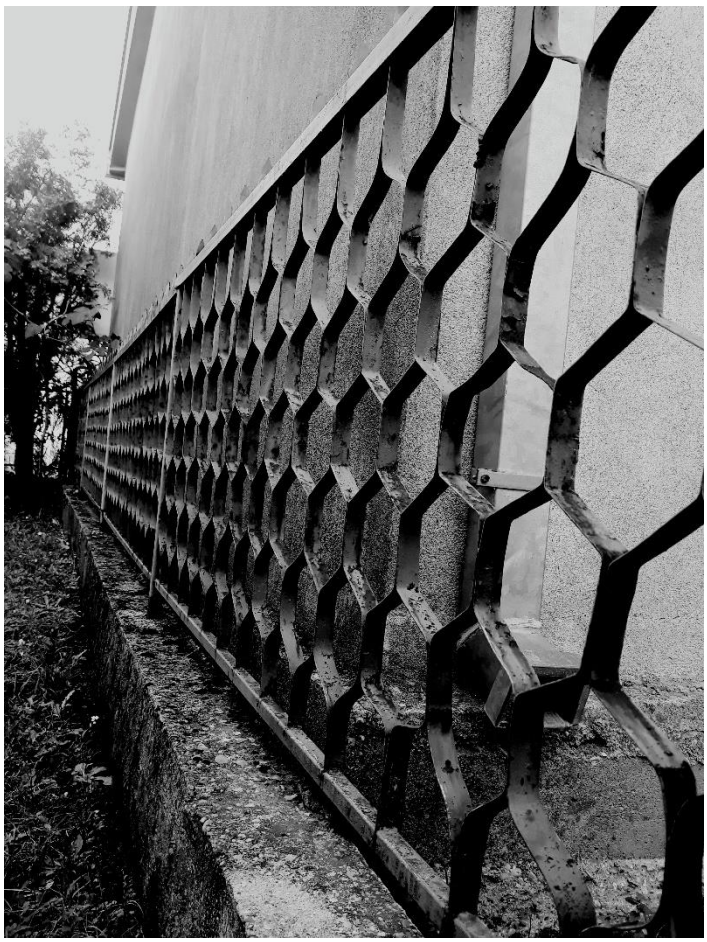

Олгица Рашовић,
Миа Лопичић,
Јелена Калезић,
Сара Вујисић,
Матија Савељић

ЗАПИСНИК СА ПРВОГ САСТАНКА ПОРОДИЦЕ ЗЛОМИСЛИЋ

Први званични састанак породице Зломислић одржан је 25. марта 2020. године, у трпезарији, са почетком у 20:00 часова. Присуствовале су му све три ћерке породице: Убислава (19), Мислена (17) и Људмила (10), и отац Очеслав (47). Мајка Добрила оправдано је одсутна.

Повод овог састанка и свих који ће доћи је одсуство мајке Добриле, која је због природе свог докторског посла одлучила да остане у хотелу да би заштитила чланове своје породице од могућег ширења ковида-19, који је освојио цијели свијет.

Иницијатор састанка је Очеслав II, који је усљед потешкоћа у живљењу са своје три кћерке без њихове мајке, сматрао сходним да организује овај састанак и установи нове обавезе и дужности укућана у домаћинству, што је уједно и циљ овог састанка.

За састанак је предложен сљедећи

Дневни ред:

1. Утврђивање мјера заштите против ковида-19
2. Утврђивање термина за посјету Добриле и њено снабдијевање свим потрепштинама током боравка у хотелу
3. Утврђивање услова и правила при посјећивању баке Мојславе током трајања пандемије
4. Распоређивање кућних задатака и одговорности у периоду од двије седмице
5. Усклађивање кућних и школских одговорности у периоду од 4 седмице
6. Одређивање времена за вјежбе и одржање физичког здравља
7. Утврђивање датума састанка у периоду од четири седмице
8. Разно

Након расправе, донесени су сљедећи

Закључци:

1.1. Сви укућани су дужни да смање контакт са људима за 75%, сводећи га на нужно. Одлазак у продавницу, пошту и друге установе од значаја за живот у изолацији спадају међу нужне контакте.

1.2. По предлогу организатора састанка, сва дружења, окупљања, посјете (осим обавезних) забрањена су, као што налаже закон.

1.3. Напоље ће увијек излазити највише двије особе, са обавезним растојањем од најмање два метра.

1.4. Аутом ће се служити само двије особе, по договору, Очеслав и Убислава, и они ће обављати све послове који захтијевају вожњу.

1.5. Као што налаже СЗО, након сваког уласка у кућу одјећа се провјетрава у дворишту, руке прије прања прскају разблаженим алкохолом, који стоји у предворју. Маске и рукавице носе се у свакој ситуацији која захтијева физички контакт са другим људима ван чланова домаћинства.

1.6. По Људмилином предлогу, након што се заврши шетња Шапице, извршиће се његово купање у дворишту, које ће спроводити Људмила. Тек након тог прања ће му бити дозвољено да уђе.

1.7. При посјети Добриле и Мојславе, мора се носити маска и држати дистанца од два метра, због њихове и сигурности свих чланова домаћинства.

2. Након консултације са Добрилом, утврђено је да је најпожељније вријеме посјете викендом предвече. Посјете у наредне двије седмице обављаће Очеслав и Мислена, који ће доносити све што је потребно да јој олакша боравак у хотелу.

3. Баку Мојславу ће трипут недјељно посјећивати Убислава. Доносиће јој се љекови, намирнице и помоћи ће јој се око свих кућних послова, уз физичку дистанцу. Након тога се може остати до сат времена, не би ли имала друштво у изолацији.

3.1. Поред већ назначеног, свакога дана ће се разговарати с њом путем телефона, јер је свакоме потребно друштво у овим тренуцима.

4.1. Након дуге расправе између Убиславе, Мислене и Људмиле, одређено је да ће Убислава, најстарија ћерка, бити задужена за дијељење и спровођење свих кућних обавеза у наредне четири седмице.

4.2. Обавезу спремања ручка добијају Убислава и Мислена.

4.3. Мислена је задужена за чишћење купатила и подова, заједно са својом собом.

4.4. Људмила волонтира шетајући и бринући се о хигијени Шапице током изолације, уз повремену помоћ.

4.5. Све остале послове ће Убислава одредити у наредном периоду, те направити списак који је дужна да окачи на фрижидер.

4.6. Замјена, или додатак пословима могућ је искључиво уз компромис са Убиславом. Ако се компромис не постигне, примједба се прилаже и разматра на сљедећем састанку.

5. Према договору са Убиславом, Мисленом и Људмилом, утврђено је да је школа приоритет у овом периоду. Вријеме до поднева ослобођено је за часове које има Мислена путем школске платформе.

5.1. Убислава ће пратити факултетска предавања путем телефона, стога је компјутер остављен за њене сестре, које ће у наредној седмици направити распоред коришћења истог, и тај распоред окачити изнад компјутерског стола у трпезарији.

5.2. Остатак времена компјутер се може користити за приватну употребу, као и до сада.

5.3. Људмили ће помагати Мислена и Очеслав, уз међусобни договор.

6. Према Убиславином предлогу, вјежбање ће се обављати сваког дана без строго утврђеног термина, али током сат времена. Физичка активност може бити у било којем облику: прескакање вијаче, хулахоп, јога, фитнес, вожња бицикла.

7. На почетку састанка, од стране Људмиле и Мислене поменуто је такозано „породично вече". Прихвата се њихов предлог да субота увече буде резервисана за породично дружење. Тада се могу играти игре, гледати филмови, разговарати, имати породични видео-позив са Добрилом итд.

7.1. Дружење ће служити за зближавање и одржавање морала на високом нивоу током овог свима стресног периода.

7.2. Свакога дана ће се одвојити 10 минута за молитву, која може бити за било кога: ближње, обољеле, преминуле,.. Сваки члан домаћинства изговориће током молитве коју благу ријеч за све хероје, ратнике, жртве које је пандемија захватила. Молитве, такође, прихвата и Очеслав, који и даље не зна како ће преживјети у дому са три женске главе.

8. Једногласно је прихваћен Очеславов предлог да се редовни састанци одржавају уторком, сваке друге седмице, с почетком у 20.00 часова.

8.1. Сваки ванредни састанак мора бити заказан најмање дан унапријед, уз обраћање Очеславу, чија је дужност да обавијести и доведе остале чланове домаћинства.

8.2. Добрила ће се придруживати састанцима по потреби, и у случају да чланови домаћинства не могу сами наћи компромис у вези са тачкама дневног реда.

8.3. Чланови домаћинства су дужни да све жалбе, измјене, похвале прибиљеже и сачекају редовни или ванредни састанак како би их изнијели. За мање измјене, међутим, не мора се одржавати састанак ако је обезбијеђена сагласност укућана.

Записничарка
Мислена Зломислић

Милена Мрђеновић,
Петар Маркуш,
Уна Мугоша,
Дарја Ћировић,
Анастасија Фемић

ХУМОРОМ ПРОТИВ АПРИЛСКЕ СВАКОДНЕВИЦЕ

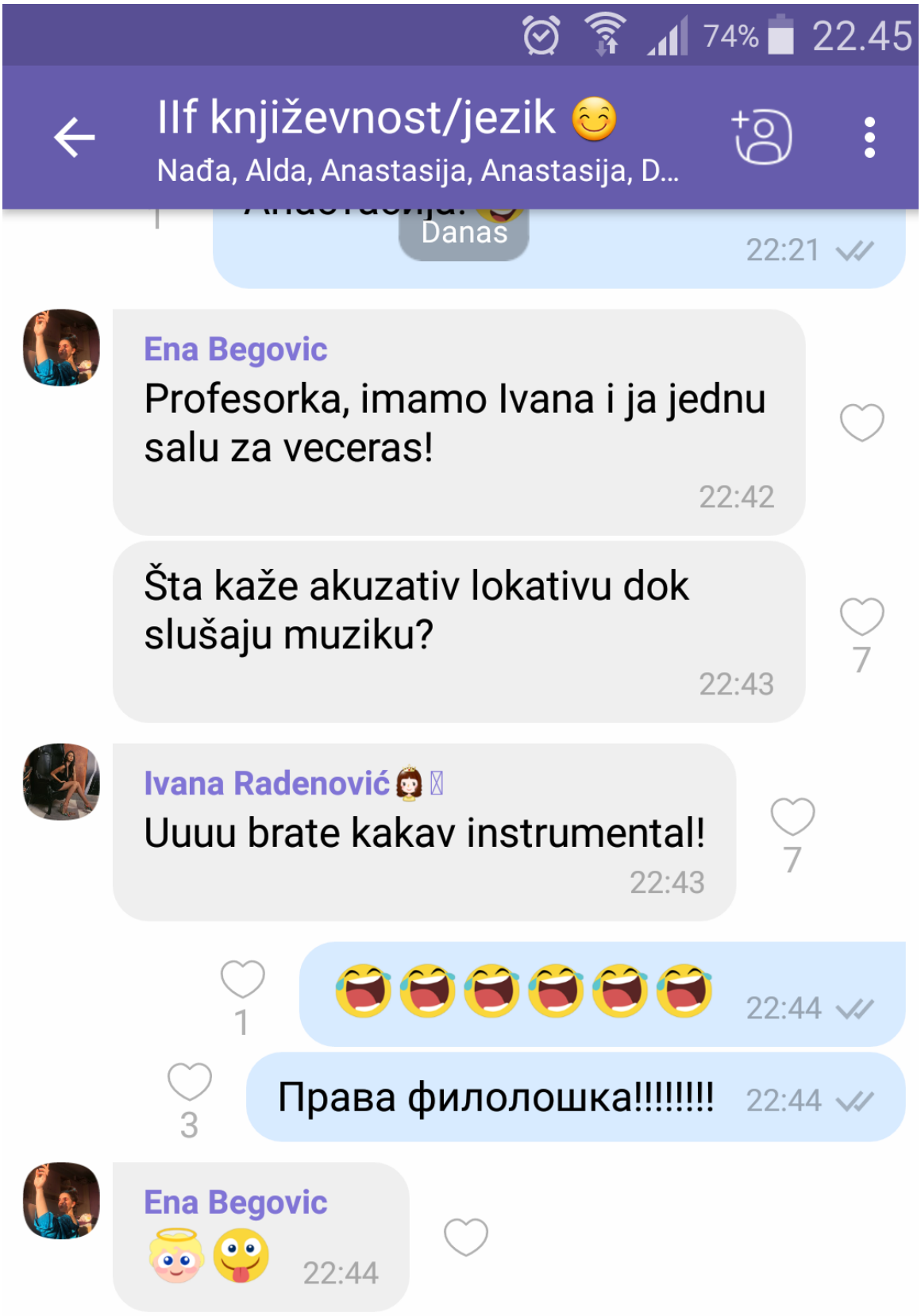

БУНИМ СЕ, ДАКЛЕ – ПОСТОЈИМ

РЕКАО ЈЕ: „ЈА САМ ЧОВЈЕК ДВАДЕСЕТ ПРВОГ ВИЈЕКА!”

Пријатно јесење вече ометали су узвици, псовке и тапшање из куће Николића у Улици 27. марта на Забјелу. Док би се сваки пролазник запитао шта се дешава, па можда и застао да позове полицију, сваки прави комшија је знао да је у питању Павле, који је гледао вјечити дерби Партизана и Звезде. Играо се деведесети минут кад Павлова мајка оте даљински управљач. Бунио се, говорећи да се фудбал игра док судија не свира крај, али она само одмахну главом: „Гледам Соњу!” Знао је да нема смисла да ишта каже, јер је то ипак била једина емисија коју она гледа. „Шта је тема вечерас?” Баци ноге на сто и прекрсти руке. „Човјек двадесет првог вијека.”

Павле се гласно насмија, али не рече ништа. Волио је како су сви фасцинирани такозваним човјеком двадесет првог вијека, као да је он посебан. Погледаше заједно уводну шпицу. Како се свјетло упали у студију, старија жена плаве косе се насмија: „Добро вече и добродошли у *45 минута (са Соњом Поповић)*! Наша тема вечерас је човјек двадесет првог вијека, а мој саговорник – наш познати психолог и књижевник – Новак Ристић. Добро вече!” Мало крупнији, просједи човјек заузе екран. „Добро вече, драго ми је што сам овдје вечерас.” Соња покупи своје папире, „Па, да кренемо одмах! Ви сте написали књигу која се бави овом темом. Можете ли, за почетак, да нас уведете у живот човјека двадесет првог вијека? Ко је он, заправо?”

„Свакако,” одговори господин Ристић, „сви смо ми људи 21. вијека, зар не? Тако да, када желимо да опишемо човјека овог вијека, полазимо од нас самих. Ко смо ми? Шта нас усрећује? Шта желимо? Ми сами креирамо свој живот и своју срећу, с тим у вези, све што нас усрећује је до нас, али гледати колективно – то су неке крупне ствари. Прилично смо незасити, тражимо превише. Проводимо живот тако што радимо од осам до шеснаест сваког дана. Човјек 21. вијека је тужан, узнемирен, меланхоличан; трага за бољим, а не труди се да сам креира то боље. Жели да живи у неком другом времену, сјећа се прошлости – тежи њој и неком бољем времену”.

„Ово је преглупо,” промрмља Павле док је слушао такозваног психолога и књижевника, који је причао глупости. И Павле и мајка су намрштено слушали небулозе господина Новака и Соњу, која покушава да извуче више. „А, шта мислите, у чему лежи снага овог човјека? Чему се он то опире и буни,” упита она, а психолог Ристић климну главом: „Снага је у њему самом, а буни се управо против тога – себе!”

„Па, је ли овај човјек филозоф или шта,” повика Павле, помало узнемирен. Након тога, разговору се прикључише и неки гледаоци који су се сви слагали са психологом. Изгледало је као да нико нема своје мишљење, сви су се слијепо слагали и понављали исте ствари. „Идемо на кратак блок реклама, па се враћамо

нашој теми и разговору са гледаоцима.” На те ријечи, Павле поскочи и зграби телефон. Мајка га упита шта ради, а он само одмахну руком: „Зовем ове будале! Не знам шта им је, али се уопште не слажем ни са чим што су рекли и желим да подијелим свој став. Жена се слатко насмија, јер је знала да њен син није тип особе који воли да говори – уопште – а камоли пред хиљадама људи.

Ходао је нервозно горе-доље и упорно говорио мајци да смањи звук. Прије њега укључише још двије особе и био је спреман да одустане, али му баш тад прихватише позив. „Ево, имамо још некога на линији. Добро вече, ко је са нама?”

„Добро вече, овдје Павле Николић, ја сам човјек двадесет првог вијека. Рођен сам и одрастао у овом вијеку. Хтио сам да кажем да се уопште не слажем са мишљењем господина Ристића.”

„Можете ли нам *Ви* рећи шта за *Вас* представља човјек 21. вијека,” упита Соња и он застаде за тренутак.

„Човјек овог вијека је благородна особа, неко кога усрећују ситнице. Плаши се будућности и онога шта га чека, али је спреман за њу. Ипак, жели да живи у тренутку, јер се ипак не зна шта нас чека. Човјек 21. вијека воли; воли онако јако и истински, заљубљује се у ситнице. Тежи балансу и љепоти, љубави и слози. Досадило му је да буде гажен и устаће да се буни ако је неправда учињена њему или некоме кога воли – или чак и странцу. Он не воли неправду и дискриминацију, жели да смо сви једнаки и сложни јер, ипак, имамо само једни друге. Његова моћ је у самом себи, да, али и у другима. Његова моћ је у љубави и радости, у срећи и међусобном поштовању. Он је спреман да мијења свијет око себе и можете видјети како промјене долазе. Он је дубоко, негдје доље, тужан. Тужан због тога што свијет није онакав каквим га он замишља и какав жели. Али, он ће покушати и дати све од себе да достигне тај баланс и хармонију. Ето... ето, то је човјек двадесет првог вијека.”

„Хвала Вам, Павле. Мислим да је сасвим у реду да са овим завршимо емисију. Хвала свима што сте гледали и хвала Вама, господине Ристићу, што сте били мој гост.” Он се насмијеши и климну главом: „Хвала Вама што сте ме позвали.” Камера се врати на Соњу: „Гледали сте *45 минута* и сазнали шта је човјек 21. вијека. Угодна ноћ!”

Душица Дракић, IVф

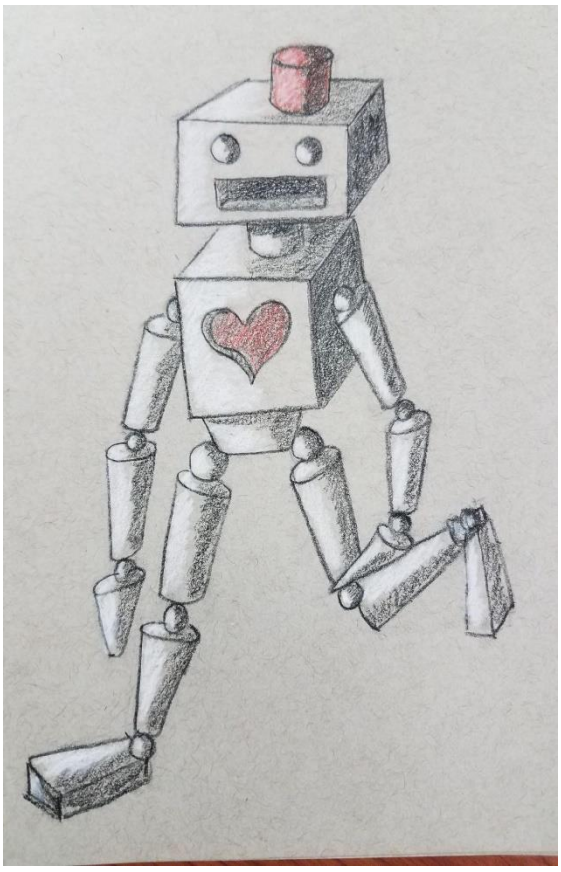

***

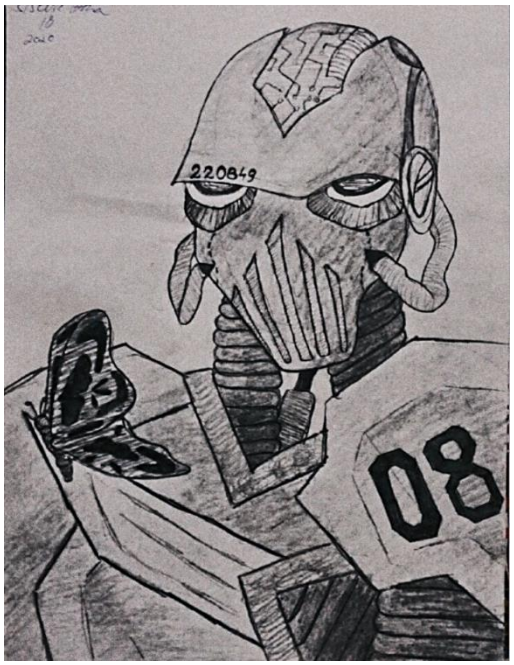

Еволуција, напредак, трансформација… Звучи дивно, зар не? Могло је бити јако добро да се није десила једна велика грешка – двадесет први вијек.

Људи су у прошлости од овог доба очекивали велике ствари, да ће човјек напредовати интелектуално и материјално. Сад кад би ти људи дошли и видјели како се данас живи, запрепастили би се. Видјели би повучене људе, људе који не комуницирају уживо, ријетко ко има физички контакт с другим особама. Све више је депресивних. Нервозних. Напетих. Тражи се разлог да се неко, или нешто окриви за наш неуспјех. Не види се никакав напредак, бар не интелектуални, а камоли емоционални и социјални. Данас све мање читамо, више гледамо телевизију, док смо затворени у својим кућама и упијамо оно што нам се сервира, умјесто да узмемо неко добро штиво које су написали наши претходници, доста прије данашњег дана.

Страхови су нам слични као они наших предака који су живјели у пећинама. Бојимо се нечег вишег. Тако нам је наметнуто. Страх нас је да нас неко одозго не казни јер „не чинимо по његовом".

Ратујемо. Зар то није налик ономе као што су ратовала стара племена? Рат због различите вјере, нације, боје коже. Нијесмо мрднули. Намеће нам се прошлост, и то само она лоша.

Човјек се буни против неправде и подијељености а, опет, тај исти човјек дијели људе и осуђује их. Контрадикторан је. Крив му је систем и све што он намеће. Човјек данас има велику моћ. Моћ да мијења. Нажалост, не користи је довољно, или бар онолико колико треба да би себи учинио боље и најзад престао да кука како му је лоше. Тежи напретку, али се та тежња на крају завршава само на размишљању о њему. И што више само размишљамо, а не чинимо ништа, идемо уназад, корак по корак.

Његова радост се састоји од прихваћеног захтјева за пријатељство на друштвеној мрежи. Хеј! На друштвеној мрежи! Више нема приласка некоме у кафићу и почетка разговора, и склапања новог пријатељства на тај начин.

Ако нам је, као човјечанству, циљ био да се приближимо роботима и киборзима, успјели смо. Емоције и емпатије све је мање, видимо само себе, остали нас не интересују. Не размишљамо својом главом, покрећу нас, као марионете.

Није једноставан овај вијек у којем живим, јер ме наводи да и ја будем типичан човјек двадесет првог вијека. Нажалост.

Лука Челебић, IVф

***

Сједим на врху једног солитера, знате, стварно је високо. Ово је можда и највиши солитер на ком сам икада био. Осамнаести спрат, Златарска улица, број непознат.

Ово је можда и први пут у животу да се осјећам овако моћно, као да ми је цијели свијет под ногама, али буквално. Када сам се пео овамо, знате, није било апсолутно никог, а врата су била откључана, што је и мене јако зачудило. Врата никада нису откључана, понајмање не од поткровља. Овога пута, као да је све било спремно за мој долазак.

Људи, ово је невјероватно! Ви заиста нисте свјесни какав је поглед овамо горе! Виде се и звијезде, читав један универзум који контролише све нас засебно, и у цјелини! Вау! Небо је ноћас заиста наклоњено мојој романтизованој личности. Плаво, бесконачно, са милионима звијезда и неких чудних небеских тијела. Да ли је заиста могуће да постоје људи који нису свјесни оволике љепоте? Зар је могуће да постоји неко чија му перспектива не дозвољава да зарони дубље, у небо, да заплива небесима и осјети оно што на Земљи себи не дозвољава да осјети?

Осјећам неке жмарце, људи! Одавде се види једно од мојих омиљених мјеста. Видим Паладу. Људи, извините, али прожимају ме неки трнци. То мјесто за мене представља пут одрастања. Свака она уличица је урезана у мом сјећању на посебан начин. То је мјесто гдје сам први пут пољубио њу. Њу. Не гдје сам се ја први пут пољубио, већ гдје су моје усне први пут дотакле њене. Стварно је једно несвакидашње биће. Имала је црну, коврџаву, густу косу. Свака влас је водила своју полемику, а ја сам имао ту част да их прстима умирујем и наслажем све док се и она и коса не умире и бар на трен ми не отвори своју душу. Имала је тамну пут. Кад год бих је угледао, чинило би ми се као да видим пантеру. Заиста, она је била пантера.

Јао! Па одавде се види и моја школа! Не знам да ли је то до свјетлости која пада са стадионских рефлектора, али двориште вечерас заиста сија. Волио сам да боравим тамо. За то мјесто ме вежу бројне лијепе и, хајде, добро... неке не тако лијепе успомене. Сјећам се када сам са најбољим другом прескочио кроз прозор иза школе, гдје је било градилиште. Мислим да је човјек са градилишта и дан-данас у заблуди како смо се уопште ту створили, с обзиром на то да је све било ограђено и затворено. Било је ту и суза радосница, а богами, и не баш тако радосних. Било је загрљаја, свађа, оговарања, додуше, превише ријетко с моје стране. Исувише ријетко за једног момка двадесет првог вијека. Али, просто немам потребу за тим.

Знате, ја сам у том дворишту први пут срео свог најбољег друга, а онда и много оних других, који су ме научили шта је разочарање, и шта је свијет, у ствари. То није нимало једноставно мјесто, мада је веома просто. Просто у смислу карактерности и менталитета људи. То је оно што мене мучи. За живота не знам јесам ли имао три добра саговорника, са неким нормалним, атипичним начином размишљања. Но, добро. Заправо, није добро, али не желим дубље залазити у тематику људских умова. Брину ме само ови због којих сам вечерас овдје, због којих размишљам о свему.

Вјерујте ми на ријеч! Овај град сија! Запрепашћен сам дозом

свјетлости која зрачи из свих тих малених прозора, кућица, домова. О чему ли размишљају сви ти људи? Има ли љубави у тим кућама? Живе ли заједно они који се воле? Или, ипак, живе ли заједно они који се не воле? Па трпе фрустрације због мањка љубави или пажње. Збиља, жао ми је што не видим своју кућу. Тамо је негдје далеко, иза оних сивих облака. Чудно, небо је чисто. Једино тај дјелић града, који се једва назире, прекрива један тамни облак.

Учинило ми се да сам чуо шкрипу прозора. Можда код некога бије промаја. Хладно је овамо горе. Барем за пет степени мање него иначе, а и повјетарац дува.

Видим испод и зграду у којој живе моји баба и деда. Сигурно им ни на крај памети није да сам ја сада овдје. Толико сам им близу, само када би изашли на прозор... могао бих да им махнем.

Знате, јако је тихо овдје. Чујем само своје мисли. Већ су почеле да ме иритирају. Некако су... прегласне. Али, шта сам ја, у мору свих ових ситних умова и људи, свих ових неуравнотежених грађана, са шупљим главама, ја сам само човјек двадесет првог вијека...

Станите! Полако! Вјерујте ми! Можда ме вријеме и ограниченост простором и људима чини човјеком двадесет првог вијека, али ја то заиста нисам. Вјерујте ми!

Изнова и изнова посматрам мјеста која су за мене представљала прекретнице у животу. На тим мјестима сам упознао људе који су вриједни живљења. Само када би ме мало боље ослушнули, разумјели би ме. Нисам ја нико други до једно несавршено биће, али са много врлина. Заиста, свјестан сам ја да је љубав та која ме у животу води, али не љубав према себи, већ љубав према другима, и љубав коју сам спреман да примим. Нажалост, не добијам је у истој количини коју дајем. Дозвољавам себи само трагове и обрисе, мислим да ми је то довољно да ме одржи у животу. Па и она, она – чија се коса предала мојим прстима, била је довољна да ме одржи у животу.

Сада већ залазим дубоко у ноћ, а и у размишљање. Више ми није свеједно. На коју год страну погледам, видим нешто чега нема, а могло је бити, или је било, али се није много задржавало. Људи не разумију да је некада потребно јако мало да би нешто трајало јако дуго, и не само да би трајало, већ би било и дивно,

предивно, у ствари. Телефон ми непрестано звони, али осјећао бих се као злочинац ако бих ову дивну ноћ и самоспознају прекинуо разговором телефоном. А зове ме најбољи друг! Истина је да ми јако тешко пада то што не дозвољавам себи да се јавим на тај врло добро познат број, али нека. Боље је овако. Знате, некада смо проводили сате причајући о разноразним темама, али овог пута ми је довољно само што тај број видим. Осјећам, ипак, као да још увијек није све на свом мјесту. Као да ми нешто недостаје, иако ни сам нисам сигуран шта. Превише људи је прошло кроз мој живот, али само су ријетки утабали стазе на мом срцу. Само једна још увијек шета по мом тијелу. Можда ме зато овако и стеже у грудима. Као да се гушим. Превише људи је личило на оно што ми треба. Превише људи је личило на оно што би данас назвали срећом. Превише њих је од мене узело свега, не узвративши ми апсолутно ништа, ни зрно љубави. Стеже ме. Не знам да ли је то до висине или до моје вртоглаве приче са самим собом. Можда сам испричао превише. Осјећам како ме хвата гушење. Врти ми се у глави. И даље ми нешто фали, осим ваздуха. А сада, сада осјећам како ваздух брзо струји мојим тијелом. Видим мрак.

\- - -

00:09 минута послије поноћи.

Са мјеста догађаја можемо јасно закључити да је у питању самоубиство адолесцента. Немамо детаљнијих података о младићу, али би се, по информацијама које су истражна тијела прикупила, могло закључити једино да је на откључаном телефону постојала листа пропуштених позива са меморисаног броја и једна непрочитана порука са непознатог броја која је стигла у 00:01. Још увијек не можемо закључити да ли је младић имао породицу. Овом немилом догађају није било свједока. Судећи по свему овоме, изгледа да ће истрага бити завршена прије него... „Станите, госпођо!"

Приближава нам се једна госпођа у сузама. „Кажите нам, да ли Ви знате шта се тачно догодило?" Жена јеца: „Живим на посљедњем спрату. Када сам се приближила прозору, схватила сам да нисам сама. Неко је био на врху. Одшкринула сам гриље и зачула нешто што ме натјерало да останем. Вјерујте ми, да сте ви чули оно што сам и ја, никада не бисте претпоставили да ће до овога доћи. То је била једна срцепарајућа прича, самоспознаја и присјећање. Да сам знала... да сам само наслутила да је дјечак био повријеђен због свега тога, и да је био тужан... Ох, боже...

Сјећам се само једне реченице која ми је остала урезана. Рекао је: 'Ја сам човјек двадесет првог вијека', и послије тога је настала тишина."

Истражна тијела сада покушавају доћи до нових трагова, али једино што им се чини неуобичајеним представља једна једина тетоважа: тетоважа црног пантера на десном длану.

Уна Мугоша, IVф

***

Прије два мјесеца, Државни архив и Центар за антропологију Црне Горе одржали су изложбу под називом „Ја сам човјек двадесет првог вијека".

„На данашњем предавању ћемо о томе говорити. Ви знате да је двадесет први вијек познат по изуму и усавршавању електронских направа, телефона, по друштвеним мрежама, ковиду, процвату модне индустрије и корективне хирургије... Елем, ово није час историје, већ социологије; од вас као од младих и интелигентних људи двадесет трећег вијека, желим да затражим да обавите истраживање о аспектима људских и међуљудских односа и начину размишљања људи тог времена; имате недјељу дана."

Недјеља дана је, рекла бих, довољна. Након предавања, отишла сам у библиотеку по материјал; интернет је у нашој земљи забрањен до двадесете године због злоупотребе података. Библиотекар ми је дао неки материјал о начину одијевања, индустрији, о психологији и болестима двадесет првог вијека. У видеотеци галерије сам одгледала снимак изложбе, и читала литературу и поезију „нијеме епохе".

У уторак, 2. октобра 2209. године дошло је вријеме да презентујем. Филм се иза мене пуштао на екрану величине читавог зида. У сали сам била сама са својим материјалом, а остатак разреда ме је слушао преко таблет уређаја.

И, почела сам:

„Добар дан, хвала вам што сте сви ту, поготово у вријеме овог опаког вируса. Ситуација у којој се налазимо најсличнија је оној коју су наши преци, којима се и бавим у данашњој презентацији, проживљавали од 2019. до 2022. године. За разлику од њих, ми смо заједно у једној просторији, коју, додуше, одваја стаклени зид, захваљујући њима. Управо због њих знамо вриједност социјализације и контакта са спољашњим свијетом. Човјек двадесет првог вијека, такозване „нијеме ере" је човјек који је сваким даном све мање марио за односе које гради са другима, није волио госте, гужву, није волио да разговара, већ је све држао у себи.

Био мушкарац или жена, или се другачије полно изјашњавао, изнад свега био је површан: нити је много читао, нити писао, а путовао је само да би други видјели гдје иде, радио је да би се други људи дивили његовом успјеху и улазио у романтичне везе како би се околини похвалио својим партнером. Што дубље залазимо у двадесет први вијек, човјек постаје хладнији, саможив, а социјални конструкт породице се руши.

За вријеме ковида-19 , били су приморани да толико дуго остају затворени у својим домовима да се створио талас депресије, опсесивно-компулсивних болести и социјалне анксиозности. Постајали су морално сиви и безбожни, одјећа коју су носили била је из истог спектра боја, а ходали су полунаги када је глобално загријавање достигло врхунац. Више нико није примао госте, савршен дан је био незамислив концепт, али би могао постати добар када би по повратку са посла затекли празну кућу, на миру запалили цигарету и на јутјубу нашли неки интересантан снимак.

Поред очигледне површности и генералног незадовољства животом, морам да нагласим да је ово било доба револуције и свргавања социјалних и религијских догми.

Расизам, национализам, исламофобија, хомофобија, антисемитизам су у двадесет првом вијеку видјели свој крај, срушен је мит о Атлантиди, пронађени су опипљиви докази о постојању два стара свјетска чуда, жене су добиле право гласа и право на једнаку плату свугдје у свијету, а проценат неписмености се свео на нулу.

Човјек овог времена је волио, поред свог мира и интиме, правду и једнакост. Да је био површан, да, то стоји, али не можемо рећи да је био равнодушан у вези са свијетом у коме је живио, да није имао емпатије.

Овако смо их могли само генерализовати, и слика је уистину ружна, али им дугијемо захвалност. Научили су нас праведности, емпатији, креативности и важности додира. За то им хвала. Човјек онога времена је био мозаик".

***

Датум инцидента: 2131. г.

Вријеме инцидента: 84347. сат

Мјесто инцидента: Седма станица, Берлин

Број случаја: 6HT71

Агент на мјесту инцидента: Матијас Масучи

Статус случаја: Одбачен

Детаљан извјештај о инциденту (написан слободном руком агента на лицу мјеста; не дужи од четири листа):

Била је моја недјељна – грешка – моја смјена за вријеме 84347. сата. Патролирао сам првим блоком Седме станице и отишао на паузу за ручак. Са машине за нутријенте узео сам један „колачић среће". У њему је била необична порука која је гласила: „На мјесту гдје је Ана нашла свој крај, чекам те код воза којем су узели сјај." Помислио сам на шине, оно неко Толстојево дјело, а затим на вагон 32 који чека полирање, и запутио сам се ка неидентификованој мети. Субјекат је стајао тачно тамо, код вагона 32, видљив искључиво са југоистока. Висок око метар и осамдесет, тежак не преко деведесет килограма, сиједе косе, плавих очију, глатко обријан, искривљеног носа. Гестикулирао је да му се приближим. То сам и учинио. Пиштољ ми је био на појасу, али сам оклијевао да га употријебим. Психолошка процјена субјекта је могла да почне.

Дјеловао је смирено. Обратио ми се: „Матијасе, мораш да ми вјерујеш. Да ли можеш, мање је важно. Мораш." Упитао сам га за име и било какву идентификацију. Одговор је био негативан. Питао сам га да ми каже одакле долази (његов нагласак је био посве необичан). Одговорио је: „Из двадесет првог вијека." Замолио сам га да пође са мном у станицу. Одбио је и затражио да се састанемо касније тога сата, у близини мог стана, на старом степеништу иза зграде. Пристао сам, претпоставивши да болује од каквог нервног обољења. Таквима је најбоље одмах угодити, па их затим одвести на превару. Касније тог сата нашли смо се на договореној локацији. Дао сам му четврт сата да ми образложи свој случај. У пасусу који слиједи су његове тачне ријечи, заувијек урезане у моју свијест.

„Матијасе, само тражим да ме не прекидаш, не предаш властима и не оставиш самог. Можда ћу имати и музичку жељу доцније, али о томе не мораш бринути, пријатељу! Сигуран сам да си упознат са концептом путовања кроз вријеме. Мада, прије твог рођења је и оно забрањено; осуђено на казну попут најобичнијег злочина, попут какве малициозне обмане! Крајем двадесет првог вијека, група ентузијастичних физичара је одлучила да испроба овај нов и узбудљив концепт. Ја сам, видиш, био један од њих. Можда сам и мислио да у томе нема великих шанси за успјех. Нажалост, нисам био у праву. У септембру 2085. године, одлучио сам да се одважим на тај корак, посљедњи корак у нашем подухвату. Знаш, Матијасе, био сам уморан. Уморан од незаустављивог сата који нам откуцава над главама у сваком тренутку. Све што радимо је одређено временом. Живот, радости људског постојања, његове туге, мистерије, историје, његове жудње – остварене и неостварене. Човјек двадесет првог вијека је био зависник од ефикасности. Желио је брже од најбржег, лакше од најлакшег, једноставније од, па, од самог живота. Матијасе, ти најбоље од свих разумијеш да живот није лак. Знаш, некада сам волио умјетност. Имао сам и вјеру. Не у Бога, већ у Човјека, јер је његова сушта супротност. Несавршен је, некада и до бола, али такав и треба бити. Али и умјетност, па и вјера, имале су тај несносни часовник у својој сржи. Умјетност је била сврставана по периодима, предвиђало се када ће која изаћи из моде; а вјера, па, вјерници су чекали Судњи дан, било свој, било читавог свијета; бројали дане до свог неизвјесног путовања на небеса. Нисам желио да живим тако, Матијасе. Наш неспремни изум ме је дозивао, молио да одем у

будућност и нађем какав еликсир бесмртности који би до тад несумњиво био створен, или бар осјетим како је то не бити роб времена, већ га контролисати. Тако сам завршио у вашем свијету. Ти си, Матијасе, моја коначна реинкарнација. Ја никада нисам престао да живим, али сам заробљен у времену. Оно ме сада тамничи више него икад. За своје савременике сам мртав, а за вас нисам жив. Послије тебе, наше реинкарнације неће постојати. Сада људи живе заувијек; из носталгије броје године, али не и дане. Матијасе, пријатељу, немам коме да се обратим. Молим те, врати ме кући."

Његове ријечи угрозиле су моју професионалну објективност. Поступио сам против себе, против друштва и закона. Имао сам мноштво питања за неименованог субјекта, али нисам могао да их поставим. Узео сам га за руку и упутили смо се ка музеју. Објаснио сам да се тамо налази једина преостала машина за путовање кроз вријеме, коју чувамо као антиквитет. Искрали смо се на задњи улаз. Изгледало је као да у музеју није било живе душе. Машина, одвојена само црвеним ужетом од посјетилаца који одавно не долазе, била је његова. Чувао сам му стражу. Мрачна просторија била је обасјана свјетлошћу тренутак касније. Одлучио сам да га питам бар нешто, био стваран или не.

„Господине, зашто се враћате у вријеме којем робујете? Зар није слобода највећа чежња људи двадесет и првог вијека?"

Док је ваздух постајао тежи, а свјетла почела незаустављиво да трепере, викнуо је, у тренутку катарзе: „Вријеме је једина човјекова умотворина која животу даје смисао! Без њега, наше радости немају значење; болу нема краја, јер крај ни не постоји; живот губи мистерију јер му не слиједи смрт! Бити слуга времену је част коју нисам знао да цијеним! Збогом, Матијасе! Збогом, и хвала!"

Отворио сам машину. У њој није било субјекта, није било никога. Вратио сам се на Седму станицу. Био је 84353. сат.

Биљешке комесара станице:

Случај – одбачен

Агент Матијас Масучи – неплаћено боловање – болница „Мириам Дракслер" – психијатријско одјељење

Писано сата 84399.

***

Драги дневниче,

Данас сам на ТВ-у погледала једну емисију веома едукативног карактера. Наиме, уважена старлета, поштени политичар и перспективни јутјубер су се састали. Полемишу о битним глобалним питањима, а сви заједно немају ни осам разреда основне школе, изузев господина политичара, мада је и његова диплома под знаком питања, али то, наравно, није била тема емисије.

Не знам шта је горе: да ли старлете које непрестано говоре о моралу, или ови безгрешници који их пљују, али то их не спречава да прате сваки њихов корак. Мени је мука од свих њих. Скупина зависна од пажње и медијске пропаганде, они који живе за краткорочна задовољства и ниске страсти. Када излази цјеновник, занима ме за колико лајкова се продају душа и самопоштовање, мада данас очито нису на цијени.

Поред свих достигнућа умјетности, науке и технологије, поред револуција и проливене крви, како је могуће да је човјек и даље тако празан. Испуњен туђим очекивањима, болесном жељом да припада. Наизглед слободан а, у ствари, сам и зависан од владајуће поп културе, јавног мњења. Толико моћан да подигне буну и отргне се из диктаторских канџи, али премало одважан да се супротстави друштвеним захтјевима. Већина људи не жели слободу, јер слобода значи одговорност, а ње се ужасава. Данашњи човјек настоји да потпуним утапањем у спољашњи свијет савлада осјећање усамљености и немоћи. Гдје је сада Мајаковски да удари шамар јавном укусу, свему што је банално и ниско! Не желим да вјерујем да је за данашњег човјека потчињавање једини начин да се избјегну усамљеност и неспокојство.

Примјећујемо запањујући развој у нашем вијека, кажу научници. Али какав је то свијет у којем лијек за беспомоћно дијете кошта два милиона долара! Свијет у којем је на све, па чак и на живот стављена етикета! Или је то можда само једна од нуспојава данашњице и парадокса друштва. Изгледа да се развитком технологије смањила и хуманост. Хакслијев „Врли нови свет" и Орвелова „1984" полако престају да буду фикција, и претварају се у нашу сурову реалност.

Сада можда и схватам Буковског: пропалица, алкохоличар, морална руина, али макар никад није био лицемјер, отворено је пљувао по буржоазији и лик је био генијалан. Руина, али искрен до коске. Трула и трагична појава, али он је макар живио. Увијек сам такве дисиденте више цијенила од лажних моралиста. Можда сам зато увијек вољела оне оштећене, порочне... Можда сам и сама једна од оних заувијек неприлагођених. Кажу ми да не могу цијелог живота бити против свега. А ко може да ми забрани! Штампа пише да је поп шверцовао кокаин. Можда ће тако лакше стићи до Бога. Шала ми није на мјесту, кажете? Баш ме брига, Орвел је рекао да је прљава шала врста менталне побуне, а ја се буним против свих којима је Бог параван да чине зло. Оних који под тобожњим окриљем религије чине свакојаке гадости.

Да ли је једино Антигона имала петљу да се супротстави? За љубав, не за мржњу била је рођена? Сигурна сам да их има још, али од бескрупулозних не могу изаћи на видјело. Можда је, пак, све пошло дођавола? Можда је

човјек двадесет првог вијека осуђен на пропаст, али буним се против тога! Против пропасти, вијека и човјека. Буним се, дакле постојим!

Дарија Раичевић, IVф

А МЈЕСЕЦ... МЈЕСЕЦ ЈЕ ДАЛЕКО

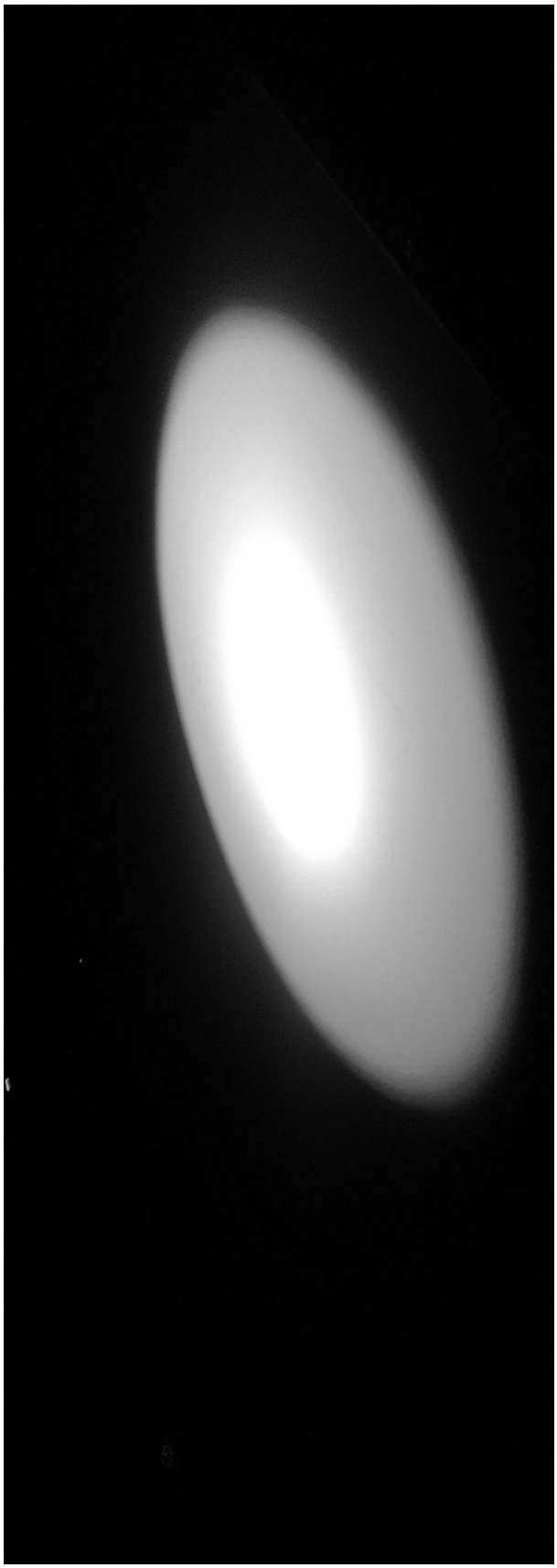

ЗАШТО ВОЛИМ МЈЕСЕЦ

У мраку, у тишини... уздах.
Запетљан, гушим се
у својим мислима.
Милује ме хладни повјетарац,
борим се за дах.
Поглед ми се пружа
ка бескрајном космосу.
А мјесец, мјесец је далек,
али близак, он је наш.
Мјесец је ту, и ноћас.
Зато га волим.

Ела Керовић, IVи

ТУГА АЛЕКСЕ ШАНТИЋА

Тамо гдје је модра, дубока ријека
Наткривена мостом као луком дуге,
Живљаше на споју два чудна вијека
Пјесник љубави, пркоса и туге.

О то парче земље испод плавог неба
Отимаху се царевине силне,
Док на њему живе људи жељни хљеба,
Чија ће мука пјесника да дирне.

Општи мир и благост његова је нада,
А срећа лична остаде у маштри;
На душу му облак од олова пада
Јер драга не ходa по његовој башти.

Када дјело уморних, жуљевитих руку
Отму богаташи к'о грабљиве птице,
Пјесник осјети сељакову муку
И болна суза покваси му лице.

Нeретва тече испод старог моста,
Који се руши и поново диже.
Да ли успомена на Шантића оста
Док дан за даном полако се ниже?

Онда се жеља за отпором јави
Па ће стиховима свом народу рећи:
Неправда не смије да се заборави –
Или умријети, ил' слободу стећи!

Па док се људи радују празнику
И прослављају ове срећне дане,
Пјесник у сјећање враћа драгу слику,
Своје породице и младости ране.

Прохујали су Шантићеви дани
А пјесма доноси слике из давнина,
Па мирише јасмин, шуме шедрвани,
И кроз башту шеће заносна Емина.

Док се живот опет из зимског сна буди,
Прољеће природу окити бехаром,
Када поглед дигну угледаће људи:
Дивни дух пјесников лебди над Мостаром.

Ксенија Радовић, IIIн

СЈЕЋАЊЕ

Шта је сјећање ако те не оживи
и у истом трену закопа до самог дна?
Чега се сјећа човјек који не живи?
Има ли у њему трунке сна?

Шта је сјећање ако те не оживи
и шта је прошлост ако те не убије?
Чему се мртав човјек диви?
Гдје му душа кад се у смртност увије?

Шта је сјећање ако те не оживи
и шта је живот ако за собом не остави траг?
Од сјећања смо се некада крили,
сада куцају нам на праг.

Шта је сјећање ако те не оживи

у данима тмурним и пуним сјете?

Сада сјећам се свега.

Сјећам се кад сам била дијете.

Шта је сјећање ако те не оживи

и у истом трену не отвори рану?

Чега се сјећа човјек који не живи?

Шта му преостане када сказаљке стану?

ПРОЉЕЋЕ

Мене и даље штимају те прозирне очи,

боје здраве гране липе,

и још увијек у мени нешто тиште.

Па гледам прстење на њеним дугим прстима.

И полако, као да жели да ми ископа душу,

и дубоко у мени остави свој траг,

зарања ноктима по мојим прсима,

и сва онако танана,

увлачи се под кожу.

И знам да ће ме стићи свако сјећање,

на њу.

Када њени отисци постану мој тестамент,

све што будем имао у наручју

неће бити довољно храбро да ми каже:

„Будало једна, смири се”,

и неће имати липе у очима.

Остаће само ваздух који на њу мирише,

и поново ће бити прољеће,

и сваки цвијет ће личити на њу,

и она ће бити негдје далеко, у неком свом сну,

али ње више бити неће.

Уна Мугоша, IVф

БРАК

Како ћете

Тјескоба нијема

Слијепа

Да не стигнете

Предалеко сте отишли

Пут испред себе не бисте открили

Поглед уназад

Жврљотина на папиру

Тако сада тиња

Убија

Зара Жугић, IIIф

***

Никад нико

Није био толико

Истински срећан

И мислим да нећу ни наћи

За живота неког

Ко се толико радовао

Мом постојању

И мојим доласцима

Теби се срећа

Сакрила између зуба

Увијек бих ти

Њежним покретом

Макао прамен косе са лица

Да боље видим

Ту радост што се сливала

Преко твоје коже

Толико је среће било у теби

Да ми се чини

Да могу да се закунем

Да сам видио

Како су почели да ничу

Сунцокрети по твојој кожи

Чак нисам могао ни да те љубим

Како треба и доликује

Увијек сам ти осјећао осмијех

На мојим уснама

Од тебе сам имао само њежност

Мрак у мени

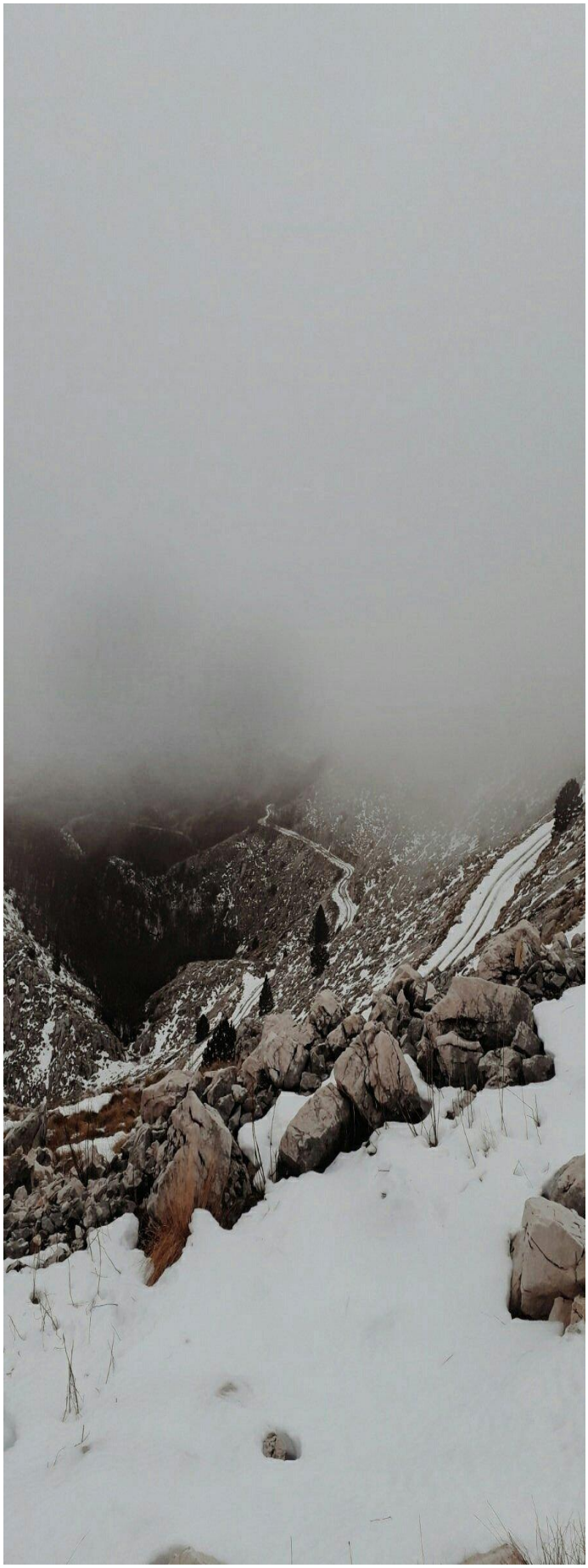

Био је прегуст

И превелик

Удавила би се у њему

Али кад год наиђем

На зрак сунца

Сјетићу се

Како си пловила њиме до мене

Као барком

Ниси ми давала да спавам

Сам у својој тами

Будила си ме

И свјетлошћу ме преклињала

Да подигнем уморне капке

Они нису ролетне

Њих не можеш подићи, мила

Колико год ти била непресушна

Моју запремину

Никад не би могла да испуниш

Хвала ти за љубав

***

Ја

Само један

Помало

Отужан дјечак

Немоћан да се носим

Са својом тежином на души

Ја

Понекад жељан љубави

Дошао сам гладан пред твоја врата

Одмах си ме примила

И осушила од киша својом топлином

Ја

Превише сит

Никад у могућности да заволим

Ипак сам нашао чеп

И престао да доливам

У већ пуну чашу бола

Коју си ти испијала

Мислећи да је љубав

И била опијена

— спасио сам те

***

Ти сулуда дјевојчице,

Како си мислила

Да допреш до мене?

Беспотребно си

Куповала карте за возове

До мене нема пруге

Узалуд си

Замахивала рукама

Неистражено сам море

Дубоко сам на пучини

Давно сам у мислима запловио

Не можеш ме стићи

Зашто ме волиш?

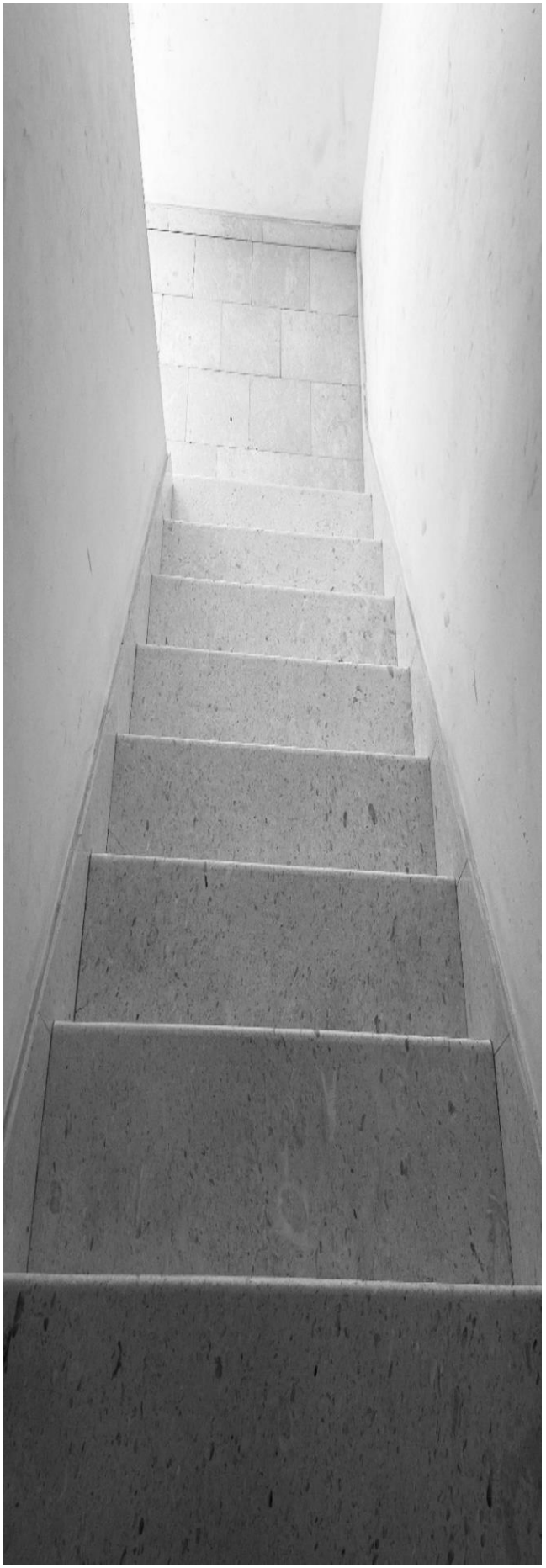

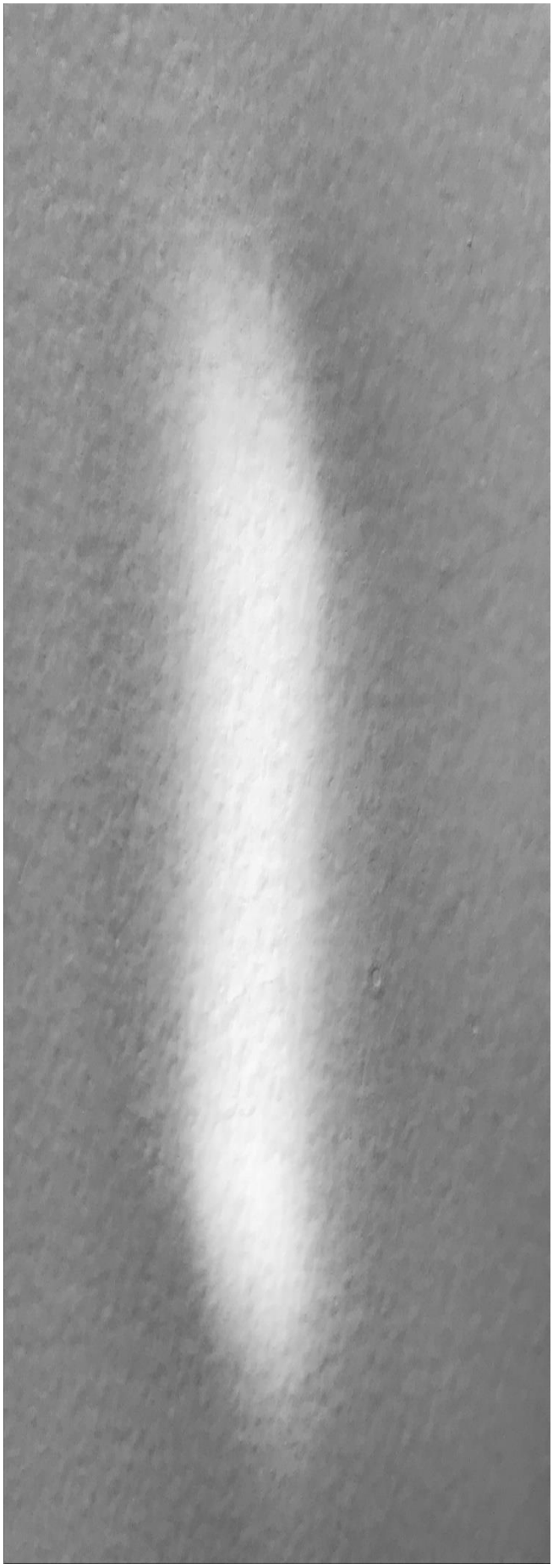

Како волиш нешто што не познајеш?

Како да ти узвратим?

Нисам волио тако проклето дуго

Да чак почињем да сумњам

Да икад и јесам

Духовно стање ми је закржљало

Зарђало

Сад кад видиш колико сам ти непознат

Толико да ти постајем апстрактан

Како и даље тврдиш

Да ме твоје једрилице ипак стижу?

Ти ме чак и не видиш на хоризонту

– а кунеш се

– да сам постојан

– заблуда

***

Заглавиш је међу прстима

Па је завртиш трипут

Играш се окрутних игара

Плешеш са њом

Па је нагнеш себи на усне

Притиснеш

И чекаш да осјетиш

Како ти кроз грло

Пролази њена суштина

Испијеш је брзо

хладнокрвно

И немарно

По навици

Из потребе и пожуде

За задовољењем самог себе

И свака ти је суштина иста

Не разликујеш их

Само доливаш себи

А остајеш

Празан

Па је промијениш

Кад искапиш оно што је у њој

И прећеш на сљедећу

Сваку користећи

Са обесцињеном сврхом

— била сам ти једна од чаша

***

Склапам очи

И тражим те

Сакрила си се

Под моје капке

И увијек си ту

С милином што мирише

На кајсије

Смијеш се

Како само ти знаш

А ја ти се чудим

Како само ја знам

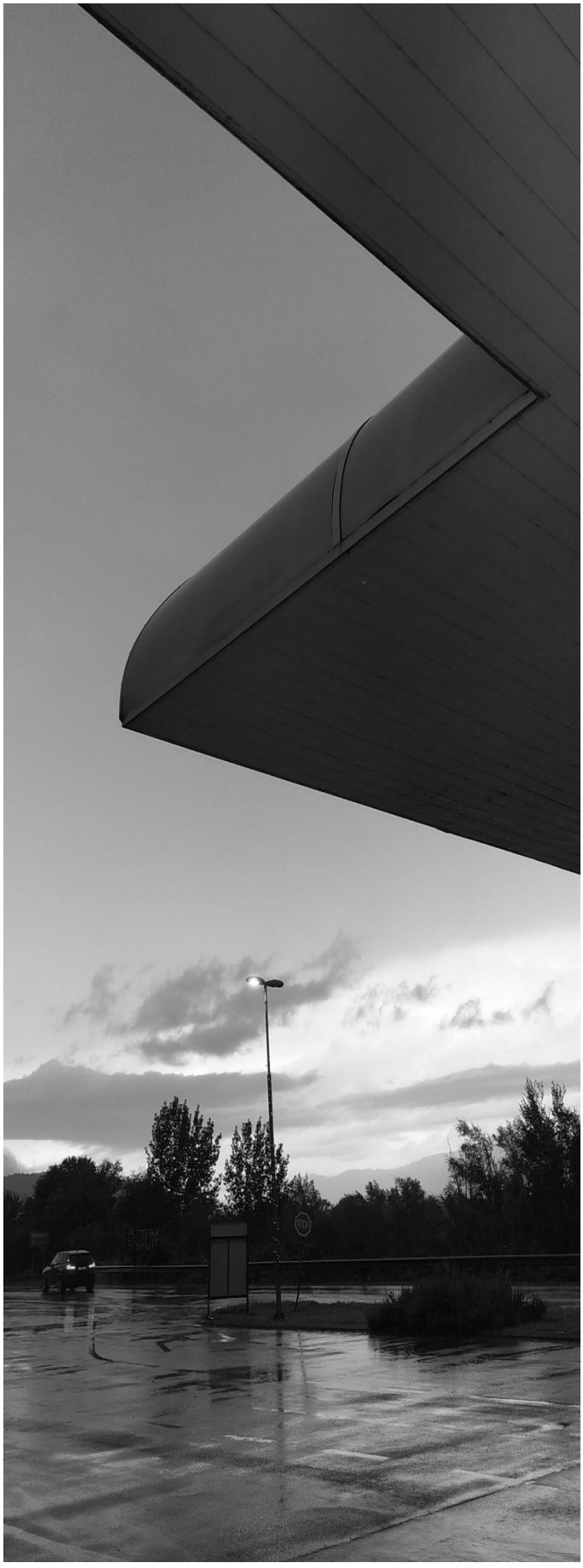

Отварам очи

Тражим те

Луд од смисла и бесмисла

Идем теби

И увијек си ту

Као кад макнем завјесе с прозора

Па сва свјетлост дође мени

А ја је чекам с оба длана раширена

На двије стране свијета

Смијеш се

Како само ти знаш

А ја се кријем

Ван себе од жеље

Изгорио од жудње

Тражим те,

па бјежим

Покушавам себи да објасним

Чиме сам заслужио

Да ме неко

Увијек с осмијехом

Што одише меланхолијом дјетињства

чека

Чак знајући

Да једном можда и неће

Да ме дочека

***

Мислио сам да си сазидала несаломљив калуп за сваку након тебе. Мислио сам да ћеш као одрон ловћенских врхова да ми падаш по мислима кад год будем љубио неку након тебе, али, ево, пишем ти пробуђен из те заблуде.

Коначно сам нашао неког у ком не видим ни трули лист тебе. Дођавола, у њој не видим ни дашак било ког другог. Она је својствена само самој себи. Толико сам путовао, и толико сам градова видио, али мислим да сам постао Колумбо за територије које она носи у себи. И не могу довољно да их покорим. Сваки пут кад ми се учини да је под мојом опсадом, наиђем на нове предјеле, она је неизграђен човјек, а бескрајна материја тог бића које носи у себи.

Баш због тога што нема темеље, заузима запремине невидљиве за ове моје земаљске очи.

А ја сам жељан да будем туриста.

Венама ти тече
Нека друга младост
Неких других времена
Ум стар
А нимало уморан
Ријечима береш
Презрело грожђе
Из душе других
Никад ниси на свом колосијеку
А не изазиваш сударе
Големо не посустајеш
Вјерујеш у своју сврху
А ја чекам у реду
Пацијената
— чекам
Да помогнеш
И сама себи

***

Знаш ли како ми тако тешко пада да перем зубе, кад псећи уморно дошепам до купатила, уморна од људи што у себи носе празне ормане? Знаш ли да си ти био најпразнија кућа од које сам хтјела да направим уточиште и тренутни дом? Знаш ли да сад бјежим и од неиспуњене фиоке?

Заиста, али заиста немам појма хоћу ли се за десет година сјећати да ли је мај ове године био кишан и плачан, и заиста нисам сигурна хоћу ли се сјећати како су ме узнемиравали твоји успорени покрети и још спорији говор, и колико сам дрхтала због твојих папирјастих пољубаца у чело и капке, али сам сигурна да ћу се сјећати како ми је било тешко да превалим дан, а да изнова не успијем да истјерам тебе из себе.

Прошло је скоро пола године, а ја се још увијек трудим да испуним своје ормаре. Избацујем прашњаву тегобу коју си пажљиво наслагао у њима.

Нечовјечни човјече, колико ње носиш у себи, ако је ја сваког дана истоварам у залихама?

Кад си успио толико своје
Упитне боли да ми пренесеш?
Ја нисам створена за патњу

Мени је страно

Оно што си у мени населио

Помислим да сам протјерала из себе све што си ми ставио на праг ушију, које још боле од твојих ријечи, а онда се пали покварена трака. Сад већ прихватам ехо твог гласа, као старог, досадног комшију, за ког добро знам колико ће се задржати, јер долази сваког јутра како ми не би дозволио да у миру попијем свој зелени чај. Сад већ знам како са њим.

— али мислим

Да је дошло вријеме да се селим

Од саме себе

***

Што то тачно може да уради

Један непрозван болесник

Сем да ти каже

Како и у свом овом мом лудилу

Могу да те спасим

Тако што ћу ти рећи

Да се плашим сваког новог децембра

И како сваки желим да дочекам сам

Него да неки чекам без тебе

Могу да те спасим

Тако што ћу ти

На твоје бескрајно дуге монологе

Одговарати ћутњом

Не могу себи да помогнем

Али могу теби

Тако што ћу ти гласно шапутати

Погледом мржњу према животу

Који тако јако волиш

Могу да се опирем

Да те отјерам од себе

Тако што ти нећу дати

Да ме заволиш

И да те заволим

Јер много тужније од неузвраћене љубави

Јесте она

Коју бих ја теби узвратио

***

Мрзим ово мало људи

Преплакала бих све

Па да људи остану без суза

Разорила бих све

Па да немају што да сруше

Узела бих ово мало грамофона

И завртила га довољно пута

Да не ставе више никакву плочу на њега

Задрхтала бих попут земљотреса

Да се никад више не потресем

Гушила бих се

И никад се не бих угушила

Ћутаћу

Оћутаћу за све вас

Пригрлићу све тишине

Само да ви проговорите

Живјела бих отупљено

Испразно

Да престане све да буде отужно

Понијела бих свачију бол

И да вас ништа више не боли

Дајте ми

Све ми дајте

Ја ћу

Само престаните

Да скрнавите

Престаните да заробљавате дане

Прекините да рушите године

Зауставили сте животе

Узећу вам све свјетлосне године

Направити свежањ

И бацити га у небо

Далеко од пјешачких прелаза

По којима газите

Као што газите по себи

***

Питају ме јесам ли луд

Што јој годину дана пјесме пишем

Пјесме, дај

Они не умију да опишу

Ни колико су срећни

Па им није јасно

Како то

Да те још волим

И да у тој љубави

Видим понекакве зоре

Гомиле одвратних врана

И немају појма

Да ја те исте своје пјесме

Најискреније мрзим

Трском су обавијене

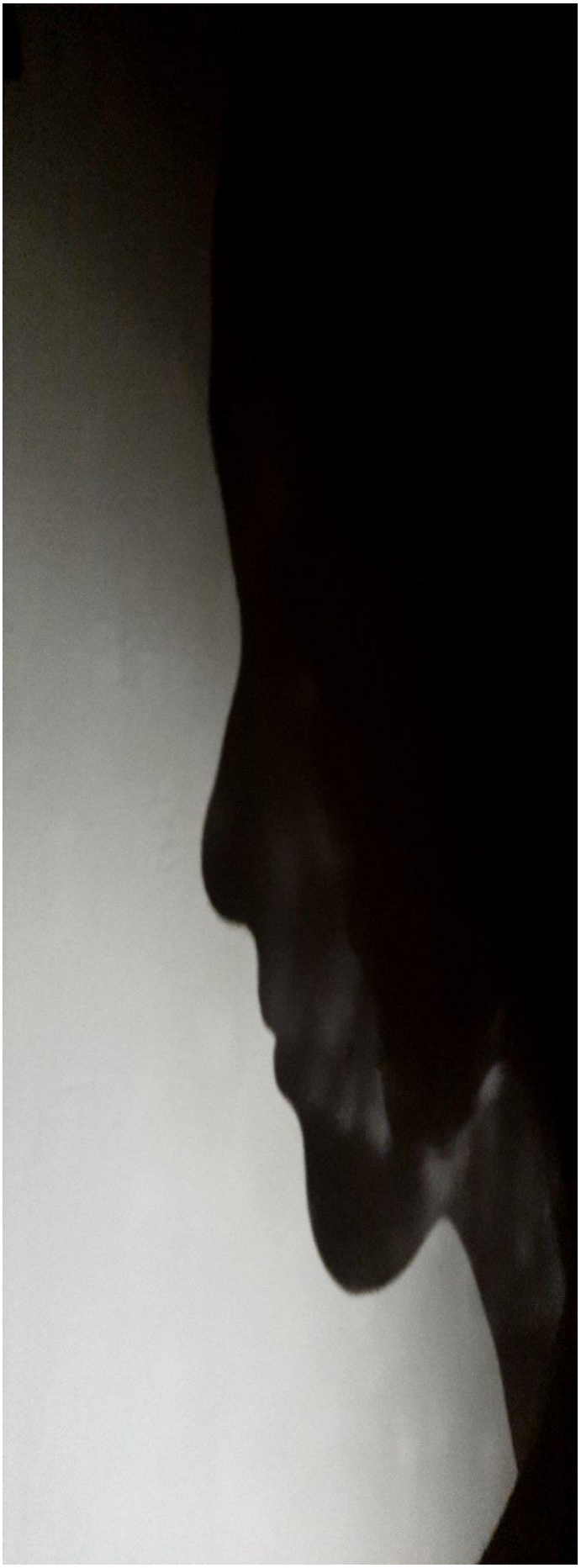

И у њима страда

Шугава ми била моја љубав

Према оној што ми љубав никад није дала

Кажу ми

Да ми бистар поглед

Постане стакласт пречесто

И стварно не знају

Да ја баш тад ломим све у себи

Да не мислим о теби

Проста нека је та љубав

Не знам волим ли те

Али још сањариш у сваком мом слову

Згрчена и проклета

Воле да ме читају,

Али ме сажалијевају

Хоћу да сам сликар

Да насликам зубе

И њима ћу одгристи себи

Ове намћораste руке

Којима још увијек пишем теби

Јер да знаш колико њих о теби чита

Наслађивала би се

А моје љубави си се насладила

За пет живота

— нек ти его гладан остане

Невена Ђуретић, IVц,
шк. 2019/20. г.

МАЛА ГАЛЕРИЈА ИЛУСТРАЦИЈА

Јован Фатић, IIIн

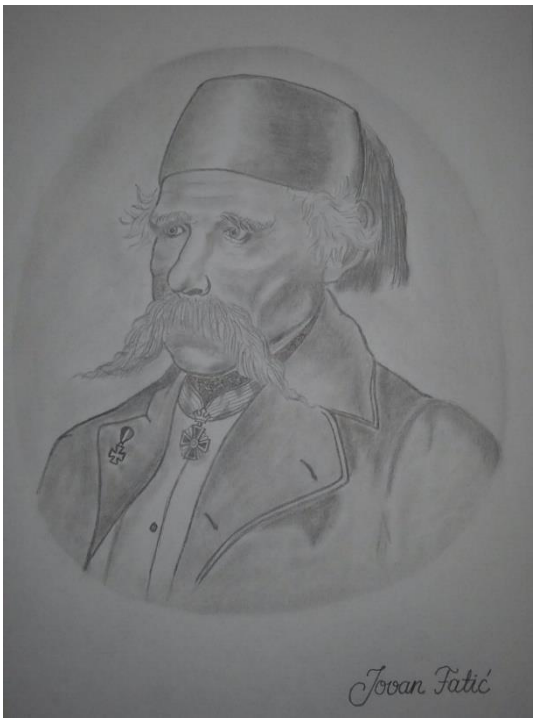

Вук С. Караџић

Хајдук Вељко Петровић

Сара Терзић, IIIн

Петар II Петровић Његош

Сан Вука Мандушића

Уз Балзаков роман „Чича Горио”

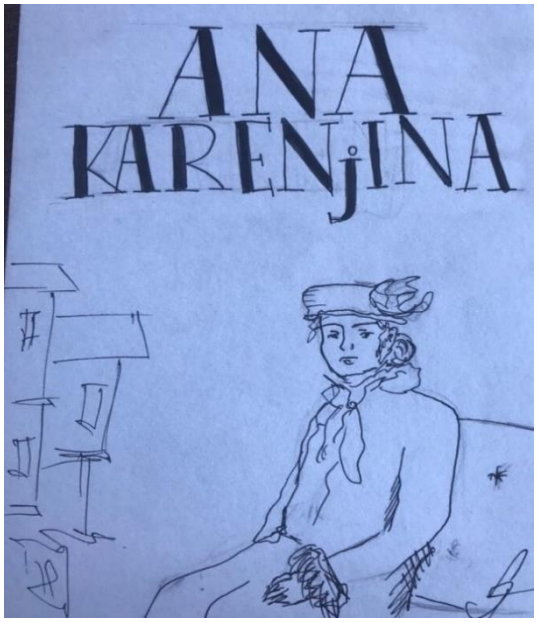

Илустрација насловнице за Толстојев роман

СА ЧАСОВА УСМЈЕРЕНОГ ЧИТАЊА...

„ЕВГЕНИЈЕ ОЊЕГИН” А. С. ПУШКИНА

Задатак:

- *однос приповједач – аутор*
- *однос приповједача према ликовима*
- *лирске дигресије*
- *елементи Пушкиновог личног живота*
- *коме се приповједач директно обраћа*
- *о коме све приповједач говори*
- *друштвено стање у приповједачевом казивању*

У Пушкиновом роману „Евгеније Оњегин”, читалац је стално присутан у свијести наративног субјекта, и он му се често обраћа, ћаска са њим, запиткује га, подсјећа на раниј причу, упућује да поново прочита неко мјесто, запиткује о породичним стварима:

Још у почетку мог романа

(Ви погледајте први део)

(...)

Хм! Читаоче племенити,

Родбина ваша како живи?

Не приказује своје јунаке апстрактно и изоловано – приказује их у окружењу амбијента и природе, као друштвена бића у друштвеном миљеу, са прецизним подацима о родитељима, развоју, васпитању и лектири. Такође, наглашена је улога приповједача као актера или пасивног учесника у догађајима.

Приповједачев глас се чује и изван приче: то је глас онога који ствара причу, уводи јунаке у причу, прати њихов живот. То је и глас који се директно обраћа читаоцу објашњавајући своје поступке, који износи своје личне опсервације и ставове, указујући на дилеме, објашњавајући неку ситуацију, поступак или појаву (спољашња тачка гледишта наративног субјекта), уводи читаоца онамо гдје се нешто већ догађа или треба да се догоди, најављује увођење новог јунака у причу, најављује почетак казивања историје свога јунака. Из тога можемо да закључимо да приповједач има врло јасно формирана мишљења и осјећања према својим ликовима, што се најбоље може видјети у сљедећем цитату:

Татјана, вољена Татјана!

Над тобом ми је суза пала;

Судбину тужну својих дана

Тирану модном ти си дала.

Пропашћеш, драга, ал' пре тога,

У слепој нади срца свога,

Ти желиш срећу кобне страсти,

Упознаје живота сласти...

Говори у трећем лицу, као објективни наратор, али из тих стихова зраче љубав и стрепња – опасност којој се Татјана, невино и неискусно биће, излаже пишући писмо Оњегину:

Преда мном лежи писмо њено;

Ко светиња ми оно оста;

Читам га с тугом притајеном,

И никада ми није доста.

Приповједач и Оњегин су другови и пријатељи; заједно су провели многе часове забаве и дружења. Описујући живот и забаве у пријестоници, приповједач ће и себе видјети на њима:

Ту је, у сенци сјајних сала,

И моја младост протицала.

Пушкин донекле уноси своју личност у роман, а та личност је фиктивни лик, коме није дато име, али који добро познаје јунаке романа, директни је сведок свих збивања, уноси себе у ликове (биографске чињенице, расположења, осјећања, политичке ставове) и свјестан је унутрашњих тачака гледишта ових истих јунака. Емотивно је везан за своје главне јунаке – то се види из изричитих исказа или употријебљених замјеничких облика посесивног значења:

Опростите ми, ја вас молим,

Ја тако своју Тању волим.

(...)

Тако је јунак мој мислио.

(...)

Мојој Татјани је свеједно.

(...)

Освестила се Тања наша

И Ленски мој док тако седе.

(...)

Мој Оњегин је мрачна лика.

Приповједач наводи како је и он одбацио све, те како су се он и Оњегин спријатељили:

Ко он, и ја тад збацих бреме

Закона светских и таштине

И с њим се здружих у то време

Јер заволех му особине;

Маштању склоност нехотично,

Настраност ретку, ничем сличну,

И ум заједљив, брз и хладан,

Ја огорчен, он сетом свладан.

Обојица смо у то доба

Познали игру страсти јасно

У оба срца жар је згасно

Обојицу је срела злоба

Фортуне слепе и злог света

На самом јутру наших лета.

Приповједач наводи како он, за разлику од Оњегина, воли миран сеоски живот. Такође, свјесно се дистанцира од свог јунака не желећи да га неко поистовјети са њим.

Љубави, село, цвеће, поље,

Лењости! Ја сам вама одан!

Хоћу да истакнем што боље

Да Оњегину нисам сродан,

Да не би читалац понеки,

Или издавач какав преки

Клевете или лажи које,

Сравњиво овде црте моје,

И тврдио у кругу вишем

Свој портрет што сам овде дао,

Ко горди Бајрон што је знао,

Као да не могу да пишем

О неком другом по потреби,

Већ једино о самом себи.

Приповједач је свом јунаку дао своју средину, другове, проблеме, а донекле и своју судбину, чак и своја политичка убјеђења, али је пјесник те аутобиографске елементе јасно ограничио назвавши Оњегина својим пријатељем и истакнувши разлике између себе и свог јунака.

Можда и главна од ових разлика између њих јесте та што приповједач, како и сам наводи, за разлику од Оњегина, воли свој миран сеоски живот, из чега одмах можемо извести закључак да приповједач и Оњегин, иако доста слични, никако нису у истој позицији у реалности. Како приповједач може да буде урачунат као сувишан човјек, ако осјећа да се уклапа у сеоску средину и живот, за разлику од Евгенија, који није задовољан животом ни у урбаној ни у руралној средини?

Из свега овога можемо да закључимо и то да је Пушкин био врло свјестан живота и навика руског вишег сталежа (и градског и провинцијалног племства), очигледно из личног искуства које је директно искористио за саму грађу романа, а и за осликавање типичне особине врха социјалне љествице у доба руског романтизма – празнине душе, тј. сплина или чамотиње.

Са једне стране, учесник у радњи, пријатељ својих јунака који са њима дијели радост и тугу, воли их или мрзи, мијења се и стари са њима а, са друге стране, приповједач који се често обраћа читаоцима као умјетник који независно стоји изнад својих ликова, доноси суд о њиховим поступцима и унапријед види њихову судбину. Обраћајући се читаоцима, приповједач постаје одређена врста споне између њих и ликова.

Пушкин, као и остали романтичари, користи поређења из природе да би нагласио унутрашња стања и осјећања ликова. Лирске дигресије су најчешће везане за лик Татјане, код које се описи из природе вежу, са једне стране, са њеном природношћу и неизвјештаченошћу а, са друге, са њеним машталачким духом и неразумности. Такође, имамо и описе руске зиме на селу:

Зима... и сељак већ свечано

Обнавља вожњом санке старе;

На новом снегу коњче врано

Заплиће ногом пуно паре.

Ријући бразде рахлог снега

Одважно лети тројка с брега,

У гуњу и с црвеним пасом

Са бока возар тера касом.

Уамивши кô коња себе,

Покућар деран, ено, вуче

У саонама своје куче;

Несташку давно прстић зебе:

И боли га смешно му је,

А мати га кроз прозор псује...

Ил' можда када дах пролећа

С јесени пало лишће врати,

Нас горкога губитка сећа

Шуштање ново што га прати,

Јер поредимо у дну душе

Са шумама што васкрснуше

Године наше брза хода

Којима нема препорода.

Можда нас тада у свом сјају

Кроз песничке далеке снове

Пролеће неко старо зове,

И тад о неком другом крају,

О другој ноћи пуној чари

Трепери срце и сањари.

У магли свићу зоре хладне,

У пољу замро рада звук;

Крај вучице се своје гладне

Искрада на пут мрки вук;

Нањушио га коњ, па фркће

И страха пун, у дивљи трк ће

Путник да нагна ждрепца враног.

Пастир уз румен јутра раног

Из тора краве сад не гони

И не скупља их звуком рога

У подне око својег лога;

Глас девојке у изби звони

И вретено – друг зимцких ноћи,

Пред њоме зврји у самоћи.

- Пушкин је био аристократског поријекла, и сам је погинуо у двобоју. Умро је у Петрограду, граду гдје је живио Евгеније.
- Имао је сестру Олгу, а у роману имамо јунакињу истог имена (Татјанину сестру).
- Пушкин је био пјесник, као и Владимир Ленски, један од ликова романа.
- У децембру 1833. године вратио се у Петроград да се удаљи од туторства двора, а Евгеније напушта Петроград због банкрота и жеље за промјеном.
- Кроз овај роман Пушкин приказује руску стварност двадесетих година 19. вијека.
- Бјелински је тврдио да је „Евгеније Оњегин“ енциклопедија живота тога времена.
- Оњегин и Пушкин су на сличан начин провели младост – тиме Пушкин покушава да истакне своју сличност са Евгенијем.

Александар Перовић,
Нина Гиљановић,
Јелена Марсенић,
Јована Бошњак, IIн,
шк. 2019/20. г.

ЧИТАЛАЧКИ ДОЖИВЉАЈ : ИНТЕРПРЕТАЦИЈА КЊИЖЕВНОГ УМЈЕТНИЧКОГ ДЈЕЛА

„ЗИМСКА ИДИЛА" ВОЈИСЛАВА ИЛИЋА

Наш реализам јавља се половином 19. вијека. У реализму је, због његове суштине, мало поезије, али ствара је Војислав Илић.

Иако је умро веома млад, Војислав Илић (1862–1894) иза себе је оставио три збирке пјесама и на десетине пјесама расутих по разним књижевним часописима тога времена.

Отац му је био пјесник. Бројне књиге из очеве библиотеке и дружење с великим пјесницима тог времена резултовало је Илићевим интересовањем за пјесме. Читао је енглеске, њемачке, италијанске и руске пјеснике.

Почео је да пише врло рано, а прву пјесму под насловом „Лепид" објавио је са само шеснаест година.

Илић је писао сатиричну поезију, родољубиве пјесме, љубавну лирику, романсе, елегије и описне пјесме. У његовим пјесмама осјећа се разлаз са дотадашњом романтичарком поезијом.

„О Павле, чапкуне један", слушао сам често како говоре тата и мајка Пају кад год би био несташан. Увијек ме је занимало шта значи *чапкун*, и одакле им та ријеч. Мислио сам да тата, познат по препричавању разних шала из филмова, опет цитира неког глумца. А онда је дошло вријеме да знам како да то одгонетнем:

чапкун (турски *çapkın*):

1) враголан;

2) коњ ситног али брзог каса;

Али, поред објашњења ријечи, наишао сам и на ову несвакидашњу „причу у пјесми". Дједова прича дјеци, подсјетила ме на дане из основне школе, када сам свакога дана, док сам чекао родитеље да се врате с посла, проводио вријеме код бабе и дједа и уживао у дједовим причама о историји наше породице. Али, у Илићевој пјесми, дјед прича другу причу дјеци...

Зима је покрила снегом долине и поља равна,

И тавне високе горе. Вихори снежног праха

По пустом вију се пољу, и цела природа ћути,

И листак последњи вене од зимског студеног даха.

Весело пуцкара пламен у скромној избици нашој,

И мачак на банку дрема. Кроз таму вечери бледе

Дугачке и светле сенке по зиду чудно се вију,

А око огњишта сниског озебла дечица седе.

У прве двије строфе пред нама је дескрипција једне зимске вечери. Напољу нема никога, све је мирно и тихо, „природа ћути". Хладноћа је толико велика да лишће вене од само једног даха. Већ у сљедећој строфи наилазимо на контраст првој пјесничој слици. У једној мрачној соби, око малог огњишта сједе озебла дјеца и гријусе. Вјероватно се тресу од хладноће, чим се њихове сјенке по зиду чудно вију...

Деда узео лулу и с пажњом о длан је бије,

Па испод појаса вади листове дувана сува,

И кад их изгњави добро, он онда напуни лулу,

И мирно пушећи слуша ветрину што пољем дува.

По кашто зашкрипе селом волујска дрвена кола,

И гавран над њиме гракне. За тим се разговор чује.

То се комшија Панта, сигурно из горе враћа,

Па журно испреже стоку и чељад по кући псује.

Дјеца нису сама. Дјед са њима сједи, ужива пушећи лулу и слушајући фијукање вјетра. Поред фијукања вјетра, у селу се чује шкрипа запрежних кола, грактање гаврана, разговор укућана и покоја псовка комшије Панте.

А деда овако прича: „Одавна, у селу нашем,

Живљаше убога жена са малим јединцем својим.

То беше немирни Павле. Памтим га и сада лепо,

И ако то беше давно, у младим данима мојим.

Хиљаду осам сто… (Сад не знам којега лета,

Ал' Бунопарта је онда на Руса пошао био) –

Зима је велика била. Реке се замрзле рано,

А снег од осам стопа пола је и горе крио.

Дјеца слушају причу. Дјед своју причу започиње описом жене и њеног сина. Епитет *немирни* је већ наговјештај да ће се са дјечаком нешто десити. У времену када тече дједова прича, такође је велика зима.

У једно студено јутро, кад мајка не беше дома,

Мали се подиже Павле и оде ван нашег села

И никад не дође више. Људи га тражили ваздан,

А јадна његова мајка плачући живот је клела.

Тако је плакала она ваздан и сву ноћ горко,

Вртећи вретено танко. Она је молила Бога,

Да јој бар место каже, на коме оконча Павле,

Те једном да види још'те умрлог јединца свога.

Као и свако знатижељно дијете, и мали је Павле кад му се указала прилика пошао сам да истражује околину... Од тога дана, није се више појављивао, а његова је мајка била очајна. Познат нам је из поезије са наших простора, мотив мајке која пати за сином јединцем и куне живот. Међутим, то су најчешће пјесме о синовима који иду у бој... Павле је био мали, и није познавао свијет.

Богу се досаде молбе, огрне свој топли ћурак,

И зовне Светога Петра. Петар му истину каже,

Зашто та жена плаче. То буде Господу криво,

Узме палицу, дакле, и пођу, да Павла траже.

Нађу га у самом рају… Он се попео лепо

На рајску лиснату воћку, па златне јабуке једе;

А доле, на цветном поду, у белом и чистом руву,

Још многа некаква деца јабуке једу и седе.

Мајчине молитве су услишене, или, како пјесник каже – досадиле су Богу. Бог и Свети Петар одлазе заједно да траже Павла. Симбол штапа, још из библијског времена, представља помоћ онима који вјерују. Бог је нашао Павла, и то не било гдје, већ на стаблу рајске јабуке!

У хришћанству постоји амбивалентан став према јабуци као симболу. Јабука се односи на Адамов пад након што је пробао забрањену јабуку са дрвета знања у Еденском врту, коју му је понудила Ева на наговор змије како би га завела. За казну су обоје протјерани из рајског врта. Тако је јабука постала симбол знања и бесмртности, као и гријеха и сексуалности. Истовремено када се приказује уз Исуса Христа или Богородицу, она је и симбол новог човјека и искупљења.

Дјечак није био сам... Било је још много неке дјеце која једу јабуке и сједе, и то не било гдје, већ на цвјетном поду, у бијелом, чистом руху. Једино су дјеца невина и безгрешна.

Међ њима јагањци блеје и звонца сребрна звоне,

И многи лептири лете по рајском мирисном цвећу;

Кроз цветне пољане рајске бисерне протичу реке,

И рајске, шарене тице на мирне обале слећу.

А Господ подвикну тада: „О Павле, чапкуне један,

Ко те је довео амо, да рајске јабуке млатиш?

Силази са вођке доле! Обуј се и натраг иди,

Па мајку да слушаш лепо, кад своме дому се вратиш.”

У рају је јагње, као симбол жртве. Такође су ту и лептири, мирисно цвијеће, бисерне ријеке, шарене птице и мирне обале. У наредној строфи, Господ критикује дјечака, говори му да иде кући и да не сјекира више мајку!

Једне вечери, децо, Павле се поврати кући;

Кирицију га нашле, што често пролазе селом:

Полумртав је леж’о на снежном сеоском друму,

Уморан, блед и занет са јако прозеблим телом.

Ми смо од њега чули, како је на небу био,

Јер нам је причао увек о рајском животу своме;

Али од тога дана мајку је слушао лепо,

После је, заната ради, у варош отиш’о с њоме.“

Дјечака су након одређеног времена кирицију нашле крај пута, полумртвог. Касније ће Павле израсти у послушног момка, који је завршио занат и отишао у варош.

Штекће лисица гладна и вихор пољаном душе,

А око појата селских са риком облазе вуци;

У селској чађавој крчми свирка се и песма чује,

И једнолико, ситно хоре се њихови звуци —

И тону у јасној ноћи… На сниском огњишту старом

Огроман мачак дрема крај огорелог пана,

Кад вихор налети јаче он лено отвори очи,

Па зевне немарно двареД и опет спокојно сања.

У посљедње двије строфе, слиједе дескрипција екстеријера, па ентеријера. Зима је, чују се гладне лисице, гладни вукови... За разлику од прве строфе гдје је све мирно, чује се свирка из крчме. Мачак који спокојно спава, тек понекад, мало отвори очи, а онда наставља да сања.

Читајући ову пјесму, замишљао сам слике. Дјед је кроз причу о непослушном Павлу заправо хтио скренути пажњу дјеци да морају бити послушна, да је важно слушати родитеље. Живот је озбиљан, и често опасан – гладни вукови су свуда око нас. А поред домаћег огњишта, ма како мало било – топло је, и сигурно.

Одломак из „Кратке историје српске књижевности" Јована Деретића:

Дескриптивне песме чине најпознатији и најпопуларнији део Илићевог песништва. На њих се обично мисли кад се о Војиславу говори као о реалистичком песнику. У неколико својих песама он је дао изванредне слике сеоских пејзажа, живота на селу, разних годишњих доба и делова дана („Зимско јутро", „Зимска идила", „Вече", „Јесен", „У позну јесен", „Сиво, суморно небо"). У њима је најизразитија она црта која га највише одваја од романтичара и приближава реалистима: објективност. Песник као да се повлачи из песме, његово ја се губи, песнички говор прелази у треће лице, у њему се осећа епска мирноћа и успореност. Емоције нису директно исказане, оне зраче из слика или, тачније, пејзажи су изграђени по моделу одређених емоционалних стања и расположења. Песникова душевна настројеност открива се у избору мотива, у преовладавању позноЈесенских и зимских пејзажа. Њу још више одају карактеристични илићевски епитети: сив, суморан, таван, увео, скрхан, мрачан и сл.

***

Из књижевне студије о Војиславу Илићу Јована Скерлића:

Српски критичари су га проглашавали највећим живим песником српским, највећим уметником српске књижевности, и без устезања поредили његова Рибара са Гетеовим Фаустом. Један чешки писац, пишући 1891. о југословенској књижевности у једном прашком листу, тврдио је да српски песник „куд и камо наткриљује све млађе чешке песнике", и „да такмаца, себи равног, има само у њему сагенијалном словеначком песнику Симеуну Грегорчићу". Када је умро, његова је смрт примљена као један велики националнн губитак, и готово сви српски књижевници, њему у част и спомен, дигли су Војислављеву Споменицу – маузолеј од непечених цигала! – почаствовали га и ожалили као што није био ни један српски писац и пре и после њега.

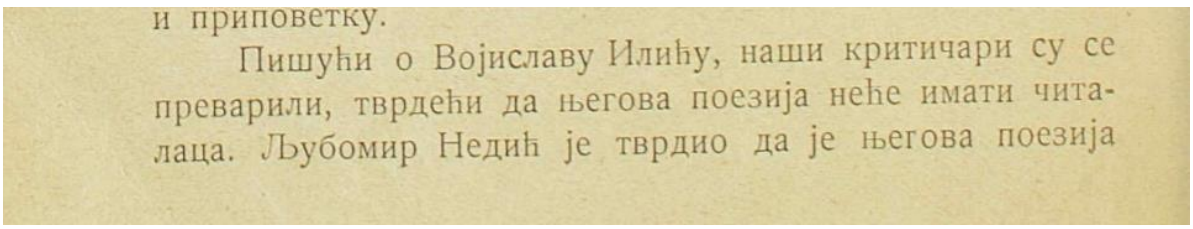

и приповетку.

Пишући о Војиславу Илићу, наши критичари су се преварили, тврдећи да његова поезија неће имати читалаца. Љубомир Недић је тврдио да је његова поезија

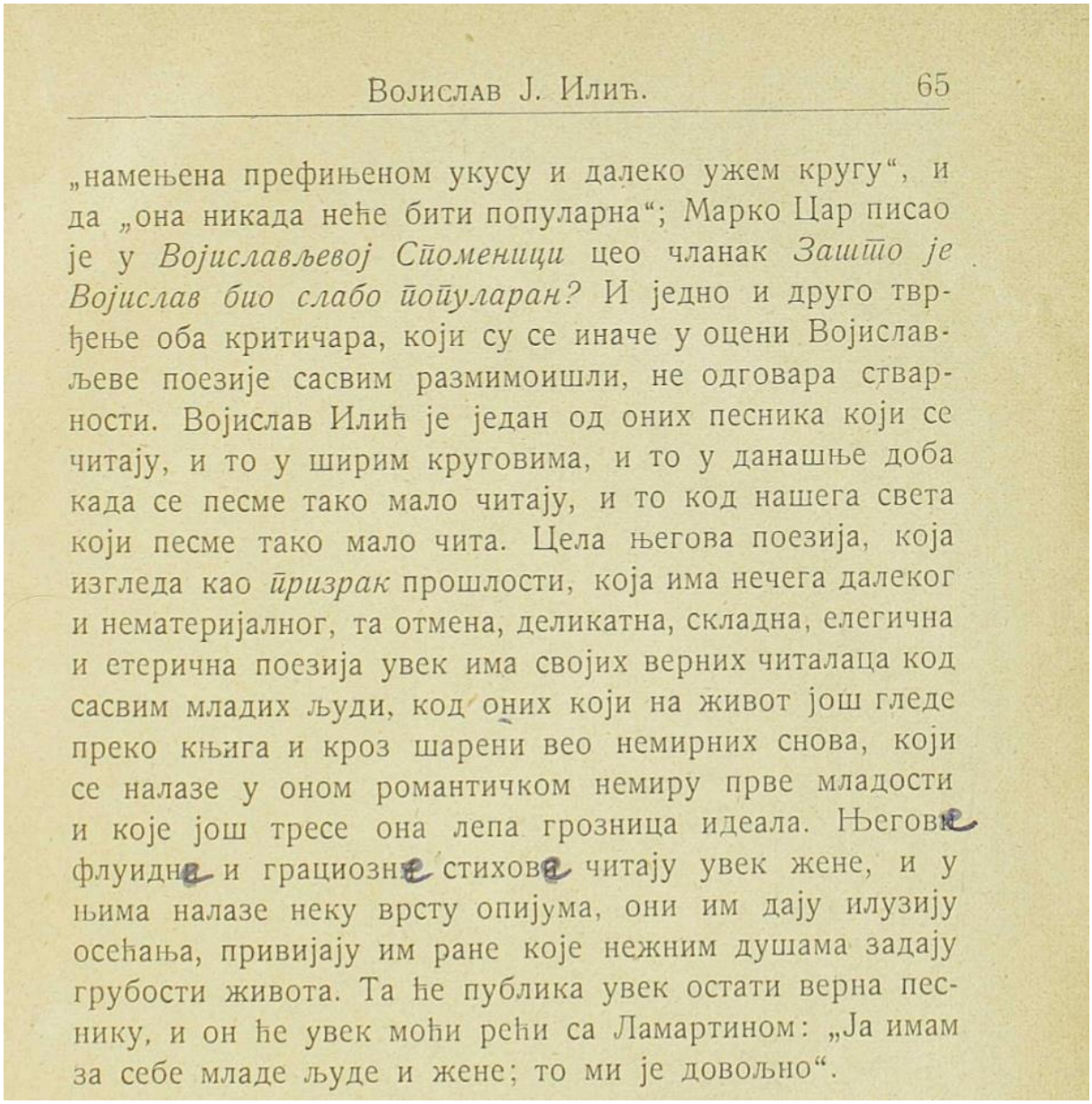

Војислав Ј. Илић. 65

„намењена префињеном укусу и далеко ужем кругу“, и да „она никада неће бити популарна“; Марко Цар писао је у *Војислављевој Споменици* цео чланак *Зашто је Војислав био слабо популаран?* И једно и друго тврђење оба критичара, који су се иначе у оцени Војислављеве поезије сасвим размимоишли, не одговара стварности. Војислав Илић је један од оних песника који се читају, и то у ширим круговима, и то у данашње доба када се песме тако мало читају, и то код нашега света који песме тако мало чита. Цела његова поезија, која изгледа као *призрак* прошлости, која има нечега далеког и нематеријалног, та отмена, деликатна, складна, елегична и етерична поезија увек има својих верних читалаца код сасвим младих људи, код оних који на живот још гледе преко књига и кроз шарени вео немирних снова, који се налазе у оном романтичком немиру прве младости и које још тресе она лепа грозница идеала. Његове флуидне и грациозне стихове читају увек жене, и у њима налазе неку врсту опијума, они им дају илузију осећања, привијају им ране које нежним душама задају грубости живота. Та ће публика увек остати верна песнику, и он ће увек моћи рећи са Ламартином: „Ја имам за себе младе људе и жене; то ми је довољно“.

Душан Ражнатовић, IIIф

РОПСКИ/ ПОЧАСНИ ЖИГ

Свима су добро познате детаљне биографије историјски важних владара. С друге стране, обичан народ најчешће остаје упамћен само као број погинулих у рату. Зато је подјела на владаре и народ увијек дјеловала неправедно. Сатирична приповијетка „Данга” Радоја Домановића говори управо о овом свевременском друштвеном нескладу на којем је цивилизација заснована.

У његовим дјелима јасно се уочавају све карактеристике реализма, умјетничког правца који је на нашим просторима заживио у XIX вијеку, када је и

ова алегоријско-сатирична приповијетка настала. Централна радња „Данге" одвија се у приповједачевом сну, када одлази у безимену и непознату земљу далеко од Србије, у којој је највећа грађанска част и врлина ропска понизност пред представницима власти. Грађани који уживају највеће почасти су исти они који су дозволили да их надређени јашу, а врхунац потчињености народа је доказивање патриотизма ударањем данге, односно жига на чело. Друштву није непознат појам жигосања стоке или робова, али не и слободних грађана, од чијег „јунаштва" испрва и приповједач зазире.

Иако је приповиједање дато у првом лицу, наратор није именован. Он је, како то и сам каже, „миран и ваљан грађанин" који се ни по чему не разликује од осталих људи. Није представљен као појединац, већ као особа „сасвим случајно" одабрана из масе, зато име и није важно. Још се у уводу јасно види каква је „јава" у којој живи, и то у моменту када се клања откинутом полицијском дугмету на улици. Дакле, он не показује (страхо)поштовање владару, полицајцу или обичном човјеку, већ дугмету које је отпало са униформе. То ради готово механички: рука сама задрхти, глава се приклони, а уста се развуку у осмијех. Не преиспитује овакав поступак, већ се поноси њиме и сматра га племенитим. С друге стране, у сну одлази у „неку чудну земљу" која се „само у сну може сањати". На почетку се чини да ће сви догађаји у њој приповједачу бити потпуно страни. Наизглед и хоће. Људи се овдје, као што је већ поменуто, надмећу колико ће пута бити јахани од стране власти и да ли ће добро подијети бол од ударених жига. Само жигосање се не доводи у питање – оно је неминовно. Чак и мајке доводе своју дјецу на ову церемонију. Из таквог стада људи једини се издваја старац сиједе браде и косе, који и поред слабог вида једини види истину. Његове ријечи одмах су угушене, овог пута не од стране владајућих, већ њему равних „јуначких" грађана.

У епилошкој ситуацији и наратор одлучује да „осветла образ свога рода" тако што захтијева да му се удари не само један жиг већ њих десет. У том тренутку сан се завршава, али не и његова жеља да докаже јунаштво, па му „би помало криво што се цео сан није завршио". Да ли овај поступак свједочи о томе како једноставно човјек постане роб система, или како се „јава" и „сан" уопште не разликују? Једно је сигурно: наратор и грађани једнако посматрају стварност.

Већ се чини да ова необична земља није тако далеко од „јаве" и Србије. Сигурно није далеко ни од било које земље на овом свијету, па ни од моје. Домановић се у овом дјелу бави свевременским питањима која не можемо повезати само са временом у којем је он живио, јер су актуелна и данас, а вјероватно ће бити актуелна још дуго времена, и то у било којем друштву. Управо се у овој универзалности крије снага Домановићеве „Данге". Зато је и ја данас читам, тумачим и у њој препознајем елементе своје стварности.

То ме је навело да се запитам да ли и ми у двадесет првом вијеку имамо своје „данге"? Вјерујем да имамо. Мобилни телефони, друштвене мреже, па и новац као једина мјера вриједности нису ништа друго него показатељи наше потчињености. Баш као грађани у Домановићевој далекој земљи, и ми раширених руку прихватамо да будемо дио оваквог система. Зар нису финансијски имућни људи они који се у друштву највише цијене? Зато и нисмо слободни.

Поред свих ових запажања, „Данга" је испрва и код мене изазвала смијех. Свакако да се он разликује од оног ведрог и наивног, јер сам већ у сљедећем тренутку препознала сурову стварност која је све само не комична. Овакви моменти проистекли су из чињенице да се у сатири не подудара изговорено и мишљено, и да су појаве пренаглашене и искарикиране до те мјере да су очигледне свима. Међутим, и сами носећи мотиви у приповијеци већ су безброј пута на различите начине обрађивани у свјетској књижевности. Они се већ при првом читању лако уочавају: жигосање робова, јахање потчињених и клањање надређенима. Управо овакав избор мотива који су већ познати, и притом обликовани да буду очигледни свима, са једне стране је предност – дјело је доступно већем броју читалаца са различитим читалачким искуствима. Ипак, са друге стране, може дјеловати банално и свакидашње. А „Данга" свакако није банална приповијетка. Како је Домановић освјежио ове мотиве и створио једну од најпознатијих сатира на нашим просторима?

Овим питањем се бавио и познати критичар Миодраг Сибиновић, чијој критици сам се окренула у намјери да употпуним своје знање и можда дођем до одговора. „У централном мотиву, у мотиву жигосања, који је у основи заплета, хумористичко-сатиричка усмереност доводи до даљег, можда кулминативног изокретања смисла. Обично се жигоше стока... Познато је и жигосање у преносном смислу, као морална осуда појединаца чије понашање одступа од општеприхваћених друштвених норми. У Данги се, међутим, жигоше управо она већина: сточне жигове сада добијају људи који поштују владајуће друштвене назоре! Ако би се потражио заједнички именитељ за поступак којим Домановић бира и формира ове носеће мотиве, може се, без икаквог колебања, констатовати да је то сатирично инсистирање на карикатуралним контрастима." Тако је наш сатиричар успио да у везу доведе два појма потпуно супротног значења: храброст и кукавичлук.

Захваљујући Сибиновићевиом тумачењу, дошла сам и до одговора зашто се ријеч *данга* једино појављује у наслову. Како он истиче, то је једини дио приповијетке у којем писац своју тачку гледишта показује директно. Ја на то, изгледа, уопште нисам обратила пажњу. „Пошто је та страна реч турска, наслов асоцира и на историјску везаност српске 'јаве' са земљом из 'сна'; та везаност се у свести читалаца, даље, своди на робовање Срба под Турцима, које је Србима оставило и у језику и у наравима доста 'турцизама'." Ова Сибиновићева константација довела ме је до важног закључка. Када се све материјално разгради, остане језик, као доказ да су преци успјели да сачувају слободу. Док живи језик, живи и народ, и као што В. С. Караџић каже, „не прелива се у други, не пропада". Да ли је једино истинско јунаштво његовање ове непроцјењиве заоставштине? Вјерујем да јесте.

Већ је очигледно да се моја и стручна интерпретација дјела разликују. Иако сам поставила већину кључних питања, до свих одговора нисам успјела да дођем самостално. Разлика је и у далеко стручнијој терминологији и другачијем приступу дјелу. Тачка у којој се спајају мој рад и Сибиновићев књижевнокритички текст је заједнички став о завидној књижевној снази ове Домановићеве сатире.

Након читања „Данге" вјерујем да би требало поставити још једно кључно питање: зашто се човјек тако једноставно утопи у једноличну масу и постане

безначајан дио система? Можда писац још у уводу упућује на одговор: „Узео сам књигу да бих пре задремао. Убрзо ми је књига испала из руке, пошто је, наравно, испунила моју жељу...” Нисам сигурна да ли књиге могу промијенити свијет, али знам да мијењају онај мали свијет у нама, а то је сасвим довољно.

Анастасија Мојашевић, IIIф

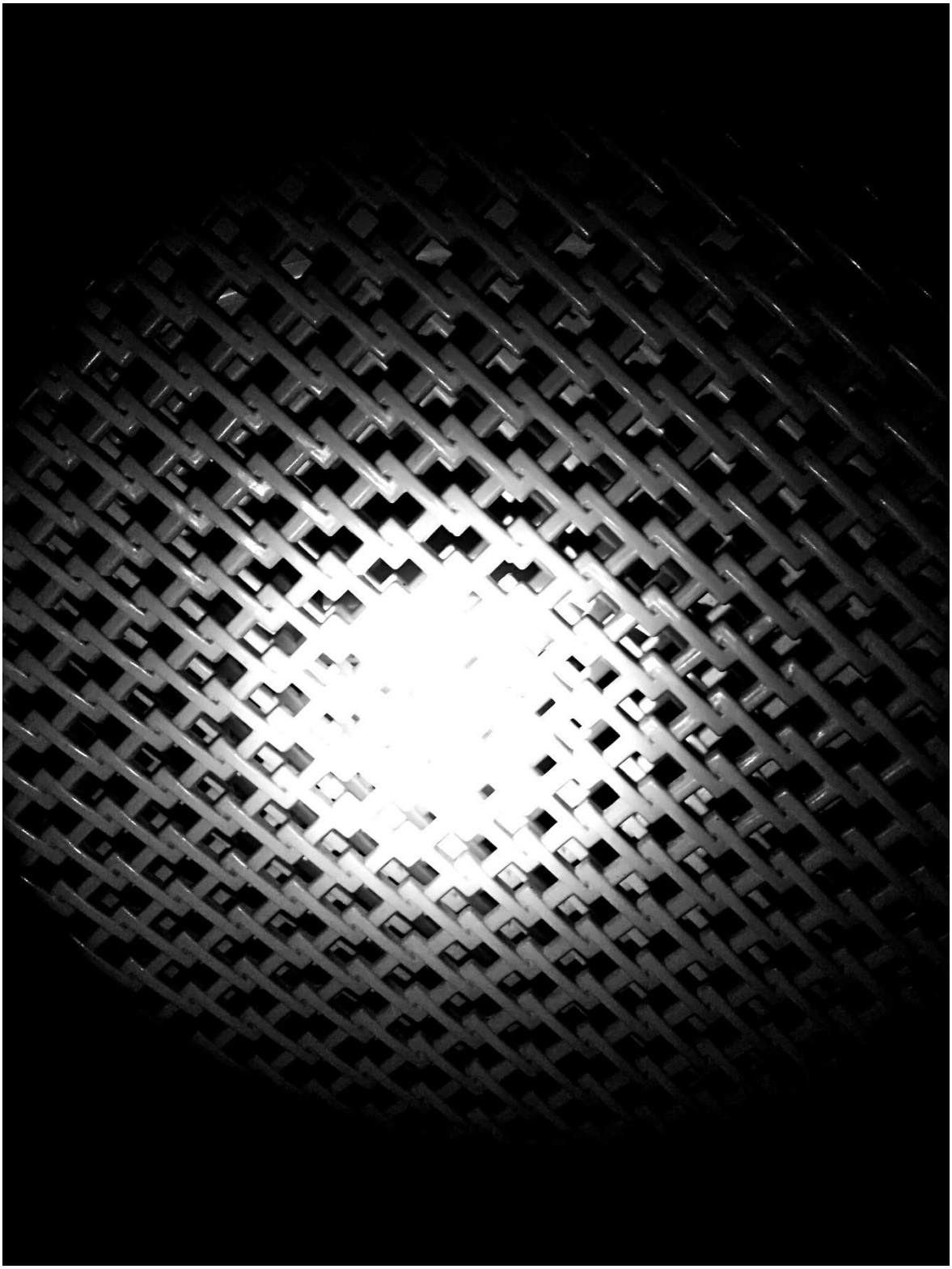

„ДНЕВНИК ЈЕДНОГ ЛУДАКА” Н. В. ГОГОЉА

Највећи изазов семинарског рада је почетак писања. Увијек треба однекуд кренути. Рад о *Дневнику једног лудака* ипак не почиње у Петрограду, већ на Забјелу, у дједовој библиотеци. Ако је Аксентије Иванович могао да ствара илузије о времену и мјесту, зашто не бих могла и ја? Можда и ја полудим једног дана...

Баба, опет нешто крпиш, нема нам шнајдерице преко тебе! Ће ти је ђед?

– *ЕЕЕЕ, јеси виђела! Ено га у радну собу, купио је неку нову књигу, па чита.*

Идем до њега, нећу се пуно задржавати вечерас, па ћу доћи други дан.

Било је како је и рекла, дјед се удобно смјестио и пажљиво је читао сваки ред дјела.

– *Оооо, Милице! Окле ти?*
– *Дошла сам по књигу, ђеде.*
– *Треба ли ти што помагат?*
– *Не, снађи ћу се сама.*

Да... Снађи ћу се... У мору дјела, писаца, епоха и свега преда мном, поглед ми прво пада на Гогољево дјело *Шињел*.

– *Јеси ли читала „Шињел”?*
– *Јесам, ђеде, него сад тражим нешто друго.*

Дневник једног лудака, један је од наслова на списку Гогољевих дјела.

Знам, вјероватно они прави читаоци књигу узимају по нечијој препоруци, занима их писац, књижевна критика, тема која је обрађена у дјелу, и слично. Мене, морам признати, најчешће *купи* наслов. Можда је аматерски, а вјероватно и *непристојно* у свијету књижевности бирати дјело по наслову, али и овога пута у мом случају бијаше тако...

Дневник ми је одувијек био привлачан, чак сам из пар пута кренула свој да пишем... Али, бијаше то неуспјешно. Док читам дневник, осјећам да ми аутор заправо поклања свој дан, свој живот. Осјећам блискост, осјећам као да се писац повјерава само мени, као да све што му се дешава проживљавам с њим.

Обукао сам стару кабаницу и узео кишобран, пошто је пљуштала киша. На улицама није било никога...

Нисте прави читалац, ако се и ви, упркос кишобрану, нисте поквасили читајући ове редове.

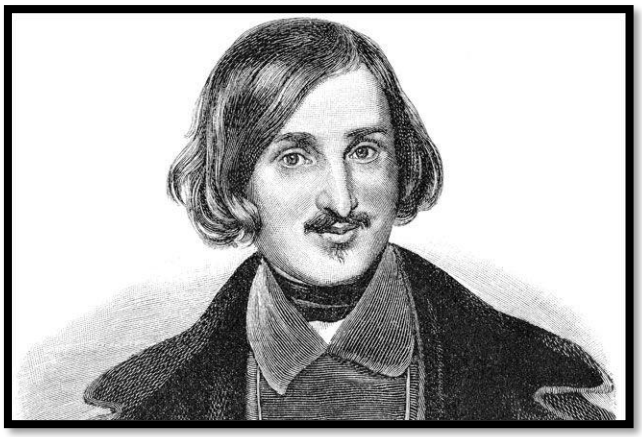

Николај Васиљевич Гоголь (1809–1852) зачетник је руског модерног реализма. Писао је приповијетке, романе и комедије. Повремено је залазио у сфере романтичарског, надреалног и гротескног. Најранији Гогољеви радови били су под утицајем пишчевог васпитања, културе и традиције, касније кроза своје стваралаштво провлачи критику друштва. Утицао је на бројне свјетске писце.

Реченица, коју сам толико пута чула – *Епохе немају тачну годину настанка, немају свој почетак и крај...* управо доказује Гоголь. Он је писац који се налази између двије епохе, реализма и модерне. Тако у његовим дјелима наилазимо на мотиве обје епохе, које је овај умјетник знао веома добро да уклопи у своја дјела!

Шињел ме помало изнервирао када сам у расплету прочитала о постојању мртваца с ликом чиновника, и баш када сам заборавила на те фантастичне мотиве живота Акакија Акакијевича, Аксентије Иванович посматра два пса који разговарају, а које само он чује.

Ко је заправо Аксентије Иванович? Аксентије, име потиче од грчког *Auxentios*, а значи *онај који увеличава*. И јесте увеличао... Неважни, мали чиновник, у својој глави постаје краљ Шпаније, а Шпанијом управља из болничког кревета, луд.

Но, нико не полуди без разлога, па тако ни наш, како се волио називати, племић.

Све је почело од проклете чапље и њене зависти. Или, ипак, не, можда је она само била у моменту неко преко кога ће чиновник исказати љубав према своме послу. Свеједно, наш чиновник је само један пион бирократског апарата у Русији. Он живи свој живот исто као и сви његовог поретка.

Међутим, срце није дио овог апарата, а убрзо Аксентије показује да његова машта, у сљедећем моменту већ илузија, руши систем, макар у његовој глави.

Како је погледала лево и десно, како је подигла обрве и севнула очима... Господе боже мој! Изгубљен сам, изгубљен сасвим.

Већ се сад износе разлике у класама, које касније доживљавају врхунац. Аксентије носи стару кабаницу, недостојну директорове кћери, и тако не излази пред њу.

На први поглед, помислих да је ово само једна у низу љубавних прича, али фантастични моменти ме разувјерише.

Али после, кад сам о свему добро размислио, престао сам да се чудим. Заиста, догодило се на свету толико чудесних ствари.

Па ипак, мене и није зачудило да у дневнику једног лудака наиђем на рибе које говоре, краве које пију чај и псе који се дописују. Лудило креће, а приповједач нас води кроз свој живот и даље реалним датумима.

У сриједу, 4. октобра у шефовом кабинету режу се пера.

Гледајући у библиотеку, Иванович каже за свог директора да је врло паметан човјек, док ће му касније директор ипак бити само један од оних из више класе.

Нисам још чуо да је рекао неку сувишну реч.

Умјесто директора, појављује се његова ћерка, али вјерујем да је Иванович овако не би назвао. Прије би рекао за њу да је лабуд, сунце, или канаринка! Иако занесен њеном појавом и љепотом, њеним шећерним уснама, лакеји га убрзо враћају у реалност. Увриједио се због начина обраћања лакеја, увјерен да је он чиновник племићког поријекла. И овај се дан, као и многи описани дани завршава констатацијом да је вријеме проведено у кући, провео у кревету.

Ех, да су само лакеји у питању! И начелник одјељења га је извријеђао. И тако се у глави само повећавају жеље за нечим узвишенијим – он је племић, он ће бити пуковник, он је у најбољим годинама и он ће бити нешто више у животу!

Полако почиње да живи у илузији да је дио високог сталежа, уштеђевину троши на позориште, а они који га не посјећују за Аксентија су обичне свиње. У реалности га ипак одржавају двадесет три пера која је наоштрио, али и она четири...

Жеља да буде дио високог сталежа га више не напушта, увијек је ту.

Хтео бих да изблиза погледам живот те господе, све те њихове двосмислености и дворске стварчице, какви су, шта раде у свом кругу – то бих хтео да знам.

...

Хтео бих да завирим тамо у онај део стана где је њено превасходство – тамо бих хтео! У будоар, да видим све те теглице и бочице, цвеће које се плашиш и помирисати, како леже разбацане њене хаљине, што више личе на ваздух но на хаљине. Хтео бих да завирим у спаваћу собу... тамо су, ја мислим, чудеса, тамо је, ја мислим, рај кога ни на небу нема. Да ми је да погледам ону клупицу на коју она, устајући из постеље, спушта своју ножицу, како се на ту ножицу навлачи као снег бела чарапа... ај, ај, ај, ништа, ништа... пст!

За пар минута, запитаћемо се да ли је ово онај исти заљубљени човјек који жену поистовјећује са ђаволом? Али, оставимо то за послије.

И како у реалном свијету не наилази на начин којим би се могао приближити жени којој се диви, увијек му на крају остаје машта, илузија и нереално, што ће за њега с временом постати заправо једино реално. Одлучује да сјутра посјети Фидел и дође до писама која су размјењивале Фидел и Меџи.

Одавно сам претпостављао да је пас много паметнији од човјека; чак сам одавно био уверен да он може да говори, али да је само у питању некаква тврдоглавост.

Мириси на које наилази Аксентије на путу до Фидел, још један су од приказа друштвеног сталежа којем припада. Међутим, он то не прихвата, говори да не воли мирис купуса, а и сметају му занатлије...

Аксентије је у својој глави био већ ожењен и успјешан човјек, што нам открива сљедећом реченицом: *...Ти би, драга моја, младожењу хтела.*

Иванович узима да чита псећа писма, и читајући их, у својим дигресијама налази простор да увриједи начелника одјељења, али и да уздигне себе показујући да зна за мисао преведену из једног њемачког дјела.

Ипак не наилази одмах на жељене дјелове у преписци. Тражио је баш оне који се тичу директора и његове (за име сазнаје из писама) ћерке Софи.

Одмах се види да човек није писао. Почне како треба, заврши псећи.

И коначно дио који га је интересовао! Мада, може бити да га је прије повриједио, растужио или зачудио. Наш чиновник сазнаје за потенцијалну везу између његове Софи и Теплова. Ни Меџи, као ни Аксентије, нису задовољни том чињеницом, Меџи га упоређује са Трезором, а Аксентије и даље не жели да вјерује редовима које чита. Меџи налази да је Теплов ружан, али његову ружноћу упоређује са једним од чиновника директорове канцеларије. Да, мисли управо на њега.

Сада већ о њему говори ружно и пас којем је он дао моћ да говори. Али, чиновник не жели вјеровати у то, кривицу пребацује на начелника одјељења, на чије је увреде одавно навикнут.

И, да, ситуација му не иде у прилог, и ту престаје да чита.

Камер-јункер је код нас свакога дана. Софи је заљубљена у њега до ушију. Папа је врло весео.

Иако је све вријеме свјестан разлика између свог друштевног слоја и слоја гдје је Софи, није говорио о томе јавно. Увијек је оштрио пера и разговарао са директором о прогнози, и то му је било довољно. Али, друштвене разлике га, како вријеме пролази, све више жуљају, а касније, оне су један од разлога његовог лудила.

Па шта ако је он камер-јункер. Та то није ништа друго до звање, није то нека опипљива ствар која се у руке може узети. Та од тога што је камер-јункер неће му се треће око на челу појавити. Та нос му није од злата, већ исти као и мој, као и у сваког другог човека; та он њиме мирише, не једе, кија, а не кашље. Већ неколико пута сам покушао да пронађем одакле проистичу те разлике. Откуд то да сам ја титуларни саветник и зашто сам титуларни саветник? Можда сам ја неки гроф или генерал, а само изгледа да сам титуларни саветник. Можда ја ни сам још не знам шта сам и ко сам.

Један од посљедњих *нормално написаних* датума, заправо, реалних. Петог децембра, Аксентије чита новине.

Како може престо остати упражњен? Кажу да некаква дона треба да ступи на престо. Дона не може доћи на престо. Никако не може. На престолу мора бити краљ. Али, кажу, краља нема – не може бити да нема краља.

Осми децембар се незванично може прогласити посљедњим даном када је приповједач водио свој живот мимо маште и илузије. Највећим дијелом је лежао у кревету и размишљао о шпанској ситуацији, и изгледа да је превише утонуо у размишљања...

Морам признати да ме датум *2000. године, априла 43.* помало замислио. Знам када је живио и стварао Гоголь и откуд ова година у његовом дјелу. Аха, да... Јунаку његовог дјела је мени блиска прошлост, заправо, била далека будућност. Ипак, ни у мом, ни у пишчевом времену, 43. април не постоји.

И тако тог непостојећег дана, Иванович више не прихвата да преписује акта, сада је он на неупоредиво вишој и бољој функцији. Шпанија има краља, краљ је пронађен и тај краљ је управо наш Аксентије.

Како ми је могла пасти на ум тако луда мисао. Добро је што се тада још нико није досјетио да ме затвори у лудницу.

Он је краљ, он је рођен да живи у високом друштву, не у чиновничком слоју, у друштву потцјењиваних, малих и неважних.

А све је то отуда што људи уображавају да им се мозак налази у глави. Уопште није тако: њега ветар доноси с Каспијског мора.

Мавра је за њега сад прост народ. Он је краљ, он је племићке крви, он разумије и види приземне, просте људе. Са њима не може разговарати истим језиком, он је за њих класа.

Та то је прост народ. Не можеш им говорити о узвишеним стварима.

Негдје између дана и ноћи, 86. мартобра, Аксентије након три недјеље одлази на посао. На истој је позицији, али не обавља своје дужности. Не понаша се у складу са прописима своје позиције. Не извињава се начелнику, не прави изводе, не јури за директором, не закопчава дугмад на свом фраку – пркоси систему! Заправо, не. Он се само понаша онако како приличи једном краљу. За њих, он је један обични Аксентије Иванович, за себе он је Фердинанд VIII.

Није потребно никакво поданичко метанисање!

Из канцеларије одлази право код Софи. Право у њену собу. Али, њој не говори да је краљ, њој говори да је са њим очекује таква срећа какву не може замислити. Јер, срце не зна за класе и друштвене слојеве, оно зна само за љубав.

Софи, ипак, то не зна. Вјерујем да реакција није била онаква какву је очекивао, с обзиром да је жена којој је обећао сву срећу овога свијета, у наредном моменту постала за њега, ни мање, ни више него ђаво.

О, какво покварено створење – жена. Сад сам тек схватио шта су жене. До сада нико још није сазнао у кога је заљубљена: први сам ја то открио. Жена је заљубљена у ђавола, без све шале. Научници пишу глупости да је она то и то – а она воли само ђавола. ... Удаће се.

И опет неки никоји датум, непостојећи дан. Како приповједач каже, дан је био без датума. Ишао је Невским проспектом и срео је цара императора. Ни њему се није представио да је шпански краљ. Потребан му је био плашт. И сада је, наравно, стигао да понизи ту нижу класу, кројаче, назвавши их магарцима. Да му они не би оштетили нешто, одлучује да сам сашије плашт.

И ко би помислио, да не зна да је Гоголь аутор дјела, да једна таква земља као што је Шпанија, заправо, представља лудницу? Наш јунак не одустаје; док га одводе болничка кола, он говори како су сада путеви по Европи много бољи и много се брже стиже.

Замислите да при уласку у земљу Шпанију наиђете на гомилу обријаних глава... Нема везе, ако је нашем племићу било лакше да тако назива мјесто до којег је стигао, нека живи у својим *шпанским илузијама*. Батине доживљава као обичаје, а своје даље илузије као државне послове.

Открио сам да су Кина и Шпанија једна иста земља и да их сматрају двема земљама из чистог незнања. Свима саветујем да напишу на хартији Шпанија, а испашће Кина. Али нарочито ме је љутио догађај који се имао одиграти сутрадан. Сутра ће се у 7 часова догодити чудна појава: земља ће се насукати на месец. Месец се обично прави у Хамбургу, и страшно га лоше праве. Чудим се да Енглеска не обрати пажњу на то. Прави га хроми бачвар, и види се да будала нема никаква појма о месецу. Ставио је паламар натопљен смолом и део дрвеног уља и отуда се по целој земљи распростро ужасан смрад, да се нос мора запушити. И отуда је месец тако нежна лопта да људи тамо не могу живети, него живе само носеви. И отуда не можемо видети своје носеве, јер се они сви налазе у месецу.

У јануару, који је дошао после фебруара, обријана му је глава. Сада је он један од многих лудака који станују у Шпанији, али им се титуле разликују – он је краљ. Све што му се дешавало тога и наредних дана назвао је инквизицијом, уз чуђење како краља може запасти инквизиција...

Велики инквизитор је, међутим, отишао од мене сав бесан и претио ми је некаквим казнама. Али ја сам игнорисао његову немоћну пакост, знајући да он делује као машина, као енглеско оруђе.

Посљедњег датума у дневнику, Аксентије моли, преклиње за спас. Јер, како сам каже, нема више снаге да трпи, а нема ни шта да дâ.

Шта сам им ја учинио? Шта хоће од мене јадника?

И као и сваки човјек, у свакој доби свога живота, када му је тешко тражи мајчински загрљај, љубав, мирну и сигурну луку.

Плави ли се то моја кућица у даљини? Да ли је то моја мајка под прозором? Мајчице, спаси свога јадног сина! Нека ти суза кане на његову болесну главу? Погледај како га муче! Привиј уз своје груди јадног сиротана! Нема за њега места на овом свету! Терају га! – Мајчице, сажали се на своје болесно дете!

Већ нам у самом уводу дјела обраћање начелника Аксентију Ивановичу говори да у чиновниковој глави постоји одређена збрка која ће кулминирати, а у расплету ће он завршити у болници.

Аксентије Иванович води обичан живот. Његов посао састоји се из тога да оштри пера директору или да преписује акта. Веома је усамљен, и одлазак на посао му представља скоро једину активност у животу. Када сакупи нешто уштеђевине, одлази у позориште и тада сматра да припада вишој класи. Усамљен и несрећан човјек, који једино поразговара кратко са директором или Мавром, превише времена проводи лежећи и размишљајући о животу. Све животне неправде тада у његовој глави постају веће, и често га мисли одводе у нереално.

Гоголь приближава читаоцу шта друштво може учинити од обичног човјека. Силне увреде, монотона свакодневица, неправда и срећа која је увијек мимо његовог друштвеног слоја – доводе га до лудила. У систему у којем је он само један од многих чиновника, у којем не може напредовати, преостаје му да убиједи себе у племићко поријекло. Ни љубав није баш за сваки друштвени слој... И љубав и страст су искључиво одређенима доступни и суђени. Но, макар нам је свима пружена мајчинска љубав и топлота у једном моменту живота и само се њој, као најискренијој и често јединој правој, увијек враћамо.

И Гоголь, попут Ивановича, има душевних проблема, од којих умире у 43. години. Читајући приповијетку и Гогольеву биографију, наилазим на бројна подударања Гоголља и јунака *Записа једног лудака*.

Зачетник руског реализма, отац натуралне школе својим дјелима оставио је јак утицај и на друштво и на књижевнике свог и предстојећег времена. Гоголља су многи анализирали, цитирали и критиковали. Међу њима су Владимир Набуков, Димитриј Мерешковски, Висарион Бјелински, Роман Шовари, Жаклин де Проајар, Голешњиков-Кутузов, Константин Мочуљски и многи други...

О Гогольевом утицају на друге писано је много. Лав Захаров у једном чланку каже: „Пред тим делом, може се рећи, положили су заклетву горостаси руске књижевности. А први међу њима – Ф. М. Достојевски". На листи су и Тургењев, Писемски, Њекрасов, Ремизов, Замјатин, Пиљњак, Булгаков, Толстој, Мерешковски, Бели, Островски и остали. Гоголь је утицао и на српски романтизам и реализам, на Глишића, Лазаревића, Сремца, Нушића. Нушић чак своје *Сумњиво лице* назива *гоголљијадом* у два чина.

Хармс о Гогољу:

Тешко је рећи било шта о Пушкину ономе ко ништа не зна о њему.

Пушкин је велики пјесник. Наполеон је, по величини, мањи од Пушкина.

Бизмарк је, у поређењу с Пушкином, мачји кашаљ.

А Александар I и II и III су просто нуле у поређењу с Пушкином.

А и сви други људи су, у поређењу с Пушкином, нуле.

Само у поређењу с Гогољем, нула је и сам Пушкин.

Зато – боље да ја вама нешто напишем о Гогољу него што пишем о Пушкину.

Али, Гогољ је тако велики да се о њему не смије ништа писати, и зато ћу, ипак, да пишем о Пушкину.

Али, послије Гогоља, некако је понижавајуће писати о Пушкину. А о Гогољу се не смије.

Зато – боље да ништа не пишем.

Набуков о Гогољу:

Гогољ је био чудно једно створење, али геније је увијек чудан; увијек је то онај здрав, другоразредни алтер его који захвалном читаоцу изгледа као мудри, стари пријатељ док уредно слаже његове представе о животу.

Бјелински о Гогољу у дјелу *Писмо Гогољу*

„Не може се ћутати кад се под велом религије и заштитом бича проповиједају лаж и неморал као истина и врлина.” Негодовање које је изазвала Гогољева књига у срцима племенитих људи; од ње су устукнули чак и људи чији је дух истовјетан са њеним духом.

Гогољ Русију дубоко познаје само као умјетник, а не и као мислилац – навикао је да гледа Русију из своје „дивне даљине”. Зато није уочио да „Русија не види свој спас ни у мистицизму, ни у аскетизму, ни у пијетизму, већ у успјесима цивилизације, просвете и хуманости”. Русији нису потребне проповиједи и молитве, већ права и закони који нису прилагођени учењу цркве, већ здравом разуму и правичности. Најактуелнија савремена питања: укидање ропства, тјелесних казни, увођење строгог извршења закона.

Прочитала сам како је Дејан Вукићевић описао Гогољев живот и анализирао његово књижевно стваралаштво. Прочитала сам *Писмо Гогољу* у цјелини, исто тако

и информацију да Бјелински није одувијек критиковао Гогоља као у писму. Заиста сам наишла на бројне констатације...

Ја, као неко ко живи у савременом добу, у 2021. години, налазим да је Гогољ сваки детаљ уклопио до савршенства. И она женска страст према крпама, и Мавра, која у погрешном моменту чисти, бабица која хоће да шири мухамеданство по свијету и остали, на први поглед неважни детаљи стоје ту са одређеим разлогом. Нисам становник Русије у периоду када је Гогољ стварао, па не могу гледати његова дјела истим очима попут критичара и обичног народа. Неке моменте, ипак, треба доживјети да бисмо их стварно разумјели.

Обожавам реализам. Да ли је то повезано с мојим карактером? Мислим да јесте. Волим често заћи у свијет маште, али најприје бирам објективност, праву слику свијета око себе – каква год истина била, истина је, и она постоји.

Човека ми дајте! Хоћу да видим човека; хране ми дајте, која би заситила и задовољила моју душу, а не овакве бесмислице... окренимо страницу, можда ће бити нешто боље.

Нађа Лаловић, IIIф

MEMENTO MORI

(„СМРТ ИВАНА ИЉИЧА” Л. Н. ТОЛСТОЈА)

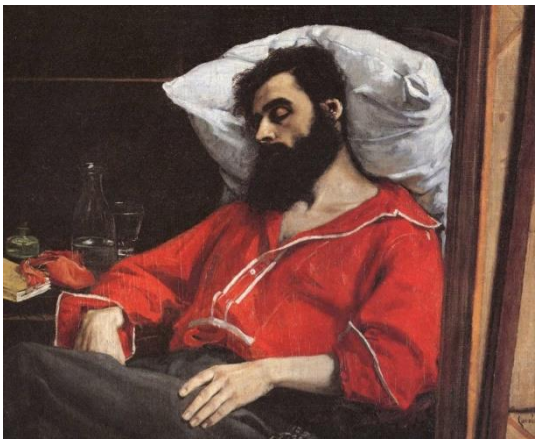

„Смрт Ивана Иљича” сматра се врхом свјетске психолошке прозе. Пратећи мисли и осјећања смртно болесног правосудног службеника Ивана Иљича, Толстој приказује човјека који покушава да побјегне од смрти, и смрт која га наводи да схвати какав је био његов живот.

И ако је у било чему велики умјетник, Толстој је недостижан умјетник смрти.

(Томас Ман)

Ако је особа научила размишљати, без обзира о чему мисли, увијек мисли на своју смрт.

(Толстој)

Човјек је, као најразумније биће на планети, увијек тражио одговоре. Данас готово све можемо објаснити, али једно ће заувијек остати загонетка: смрт. Беспомоћно стојимо пред њом, питајући се када ће, и у којем облику покуцати на врата и однијети нас. Не можемо се сакрити, не можемо побјећи. Неминовна је. А живот? Живот је слика која се црта без гумице за брисање. Мистериозна је, и толико интересантана. Прошлост не можемо промијенити, будућност не можемо предвидјети, остаје само садашњост, и наш покушај да је учинимо вриједном.

Замислимо тренутак у којем схватамо да смо стигли у ћорсокак. Ни назад, ни напријед. Веома непријатно. Разочараност због прошлости, страх од судбине. У том ћорсокаку се налазио Иван Иљич.

Увод и наслов откривају шта ће се догодити главном лику, што значи да поента није у томе, него да заинтересује читаоца и да га држи будним све вријеме. Већ на првој страници Петар Иванович, Иванов друг, саопштава колегама: „Господо, Иван Иљич је умро.” Прва помисао сваког присутног лица које се окупило у кабинету била је ко ће заузети упражњено мјесто и да ли ће неко добити унапређење. Нико се није истински забринуо или растужио због губитка колеге, што довољно показује какву је улогу имао у њиховим животима, и они у његовом. Показује да им је Иванова смрт била најпростија и најобичнија, а да Иван Иљич није имао правих пријатеља.

Иван Иљич је у Толстојевој приповијетки сведен на своју улогу. Исцрпно се описује како напредује од чиновника дванаесте класе, преко помоћника јавног тужиоца и истражног судије, па до јавног тужиоца и, најзад, до касационог судије.

Приповједач избјегава да портретише његов физички лик, његово лице, боју косе и очију, висину или поглед, чиме суптилно сугерише да је он, заправо, безлични чиновник. Каријера је за њега представљала цијели живот. Чак је више марио за њу него за породицу.

Срећу у породици није пронашао. Или се чак није ни трудио, јер умјесто покушаја да среди односе са женом и изгради односе са дјецом, изграђивао је свој независни свијет. Служба и пословне обавезе су му биле бијег од свих кућних проблема, које је константно занемаривао, што га је довело до нездравих породичних односа. Истина је да га је супруга Прасковја Фјодоровна кривила за све проблеме и недаће. Чак се није сажалила док је пролазио кроз најстрашније муке и болове, већ га је слушала како јауче кроз затворена врата других просторија. Ћерка и син такође нијесу марили за њега. Највећи проблем главног лика је усамљеност, коју је дуго занемаривао. Није је примјећивао све док није остао сам са собом, у соби таме, страха и неизвјесности. Око њега је једино искрено и пожртвовано радио њихов слуга Герасим, и имао сажаљив, природан и здрав однос према болеснику, без лажи и пренемагања. Герасимова брига умиривала је болесника. Умирући чезне да га пожале, помилују, додирну или да се сажале. `

Иван Иљич је у извесним тренуцима после дугих патњи желео више од свега, ма колико га било стид да то призна – да га неко пожали као болесно дете.

Герасим, представник нижих сталежа, како су тада волјели да кажу, имао је потпуно спокојан поглед на смрт, у односу на модерне и урбане људе каква је била породица Иљич.

Чини се да мање образовани, једноставнији људи који немају захтјевне друштвене позиције и везе, имају мање проблема у суочавању са смрћу од оних који су утицајнији и који губе много више у смислу материјалног, луксуза и социјалних веза.

(Елизабет Рос)

Прича Ивана Иљича ме много подсјећа на старе, изморене и болесне људе. Њихове очи и душа, пуне туге, вапе за пажњом, разговором или пољупцем. Колико знамо да будемо немарни према њима и да их потпуно заборавимо. Повисимо тон када забораве да попију лијекове, када испусте чашу из руку или када се покапају по одјећи за вријеме ручка. Заборављамо колика су дјеца тада, и колико је важно да им покажемо да нијесу терет, да их ослободимо жеље за умирањем. Данима ћуте и гледају како се заборављају, а болест их све више ломи.

У дјелу се Толстој није нимало устручавао да прикаже реалност онаквом каква јесте. Од првог до посљедњег издисаја, Иванов живот је реална слика живота службеника руског друштва..

У средиште пажње читалаца ставља се Иваново преиспитивање живота, и то је нешто што је на мене оставило највише утисака. Тада је осјетио највећу разочараност и кајање што је његов живот био празан и промашен, и што своје грешке не може исправити. За њега је срећа била све оно што су му други наметали: каријера, новац, лагодан живот...

Као да сам постепено силазио, замишљајући да се пењем. Тако је и било. У очима јавног мнења ја сам се пео и исто толико испод мене је пролазио живот... И ево, готово је, умирем!

Могу слободно рећи да је један од мојих највећих страхова управо бесмислено живљење. Пред крај живота нећеш враћати филм и размишљати о томе како је сиви могао да буде обимнији, како је его могао да буде засићенији, како се лијепо живјело у комфорним зонама; прогањаће те полупразни пасош, што си бринуо шта свијет мисли и како нијеси смио све што си хтио. Изађи да „убереш дан", јер се никада више такав неће поновити. Иди и загрли мајку, највеће благо, док га још имаш. Назови деду, да питаш како је, док још живи. Остави телефон и људе на инстаграму да живе онако како желе, а ти укључи авионски режим и сам буди креатор своје будућности. Старац, који касније буде лежао у постељи на самрти, биће ти захвалан, и моћи ће спокојно да склопи очи.

Алда Шаља, IIIф

СТАНОВНИК ДРЖАВЕ БЕЗ ГРАНИЦА...

УМЈЕТНИК КАО ИЗДВОЈЕН ЧОВЈЕК И СТРАНАЦ У АНДРИЋЕВОЈ ПРИПОВИЈЕТКИ „МОСТ НА ЖЕПИ"

Било да сте у Цариграду, Италији или Босни ако сте умјетник, бићете странац ма гдје се налазили.

Друштво воли своје калупе и норме. Презире, боји се и чуди свему што штрчи. Зашто ли онај неимар зебе сам у колиби? Зашто ли кува сам, чему све то када му нуде и слуге и друштво? Народ не види неимарову потребу за љепотом. Не виде сељани у њему ништа друго до обичног радника плаћеног да обави свој посао. Он жуди за савршенством, не може другачије. Проба грађу, и на тај начин опет чуди сељане. Ко још ставља креч у уста? Само лудаци и залуђеници!

Умјетник дише и живи за своје дјело, а опет не може ни право судити. Ко је човјек да суди своме дјелу, дјелићу своје сопствене душе! Зато се неимар ни не осврће на мост. Он је своје завршио – створио је птицу раширених крила, нека она сада лети сама. Он је као умјетник у тим луковима оставио трунку свога бића, свога срца, нема смисла да се осврће на оно што је дио њега самог.

Неимар је прави умјетник, вријеме проводи ћутећи, не мари за новац – ту је да ствара. Најплеменитији умјетници су они које не чујемо и не видимо, они којих се сјетимо тек када оду.

Врстан умјетник није хвалисавац, већ свој највећи критичар! Живи да ствара, да објасни невидљиво и нечујно. Да нестварно претвара у стварно. Свуда је самац и странац, становник државе без граница – маште!

Јана Вукчевић, Ін

***

Југословенски нобеловац Иво Андрић биће упамћен по својим романима, приповијеткама и лирској прози. У наслову дјела „Мост на Жепи" уочава се снажан литерарни мотив моста као Андрићева непресушна инспирација. Такође, приповијетка открива односе умјетника и умјетничког дјела, али и односе и схватање свијета ових затворених људи.

Мост је симбол људске надмоћи над природом, жеље да споји растављено и помири сукобљено. Везир Јусуф бива испуњен тугом и сјећање на његов родни крај, Босну и село Жепу, испуњава му душу. Своје сународнике дарује мостом, којим повезује своју прошлост и садашњост. Ту грађевину урадио је искусни италијански неимар.

У односу на народ, он је био странац. Ни самоћа, ни хладноћа, ни хировита Жепа, ни оскудна храна нису му сметале да замисао претвори у бијеле камене линије. Попут те велелепне грађевине, ни он се није уклапао у предио у којем је боравио. Тих и повучен, био је ограђен од остатка свијета. О њему су се ширили приче, али је његов живот био питање

без одговора. У лику неимара осликани су сви умјетници овог свијета. У очима људи они су чудаци погнутих глава, који избјегавају разговоре, а увијек пуни мисли само о својим дјелима. Заправо, баш тим дјелима они се боре са временом и пролазношћу, човјековим вјечитим непријатељима. Они су несхваћени, и не желе да буду схваћени. Неимар сву своју снагу и живот посвећује дјелу и исцрпљен одлази из Жепе, чак ни не окренувши се да види своју творевину. Пустио ју је да прича своју причу.

Након његове смрти, неисплаћена зарада храниће болесне и гладне. То говори да је умјетност и умјетничко дјело и храна и лијек напаћене душе људског рода. Без ње се не може живјети, а она живи у свима нама.

Ива Јаничић, Ін

***

Данас људи живе у средини гдје су сви исти, сви размишљају исто и раде исто. Зато су умјетници издвојени и страни људи. Међутим, монотоност није својеврсна само данашњем човјеку, већ је постојала и годинама уназад.

Још за вријеме османске владавине, умјетник је био издвојен и често називан чудаком од стране обичног свијета. Његови поступци и размишљања били су непознаница обичном народу, који га је посматрао и сврставао у групу „лудих". Повучен у себе, окружен својим дјелима и материјалом, у неком свом срећном свијету, без контакта са другим људима, умјетник проналази свој мир. Љепота онога што ствара, зној и бесане ноћи које у то улаже важније су му од било какве награде, и било каквог новца. Нечија критика или, можда, похвала њему су безначајне, јер умјетнику је важно само дјело, за које даје и срце и душу, и сузе и зној.

Умјетник је странац и у својој држави, управо зато што је издвојен и несхваћен, али он је срећан такав, јер га монотони свијет, пун предрасуда, уопште не употпуњује. Често се каже да је издвојен, да је самац и да не воли људе а, у ствари, ти исти људи не схватају да он живи за умјетност и да је њему она једино важна.

И као што је њен творац издвојени човјек и странац, тако је и умјетност издвојена и страна обичном човјеку. Најчешће је не разумије, али може да ужива у њеној љепоти.

Јелена Поповић, Ін

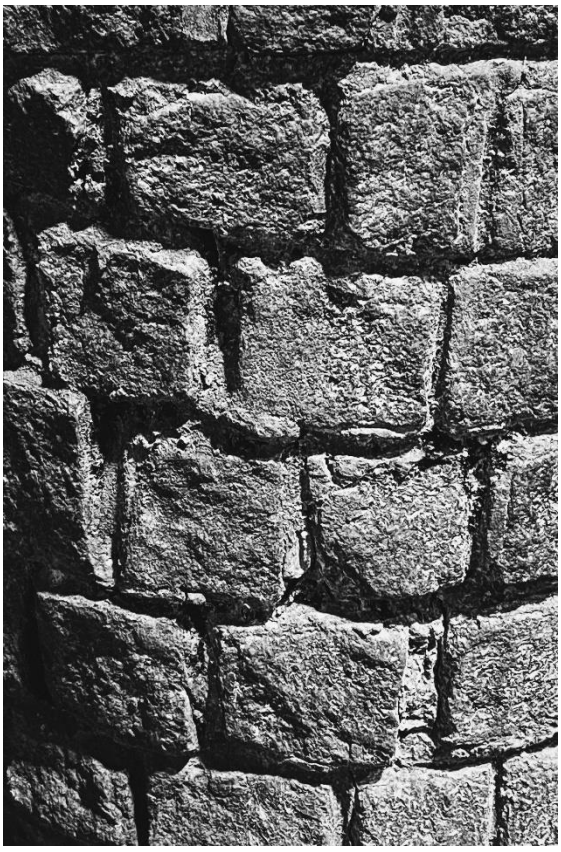

АЛИЈА ЂЕРЗЕЛЕЗ ОД УЗВИШЕНОГ И ХИПЕРБОЛИСАНОГ ДО ТРАГИЧНОГ ЈУНАКА

Свако ко је прочитао нешто више од лектире зна да је сваки лик у било којем дјелу приказ нас самих, или бар једног дијела наше личности. Неко би помислио да се то подразумијева, и да је у књижевности нормално, међутим, иако је то опште мјесто, није свако досегао вјештину да то и напише, по томе се види да ли је дјело добро или лоше, какав је писац. Писац ове приповјетке написане 1920. године је Иво Андрић. Већ при помену овог имена зна се шта се очекује, а очекује се безброј слојева значења једне једине реченице. Очекује се оно што се послије трећег или петог читања тек разоткрива. Очекује се неисцрпно.

Приповијетка „Пут Алије Ђерзелеза" је једно од првих Андрићевих остварења. Наслов увијек казује више него што смо прије читања мислили. Зашто је „пут", а није „путовање"? Путовање подразумијева одређено трајање, познато вријеме када је почело и када ће се завршити, док је пут неодређено дуг – нема свој крај. Пут је „библијска" ријеч, пун је физичких падова и духовних просвјетљења, док је путовање пуки збир авантура. Алија је доживио освјешћење, што не значи да се опаметио.

Приповијетка је триптих, а називи дјелова су: Ђерзелез у хану, Ђерзелез на путу и Ђерзелез у Сарајеву. Силаском Ђерзелеза с коња наизглед почиње све, али он и његова судбина се наслућују још прије, у првим реченицама, у мотивацији, када се наводи да су мост однијеле притоке Дрине и да сада сви који су путовали морају да застану и сачекају да се поправи. Примјећују се паралелизми: Алија на коњу : мост прије бујице; Алија прије и послије силаска са коња; Алија – епски јунак и човјек.

Свезнајући приповиједач читаоце уводи у Ђерзелезов унутарњи свијет кроз његова дјела, што, у овом случају, нису добијени мегдани, него неукост у говору. Оскудан и себи непријатан кад проговори, он не умије да се изрази без сабље, без боја, без коња. Не постоји у „обичном" свијету. Сви који су му некад придавали врлине, правећи од њега полубога, сада му се ругају и смију, и иза леђа и испред пијаног лица.

Схвативши да нема оно што други имају, а има само придаване епитете у десетерцима, пада све ниже и у очима свијета и у својим тамним очима. Жене су му биле непознате. Хтио их је све, а на крају ниједну не добија: не због своје просте халапљивости него због својих поступака, који су производ душевног растројства.

На крају сваког дијела су Ђерзелезове ријечи – контраст слоју значења и Ђерзелезовог духовног стања у тренуцима изговарања. Постигнутом обрнутом градацијом, Алија се у епилогу тихо прене из сна свога дотадашњега начина живљења „пројаханог" од Травника до Стамбола и освјешћује ко је заправо – Алија Ђерзелез, пандан Марку Краљевићу, пандан самом себи.

Лик Алије Ђерзелеза или, како се каже у епским пјесмама и како

гуслари пјевају, „Ђерђелеза” у народу је често опјеван. Међутим, није увијек представњен као „јуначина”, или барем не на први поглед. „Порча од Авале и Змајогњени Вук” је примјер када је Алија признао да је боље што су се капије од замка затвориле, јер би „змај од огња Вуче још већу штету направио”, јер би убио, не само Порчу него и њега. Наредивши да се врата замка затворе, Алија је спасао себе признавши да постоји и већи јунак од њега и показавши своју „слабост” – жељу да сачува свој живот, и своје чојство – признао је да и бољи од њега јунаци постоје, и тиме постао још већи него што је био.

Љиљана Радуновић, IIIф,

шк. 2019/20. г.

ЧИТАЛАЦ XXI ВИЈЕКА ПРЕД ТЕКСТОВИМА МОДЕРНЕ КЊИЖЕВНОСТИ

ДА ЛИ СМО СВИ ПОМАЛО АЛБАТРОСИ...

Модерна књижевност настаје крајем деветнаестог вијека као оштра реакција на натурализам и реализам.

Зачетником, утемељитељем модерне књижевности као и правца симболизма у модерној књиженост, сматра се Шарл Бодлер. Када сам добила задатак да прочитам и анализирам Бодлерову ,,Стрвину'', „Албатроса“ и „Сагласја“, мислила сам да ћу то урадити лако. Међутим, већ након прочитане „Стрвине“ била сам јако збуњена. Да ли је могуће и ако јесте, како лирски субјекат вољеној особи приказује неминовну, ужасну судбину која ће је задесити? Могу ли се у једној пјесми спојити смрт, распадање тијела и љубавни мотив? Зар није могло без толико „ружних" детаља? Све су то питања која су ме мучила. Ипак, као савремени читалац, схватам да је то дио естетике ружног, повезаности живота и смрти и цикличности у природи. Memento mori (лат.) – сјети се смрти! Да ли би се стварно требало сјетити смрти? Моја осјећања након прочитаног Бодлеровог „Албатроса" била су мало другачија. Кад помислим на ту пјесму, појављује ми се слика немилосрдног исмијавања, ругања крају азура. Шта „тјера" морнаре да се тако понашају? Зашто албатросово највеће оруђе (крила), којим једини прати морнаре на отвореном мору, на земљи, на палуби, постаје његова највећа мана и најтежи оков? Јесмо ли сви помало албатроси, заглављени на палуби отвореног мора? Или се у мотиву албатроса само пјесник проналази, јер и његова највећа врлина у друштву постаје највећа мана? Мало касније, схватила сам да што за Бодлера представља албатрос, Малармеу је лабуд. Модерну књижевност памтим и по апсолутној метафори и чежњи за слободом и авантуром у Рембоовој пјесми „Пијани брод", као и по синестезијама у Рембоовој пјесми „Самогласници" и Бодлеровој пјесми „Сагласја" који не само у тим пјесмама. Рембо успијева да, по мом мишљењу, савршено повеже визуелне доживљаје (различите боје) са гласом (вокалима) и читањем. Самогласници, које неспутано изговарамо представљају тајну живота. Пред стиховима Верленове „Мјесечине“ осјећала сам се слободно. Одмах сам уочила контраст мјесечине на небу и птица и воде које теже небеском пространству. Такође, јако ми се допада Верленова „Песничка уметност“, у којој је поезија авантура, дување вјетра који разноси мајчину душицу и нану, за које сви знамо да су љековито биље.

Дјела модерне књижевности нијесу дјела која се могу читати пред спавање, на малом одмору у школи, или уз топлу кафу и чај. Она захтијевају велику пажњу читалаца, како би доживјели скривени смисао који модернисти наговјештавају, дочаравају одговарајућим мотивима. За мене модерна књижевност представља велики изазов и интересантно путовање.

Лејла Хусовић, IIIн

***

У почетку је читање модернистичке поезије било као гледање у Сунце – гледам, али не видим скоро ништа, само обрисе и сјенке које не могу да докучим и распознам.

Осјећала сам се као да гледам кроз замагљен прозор – нешто је ту, са друге стране стакла, нешто застрашујуће дивно, али не знам шта. Касније сам открила да нисам једина која има проблем са херметизмом ове књижевности. Као некоме ко живи у времену када је све доступно, јасно и прецизно, ово је било фрустрирајуће.

Међутим, зарањајући све дубље у овај свијет, схватила сам да сам ја та која својим дахом магли стакло, да моје очи не виде не зато што не могу, него зато што не желе. Кључ за врата која сам ја тек одшкринула имају једино они чије очи виде, чије уши чују и душе разумију пјесму уз коју плеше свијет, пјесму у којој се мелодије живота и смрти непрестано преплићу.

Рјечник за разумијевање овог језика смо ми, шта метафоре, симболи и алегорије представљају нама. Нису битне ријечи као ријечи, како се пишу и шта значе, већ слике, мириси, звуци и осјећања која буде у нама. Пјесници су уклети зато што виде духове прошлости, који као Офелија походе овај свијет, и никада неће наћи мир.

Научила сам да треба гледати оно што Сунце освјетљава и сјенке које прави, сву љепоту и огавност свијета. А када једном провиримо кроз ова врата, мислим да сви помало постајемо уклети.

Нина Гиљановић, IIIн

***

Није врхунац духа клонућа у наглој, изненадној и свирепој беспомоћности краља неба на

бродској палуби, већ у немогуће косматом року мува, косматијем од било које лавље гриве, који вреба све од почетка, рођења, самогласника „А”, па до финалне, кобне и надасве неизбјежне омеге, која чека краља џунгле као што чека и најобичнијег мрава.

Наравно, лавље и мравље „Е” и „У” никако није исто, па можда чак ни „И”, али почетна и крајња дестинација свакако су исте за свакога. Одавде, вјероватно, проистиче осјећај нихилизма у овој епохи и због овога само благословено несвјесни и безбрижни људи могу да иду кроз живот без сталног осврта на „О”, на које смо самим рођењем неповратно осуђени. Наравно, да се читава полемика завршава на овоме, не би се радило о умјетности, најупорнијем непријатељу вјечне омеге. Заиста, не успијева често и ефикасно, али од момента када су нечије руке уклесале Гилгамешово име у плочу, омега трпи, ако не поразе, макар учестала одгађања своје неизбјежности гдје појединци, који су можда већ и одавно стрвине, успијевају да макар избјегну стављање тачке послије посљедњег слова свог алфабета. Док год постоје „дендији” и свакакви други одбацивачи модерног, стриктно конзумеристичког друштва, гдје се гледа само да се узме све што се може узети, а по сваку цијену избјегне да се било шта врати назад, док год постоје такви људи, имамо макар неки трачак наде да се супротставимо најфаталнијем самогласнику, или, ипак, само накратко побјегнемо од њега.

Иако су се модернисти разочарали у нове републике, које су биле готово све осим слободне, иако су се разочарали у болно очигледно нереалне идеале хуманизма, иако су се понајвише разочарали и у само друштво, никад нису престали са вјечном битком против заборава, напротив, само су је још жешће наставили и због тога су вриједни, ако не симпатије, макар поштовања.

Александар Перовић, IIIн

***

Модерна књижевност, као врло хетерогена епоха, знатно је другачија од свих других претходно обрађених епоха. Иако је директан одговор на реализам и натурализам, а споља чак и личи на романтизам (зато се врло често помиње и као неоромантизам), ова се епоха издваја богатством нових, умјетничких, изражајних форми и средстава, као и јединственим темама и мотивима које ниједног читаоца не остављају равнодушним.

У оквиру ове епохе, један од значајнијих праваца је симболизам, а пјесници овог правца се неријетко помињу и као ,,уклети пјесници” због свог нетрпељивог односа са околином, која их не разумије, означава их као декадентне и нема слуха за њих и њихов умјетнички поступак. Ови пјесници својим стиховима, који су прожети симболима и синестезијама, стварају нови свијет и читаоцу дају неоткључану браву, пуну нејасних слика и наговјештаја, да пронађе кључ у својој души, одгонетне симболе и спозна истину.

Зачетником симболизма сматра се Шарл Бодлер, који је и поред Рембоа, симболиста чији су стихови остављали на мене највећи утисак. Бодлер је својим контроверзним радом и дјелом шокирао савременике, али у исто вријеме својим стиховима о естетици ружног, усамљености и

отуђености појединца у дехуманизованој средини, постављао темеље за младе ствараоце и њихове пјесничке визије. У његовом сонету „Сагласја" посебно ми се допада оригинални начин приказивања природе; са једне стране, и као скуп чулних осјета (боја, мириса и звукова) а, са друге стране, као шума симбола, која је, за разлику од претходних епоха, субјекат, а људи посматрани објекат. У Рембоовој „Офелији" се као нераскидива нит веже трагични јунак Шекспирове трагедије, и природа која једина тугује над Офелијином судбином и прича јој о слободи духа. Чак и пјесничка слика срне и позива у лов приказује како је све исконско, нетакнуто, узвишено осуђено на пропаст. Све осим саме природе.

Још један мотив осуђености на пропаст препознајемо у Бодлеровом „Албатросу", Рембоовом „Пијаном броду", Малармеовом „Лабуду", па чак и у пјесми „Мјесечина", у којој капљица водоскока доживљава пропаст покушавајући да дође до мјесеца, као и сви пјесници у модерној књижевности, које сваки пут, прије или касније, средина из које долазе, као предатор плијен, згрaби и одвуче у пропаст. И, као резултат, имамо окове, који су некада били крила која су давала занос албатросу, дивљу, неукротиву буру и таласе који потапају пијани брод, а који су му некада били апсолутна слобода која га је разликовала од лађе робијашница у европској локви.

Читајући стихове умјетника модерне књижевности, схватила сам двије ствари: херметична поезија ове епохе неће бити мој избор за читање пред спавање, али ћу јој се сигурно вратити сваки пут када будем размишљала о егзистенцији, трајању, и (не)срећној судбини поезије, несхваћеног умјетника и сваке слободне душе.

Андријана Божовић, IIIн

УПОРЕДНА АНАЛИЗА БОДЛЕРОВЕ ПЈЕСМЕ „АЛБАТРОС" И МАЛАРМЕОВЕ ПЈЕСМЕ „ЛАБУД"

Модерна је епоха у европској књижевности (од посљедњих деценија 19. вијека до почетка Првог свјетског рата 1914. године) која је извршила револуцију стваралаштва и промјене у виђењу и доживљају свијета, промјене духовне оријентисаности и расположења, као и промјене умјетничке форме и стила.

Умјетници модерне сматрају модерну идеалним уточиштем и „кулом од слоноваче" од строгог, нормативног свијета, те једини смисао и бијег од стварности налазе у тежњи за чистом умјетности ради умјетности, ларпурлартизму.

„Fin de siecl", или крај вијека, обиљежен је великим друштвеним промјенама, које су произвеле осјећај песимизма и декаденције, идејног беспућа, душевног клонућа и несреће.

Лапурлартизам је присутан као естетска оријентација у свим правцима модерне: парнасизму, импресионизму и симболизму, и огледа се у незаинтересованости умјетности за било која друштвена дешавања. Поетика парнасизма даје могућност да се смисленост живота нађе у умјетности, обраћа посебну пажњу да се форма језика доведе до савршенства, узима мотиве из митологије, историје...

Импресионизам у књижевном дјелу је утисак ствараоца, његова осјећања и расположења изазвана, окрутном по његов дух, стварношћу.

Претеча симболизма је француски књижевник Шарл Бодлер, сматран „Дантеом једне посрнуле епохе". Бодлер је симболизму подарио музикалност стиха, сугестивност ријечи и симболизам језика. Бодлерова теорија универзалне аналогије заснива се на вјеровању да је задатак умјетника да продре у скривени живот бића и тамо упозна праве љепоте и смисао јер тамо „звуци одзвањају музички, боје говоре, а мириси причају свјетове идеја". Поезија коју чини богатство чулних утисака, синестезије је управо поезија Бодлера, Рембоа и многих других, коју примјећујемо у пјесмама „Сагласја", „Стрвина", „Пијани брод", „Офелија".

Бодлерова пјесма „Албатрос" и Малармеова пјесма „Лабуд", поред тога што су обје програмске, пјесме које говоре о пјеснику, пјесништву или манифесту неког правца, имају заједничко да обје представљају биће свијетом измученог појединца.

У „Албатросу" писац се духовно идентификује са величанственом, али у овом тренутку мученом птицом, док у „Лабуду" Маларме представља појединца који је усамљен у друштву, умјетника који копни у својој самоћи, заробљеној у бијелом, леденом кавезу. И албатрос и лабуд представљају заробљене духовне дивове у несрећној околини и свијету који не препознаје значај љепоте.

Људско биће је у модерни приказано као духовно створење које вјечито трага за тајнама свог постојања и темеља најдубљих, заборављених животних истина. Спиритуалност је свуда око нас у ваздуху, али треба бити довољно храбар и пружити руке ка том тамном амбису смисла, док он, сав скрућен

бесмислом и усамљен, одлучи да их ухвати.

Наставићемо да пловимо епохама и узбурканим морима смисла и слободе на крилима снажног духа албатроса, знајући да је једино душа засигурно истинита и свевременска.

Анастасија Ђачић, IIIи

МОТИВ ЖЕНЕ У ПОЕЗИЈИ ЈУЖНОСЛОВЕНСКЕ МОДЕРНЕ

Модерна у јужнословенским књижевностима представља период од краја XIX вијека до почетка Првог свјетског рата. Долази након реализма, а доноси новине које ће се најприје уочити у књижевној критици, а одмах потом и у поезији и прози.

Водећим критичарима сматрају се Љубомир Недић, Богдан Поповић и Јован Скерлић. Да би ушле у Антологију новије српске лирике Б. Поповића, пјесме су морале имати емоцију, бити јасне и цијеле лијепе – заокружене и савршене, без слабих почетака, крајева или стихова. Најзаступљенији у Антологији су пјесници Јован Дучић, Милан Ракић и Алекса Шантић. Представници су и Антун Густав Матош, као и Владислав Петковић Дис, чија је поезија схваћена и превреднована тек након много деценија и који је био жртва сурових критика.

Јасно се примјећује утицај француских симболиста у поезији јужнословенских модерниста. Изузетак је Дис, који се није ослањао на друге узоре, јер кажу, нити је читао, нити је знао много.

Пјесници су задржали своју оригиналност па се јављају разноврсна поетска остварења. Дучић сасвим окренут француским узорима, Шантић традиционалиста, сав у завичају, Дис и Матош у мутним сновиђењима, Ракић у отмјеном болу... Можемо уочити разлике у обради мотива жене. У Ракићевој „Искреној песми”, није то једна „нема” и далека жена као код Дучића, него је сасвим стварна, блиска и лирски субјекат слави чулну љубав као смисао постојања живота. Код Матоша и Диса, у пјесмама „Можда спава” и „Утјеха косе”, наилазимо на мотив мртве драге.

Шантића одликује субјективан тон који је њежан, уноси топлину и искреност и један фини спој чулности и духовности. Језик је чист, звучан, течан, народни. Дучићеви стихови су префињени, виртуозни, музикални и без заноса. Одликује га складност, а осим слоја значења, изражен је и слој звучања. Много је радио и на унутрашњем ритму пјесме. Ракића карактерише миран тон, брижљиво његована форма и хармонија. Свака строфа је заокружена, сваки стих је једна мисао. Остаће упамћен као пјесник самодисциплине и самоконтроле, а уочавамо и присуство песимизма уз достојанственост. Води се правилом: музика прије свега, али не толико колико Дучић. У Дисовој поезији доминира ирационално и апстрактно.

Неодређеност, лелујавост, ирационалност, мистичност је оно што га одликује. Матоша препознајемо по сонету као форми, музикалности стиха, синестезији, префињеном ритму. Оно што им је свима заједничко је да теже ка савршенству форме.

Ракић уводи дотад неречене ријечи у љубавној поезији:

„Ал' не волим те, не волим те, драга",

као што, рецимо, Бодлер у „Стрвини" уводи естетику ружног. Обојица су другачији и на себи својствен, необичан начин, уводе нешто ново.

Допадају ми се филозофске теме које отварају поједини стихови јужнословенских пјесника. Слободно могу рећи да су стихови музика за уши, због чега их је и било пријатно обрађивати.

Дуња Секуловић, IIIх

***

Јужнословенска модерна заузима период краја деветнаестог и почетка двадесетог вијека. Преовлађујуће осјећање је песимизам, усамљеност, неразумијевање и неприпадање. Критичари јужнословенске модерне били су Љубомир Недић, Богдан Поповић и Јован Скерлић.

Жена, као мотив нечег светог, на разне је начине представљена. Међутим, у свакој пјесми она је извор инспирације, била стварна или надреална.

Код Алексе Шантића мотив жене јавља се у двије варијанте. У једној као мотив мајке која би тихо и непримјетно стајала у ћошку, али ипак освијетлила цијелу просторију и испунила је топлином. Као симбол брижности би се из сјенке борила за све своје, али ипак оцу препуштала главну ријеч; која би претрпјела све неправде које трпи жена у патријархалној средини не би ли своју дјецу видјела насмијану у топлини породичног дома. Мајка је симбол породице, љубави која иде толико далеко да се можемо запитати чиме ли смо је заслужили. Мајка је најважнија карика одрастања која нас љубављу уздигне и сваки наш успјех слави више но ми сами. Она је та која пружа безусловну љубав чак и када нисмо у стању да волимо себе.

У пјесми „Једна суза" пјесник говори о жени која постоји, али је за њега недостижна. Стихом „што моја ниси", приказује је као божанство, и за њом божанственом и пати. У љубави мане не постоје, међутим, када љубав бива неузвраћена, бол је једино што преостаје. Мотив жене је такође и симбол плодности, што писца доводи у егзистенцијалну кризу јер „његове

баште осташе без грана". Он мисли на њу, и једино те мисли и има. Једино то му и остаје. Остаје му питање: шта би било да је можда његова? Обично се одричемо ствари које не можемо имати, али ипак када човјек нема ништа, све што не може имати заправо представља једино што већ има. За Шантића, недостижна жена постаје главна мисао и неко коме пише пјесме.

Жена о којој је Дучић писао је и сама била нестварна. Што мистериозније – то заносније, али што познатија – то ближа нашим несавршеностима. Апострофом се обраћа жени коју је сам створио и описује је ријечима попут „тренутак", „сен", „сјајна реч", „корак". Пролазни, сновидни, неухватљиви феномени. Као и она сама.

„Јер је сан о срећи више него срећа."

У сновима срећу ништа не може покварити, а ни замишљена жена не може разочарати. Сан о срећи улива наду, па чак иако она можда никада неће доћи. Он жену креира по својој мјери, „ јер све што љубимо – створили смо сами".

Ипак јој пише једну од најљепших љубавних пјесама.

За разлику од Дучића, Шантићева жена постоји, међутим, недостижна је, што изазива већу бол. Њу може имати неко други, док је Дучићева сновидна, вјерна, по мјери, и само његова.

Владислав Петковић Дис, као пјесник који бива „бачен" у немилосрдан живот, такође смирење и утјеху тражи у женској љепоти, тачније њеним очима. Очи су персонификоване и могу да осјећају особу коју гледају. Оне су извор свјетлости. Жена је симбол љубави, пожуде, нечег мистериозног. Непознаница је, али је све што му треба. Жена је невиђено лијепа, а њен поглед садржи „нежности свет". За разлику од претходних пјесника, Дис се не обраћа жени, већ преко симбола, поређења, епитета и персонификација указује на њену појаву која га инспирише.

За разлику од осталих, Милан Ракић у „Искреној пјесми" демистификује љубав. Представља жену као биће којој је знак љубави довољан да је учини срећном, па макар та љубав била лажна. За разлику од многих, он нам је осликава као слабу жену. Воли је због њених очију у којима види себе самог.

Антон Густав Матош пјева мртвој драгој. У овој пјесми се највише примјећује сличност са Бодлеровом поезијом, тачније естетиком ружног. Међутим, за разлику од Бодлера, Матош своју мртву драгу представља као нешто свето, што заслужује биране ријечи. Помоћу оксиморона мистификује атмосферу чинећи је савршеним оквиром за драгу. Коса као симбол живота даје му наду да смрт није посљедња станица, и да ће се заљубљени негдје поновно срести. Мотив жене је приказан као нешто вриједно жртвовања и вјеровања у неостваривo.

Жена је била извор инспирације. Бирали они да је воле, не воле, поштују или пак не, све пјесме су биле посвећене њој. Да ли су их завеле очи, осмијех, начин на који је њихов поглед изазивао бол или срећу када виде вољеног, или начин на који су кроз њихову љубав видјели себе, неоспорно је да је жена откровење, „мисао очарана". Њена појава ниједног пјесника није оставила равнодушним.

Љубица Вуковић, IIIх

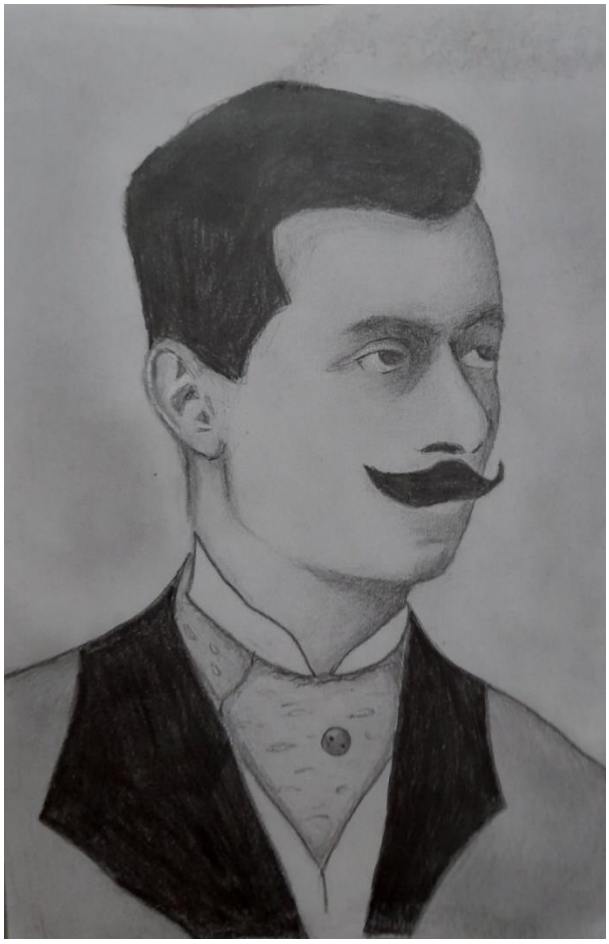

Андријана Божовић, IIIн:
Уз поезију Ј. Дучића

***

Модерна се код јужнословенских народа развијала крајем 19. и почетком 20. вијека. Највећи утицај на поетику и стил имала је француска поезија. Доминира култ лијепога. Као циљ поставља се достизање формалног и стилског савршенства. Појављују се родољубиви и социјални мотиви који формирају друштвени амбијент, што их разликује од европских аутора.

Најистакнутији критичари на овим просторима су Љубомир Недић, који је зачетник српске модерне критике; Богдан Поповић, који се залагао да „песма мора да буде цела лепа"; Јован Скерлић, творац историје нове српске књижевности. Значајан је и рад Павла Поповића, који се темељи на три основе: архивска истраживања, компаративна проучавања и критичка анализа.

Што се тиче представника, истичу се Антон Густав Матош у Хрватској, Алекса Шантић, Јован Дучић, Милан Ракић, Владислав Петковић Дис у Србији.

Утицај на нашу модерну није имала само француска поезија, већ и домаћи аутори попут Војислава Илића и Јована Јовановића Змаја, који су значајно утицали на Алексу Шантића и Јована Дучића.

Најрадикалнији приказ мотива жене примјећује се у Матошевој пјесми „Утјеха косе", која се ослања на Бодлерово схватање истог. Доводи се у везу живот и смрт, али на много мање суров начин него што је случај у Бодлеровој „Стрвини". Доминантан је мотив мртва драге, негирање, а потом мирење са смрћу.

Све баш, све је мртво: очи, дах и руке,

Све што очајањем хтједох да оживим

У слијепој страви и у страсти муке.

„Кобна дворана" као приказ мјеста смрти, кобно и љубав прекинута, кобно немирење и вапај за њом.

Иако су представници истог периода, различито схватање жене као теме и као инспирације и подстрека за живот, посебно доприноси вриједности цјелокупног стваралаштва јужнословенске модерне.

Алекса Шантић представља жену кроз стварност, са свим врлинама и манама. Кроз пјесму „Једна суза" приказује забрањену љубав, недостижност и немоћ коју осјећа у тренутку.

И све те гледам, кроз сузу што лије.

...

Што моја ниси, и што смирај дана

Не носи мени звијезде но јаде.

С друге стране, Јован Дучић приказује идеал жене, илузију и нестварност, невидљиву на овом свијету.

Од мог привиђења ти си цела ткана,

како говори у „Песми жени". Мијешање сна и јаве, мирење са савршеношћу, присутном само у сновима.

А ти не постојиш нити си постојала,

Рођена у мојој тишини и чами,

На сунцу мог срца ти си само сјала

Јер све што љубимо створили смо сами.

Наглашава и тајанственост жене и представља њену љепоту.

Само си лепота колико си тајна

И само си истина колико си жудња.

Код Милана Ракића губи се љубавна идеализација и у „Искреној песми" представља се искрен однос мушкарца и жене. Он приказује све несавршености односа, реално стање, на моменте неискрену љубав. Ипак, кроз слике сурове реалности успијева да прикаже снагу и истинитост односа према жени.

Ти нећеш знати шта у мени бива

Да ја у теби волим себе сама.

Владислав Петковић Дис враћа мотив идеалне драге који се преплиће са мотивом мртве драге. Љепоту жене представља преко мотива очију и лица, који су често присутни у његовим пјесмама. Остасмо ускраћени за сазнање да ли је она илузија, бивша драга, недосањани сан... Или његов жал за заспалим даљинама.

Не знам зашто њу и сан ми јава покрива.

Поново се јавља мијешање рационалног и ирационалног свијета и губљење у стварности.

Што се тиче језика и стила, слични, а различити, сваки је аутор посебан на свој начин. Шантић кроз пејзажне мотиве приказује најдубље емоције, а реторским питањима појачава експресивност својих дјела.

Дучић коришћењем метафизичког слоја (у пјесми „Сунцокрети", сунцокрет-човјек), као и обиљем стилских фигура, посебно метафора, поређења и метонимије, оставља траг естетичности, рефлексивности и лелујавости. Ракићева поезија обилује асиндетима, а у пјесми „Јасика" јавља се и апсолутна симетрија (обраћање јасики у свакој трећој строфи). У Дисовој пјесми „Можда спава" понављају се први и посљедњи стих сваке строфе, што додатно заокружује мисао пјесме. Он уводи лирску космогонију (митско учење о постанку свијета) у пјесми „Тамница". Матош експресивност и дубину значења појачава коришћењем исказа, кратких многобројних реченица, оксиморонима, контрастним сликама...

У поређењу са европском модерном, јужнословенска поезија много је лакша како за читање, тако и за разумијевање. Мелодичност, приказ љепоте жене, а и свијета уопште, ствара складнију и хармоничнију цјелину. Издвојила бих „Песму жени", која је на мене оставила посебан утисак. Илузија као стварност. Зато је модерна, посебно на нашим просторима, можда и најљепши правац с којим сам се до сада сусрела.

Миа Радовић, IIIх

МИСАОНЕ ПРЕОКУПАЦИЈЕ ПЈЕСНИКА ЈУЖНОСЛОВЕНСКЕ МОДЕРНЕ

Модерна у јужнословенској књижевности узима свој замајац крајем деветнаестог вијека. Било је то вријеме у којем су пјесници успјели да се у једној мјери ослободе друштвених стега. Ипак, у том погледу, висине које ће они досећи неће бити сличне заносима европских модерниста. Са друге стране, ако говоримо о естетској и формалној савршености, јужнословенски модернисти стајали су раме уз раме са европским. За то достигнуће, велике заслуге имали су критичари са ових простора попут Љубомира Недића, Јована Скерлића и Богдана Поповића. Нарочито бих издвојио неке од критеријума Богдана Поповића а то су да пјесма мора бити јасна „јер нејасност убија мисао као да је и нема", емоционална „јер уметничко дело које не изазива емоције није уметничко дело" и, наравно, да „песма мора бити цела лепа".

Шта је то што све људе тишти, а само храбри о томе пишу? То су „сунцокрети", то је „жута ријека међу голим гранама" и, да, „то је онај живот где сам пао и ја". Живот у којем и „глухи часи неосјетно теку". Занимљиво је, заиста, како сваки пјесник, а вјерујем и човјек, има другачије виђење пролазности. Она је овдје увијена у поетско рухо па нам се сама смрт чини као могући наставак, прижељкивано уточиште, мјесто сусрета са драгим бићима.

Како онда људи проналазе утјеху у таквом свијету? И ово питање било је једна од мисаоних преокупација

наших пјесника. Њихов одговор лежи у потрази за „изгубљеним сновима" и „заспалим висинама". Можда ово звучи обесхрабрујуће и бесмислено, али само у случају ако не кренемо у ту потрагу.

Нарочито ми се допала питкост и милозвучје свих ових дјела као и изузетна естетичност. Али, своју највећу замјерку упутио бих јасности о којој је говорио Богдан Поповић. Заиста не видим зашто би јасност чинила пјесму љепшом. За мене, много већу драж и љепоту има она пјесма која тјера на дубоко размишљање, и која тражи да се развеже чвор херметичности.

Илија Бошковић, IIIи

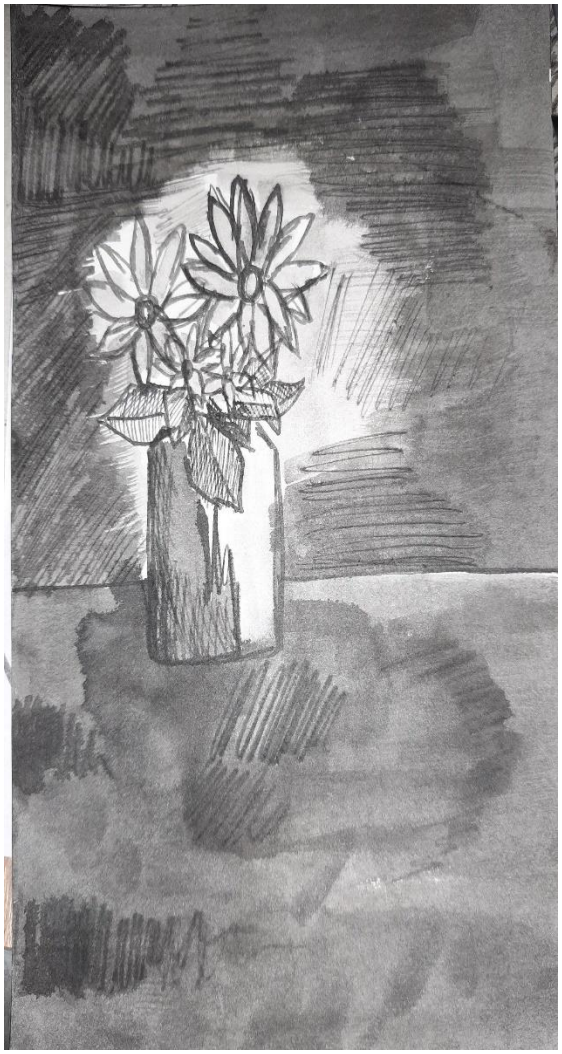

***

Пјесници модерне јужнословенске књижевности слиједе француске симболисте и парнасовце тежећи формалном савршенству, његујући култ естетског и стилског савршенства, култ музикалности стиха и теже пјесничкој форми која има предност у односу на садржај. Осим тога, пјесници модерне прихватају и остале одлике симболизма, артизам и стално прожимање умјетности кроз вјештину и знање, сугеришу атмосферу меланхолије и суморних расположења кроз приказ интимног свијета. Теме су љубав у веома широком дијапазону, смрт, безнађе или родољубиве теме код оних пјесника који нису могли да се одвоје од актуелног друштвеног контекста.

Као и код француских симболиста, врло често пејзаж или тема жене одражава формално савршени тематски калуп који крије душевна стања пјесника, интимне доживљаје човјека, живота и смрти уопште. Пјесници који су се својим стваралаштвом истакли као врсни представници јужнословенске модерне су Јован Дучић, Алекса Шантић, Владислав Петковић Дис, Антун Густав Матош и Милан Ракић, док су у свијету критике најзначајнији представници били Богдан Поповић и Јован Скерлић.

Један од интересантнијих представника јужнословенске модерне је Антун Густав Матош, представник хрватске модерне. Стварајући под утицајем француских симболиста, Матош је имао јединствен став према стваралачком изразу. Артиста, перфекциониста, окренут префињеном чистом језику, формално чист и ненападан (писао је углавном у сонету), Матош је своју

поезију градио на љубавној и националној основи. Ипак је у њу уткао народни израз тежећи ка чистом матерњем језику који сваки пјесник, према његовом мишљењу, мора да има. Музикалност стиха и префињеност ритма којима је постизао складност свих чула, основне су одлике његове поетике коју је стварао по узору на Бодлера.

У пјесми „Јесење вече", Матош је осликао тему пролазности кроз мотиве таме, жалосних врба, хладноће, јаблана, сукоба сна и јаве, јесени... Он се у својим немирима бори са сивилом, сумњама, осјећајем нестајања, боли... Тражи смисао, љепоту и мир... Као и код многих модерниста, нарочито код Дучића, Матош приказује мотив сунца „које је у ранама" заједно са мотивом јесени која је симбол краја и сутона живота (Ракић мотив сунца приказује у пјесми „Јасика", а Дучић у пјесми „Сунцокрети"). Кроз мотиве облака, огољелих грана, жалосне врбе, сутона, читаоца обузима атмосфера туробности, хладноће, смрти... Маестралним описима туробног пејзажа који плаче под кишом, Матош је снажном симболиком дочарао злокобни осјећај умирања који расте кроз пјесму у још злокобније облике. И када пјесничка слика умирања доживи врхунац, на самом крају пута појави се јаблан, горди, пркосни симбол одупирања смрти, неуморни „свјетионик" који својим немиром трепери и представља живот.

Сљедећи у низу представника јужнословенске модерне је Владислав Петковић Дис. Иако је нападан од стране критичара (првенствено Јована Скерлића), Дис је створио непоновљив пјеснички опус, под утицајем Бодлера и француске књижевности уопште. Његова поезија одише суморним расположењима и песимизмом, тунелима без свјетла. Пјесник се бави егзистенцијалним питањима, а кроз мотив мртве драге, слике смрти код Диса постају све интензивније, као у пјесми „Можда спава". Слично као у Матошевој пјесми „Утјеха косе", смрт код Диса постаје естетска категорија.

Можда спава са очима изан сваког зла,

изван стари, илузија, изван живота,

и с њом спава, невиђена, њена лепота,

каже Дис... у сновиђењу. Пјесник је отуђен од стварности и одведен у свијет илузија, у свијет ирационалног. Он то постиже заборавом и слутњама које се семантички интензивирају помоћу ријечи „можда". Дубина ирационалног и апстрактног у овој Дисовој пјесми поприма метафизичке облике. Наизглед љубавна пјесма постаје озбиљна контемплација о животу и постојању. У унакрсним слутњама кроз пјесму, кроз један наговјештај спознаје оностраног живота, колико год песимистичан био, Дис дефинитивно нуди наду. Она се налази у „очима изван сваког зла", а очи су симбол свјетлости, буђења, душе – свега оног рационалног у ирационалном за којим је Дисов немир трагао.

Вјечне теме поезије уопште, а нарочито поетике Јована Дучића, јесу Бог, љубав и смрт. Снажни значењски симбол кроз који је Дучић промишљао о овим темама су сунцокрети. У пјесми „Сунцокрети", управо је то цвијеће Дучићу послужило да повеже човјека и Бога – као симбол сунца, тежње ка висинама, самог извора живота и

идеала. У тој органској вези сунцокрета са земљом и његовој свакодневној пратњи сунца, огледа се човјекова судбина, његов неспокој и жудња, његов тренутак постојања и пролазност, његова вјера и нада послије смрти.

У тужном оку сунцокрета,

што немо прати неба блудње,

ту су све жеђи овога света,

сва неспокојста и све жудње.

Тама и сутон симболи су смрти и узалудног пута човјека, али поновно рађање сунца као симбола васкрснућа дубоко је прожет надом у овом стиху. Дучић говори колико је смрт само привид и колико је живот заправо неуништив тиме што се акумулира у злату сунцокрета као непресушна и моћна енергија. Човјекови идеали су небо, Бог, ка којима он непрестано и изнова тежи са енергијом која се обнавља сваким новим рађањем сунца. Смрт као крај човјековог пута код Дучића је неминовна, али уједно је то и Дучићева жудња да споји човјека са Богом.

Сви пјесници модерне опјевавају смрт и туробне и тешке дане човјековог постојања. На самом врхунцу свих пјесничких слика, када у катарзичним закључцима пјесници коначно дођу до спознаје, увијек уз њих остаје један карактеристичан симбол који их прати до краја тог пута – Дучића сунцокрети, Диса очи, Матоша јаблан, Шантића кандило, Ракића јасика. Увијек је то симбол рационалног у ирационалном, свјетлости у тами, оптимизма у песимизму, јаве у сну, ружног у лијепом. Тај симбол стоји као свјетионик, „као самац у свемиру", да путницима који пролазе „шапће о животу" и буде њихов једини сапутник на самом крају тог пута, који је, у ствари, неки нејасни почетак.

Јана Радуновић, IIIи

***

Модерна у јужнословенској књижевности, иако долази тек крајем 19. вијека, биће вријеме рађања и стварања великих пјесника попут Дучића, Ракића, Шантића, Матоша...

Јужнословенску модерну оживиће и даље преносити не само пјесници већ и критичари Б. Поповић, Ј. Скерлић и Љ. Недић. Поезија под утицајем француских парнасиста биће доминантан начин изражавања. Стихови у облику александринца, са до тада незнатним опкорачењем, вјерни представници пјесникових мисли и осјећања, али скривени иза мотива природе.

О таквом мисаоном поступку најбоље свједочи сонет Антуна Густава Матоша „Јесење вече". Он преко слика пејзажа јесење вечери и мотива јаблана ствара атмосферу пролазности живота:

Само горди јаблан лисјем сухијем

шапће о животу мраком глухијем...

Дучић ипак о животу и његовом сјају говори преко слика сунцокрета:

У тужном оку сунцокрета,

што немо прати неба блудње,

ту су све жеђи овог света,

сва неспокојства и све жудње...

Сунцокрети симболично представљају човјека који тежи пространствима и идеалима, да окуси чари овоземаљског бића. Међутим, Дис у својој „Тамници" пише о самом почетку човјековог искуства. Кроз прстенасту структуру строфа заступа став о животу, да је, у ствари, Земља тамница коју ми не бирамо и да ће бол доћи спознајом стварности.

Мишљу о пролазности времена, недостигнутим жељама обојеним песимизмом, били су преплављени ови пјесници. За разлику од Дучића и Матоша, Дис у својој поетици доминантно користи мотиве привиђења, нереалног и надреалног. Тако је и тамницу живота представио преко лајтмотива звијезда. Дучић и Матош неизбјежну пролазност времена персонификују путем два мотива природе, у чијим сликама и остају.

Јужнословенска модерна са својим плодовима поезије које красе ноте искрености, наводи на многа размишљања: о љубави, човјековом почетку и постојању идеала и снова. Но, да ли ћете живот посматрати као тамницу, неминовано му пркосити као јаблан или, пак, запловити у потрагу за својим Сунцем и пространствима, остаје само на вама да одлучите. Ја бирам да пронађем своју звијезду.

Лана Бртан, IIIи

„И СВЕТЛОСТИ ЈЕ ЈЕДНА ЗРАКА МЕРА И ЦЕНА СВИЈУ СТВАРИ"

Нешто неопипљиво, сјајно, готово магично као свјетлост није могло проћи неопажено кроз вјекове и историју од стране умјетника, био то слабашни зрачак или засљепљујуће свјетло пред којим остајемо нијеми и беспомоћни.

Богови, саткани од свјетла и злата, задивљујући идоли које смо пустили да обликују људски живот у једну идеалну форму, могу нестати у трептају ока, остављајући тами своје мјесто. Тада је довољна само искра, зрачак, да запали ватру која је некада горјела. Ипак, та искра је понекад неухватљива и недостижна. Остаци великих античких божанстава и култа свјетлости прави су примјер недостижности и неухватљивости искре у моментима када је нам је најпотребнија.

Зрак свјетлости, први или посљедњи, понекад чак и једини, прати бића издигнута изнад границе смртности и патње којом је свијет обичног омеђен, биће неописиве љепоте и небеске ауре, као анђеле који су сишли међу људе. Истинска умјетност настаје уз додир свјетла и умјетника. Његошево дјело „Ноћ

скупља вијека" идеалан је приказ умјетничке душе у контакту са неуништивом, готово светом инспирацијом свјетлом, надљудске љепоте.

Ипак, када све то злато пресуши, када тама прогута посљедњи зрак и остави свијет у заглушујућем лудилу, без наде и разума, остати жив дјелује немогуће. У новонасталом хаосу уздижу се храмови, праве се идоли нечега на ивици нестајања, слабог и непримјетног свима сем оним најосјетљивијим, који носе и његују искру у себи, од које су и саткани. Њихова је дужност да буду нова зора, да пробуде свијет из сањивог лудила, да врате равнотежу вјечном циклусу свјетла и таме, добра и зла.

У пјесми „Сунцокрети" Дучић се бави баш тим циклусом свјетлости и таме, живота и смрти, као и процесом уздизања изнад смртности и налажења свог мјеста у вјечности послије суровог земаљског живота. Ови циклуси уче нас да цијенимо равнотежу, јер никада не знамо када ће нестати оно најпотребније. Јер, како се каже, не примјећујемо праву вриједност нечега све док не нестане. Тада, остаци и сјећања су најскупља, јер за собом вуку терет давно минулих времена.

Неопходна дуалност живота се понекад чини претјерана, углавном у времену зла и сиротиње. Посљедњи зрак који умине, најљепше ће бити упамћен. Као посљедња свјетлост, посљедња топлина. Искра која гори у нама неминовно ће бити угашена, али ако за живота спознамо бар мали дио божанске, архетипске силе свјетлости у нама, осигураћемо своје мјесто у вјечности, међу највећима.

Мина Раонић, IIIх

„ВАЈ, ВЈЕТАР ХУЈИ…”

Именовати савршено, или пак окачити знак на нешто и указати на његово савршенство, у својој суштини је немогућ задатак, јер је у основи савршенства недостатак. Међутим, друштво ће до краја вијекова тежити и настојати да буде ништа друго него најближа ствар савршенству, и да би постигло тако крупан циљ, постављаће себи критеријуме. Од савршене пјесме, на примјер, очекује се да буде јасна, емоционална, структурисана – лијепа. Лијепа као што је цвијет лијеп; лијепа као што је уљани портрет лијеп; лијепа као што је жена лијепа.

Поезија Алексе Шантића била је управо то, али поврх свега, особена, посебна, истинита и препознатљива. У његовим пјесмама има емоционалног бола, родољубља, љубавне чежње...

Поред бројних пјесама које је написао, „Једна суза” спада међу најљепше и најдирљивије љубавне пјесме. Она је, на један посве елегичан начин, прикривен издах за остацима неостварене љубави.

Мотив неузвраћене, или боље пропале љубави, није риједак мотив, и чини се да бројни о њему пишу у нади да пронађу симпатије међу онима што читају. Међутим, Шантић ову пјесму слика ријечима таквим да и онај ко није плакао око питања „шта је могло бити”, осјети у срцу непријатне варнице емоција оног ко посеже за нечим што не може дохватити.

Пјесму отвара временском одредницом „Поноћ је”. Има ли љепшег времена за сјене љубавног бола, да испливају из дубина замишљених душа, него усред ноћи, у огледалу нула, када сат откуца уједно и крај, и почетак. Јер тај црни вео не открива своје лице пред сваким, већ само онима који не могу да спавају од његовог шапутања.

И лирски субјекат овдје мисли. Лик иза заклона показао је своје лице, и оно је лице његове највеће жудње. У првом лицу он се одмах обраћа њој, фантазији своје несанице, и цијела пјесма остаје у апострофи.

Пажљиво, пак, уводи слику амбијента баште гдје та жена неописиве љепоте „бере крупне распукле гранате”, а и дјечји гласови се чују. И кроз мноштво сцена он се даље и живописније бави баштом, и свиме што се у њој збива, и даје неку етеричну ноту свему овоме што се дешава ван његовог домашаја.

Како ли је само љепше све оно што није наше, поготово ако ни не може бити. Директан контраст између поноћи лирког субјекта у којој он лежи сам, и јесењег сунца што обасјава њу и њену башту, игра је на контраст њихових истина – он, самац, и она, остварена породична жена. И можда није у самоћи увијек неизбјежна бол, али ми смо људи и људи теже да се скрасе, сједине, и изроде насљеђе. Човјек је можда човјеку вук, али човјек у човјеку проналази дом.

Она има дом. И у својим најтежим часовима, а када све друго умукне и остане само он, са својом тишином и својим мраком, не може а да не оплакује њену срећу. Он је занесен тим раскошним свијетом и бојажљиво му се диви из даљине,

знајући да жели да тај свијет буде његова истина. То чежњиво, чулно расположење с почетка пјесме прелази у тугу због „шта ако", неостварене љубави, која се тумачи као промашај у животу.

На самом крају пјесме, емоционални бол достиже свој врхунац када се лирски субјект кроз сузе упита због чега он није вриједан тога што она има. Због чега „смирај дана не носи њему звијезде, но јаде?" Због чега његове баште осташе без грана...

Теодора Дедијер, IIIд

„НА ПО ПУТА" АЛЕКСЕ ШАНТИЋА

Пјесма ,,На по пута" Алексе Шантића је лирска мисаона пјесма чији су главни мотиви смрт и опраштање лирског субјекта. Пјесма је испјевана у форми сонета, односно – у два катрена и двије терцине са обрљеном и парном римом и у дванаестерачком стиху.

Карактеристично за Шантића, и ова пјесма има елегичан тон и успорен ритам. У првој строфи дата је пјесничка слика у контрасту. Пјесма почиње мотивом прољећа и описа природе, мада, започевши стих ријечима ,,Остале су за мном..." аутор наговјештава даљи ток пјесме. У бинарној опозицији стоји лирски субјект који своје стање описује као неочекивану студену јесен, смјештајући себе у пејзаж такве природе.

У сљедећој строфи лирски субјект даје поређење своје душе са рањеном птицом која покушава да полети. Конкретизује слику своје борбе за повратак, али неминовност онога што слиједи, односно смрти чини борбу узалудном.

Посљедње двије строфе приказују мирење лирског субјекта са реалношћу и он се опрашта. Опрашта се од својих вртова. Трећа строфа завршава се стихом у коме се реченице завршавају са три тачке. Такве реченице преносе се и на почетак сљедеће строфе, што се може тумачити као губитак снаге, представља незавршен исказ и наговјештава крај. У даљем току пјесме, односно – у посљедњим стиховима, долази мотив коначности. Лирски субјект види ,,црну руку"- руку смрти која је дошла по њега. На овај начин у пјесми је дата градација са силазним смјером.

Идејни слој ове пјесме састоји се од идеја носталгичности, жала, пролазности, узалудности човјека и, на крају, смрти. Ове идеје Шантић прожима кроз све пјесме које смо до сада читали. Мотиви носталгичности и пролазности обрађени су кроз поему ,,Претпразничко вече", која представља интимну исповијест лирског субјекта о дјетињству, меланхолији и тражењу смисла. Кроз пјесму ,,Вече на школу" идеја о узалудности достиже свој врхунац и представљена је кроз мотиве убогог пука који, у својој мизерији, посљедњи пут моли за помоћ, и то од бога. Кроз све ове пјесме Шантић се у

потпуности окреће човјеку, оном унутрашњем и најинтимнијем, и отвара многа питања о човјековој природи, животу и смислу.

Јован Фатић, IIIн:
Уз поезију Алексе Шантића

Алекса Шантић, иако модерниста и симболиста, пјесник је који приказује суштину без икакве апстрактности. Његова поезија је јасна, а емотивна. Свака његова ријеч натопљена је емоцијом. Спољашња и унутрашња структура пјесме су у потпуном складу, што се најбоље види у пјесми „Вече на школу", која је по својој еуфоничности савршена.

Његова поезија испуњава све критеријуме за квалитетну лирику.

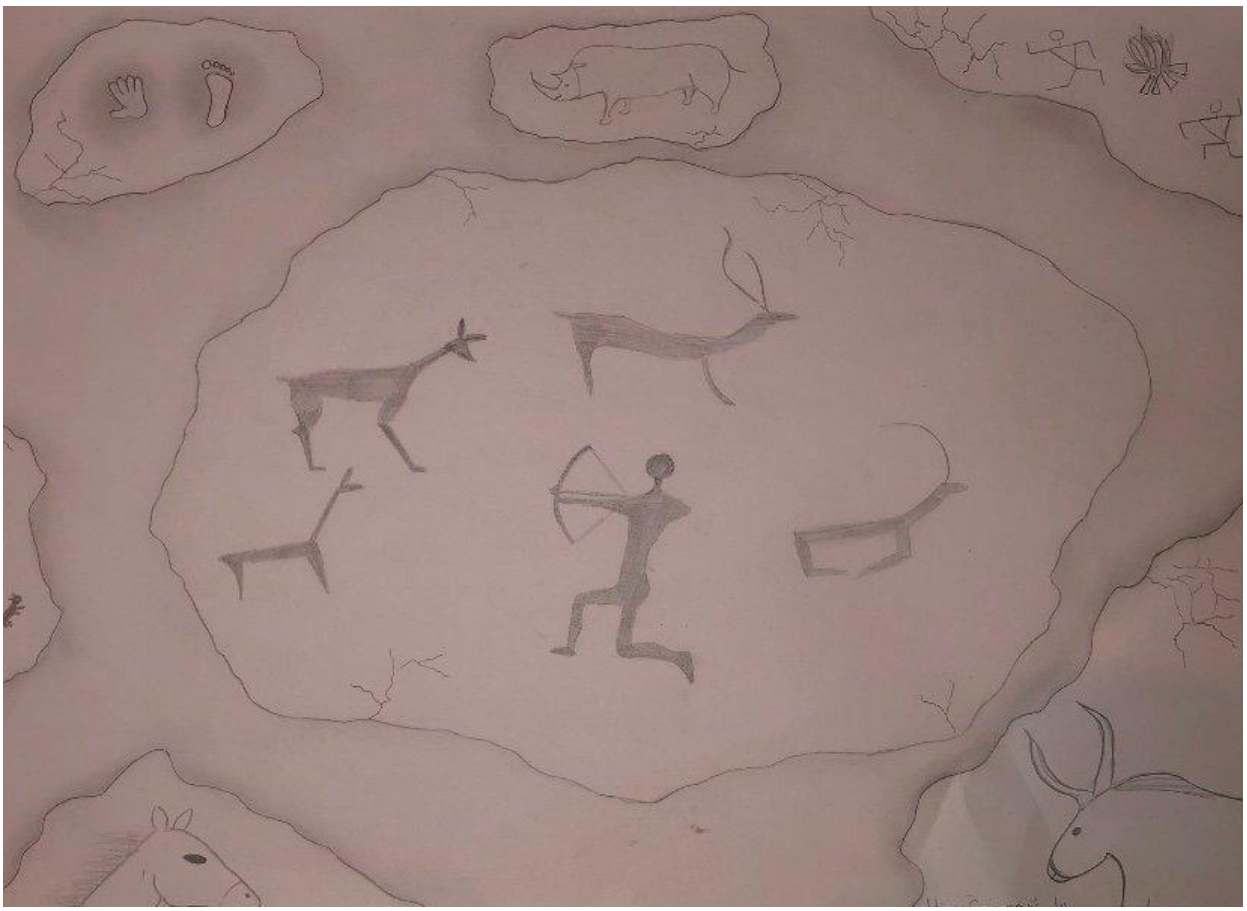

МОЈА КАРТА АФРИКЕ

Сваки човјек, зависно од занимања и погледа на свијет, има своје циљеве и идеале. Разлика је у томе што неки само маштају о остварењима, а они други се труде да их „физички" постигну.

Прва асоцијација при помену карте Африке су, наравно, Чеховљеви јунаци. Карта Африке која виси на зиду Војницковљеве собе (која је, као и његов живот, у нереду) има посебан значај за све житеље имања. Она је подсјетник на све неостварене снове и жеље, топлину и другачији – други, мање промашен живот.

Можда не на први поглед, али ова се карта може повезати и с Јоном Потаповом. Живот, суров и скроман, одузео му је много, а он заузврат само тражи неког да га саслуша, да поразговара с њим. Ипак, иако је окружен многим људима, саговорник је далеко као Африка, а можда и даље.

За мене, карта Африке представља једну врсту мистерије или добру основу за маштање. Помисао на топлоту, сушу, друге културе и потпуно другачију организацију свакодневице, наводи ме на то да размислим о другом животу. У тешким ситуацијама, када ми се учини да нема излаза, или се ништа неће завршити онако како бих жељела, препустим се машти. Замислим себе као успјешну одбојкашицу која тај проблем „смечује" снажно и одважно, и тиме заврши „утакмицу". Самопоуздање и мотивација порасту, па при повратку у реалност настављам гдје сам стала, још одлучније и жустрије.

За разлику од Чеховљевих јунака, не препуштам се промашеној свакодневици, већ се трудим да је промијеним. То, наравно, никад није лако, али зато је ту карта Африке, као подстицај и једна врста свјетла на крају тунела.

Дарја Остојић, IIIн

***

Да ли постоји човјек без снова, који не тежи нечем бољем? Зар је могуће прихватити сву бол и таштину овог свијета без бар мало вјере у боље сјутра?

Карта Африке у Ујка-Вањиној соби опомиње на заборављене снове, који се сањају док су људи још млади, док им окрутност свијета још није притисла срце. Симбол је нечег далеког, што нас тјеши иако знамо да сваки поглед на њу говори да ће све остати само жеља.

И ја имам своју карту Африке. Можда она није од неког значаја за цијели свијет и неће промијенити ток историје, али ћу за собом бар оставити неки посађени цвијет, да уљепша овај често суморни свијет. И сама сам као дијете мислила да ћу досегнути неслућене висине, то ми је и био смисао живота. С временом сам се, међутим, почела задовољавати малим стварима, кад ми неко на осмијех узврати једнако, кад пружим руку – да је прихвате. Зар управо ситнице не чине живот?

Мој сан је моја будућа професија. Архитектура, према којој се љубав родила док сам у Египту гледала пирамиде. Величанствене

грађевине, настале вјековима раније, и даље непоколебљиво красе пустињу. Зар градитељи нису закорачили у вјечност? Зар Неимаров мост на Жепи не представља бесконачност? Мост спаја данас и сутра, живот и смрт. Надам се да ћу имати прилику да и ја оставим нешто цивилизацији. Грађевина, као и цвијет, уз много пажње, бриге и љубави, постаје украс свијета.

Како и књижевност, кажу, постоји ради себе саме, своје љепоте (ларпурлартизам), тако и архитектура постоји ради људи – да, гледајући је, људи осјете спокој и топлину. Вољела бих да спојим ове двије умјетности пројектујући библиотеку која ће представљати дом свима који га буду требали.

Уколико не желимо да се једног јутра пробудимо као Ујка-Вања, почнимо да сањамо своје снове већ данас! Никада није касно за нови сан! Ми о томе одлучујемо! Ако имамо снаге за нешто ново, наћи ћемо за то и вријеме!

Јована Полексић, IIIн

***

Да ли можете да замислите како је било Ујка-Вањи да годинама, свакога дана гледа карту Африке, која виси на зиду његове радне и спаваће собе, као трофеј побједа живота над њим, као подсјетник на све поразе и пропуштене шансе? Ја не могу, и надам се да никад нећу морати, иако своје потенцијалне карте Африке свакодневно гледам у својој спаваћој соби.

Одувијек сам се својевољно губила међу страницама књига, урањала у туђу машту, у бескрајно море неког ума, да бих, на крају, створила своје. Крцате полице, на које летимично бацим поглед док учим или радим досадне домаће задатке, утјеха су ми и упозорење да се не предајем као Соња, и да не допустим „серебрјаковима" у мом животу да ме спутају у намјери да се моје име једног дана нађе на корицама књиге на нечијој полици.

Одушевљавајући се дјелима великих свјетских и наших писаца, осјећам како у мени ипак клија сјеме сумње, које ми пред сваки писмени задатак из језика шапуће да нисам довољно добра, и да никада нећу бити у стању да напишем нешто слично ономе што су писали Киш или Толстој.

Међутим, давала сам и увијек ћу дати све од себе – свака страница „Ујка Вање" потврдила ми је да радим исправно. Претпостављам да Војницком, из мрачног и хладног руског села, једнако бајковито изгледа Африка, али нећу дозволити да нешто што много волим, чему се дивим буде утвара која ће ме опсједати остатак живота, и да ме подсјећа на неуспјех.

Доћи ћу до сваког скривеног мјеста означеног чиодом на карти, и мастилом свог мора ћу исписати олују која се у мени дизала цијелога живота.

Нина Гиљановић, IIIн

***

На помен модерне књижевности, досад су ми мисли бјежале емотивним, мистичним и симболима прожетим стиховима уклетих пјесника, али након читања „Ујка Вање", ова епоха ће ме асоцирати на књижевног великана, значајног новелисту и творца изузетних драмских дјела, који ју је ослободио тешких окова традиционалних норми

стварања и поставио темеље модерној драми новог времена – Антона Павловича Чехова.

„Ујка Вања" би се могла одредити као лирска драма, због наглашеног лиризма који се манифестује богатством доживљаја и широком лепезом емоција и расположења. Знатно се разликује од свих осталих драма забиљежених у мојој скромној читалачкој историји: нема карактеристичног спољашњег сукоба, унутрашњи конфликти су у првом плану, а ни радња није важна колико наизглед тривијалне реплике ликова, из којих ишчитавамо мисаони и емоционални став актера. Такође, први пут као значајан композициони елемент налазимо паузе, које замјењују читаве сцене, одвајају два мотива и остављају вријеме за снажан доживљај, а функционалност сценских реквизита и дидаскалија је свеопшта, што нарочито показује опис Ујка-Вањиног кабинета.

Свеопшти хаос, као и у његовом промашеном животу, папири, документи, рачуни, радни сто и – карта Африке, егзотична и сјајна, у руској провинцији, на имању у Вањиној радној соби. Карта Африке – да подсјети на бесмисао и промашеност, или да увјери да, ипак, постоји нада у боље сјутра? Као заувијек недостижни идеали, или охрабрујући снови? Као симбол бијега из учмалости монотоне свакодневице, или симбол ропства?

Сви Чеховљеви јунаци имају своју карту Африке, вид самообмане да забораве болну, али истиниту стварност, у којој робују сопственим увјерењима и којој не могу или не желе да се супротставе. Астров бјежи од медицине у шуме, у алкохол као у привремену самообману, као и Војницки, види Јеленину спољашњу љепоту без садржине. Соња, чија је невина младост бачена у понор безнађа и претворена у пусто трајање, мири се с том чињеницом, покоравајући се себичности стварности. Јелена, лијепа колико и празна, себе сматра епизодним лицем, и ни не помишља да узбурка устајалу површину свог промашеног живота, а камоли да крене у поход на своју Африку, чију карту дуго није ни видјела.

Као и сви, и ја имам своју карту Африке – слободу, од саме себе и од друштва. Слободу од учмале свакодневице и рутине, од сурове реалности која нам стално поставља камење спотицања на пут ка нашим Африкама, али је само до нас да ли ћемо поклекнути на првој препреци, као Чеховљеви јунаци, или ћемо, ослобођени из ропства сопствених убјеђења, полетјети да остваримо своје снове. То је слобода којој тежим, и до које ћу, знам, једног дана стићи.

Не бих се сложила с Вањом да нема правог живота од фатаморгана. Напротив, мислим да се прави живот једино може живјети када сањамо, желимо и маштамо, јер то храни нашу душу, гаји стидљиву наду и ствара лептириће у стомаку кад стојимо пред својом картом Африке, до које ћемо, надам се, једнога дана сви стићи.

Андријана Божовић, IIIн

***

Топлота је живот. Теоретски физичари не називају крајњи период универзума „топлотна смрт" без разлога. Рекао бих да би живот без топлоте био налик човјеку без душе – само празна љуска, попут неписменог кмета који се, игром прилика, родио у вријеме неког апсолутистичког тиранина, осуђен не само на

нереализовање свог пуног потенцијала већ и на његово вјечно неспознавање.

Није се једна карта Африке тек тако, случајно обрела у радном и спаваћем Војницковљевом простору, простору у којем би проводио већи дио свог времена, поготово за вријеме хладних и сурових руских зима. Сва жива бића имају, макар подсвјесно, своју карту Африке, најтоплијег континента, која је за њих све осим само пусто географско оруђе. Она је идеал топлоте, којем свако од нас у одређеној мјери стреми, вјечна потреба за бијегом од хладноће, смрти. Ни Телегинова гитара, ни Јеленин клавир нису ту случајно. Ријетко што може да, на тренутак, пружи макар искре топлоте као што то чини музика, а Чехов је очигледно свјестан колико музикалност значи дјелу, говору, реплици. Карта Африке могу, чак, бити и жива бића: није Соња случајно изабрала незнање везано за Астровљеве емоције, и илузија топлоте боља је за њу од реалности апсолутне нуле. Астров је своју карту вјероватно тражио у боци вотке, Серебрјаков у већ прошлом градском животу и статусу, дадиља у нечем посве обичном, попут каше...

На крају, није ни битно шта је коме представљало карту Африке, битно је да су ове карте континената заједно држале на окупу карту свијета имања као посљедњу линију одбране против потпуног безнађа, промашености, жаљења, кајања, хладноће.

Промашени људи не погађају, без обзира на то колико пута пуцали, али жеља за топлотом не промашује никога, поготово не њих.

Александар Перовић, IIIн

СУМАТРА – СЛОБОДНО И ТИХО ПРИБЈЕЖИШТЕ

СТО ГОДИНА ЛЕПОТЕ

Само би виртуозу попут Црњанског могло поћи за руком да напише дело чија вредност не бледи с временом и које се и данас чита са истим одушевљењем као пре сто година, када је настало. Програмском песмом „Суматра" песник је извршио и својеврсну револуцију, унео нове песничке идеје у тадашњу јужнословенску књижевност.

Писац се највише залагао за нови, модеран начин писања који је био другачији не само по идеологији него и по својој поетици. Слобода коју је опевао намеће либералан однос према свакој граматици, те тако бројни зарези изграђују његов уметнички стил по којем постаје препознатљив. Суматраизам као нови авангардни правац сажима све супротности и стапа их у замисао о космичкој хармонији, по којој је све на свету повезано. Идеја о свеопштој повезаности (универзална аналогија) је доминантна у укупном стваралаштву писца. Ова песничка религија представља идеално уточиште и наду за страдалнике, те тако у „Суматри" писац проналази слободно и тихо прибежиште, далеко од суровог бојишта: „Сва та замршеност постаде један огроман мир и безгранична утеха" (из „Објашњења Суматре"). Нова вера и однос према свету су надом обгрлили човека и тако утоплили човеково срце измучено разочарањима. Место декаденције и сплина је уступљено миру и спокоју, који наводи човека на смешак, али ипак не на осмехе јер ранама треба времена да зарасту:

„Пробудимо се ноћу и смешимо, драго, на Месец са запетим луком."

Вера да наша дела одзвањају негде у вечности (макар и на Суматри), и тамо праве најлепшу музику, отвара нам нове видике, учи нас да ништа није узалудно, и тиме даје смисла животу, а мир и безгранична утеха долазе онда када будемо осећали божанску љубав према свему што нас окружује:

„Али, у души, дубоко, крај свег опирања да то признам, ја сам осећао неизмерну љубав према тим далеким брдима, снежним горама, чак тамо горе до ледених мора, где се догађа оно што смо, можда, ми учинили."

Ања Радуловић, IIIн

КОРАК НАПРИЈЕД

ПРИЧАЛА МИ СТРАХИЊИНА ЉУБА

Као и сваког јутра, устала сам и отишла до продавнице по намирнице. Све је било уобичајено. Исти купци, иста питања. Ту мирну уобичајеност прекину Љубичин улазак.

Сви погледи се окренуше ка њој. Почеше дошаптавања. Једина особа која јој је пришла тога дана била сам ја. Пријох јој да је поздравим. Погледала ме је чудно, као да сам бацила какву клетву. Није очекивала поздраве тога дана. Очи су јој биле пуне суза. Упитах је да ли хоће да прошетамо. Пристала је, без ријечи.

Шетале смо поред ријеке, ћутећи. Затим сједосмо да се одморимо.

Било ми је непријатно јер сам жељела да избјегнем тему која се сама наметала. Видјела сам да се и она спрема за моја питања. Оклијевала сам, али нијесам могла да издржим.

„Љубице, шта се то догодило, забога", упитах је.

„Не питај ме ништа, драга моја. Све сам осрамотила. Уништена је репутација Страхиње и моје породице."

Кесе јој испадоше из руку. Погодило ме је то.

Онда рекох:

„Драга Љубице, морам да те питам, зашто си изабрала Влах-Алију?"

Она мало поћута, а онда, као снебивајући се, одговори:

„Знала сам како ће моја породица реаговати кад сазна да сам провела ноћ са њим. Очекивала сам да ме Страхиња неће ни погледати. Нијесам могла да се носим с тим, те сам одлучила да станем на његову страну, и започнем нови живот. Жељела сам да се спасем од овог примитивног друштва, и своје породице која ме третира као ствар, а не као свога члана. Међутим, изгледа да ја нијесам знала колико је велика

Страхињина љубав. Уопште нијесам имала појма! Нијесам знала колико је велики тај човјек! Колико може да опрости! Сад знам. Мислим, сазнала сам. Остало ми је само да поштујем Страхињу и његову љубав. Његову огромну љубав. Шта да ти кажем, осим да сам очајна због срамоте, своје. Али, не може се назад, било је шта је било. Ето!"

„Немој да очајаваш", рекох. „Поред себе имаш доброг, племенитог и храброг човјека који те воли. Имаш све да будеш срећна."

Она ме је само гледала, и ћутала. Није могла ни да заплаче.

Анђела Марковић, Ie4

АКО НЕМА МОЈИХ СЈЕЋАЊА, НЕМА НИ МЕНЕ

Драги Холдене,

Знаш, прије него што сам те упознала, мислила сам да ми се уопште нећеш допасти. Искрено, помислила сам да си само још један од оних што не престају да се жале и упорно кукају о свему што их је задесило у животу. Али сада бих вољела да ти захвалим на свему што си ми испричао. Многе ствари које си рекао истина су – иако ти мислиш да те нико не слуша и да ти нико не вјерује, јер си и сам свјестан колико често лажеш.

Ових дана, примјећујем да има неких сличности између нас. Поготово у начину на који гледамо друге људе. Стварно се трудим да не сматрам све њих лажним и лицемјерним, али некад заиста не могу да се уздржим. Волим искрене људе, знаш? Кад имају то „нешто посебно", кад их радују мале ствари, кад показују своје емоције. Нијесам баш најбоља у објашњавању свега тога, али знам да ћеш ти схватити. Људи су превише компликовани да бих могла да их објасним тек тако. Не могу само да их категоризујем и разврстам по шаблону. Али нема везе. Не мора све да буде јасно означено и подијељено. Ништа у животу није.

Не желим да постанем неко ко поред свега у животу онако слијепо пролази. Желим да будем способна да кажем *због*ом. И да се не кајем – кад почну да ми недостају моје одлуке и поступци из прошлости. Желим да имам трајну везу са свим тим. Ако нема мојих сјећања, нема ни мене. А ја не желим да нестанем, Холдене. Знам да морам да се извучем из тога.

А ти? Ти, Холдене, увијек си хтио да ухватиш људе прије него што падну. Ловац, зар не? Сматрам то задивљујућом особином. Али, шта ако ти паднеш? Ко ће тебе спасти? Знам... И даље желиш да си могао да уловиш свог брата. Али ја желим да знаш ово: нијеси ти крив што је Ал отрчао преко литице док ти нијеси гледао. Вољела бих да сам га упознала, звучи ми као да је био сјајан. Надам се да си до сада успио да нађеш снаге и наставиш даље. Да коначно пронађеш мир.

Некад морамо просто да обратимо пажњу на оно што се догађа око нас. Немој да мрзиш себе само јер ти је тешко да се отвориш људима. И ја сам тако: дуго. Мораш да се

помириш с тим да не можеш само ћутати јер знаш да ће ти недостајати сви. Кад се вратиш кући, требало би да коначно позовеш Џејн. А сигурна сам и да твоја сестра једва чека да те види. Проведи мало времена са онима који су ти толико недостајали, који су увијек били ту за тебе. Након овог пакла кроз који си прошао? Заслужујеш то.

Видимо се ускоро,

Милица

Милица Томић, Ie5

СКИЦЕ АЛЕКСАНДРИНЕ ВУЈАЧИЋ

НЕКОЛИКО ЛЕТЊИХ ДАНА ДЕТИЊСТВА

Да је терен другачији, са Врањеновића би се Селишта видела и без двогледа. И обратно. Али није. Све узастрану-низастрану. После је помеђу њих још постављен и гранични пункт. Као да их је и без њега мало делило. Свеједно би баба Цвијета свако пополдне села на столичицу испред своје куће међу градинама и зурила у ништа.

– Исток се, баба Цвијета, гледа изјутра, када се сунце рађа, што ту штоклицу не окренеш ка сунцу?
– Мени је, моја Нина, сунце вазда над Врањеновићима, одакле су ме међу ове градине сватови довели.

Требале су ми деценије да је разумем.

***

Чељад су, углавном, јела из шерпе. Било је битно да је шерпа довољно велика и да у кући има кашика макар колико и чељади. У креденци се могао наћи и покоји окрњени тањир, али је неколико тањира више значило и више воде за опрати их, а вода се у Херцеговини чувала брижније од било чега другог.

Једна шерпа а више кашика имале су и дубоко егзистенцијалистички смисао: најбржи и најјачи ће највише и очоприти. Ако, пак, немаш ни брзину ни снагу, преостаје ти лукавство. Тако се нејач спремала за живот. Онај и онакав.

Јасно, матер би будно пратила да јој ниједно чедо у постељу не оде црева везаних у чвор, али би реаговала тек пошто би они старији, крупнији и бржи кренули да захвате добар комад преко онога колико им је било неопходно да се сутрадан могу опет латити косе или лопате.

Када би им долазили гости, посебно они стидни из далеког великог града, матер би проблем решавала немом силом замотаном у благи осмех: злу не требало, у десној би руци држала житки прут, као јасан сигнал синовима да, колико се год немало, са

тањирима или без њих пред собом, гост из куће не сме изаћи ни гладан ни жедан.

И збиља, када са ове временске дистанце сагледавам тих неколико летњих дана свог детињства, стварно не могу да се сетим да сам из Босилкине куће икада изашла а да ми бар нешто није тутнула у руке. Ако ничег другог, из травезе би вадила скамењену карамелу која се, баш за такве госте, брижљиво чувала још од ономад, када су јој ту кесицу бомбона из града донели неки прећашњи гости.

На ову истиниту цртицу из живота људи у мојим Селиштима подсетио ме је јуче мој брат Душан Војинов, за трпезом крцатом сваковрсних делиција, постављеном по свим правилима елитних ресторана. Без патетике, само уз жал за временима када је и једна тећа раштике на мало полуужеглог лоја била довољна да се кућа напуни топлином припадања.

***

Те сам зиме, зло ми упамет моју комунистичку, уграбила да пре полазника, на Божић, уђем у кућу Стоје Пантове. Сад, је ли до њених скоро стотину година то било или, пак, до тога што јој тога јутра женско чељаде прво прескочи праг, то нико никада неће сазнати, тек, Стоја се на пролеће Богу представи, а у Селиштима, селу надомак Билеће, остаде прича да је „она мала Владова" пресудила ће је и Бог заборавио.

Стоји Пантовој је, док је прелазила магистралу којом је ауто пролазио сваких неколико сати, из руке испао чек од пензије. Док се повратила да га подигне са асфалта, покупио је неки ауто и изломио јој сваку кошчицу. Али се није Стоја дала од живота раставити тек тако. Херцеговина не рађа губитнике. На ноге је стала за краће него су се надали да ће уопште живети.

И онда јој ја полазих, у з'о час икоме полазила :)

ГЛЕДАЛАЦ XXI ВИЈЕКА

ПИСМО...

Драги Кристофере Нолан,

На самом почетку, желим да кажем да би ми било јако драго да Ви лично прочитате ово писмо, а не Ваша секретарица, или ко год је задужен за ово, али знам да су мале шансе за то. Ви сте, ипак, заузет човјек. Потрудићу се стога да ово писмо западне за око вашој секретарици, па можда и дође до Вас. У том случају, Ваш одговор би ми пуно значио.

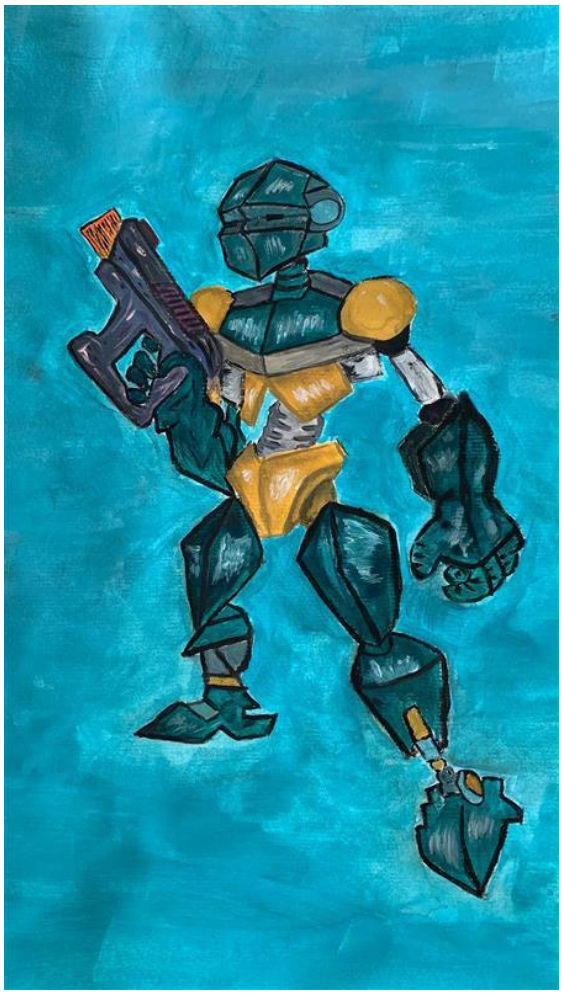

Нећу хвалити Ваше филмове, јер то, претпостављам, редовно чујете. Нећу причати о ситницама везаним за Ваш рад, као, на пример, да нема столица на сетовима, јер по Вашим рјечима: „Ако имате столице, људи ће сједети, а ако сједе, неће радити". О томе су већ писали бројни портали на интернету. Желим да говорим о Вашем филму „Бетмен: Почеци". Морам рећи да је ово филм коме се често враћам, јер, без обзира на то што неки мисле да је ово трајење времена, да су такве ставри за малу дјецу, овај филм има много више симболике од самог Бетмена, непокорљивог симбола правде. Фокусираћу се на тему страха, који се може сматрати једним од главних мотива филма. Прва сцена у филму говори о Брусовом страху, први кадар указује на то шта ће се десити са Брусом због тога, прва реченица коју је он рекао (Кристијан Бејл): „Ноћна мора", и све што ће се десити у филму показаће како је овај дјечак превазишао свој страх, због којег је искусио ултимативну трауму. Када је Брус остао сам у улици, без наде, једине ријечи које су остале биле су: „Не плаши се". И он је морао да се суочи са својим страхом, да се суочи са својом траумом и да прихвати да је она дио њега, да би на крају постао нешто веће од самог себе – симбол.

Према мом мишљењу, тема овог филма је схватање страхова нашег друштва, и како излаћи на крај с њима. Да ли манипулишемо туђим страховима због своје користи? Да ли фантазирамо да бисмо осјетили чудан осјећај радости и моћи од њега, или смо апатични према њему и мислимо да сви они који су уплашени и слабији

од нас нијесу вриједни разумијевања? Да ли користимо страх, тај страх који сви осјећамо, бол кроз који смо сви прошли, да бисмо створили добро или барем створили идеју шта добро треба да представвља? Да ли користимо страх, анксиозност и трауму која нас је све дефинисала, да, на неки начин, пробудимо друге из апатије?

Током цијелог филма Готам је представљен као град коме нема спаса, мјесто гдје добри људи пате сваке ноћи и они који заправо хоће да промијене нешто зато су одбачени. Али сада постоји нешто, неко ко може да их спасе. Неко ко користи страх против оних који искоришћавају плашљиве, неко ко инспирише оне који су патили. Бетмен је потребан нашем свијету, више него никад.

Марија Аранђеловић, Ie5

ПОРОДИЦА XXI ВИЈЕКА

СВИ ШУМОВИ У КОМУНИКАЦИЈИ ЈЕДНЕ ГИМНАЗИЈАЛКЕ С РОДИТЕЉИМА

Ах, дивни су ти омладински шумови! Уништили су ми живот!

Људи не воле оно што не разумију. Родитељи су људи. Родитељи не виде да је комуникација путем телефона сасвим нормална ствар. Они телефон сматрају шумом! Одбијају да прихвате да је њихова одбојност према технологији шум! Причају о неким хормонима као главним шумовима, али заборављају да су и они сами били такви!

Видите, једини шум у комуникацији гимназијалке с родитељима је то што они не желе двосмјерну комуникацију. Маме и тате желе да буду слушани, а не желе да слушају! Њихова тврдоглавост је једини шум! Није ту разлог неспоразума ни интернет, ни нова симпатија! Криви су једино родитељи који стално налазе нове шумове! Чак и када проблема у комуникацији нема, они ће их уочити! Сваки покрет очне јабучице или прста њима је разлог за неспоразум. У случају да их погледате погрешно, све што сте рекли схватиће супротно!

Вјерујте ми на ријеч! Ја о овоме знам све! Шум је родитељ, не дијете! Тако је било одувијек!

Јана Вукчевић, Iн

ЛЕКСИКОЛОГИЈОМ НА АПРИЛСКУ СВАКОДНЕВИЦУ 2020. Г.

ИСТРАЖИВАЧКИ РАД IIФ

А) Забиљежити што више синтагми структуре придјев+именица које се у разговорном стилу употребљавају у свакодневној комуникацији с придјевима лијеп и добар (нпр., добро друштво, добра кола, лијеп дан, лијеп стан...): сопствених, из ТВ садржаја које пратите, слушајући укућане, анкетирајући ученике из других одјељења

Б) У штампаном или електронском издању Речника савременога књижевног српскохрватског језика (Матица српска), пронаћи одредницу/ријеч добар/лијеп, и исписати основно значење ове ријечи/придјева
В) Анализирати забиљежене синтагме и издвојити оне у којима се овај придјев користи у свом основном значењу
Г) Пронаћи и одабрати придјеве који се према свом основном значењу могу употријебити у преосталим синтагмама, и забиљежити тако уобличене синтагме

ЛИЈЕП ЗАДАТАК

Пред Вама се налази мали, али озбиљан рад. Алда, Кристина, Зара, Милица Спасојевић, Маша и Филип су ујединили снаге и створили овај рад. Сваки члан ове групе је допринио својим знањем, креативношћу, идејама и досјетљивошћу.

Ово је рад који нас је зближио, рад гдје смо схватили да су организованост, дисциплина, залагање, разумијевање и добра комуникација кључ успјешног групног рада. Не би био исти да нисмо сви учествовали и дали свој допринос.

Осим што смо понешто научили, забавили смо се бавећи се овом темом. Обогатили смо свој вокабулар, и сад знамо да осим придјева *добар* и *лијеп* , постоје и бројни други придјеви којима можемо исказати позитивно мишљење. То је и био циљ овог рада. Надам се да ћете бити задовољни нашим радом макар упола колико ми.

1) Синтагме у којима је као атрибут употријебљен придјев *лијеп*

- лијепа дјевојка
- лијепа кућа
- лијепа слика
- лијеп осмијех
- лијеп дан
- лијепа ваза
- лијепе очи

- лијепо вријеме
- лијепа ријеч
- лијеп колач
- лијепо двориште
- лијепа пјесма
- лијеп ход
- лијепа хаљина
- лијепо понашање
- лијеп мирис
- лијепа сума
- лијепа нарав
- лијеп намјештај
- лијепе мисли
- лијеп провод
- лијеп однос
- лијепи зуби
- лијеп пар
- лијепе успомене
- лијепа ноћ
- лијепе ноге
- лијепа просторија
- лијепа постељина
- лијеп живот
- лијеп разговор
- лијеп стих
- лијеп гест
- лијеп поглед
- лијеп звук
- лијеп сан
- лијепа сарадња
- лијеп час
- лијеп поздрав
- лијепа марама
- лијеп рам
- лијепа свеска
- лијепа ливада
- лијеп дочек
- лијепа ограда
- лијепи нокти
- лијепе чарапе
- лијепа емисија
- лијеп поклон
- лијеп рукопис
- лијепа трака
- лијепа ташна

2) Основно значење придјева *лијеп* (Речник савременога књижевног српскохрватског језика, Матица српска)

лӣјеп, лијѐпа, лијѐпо (одр. лијепӣ, лијепā, лијепō; комп. љѐпшӣ, -ā, -ē)

1а) који се одликује складношћу, правилношћу облика, састава, сразмјеран; пријатан; угодан за гледање

1б) који оставља пријатан утисак; који угодно доима чула, осјећања; који се одликује унутрашњим складом, савршенством; дубок, добро пронађен

1в) ведар, миран, без непогода

Остала значења:

2. испуњен срећним догађајима, срећан

3а) повољан, пожељан

3б) успјешно остварен, изведен, нађен

3в) погодан за одређену употребу; који пружа добре могућности, подесан, згодан

4а) који се одликује квалитетом; добро справљен, укусан

4б) који је у добром стању, добро очуван

5. који се одликује вриједношћу, вриједан, користан

3) Синтагме у којима је придјев *лијеп* употријебљен у свом основном значењу:

- лијепа дјевојка
- лијепа кућа
- лијепа слика
- лијеп осмијех
- лијепе очи
- лијепо вријеме
- лијепа пјесма
- лијепа ваза
- лијепа хаљина
- лијеп намјештај
- лијепе мисли
- лијепи зуби
- лијеп пар
- лијепе успомене
- лијепа постељина
- лијеп стих

- лијеп гест
- лијеп поглед
- лијеп звук
- лијеп сан
- лијепа марама
- лијеп рам
- лијепа свеска
- лијепи нокти
- лијепа ограда
- лијепе чарапе
- лијеп поклон
- лијепа трака
- лијепа ташна

4) Синтагме у којима придјев *лијеп* није у основном значењу и умјесто њега придјеви који, по свом основном значењу, више одговарају:

- лијепа ријеч → учтива, љубазна ријеч
- лијеп дан → сунчан, ведар дан
- лијеп колач → укусан колач
- лијепо двориште → уредно, сређено двориште
- лијепо понашање → пристојно понашање
- лијеп мирис → пријатан мирис
- лијепа сума → велика сума
- лијепа нарав/лијепе нарави → благе нарави
- лијеп број → 1. у математици – цио број
  2. велики број
- лијеп провод → незабораван провод
- лијеп однос → пријатељски однос
- лијепа ноћ → ведра, звјездана ноћ
- лијеп ход → грациозан ход
- лијепе ноге → дуге ноге
- лијепа просторија → пространа, прозрачна просторија
- лијеп живот → срећан, лагодан, испуњен, успјешан живот
- лијеп разговор → опуштен разговор
- лијепа сарадња → успјешна сарадња
- лијеп час → креативан, поучан, забаван час
- лијеп поздрав → срдачан поздрав
- лијепа пловидба → мирна пловидба, без буре
- лијепа ливада → пространа, цвјетна ливада
- лијеп дочек → уљудан, љубазан дочек
- лијепа емисија → поучна, занимљива, смијешна емисија
- лијеп рукопис → уредан рукопис

Алда, Кристина, Зара, Милица, Маша и Филип, IIф,
шк. 2019/20. г.

ДОБАР, ДОБРА, ДОБРО…

Интересантно је да човјек стално наилази на све оно што му не треба, но, кад заиста има потребу за тим, не може нигдје наћи тражено...

Такво је било и наше истраживање са придјевом *добар*! Не, нећемо рећи да је истраживање било безуспјешно... Далеко од тога! Но, очекивали смо више. Као да се придјев *добар* у бројевима и падежима постидио, или уморио од превелике популарности, па се у периоду када смо га ми тражили повукао са тржишта! Јесу ли можда људи у карантину почели више да читају и размишљају, па су полако почели да га замјењују другим ријечима и изразима?

Ех, пустих ли жеља младих филолога... Изгледа желимо превише писмености у друштву коме језик није од велике важности, већ му се важност огледа у преношењу онога што се говори.

Не морате бити умјетник да бисте се лијепо изражавали, употребљавали давно заборављене изразе и уживали у љепоти језика... Али, будите дио становника Земље који се разликује од биљака и животиња... Рамислите понекад о ономе што вас чини бољим, узвишенијим и духовно богатијим бићима, мислите на језик! Ко ће, ако нећемо ми? Што више размишљамо, мање су шансе да изгубимо своју историју и постојање... Јер, језик није само средство комуникације међу људима, језик открива што бројне науке никада открити неће!

Истражујући гдје и како људи употребљавају ову ријеч, дошли смо до закључка (што не мора бити тачно) да чешће наилазимо на именицу или прилог „добро”, који су настали конверзијом придјева.

Као узорке, користили смо реченице из свакодневне комуникације са породицом и пријатељима, текстове и наслове у новинама или на порталима, текстове популарних пјесама и слично.

Примјећује се да, на примјер, у књигама и озбиљној литератури, не наилазимо често на ову ријеч, или не наилазимо уопште. Такође ни у квалитетним медијским садржајима, под којима подразумијевамо извјештавање новинара или текстове који пишу новинари. Прије ћемо наићи на ову ријеч у изјавама гостију, неважно да ли су то штампани медији/портали/телевизија... Међутим, *добро* се неријетко користи и у текстовима и насловима који пишу новинари, но, то су обично текстови и приче које јуре за већим бројем прегледа и шире лажне информације, те им тако није важан садржај и квалитет текста, колико његов утицај на јавност.

Такође, како би се појачало већ осмишљено име неке продавнице/ресторана или сличног објекта, додаје се придјев *добар*, на шта смо више пута наишли, па смо то и приказали.

Навели смо само неке од милион примјера када се употребљава задати придјев и надамо се да смо успјели да постигнемо очекивани циљ!

Из Рјечника...

добар, -а, -о

1. *а. који је високог квалитета, који поуздано, ваљано служи, квалитетан: - материјал,- хлеб, - земљиште, - пушка, - друм, - ваздух. б. (са допуном: за нешто, за некога) 1) који задовољава одређену намјену, сврху, функцију, подесан, погодан: вода - за прање, бања - за стомачне болести, храна - за псе, материјал - за одело. 2) љековит: чај- за кашаљ. в. (о органима и њиховим функцијама) који ваљано служи, здрав, јак, издржљив, способан: добре очи, добри живци, - желудац, - памет. г. повољно одабран, подесан, одговарајући, прави: доћи у - час, изабрати - пут. Обе ципеле су ми добре. д. (о новцу) који је у оптицају; који није фалсификован, Прави. ђ. (уз имена вршилаца радње, носилаца занимања, звања и сл.) који савјесно и успјешно обавља одређен посао, одн. извршава одређену дужност, вјешт и успешан у свом послу, ваљан, врстан, вро: - домаћица, - писац, - ловац, - платиша, - пливач, - борац. е. (о животињама) који се истиче степеном неке особине, способности, врстан, расан: - музара, - носиља, - летач, - тркачица, - бедевија. ж. успјешно изведен; остварен, одабран, успио, успјешан, ефикасан, ефектан; који представља позитивно достигнуће: - потез, - избор, - ударац, - начин, - метод, - стил. з. којим се нешто позитивно оцењује, повољан, похвалан: - мишљење, - оцјена, - карактеристика. и. (о особинама, својствима и сл.) изражен, остварен на пожељан начин, позитиван: - особина, нечија - страна, у добром смислу усмерен. 2. а. који је благе, пријатне нарави, благородан, човјечан, хуман, племенит; својствен таквом бићу, који одпажава такву нарав: - човјек, - жена, - душа, - нарав, - дјело. б. који се држи позитивних друштвених норми, морално исправан у понашању и поступцима према другима, узоран, ваљан, вро, примјеран; својствен таквој особи: - дјевојка, - младић, - васпитач; - понашање, - владање. в. (с ријечима које значе одређен породични или лични однос) који пожртвовано, предано и с љубављу испуњава своје дужности према некоме: - отац, - мајка, - родитељ, - син, - кћи. г. који води рачуна о осећањима и потребама других, који се према некоме понаша благонаклоно, фин, љубазан, пристојан, предусретљив, увиђаван: - према некоме, - дијете. д. који опажава благонаклоност, позитиван однос према некоме или нечему: добре жеље, показати добру вољу, рећи коју добру реч. ђ. пријатан за друштво, ведар, бодар: - расположење, смисао за - хумор. 3. а. (о породици, роду и сл.) који је на гласу, о коме влада високо мишљење, угледан, гласовит, врстан: дјевојка из добре куће, - породица. б. частан, честит, узоран: - глас, - репутација. в. (често у комп.) који припада вишим друштвеним слојевима, који је на вишем хијерархијском степену, висок, виши: дјевојка из добре куће, младићи из бољих кућа. 4. а. с којим постоје тијесне, блиске везе, близак, пријатељски; који одражава блискост, пријатељство: - пријатељ, - друг, бити у добрим односима с неким. б. (с неким) који је с неким у блиским, пријатељским односима: бити - с неким. 5. а. (о времену, временским приликама) угодан, пријатан, повољан: - време, - дан, - клима. б. (о времену, добу) у којем се срећно, лијепо живи: у добра стара времена в. (обично у суперл.) који се одликује животном снагом: бити у најбољим годинама, бити у најбољој снази. г. који доноси велики плод, принос, плодан: - година. д. који повољно, угодно делује, који изазива задовољство, повољан, пријатан, згодан: добре вијести, донијети - глас. ђ. који пружа, даје повољне могућности, изгледе, повољан: имати добре шансе, - прилика, добри услови за нешто. е. (често у устаљеним изразима) који води срећи, добру, срећан: - коб, у добри час. 6. а. велики по размјерама, маси, количини, велик, знатан, обилат, позамашан, обилан: - комад меса, - дио пута, - зарада, продати за добре новце, наложити добру ватру, - киша. б. (Кад се истиче да је одређена мјера испуњена или надмашена,*

препуњена) пун, читав, препун: - половина, добра два сата хода, добрих сто килограма, бити добре воље 1) бити расположен, весео. 2) еуф. бити припит. бити с неким; бити с неким на доброј нози бити с неким у добрим, пријатељским односима

Истраживали смо портале, наслове у њима, текстове под насловима, рекламе, огласе...

1. Он је казао да су 23 здравствена радника заражена коорнавирусом и да су *доброг* здравственог стања. (др Мугоша, портал Вијести)

2. „Утакмица против Ливерпула ми је промијенила живот. Сјећам се вечери прије те утакмице – отишли смо на стадион, тренирали, а ја сам гледао Ливерпулов тренинг. Били су јаки, али нису ме импресионирали, тако да сам добио додатно самопоуздање, имао сам *добар* осјећај."

(Јоветић за Вијести)

3. *ДОБРО* СТАЊЕ У ВОЈВОДИНИ: Вирус попушта, апел грађанима да и даље буду дисциплиновани! (наслов Блиц портала)

4. Карантинска „За милион година" за *добро* расположење:

Популарни домаћи музичари и глумци, у организацији РТС-а, снимили су римејк великог хита из осамдесетих – „За милион година". (наслов РТС портала)

5. Не може бити буквална реплика чина забране – наиме, увијек је лакше забрањивати него ослобађати. Као, укинута је забрана, и сада сви трк у кафиће и кладионице? Не вјерујем да би то био *добар* модус. (из колумне Балше Брковића, портал Вијести)

6. Како да увек доносите *добре* одлуке? (наслов на порталу мондо.рс)

7. *Добар* провод у Никшићу! (mladiniksica.me)

8. Ми смо *Добар* глас. Или макар *добар* пут до њега! *Добар* глас далеко се чује! (добарглас.ме)

9. Подлога за шминку – перфекција у бочици

Да ли је то само *добра* реклама, или подлоге за шминку заиста праве савршен тен? (elle.rs.)

10. Трикови за *добар* изглед: Свака жена мора да зна ових 5 тајни! (story.rs)

На порталима, или на интернету наилазимо и на рекламе...

Audio Dream – Svijet *dobrog zvuka*; web shop audio video opreme

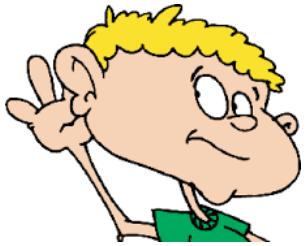

Bonella Kitchen – Klikom do *dobre hrane*. Online i putem telefona naručivanje

Brza hrana *Dobar zalogaj* PG

Dobar vozač – auto škola u Srbiji

dobracena.rs kupi dobro – prodaj dobro!

soba sa *dobrim pogledom* na more...

Poklon *dobra ideja* – prodavnica poklona u Hrvatskoj

Dobro jutro, Crna Goro

Dobro jutro margarin

А ево и примјера из рубрике назване „Оно што нам је пало на памет”, која представља примјере које смо покупили са различитих мјеста и из различитих прича/разговора:

- прича *„Добро дрво”*

– *добро дјело*

(а ево неких изрека/пословица које смо издвојили, а везане су за добра дјела:

1. И најмање добро дјело боље је од најузвишеније намјере. *Дугует*

2. Добро дјело лежи у доброј намјери, а не у вриједности ствари која се даје. *Сенека*

3. Слиједите добра дјела, а не лијепе ријечи. *латинска изрека*

4. Добра глава и добро срце су увијек импресивна комбинација. *Нелсон Мандела*)

– *добро јутро/добар дан*

– *добра фора*

– *добар провод*

– *добра зарада*

– *добар притисак*

– *добра форма*

– *добар живот*

– *добар филм*

– *добар друг*

– *добра подлога*

– *добар укус*

– *добро здравље*

– *добра књига*

– *добра слика*

– *добра идеја*

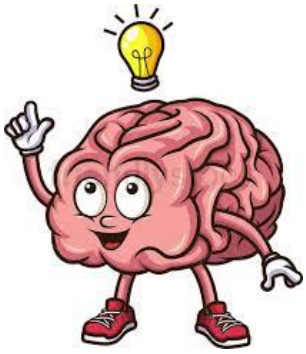

– *добра пјесма*

– *добар пас*

– *добра оцјена*

– *добар просјек/врло добар просјек*

– *добар вид*

– *добар рад*

– *добра намјера*

– *добар кафић*

– *добар хирург*

– *добар ручак/добар бифтек*

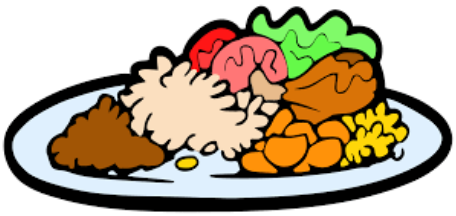

– *добра локација*

– *добре ципеле/ташна*

– *добар изговор*

– *добар извор информација*

– *добар тек*

Мало смо брзоплети били, те у почетку нисмо добро прочитали задатак и оно што се у њему тражи, па смо, између осталог, из свакодневног говора издвојили:

Добро се замисли! Добро се пазите! Није ми добро! Добро ме слушај! Добро је то... Добро чувај... Добро је више! Добро, ево! Буди добро! Добро ти је рекла. Добро се удала. Добро погледај! Добро – у реду. Добро, добро...

Наравно, бројни су примјери из неформалних разговора у којима се *добар, -а, -о* понавља у различитом контексту. Осим што смо се добро забавили, читали чланке на интернету и открили још нешто сем употребе задате ријечи, пажљивије слушали саговорнике да бисмо им уловили *добар* у реченици... одлучили смо да припазимо на свој говор, јер под утицајем различитих сила, често несвјесно постајемо дио масе која само преноси поруку саговорнику, не размишљајући о њој! То нисмо ми, и овом приликом покрећемо акцију –

„Бори се за свој језик, он представља тебе и твоје постојање!” како бисмо, макар међусобно, побољшали начин на који се изражавамо и користимо језик!

А постали смо и опрезнији. Сад увијек прво размислимо: да ли је ово *добро* – придјев или је, ипак, прилог?

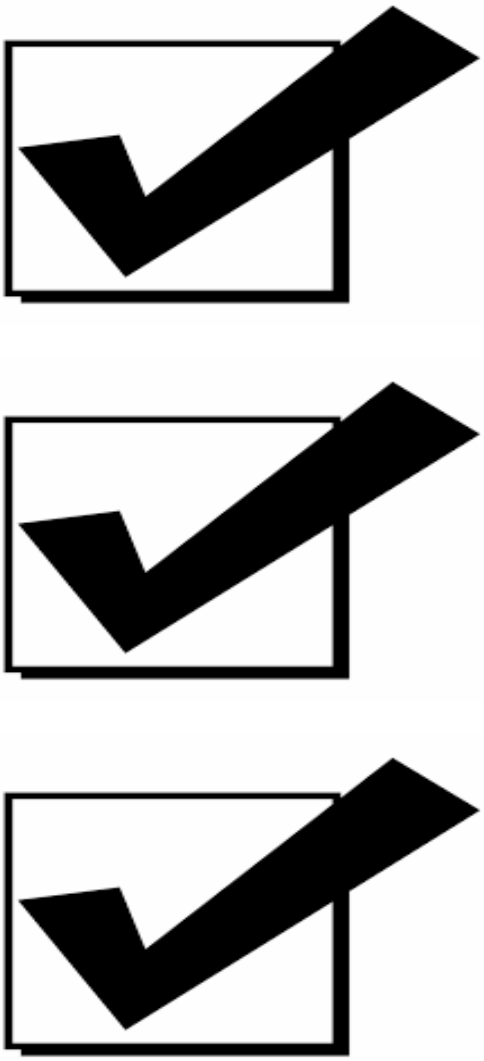

Нађа, Душан, Анастасија, Василиса, Ида, Теа, Нада, IIф,

шк. 2019/20. г.

СЛИВАЊЕ РИЈЕЧИ – ИЗАЗОВ ДОК ЛИЈУ ЈЕСЕЊЕ КИШЕ

КРАТАК ПРЕГЛЕД „ОПАСНИХ РИЈЕЧИ”

злокрутан = зао - окрутан – особина особе која је и више него зла, и више него окрутна

парампашчад = парам(парчад) - пашчад – маштовити назив рок бенда из Спужа

сједолеж = сједјети - лежати – положај који је налик лежању, уз благо издизање кичменог дијела, па се с тога не може проценити да ли особа сједи или лежи

чедовиште = чедо - чудовиште – назив за чудовиште које је толико мало и донекле слатко да га можемо назвати и чедом

ладилак/шкодилак = лада/шкода - кадилак – власници који возе аута марке „лада” или „шкода” понекад дају надимак свом љубимцу на четири точка како би звучао „моћније”

слаткетић = сладак - пакетић – пакетић пун слаткиша

крађанин = крађа - грађанин – грађанин који је склон крађи

рокументарац = рок - документарац – документарац о рок правцу као музичком жанру

шахоризам = шах - афоризам – афоризми у домену шаха

дновинарство = дно - новинарство – израз за дио новинарства који је толико лош да је описан као „дно”

Лука Челебић, IVф

УЧЕНИК XXI ВИЈЕКА : ПИСМЕНОСТ (СУОЧАВАЊЕ)

КОМУНИКАЦИЈА НАШЕГА ДОБА

Док су стотине милиона људи широм свијета изоловане у својим домовима, потреба за електронском комуникацијом расте, а тиме и потреба за технолошком писменошћу. У нашем дигиталном добу технолошка писменост увијек је била *добродошла*, али посљедњих шест мјесеци боље би је било окарактерисати као *неопходну*. Тако нас је нужна електронска комуникација довела од свакодневног практиковања читалачке писмености до значајно заступљеније технолошке/дигиталне писмености.

Приморани да међусобну комуникацију ограничимо искључиво на електронску, морали смо промијенити и начин на који гледамо на дате информације, било да их усвајамо из књига или имејлова које размјењујемо.

Примјену читалачке писмености у електронској комуникацији прије изолације, можемо да сведемо да свакодневно слање и читање порука или мејлова без пуно размишљања. Комуникација се мање-више вршила *напамет*, а ишчитавали смо само најбитније информације. Ако размислимо о разлогу због којег смо овако комуницирали, долазимо до закључка да смо, поред свих друштвених мрежа и сличних средстава за електронску комуникацију, имали и могућност да разговарамо и на уобичајен начин, што са собом носи огромне предности.

Када бисмо се могли вратити у период прије пандемије и посматрати неизолован свијет у свој његовој слави и незнању значења ријечи *пандемија* и *карантин*, највећу разлику бисмо примијетили у пољу комуникације. Наравно, и електронска комуникација је била прилично заступљена, али смо могли разговарати и лицем у лице, што са собом носи многе бенефите у односу на дигиталну комуникацију.

Примјена читалачке писмености у времену прије вируса корона била је мање-више постојећа, али људска способност разумијевања и процјењивања писаног текста није била на завидном нивоу. Преласком на дигитални вид комуникације смо на неки начин били приморани да критички размишљамо о информацијама које нам се пласирају, и тиме развијемо и неопходну читалачку писменост.

У електронској комуникацији прије изолације, често нисмо примјењивали читалачку писменост у тумачењу имејлова или порука са различитих платформи или друштвених мрежа, те смо често долазили у ситуацију да информацију погрешно усвојимо, да дође до грешке, или неспоразума.

Како смо од наставе у школи прешли на онлајн часове, промијенио се и начин на који комуницирамо. Разговоре су замијенили видео позиви, а улога и потреба за технологијом су изразито порасле. Дани су проведени за компјутером или телефоном, у покушају да се бројни домаћи задациураде на вријеме. Тако смо од веће потребе за читалачком писменошћу дошли до нужности да се и технолошки образујемо.

Наше „путовање" кроз технолошку писменост у току изолације састојало се од много сати сједјења за лаптопом. У тим многобројним сатима дружења са технолошким уређајима користили смо електронске платформе за проналажење,

тумачење и постављање школских задатака. Морали смо да поштујемо безбројне рокове и да ишчитавамо упутства за надолазеће задатке, групне радове и пројекте, којих није фалило.

Велики дио онлајн школовања представљао је и, такорећи, технички дио посла. Под тим се подразумијева скенирање, фотографисање, уређивање и постављање докумената на школске платформе. Наравно, дигиталну писменост смо морали примијенити и у обрађивању поменутих докумената. Обликовали смо текст у ворд документима, водећи рачуна да искористимо одговарајући фонт, величину слова и проред између редова, ради прегледности и најбољег исхода.

Однос према правописној норми одразио се не само у школским задацима већ и у медијима који су нас свакодневно снабдијевали најновијим информацијама. Чести немар медија према правописној норми узрокује да друштво нормализује њено непознавање. Због оваквих, нажалост, често присутних ситуација, битно је да примјењујемо читалачку, као и медијску писменост[1].

Сједињавањем технолошке, читалачке и медијске писмености добијамо рецепт за успјешно усвајање и пласирање садржаја, у којој год то сфери живота било. Примјеном све три избјегавамо погрешно усвајање информација, или усвајање погрешних информација.

И док бисмо могли данима да говоримо о свим негативним утицајима вируса короне и изолације, и о свим губицима које су нам донијеле, можемо се осврнути на нешто добро што је произашло из ове веома сложене ситуације. Један од позитивних исхода би била већа употреба информационо-комуникационе технологије и дигитализација. Компаније и појединци су брзо прилагодили виртуелне алате за обављање активности које су раније биле лицем у лице. То значи већи приступ информацијама и знању, као и повећање продуктивности. Прилагођавањем на виртуелне алате, полако смо ушли у дигитални свијет и развили значајну технолошку, а тиме и читалачку писменост.

Када се све размотри, писменост и електронска комуникација током пандемије су знатно напредовали, и доносе нам једну малу свијетлу тачку у свим суморним свјетским догађањима.

Дарја Миљанић, IIIф

[1] Медијска писменост је скуп гледишта које у кориштењу медија активно примјењујемо да бисмо протумачили значење порука које примамо.

ТЕХНОЛОГИЈА, КОРОНА И ЈА

Сјећање ме вуче у један кишни априлски дан. Недавно је проглашена пандемија, зато смо у изолацији. Убрзо почиње час, и то не било какав, већ онлајн час. Тако сада функционише школа и образовање. Људи стално говоре да нам се црно пише, да све ово не слути на добро и да је дошло посљедње доба. Говоре и да је свијет на самом прагу нестанка. Ипак, људи свакодневно умиру, али свијет је и даље ту. Он, изгледа, увијек нађе начин да преживи.

Сви смо свјесни у којој мјери је технологија присутна у нашим животима посљедњих година. Њеним развојем су многи паметни уређаји прерасли из привилегије у основну потребу великог броја људи. Већина мојих вршњака не може ни да замисли свој живот без паметног телефона (да ли је заиста паметан или не, остаје питање на које немам одговор). Некада сам мислила да сам писмена ако умијем да пишем и читам, али данас овај појам има много више значења. Без способности да користим рачунар или неки други дигитални уређај, не бих могла да похађам наставу за вријеме ове необичне ситуације. Како бих уопште приступила часу и послала урађени задатак путем имејла или школске платформе? Све ово су вјештине које сврставамо под технолошку писменост. Можда сам са девет година била писмена, али данас сам сигурно „писменија". Или се то ипак не рачуна тако... Зато не вјерујем када кажу да је у двадесет и првом вијеку све на клик. Ипак је потребно мало знања за квалитетно коришћење савремене технологије.

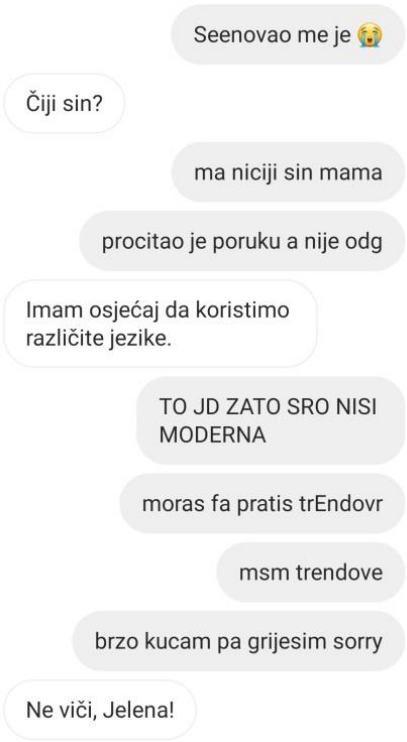

Занимљиво је како сам свој живот почела да дијелим на период прије и током пандемије вируса короне (оно „послије" још увијек чекам). Некога је она промијенила лично, а засигурно је свима нама промијенила навике. Није промјена коришћење рачунара, али је промјена похађање школе путем њега. Другачије је имати час на коме се дописујемо, умјесто да разговарамо. То носи много више одговорности, јер написана ријеч није исто што и изговорена – ово је једна од првих лекција које сам научила у средњој школи. На оваквом часу треба обликовати и искуцати реченицу, уз поштовање правописне језичке норме, и притом је ишчитати пар пута, у случају да је направљена штампарска грешка, па је тек онда прослиједити даље притиском на дугме тастатуре. Тада је она препуштена милости и немилости професора, који је у сваком тренутку може исправити. Можда је погрешно написано велико слово, или је неки зарез стављен на погрешно мјесто, а можда је грешка везана за садржај реченице. Ученик се сада не може извући на професоров лош слух – реченица је ту, написана, трајни доказ (не)знања.

Зато је дописивање на интернету прије изолације било далеко другачије. Углавном засновано на скраћеницама, са пуно граматичких и правописних

грешака, па и оних које су настале при самом куцању, не може се поредити са формалним дописивањима у оквиру часа. Занимљиво је да су такве грешке постале нормалне и уобичајене појаве на које се нико не обазире. Штавише, пожељно је одступати од језичке норме. Ако не употребљавате интерпункцијске знакове и користите скраћенице – честитамо, ви сте сигурно кул, односно, cool особа. Можда се ситуација мало промијенила откад смо на интернету свакодневно почели да комуницирамо са професорима.

Пошто је омладина најчешћи посјетилац виртуелног свијета, сасвим природно, развили смо неке системе за лакше преживљавање у њему. Тако смо у карантину дошли до сазнања да смајлију са тужним очима професори једноставно не могу да одоле. Тако је он почео да рјешава проблеме отказивања тестова и одговарања.

Комуницирање на друштвеним мрежама је засигурно отежано уколико се дописују особе различитих старосних група. Како да објасним својој мајци шта значи реченица: „Dal si vidj kakav je story serovala, nmg da vjv da je tagovala marka”? На почетку није ни препознала да се ради о нашем језику. „У праву си, мама”, кажем јој у шали, „то и није ’наш’ језик, већ језик виртуелног свијета младих!” Онда схватим да понекада ни ја не желим да будем дио оваквог свијета.

Сјећам се једног занимљивог питања своје млађе сестре док је слушала предавање из математике на јутјубу: „Да ли можеш да премоташ учитељицу, ово сам већ слушала?” Након кратке расправе о томе како не могу премотати живо биће, већ само видео, схватила сам колико су нам се животи вртоглаво промијенили готово преко ноћи. Тастатура је замијенила папир и оловку, апликација учионицу и једноставно можемо да „премотамо професора” умјесто да га замолимо да понови реченицу. Зато многи тврде да је дошло несрећно вријеме. Ја не мислим тако. Први пут у свом животу имам прилику да користим технологију за нешто тако драгоцјено као што је образовање, а не само за привидну комуникацију која нас доводи до све веће отуђености.

И увијек када постанем огорчена на савремено доба и онлајн часове сјетим се Андреаса Сама и „Раних јада”, па и реченице која ме одмах испуни захвалношћу: „У тим питањима без одговора, посејано је семе носталгије за знањем, горка завист, семе потајних снова и детињих амбиција.” Неке ствари не зависе од времена и тренутног стања свијета, човјек остаје човјек, и знање остаје знање, стечено у лијепој учионици са клупама и таблом, на блатњавом поду међу рушевинама

некадашње школе, или у кући захваљујући компјутеру. Добро је све док имамо могућност да се образујемо.

Анастасија Мојашевић, IIIф

БИТИ „З ГЕНЕРАЦИЈА”

ПИСА дефинише читалачку писменост као способност разумијевања, коришћења и вредновања текстова те размишљања и ангажованости приликом читања ради постизања личних циљева, развоја сопственог знања и потенцијала те активног учешћа у друштву.

У данашњем свијету, који се непрестано мијења, сусрећемо се са све већом количином писаних информација. Стога су нам потребне нове, комплексније компетенције. Концепт читалачке писмености данас се посматра и тумачи у потпуности на другачији начин. Некад се очекивало да упамтимо све податке и информације које смо добили, а данас се од нас тражи да будемо способни да их сами пронађемо и користимо. Да бисмо активно учествовали у данашњем друштву знања, треба да будемо оспособљени да дођемо до правих информација преко различитих медија, да их разумијемо, исправно размишљамо о њима и заузмемо критички став. У складу с тим, испитивање читалачке писмености при крају обавезног образовања мора бити усмјерено на вјештине које укључују проналажење, избор, тумачење и вредновање информација и података из различитих текстова у стварним, аутентичним животним ситуацијама.

Подаци из бројних истраживања показују утицај читалачке писмености на завршетак средње школе и/или наставак даљег образовања. Она утиче чак и на избор факултета, као и на нашу упорност у завршавању факултета.

Развој нових технологија промијенио је навике, понашање, па чак и начин комуницирања. Заробљеници нових начина комуникације и друштвених мрежа су прије свега млади, свуда у свијету, па и у нашој земљи.

Технолошка писменост је термин који се користи за описивање способности појединца да процијени, стекне и саопшти информације у потпуно дигиталном окружењу. Особе које посједују технолошку писменост могу лако да користе разне дигиталне уређаје (рачунаре, паметне телефоне, таблете) и интерфејсе (е-пошту, интернет, друштвене медије) за комуникацију и рјешавање проблема у оба, академска и неакадемска, окружења.

Технолошка писменост односи се на познавање дигиталних информација и уређаја, што је у савременом окружењу све важније за учење. Технолошка писменост је слична дигиталној писмености, јер је особа која је технолошки или дигитално писмена добро упућена у критичко размишљање и комуникацију користећи технологију. Ови појединци разумију како да троше, креирају, потврђују идентитет и дијеле дигитални садржај и могу се лако прилагодити новим технологијама.

Електронска комуникација прије коронавируса : током коронавируса

Данашње младе генерације свој живот не могу замислити без модерних технологија, нарочито без мобилног телефона, фејсбука и дружења на друштвеним мрежама.

Дописивање је увијек постојало и имало своју чар, било у виду писама, или у виду цедуљица у цвијећу, а у посљедње вријеме у виду „стикера" на вајберу и осталим апликацијама за дописивање. Раније, уколико вас је неко занимао, тражили сте његов број, а сада је то: „Могу ли да те додам на снепчету?" Прво иде онлајн флертовање и „запрашивање" на друштвеним мрежама, што се наставља „необавезним лајковањем" једног од старијих постова – нешто што је било довољно давно да одмах постане јасно да сте неком прегледали читав налог и сл.

У вези с тим намеће се питање, и раније и сад, колико овакав облик комуникације заиста може да има негативан утицај, како то утиче на нашу писменост, вокабулар, и сл.

Најпопуларније апликације попут фејсбука, инстаграма или снепчета су утицале, прије свега, на развој вокабулара код младих. Овај начин комуникације чини брза и кратка комуникација, а то подразумијева употребу скраћеница, жаргона, употребу страних ријечи („hi" или „hello", „like" , „comment" су енглеске речи које свакодневно користимо у говору) или стикера.

Данас се статус у друштву гради преко броја пратилаца и „лајкова", односно свиђања на инстаграму, фејсбуку и осталим друштвеним мрежама. Тако долазимо и до савремених умотворина *„ако нешто ниси објавио на друштвеној мрежи, као да се није догодило"*.

Технологија је напредовала, самим тим и начини комуникације. Дописујемо се (скоро) увек и свуда. Зато и не можемо причати о позитивном или негативном аспекту дописивања. Дописивање не мора нужно да осиромаши наш вокабулар ако настојимо да се током усменог изражавања, које стручњаци и даље сматрају најучесталијим обликом комуницирања, трудимо да будемо разноврсни. Уколико активно читамо, слушамо добре говорнике, радимо на култури свог говора, развијаћемо вокабулар независно од дописивања – каже комуниколог Слободан Роксандић.

Може се рећи да су данашње генерације „економичније" са ријечима, независно од тога да ли говоримо о времену прије или током пандемије. Можда звучи застрашујуће то што „З генерација"[2], како нас зову, небитно да ли је то вербална или електронска комуникација, користи мање ријечи, али је заправо и ослобађајуће, јер се постиже циљ, а то је лијепо дружење, повезивање и прикупљање информација. Сви који су рођени око уласка у нови миленијум, дошли су у дигитални свијет и сами научили како да се сналазе у њему. Они су јединствени по томе што су одрасли и „развили се" док се свијет пребацивао са преклопних мобилних телефона на доба паметних телефона – и нису могли да питају одрасле око себе за савјет или смјернице у вези са технологијом. То их је обликовало као

[2] Генерације З или зумери су они који су рођени између средине деведесетих и раних 2010-их. За њих се каже да су „рођени дигитални" и демографска су група са најинтензивнијим коришћењем друштвених мрежа на свијету.

људе и обликовало је начин на који су учили. Тако је било прије, током, а биће и послије пандемије.

Доласком ковид-а 19 неке ствари су се корјенито промијениле. Читав свијет је у моменту стао, али за нас су промјене биле посебно болне јер су промијениле систем васпитања и образовања. Са стотинама хиљада људи у карантину, нијесмо могли похађати редовну наставу, већ се увела онлајн настава, која се свима чинила као једино исправно рјешење. Тада се показало колико смо заиста електронски писмени и колико је дотадашње знање које смо „покупили" користећи друштвене мреже било сврсисходно. Апликације за дописивање су у почетку добиле неку нову димензију јер нијесу служиле само за неформално дописивање, већ су се користиле и за формалну комуникацију. То је значило и употребу другачијег вокабулара, подразумијевало употребу и читалачке и технолошке писмености као и познавање стандардне језичке норме..

Комуникација са професорима се одвијала преко вајбер група и још неких друштвених мрежа, што је нама тешко пало јер смо у електронској комуникацији морали обратити пажњу на правописну норму, коју до тада нисмо много практиковали (размак послије тачке/зареза, одређени фонт ријечи и величина слова...). Пазили смо да наше реченице буду разумљиве, правописно и граматички исправне јер је сада у питању било „формално" дописивање. Наравно да се комуникација са вршњацима није промијенила, али од нагомиланих обавеза више нисмо ни имали времена за дописивање.

Што се тиче наставе, углавном се користила школска мудл платформа, која није била нимало једноставна (како за ученике, тако и за наставнике). По први пут смо се сусрели и са неким новим апликацијама попут zoom-a, teams-a. Логовање није било толико захтјевно јер је то, сигурна сам, свима до сада већ довољно познато. Међутим, оно што је послије тога долазило било је најгоре, а то је схватање платформе, проналажење и тумачење задатака, поштовање рокова... Доста времена је прошло док је нисам схватила и навикла се на њу.

Најприје је изгледало као да онлајн настава нема мана. Све је на клик, доступно кад желимо и колико желимо. Али свакако да има мана. Као прво, не могу се сви школски предмети изводити онлајн, као, на пример, лабораторијске вјежбе (медицина, фармација, физика), практичан рад (грађевинство, угоститељство) – то свакако није изводљиво онлајн. Такође, мана онлајн учења је и та да управо комфор који пружа локација учења (учење од куће) некад може да буде разлог да се учи спорије него када се има предавање у одређено вријеме и на одређеном мјесту. Нема толико интеракције колико у настави уживо, што је донекле и разумљиво. Свако мора сачекати свој ред, јер ако бисмо сви говорили углас, ништа се не би чуло. Такође, немате осећај шта смијете, а шта не. Код куће можете грицкати нешто, пити кафу, док у учионици то није случај. У учионици вас нико од ваших укућана не може ометати, неће вам нико звонити или звати на фиксни телефон. Мана је и та што професор углавном нема таблу, већ се све куца или у чету или у вордовом документу. Исто тако се и домаћи задаци не стављају у први план, већ се укратко објасне грешке.

Праћење предавања на овај начин много је опуштеније за ученике, а нарочито уколико је софтвер креиран тако да не укључује и видео. Можда не звучи тако, али је заиста много лакше када не морате да размишљате шта ћете обући када

идете на час… да ли ћете се нашминкати… ставити парфем и слично, већ једноставно сједнете за свој компјутер и почнете са учењем.

Ипак, традиционално учење (учионица, табла, професор) начин је учења стотинама година уназад и онлајн настава не може у потпуности замијенити наставу у учионици. Извјесно је, такође, да ће се, како технологија буде напредовала, и већина ствари радити преко компјутера и онлајн. И то не само учење, него и трговина, филмска, музичка индустрија и сл.

Уосталом, ево шта о томе кажу представници „З генерације“.

> Бранко Вучетић, четврти разред, ЈУ Средња грађевинско-геодетска школа „Инж. Марко Радовић”: *Настава на даљину није добро осмишљена. Апликација се константно урушава, датотеке се не шаљу или се не могу отворити. Професори нам шаљу лекцију коју или преписујемо, или сами обрађујемо. Те задатке шаљу нам сваки дан у којем бисмо по редовном распореду имали тај предмет. То неки професори поштују, а неки нам шаљу дан прије, што је, заправо, у реду јер онда имамо више времена. Добијамо више садржаја него што бисмо обрадили на часу, што није у реду, али је разумљиво јер, кад се вратимо, нећемо имати времена због усмених и писмених провјера. Ријешене задатке пишемо или у свеску или преко других апликација, као што је ворд, и њих шаљемо професорима у апликацији тимс.*

Сара Павићевић, четврти разред, Гимназија „Петар I Петровић Његош”: *Сматрам да је електронска комуникација током короне још више заживјела, самим тим што смо били принуђени да преко онлајн платформи наставимо своју едукацију. Што се тиче неког напретка, сматрам да је онлајн куповина достигла свој врхунац, јер смо били принуђени да на тај начин обављамо разне куповине. Предност је та што се доста људи који до сада нису имали контакт са било којом врстом електронске комуникације, упознало са њом. А мана: било би љепше да се то догодило неким другим поводом, а не овим.*

Даница Јововић, девети разред, ЈУ ОШ „Павле Ровински”: *Онлајн учење иде ок, није предобро осмишљено јер можемо помагати једни другима без проблема, али можемо гледати на то као да се зближавамо и тимски радимо. Професори нам према нормалном распореду преко апликације „google classroom” задају неколико задатака сваки школски час, и рок за предају. Све се то може одрадити, али је мало тијесно с временом ако имате сестре или браћу с којима треба да дијелите рачунар (и собу). Мислим да онлајн школа не би могла никако замијенити физичку, али је неопходна с обзиром на услове у којима се налазимо.*

Јелена Ђуровић, други разред, ЈУ Школа за средње и више стручно образовање „Сергије Станић”: *Доста је добро осмишљено, с обзиром на кратко вријеме које су имали да то и осмисле, пратимо нормалан распоред и сваки дан добијамо задатке и лекције које радимо дома. Једини проблем је што је систем често преоптерећен, на што професори, наравно, не могу утицати. Мислим да онлајн школа не може замијенити физичку: највише зато што не осјећам никакву обавезу и немам осјећај као да морам редовно учити, што је, наравно, лоше. Такође ме мало подсјећа на школу за живот (гдје све радимо сами, а професор само задаје задатке и прегледа*

ријешено), што ми се уопште не свиђа јер мислим да професор онда губи сврху. Има још разлога, наравно, али ови су за мене тренутно највећи.

Вања Вучетић, IIIф

ПИСМЕНОСТ ИДЕ У ДИГИТАЛНОМ СМЈЕРУ

У 21. смо вијеку, 2021. година. Интернет и дигитални свијет владају планетом скоро три деценије. Информације се размјењују невјероватном брзином. Дигитализација све више обликује све аспекте нашег живота, а број корисника интернета расте. Такође, медији све више постају дигитални, пружајући грађанима могућност приступа различитим изворима. У исто вријеме, људима често недостају потребне вјештине да критички испитују информације и користе огроман број дигиталних алата који су им на располагању.

И ту на сцену ступа писменост – читалачка и технолошка, обје подједнако важне!

Писменост се традиционално сматрала способношћу читања, писања... Аха! Значи способност *читања*. Да видим шта још каже: „ ...Да обухвати способност употребе језика, бројева, слика, *рачунара,* и других основних средстава за разумијевање, комуникацију". А ево и технолошке писмености: „ ...Концепт писмености је проширен у OECD земљама да обухвати вјештине за приступ знању помоћу *технологије* и способност разумијевања сложених контекста".

Читалачка писменост се дефинише као способност разумијевања, промишљања и ангажмана у писаним текстовима ради постизања личних циљева, развоја властитог знања и потенцијала те активног учествовања у друштву.

Изолација – „free" вријеме...

И прије „чуда", а сада већ реалности која нас је задесила, сви смо имали, или барем већина нас, неки од електронских уређаја. Питање је да ли и колико смо их користили у праве сврхе...

На телефону свако од нас има неку друштвену мрежу, као што су фејсбук, инстаграм, вајбер... И већину времена проводимо на њима. А да ли су оне „тешке" за коришћење? Два клика и ушао си, то је све. Није технолошки презахтјевно, зар не? Коришћење ових апликација се своди првенствено на комуникацију, али има ту и других „стварчица". Нећу вас сада замарати тиме, јер ме сигурно не бисте разумјели. Слање порука, стикера и обављање позива. И тако сваког дана.

Размјењивање порука и није тако напоран процес, али садржај у њима каткад може бити озбиљан. У комуникацији са својим друштвом, која је углавном базирана на сличним темама и једноставним порукама, врста садржаја нам је унапријед позната и прилично једноставна. Проналажење само једног експлицитно наведеног или истакнутог податка у синтаксички једноставном тексту с познатим контекстом и типом текста, и то је то.

Затвор нашег доба

Дошло је вријеме када је „морало" све да се затвори, па чак и људи! Добили смо прилику да искусимо затвор, само на много „хуманији" начин, као у неким скандинавским земљама.

Корона нас је присилила да све што је стварно, пребацимо у виртуелни свијет, те смо тако добили онлајн школу, е-куповину, електронско плаћање рачуна... Наравно, све ово изискује коришћење електронских уређаја. Како смо добили прилику да похађамо онлајн школу, многи од нас су се сусрели са

потешкоћама у раду већ на самом почетку. А зашто је тако? Одговор видим у неколико примјера.

Прије свега, већина нас није имала потребу да користи разне платформе које се користе за одржавање наставе. Али, шта су инстаграм, фејсбук и остало? Па, наравно, платформе, али друштвене. Већина ученика има проблема са логовањем, и жале се како им је тешко и захтјевно да тоураде. Питам се, зар то исто логовање није потребно и за горе наведене друштвене мреже. Одговор је кратак – да, јесте! Проблем је у учесталости коришћења. Логовање на друштвеним мрежама обављамо често, и то је постала навика. Увођењем у функцију нове платформе, које нису имали прилику да користе, неким особама је и најобичнија ствар постала непознаница; другима је само још једна најобичнија апликација.

Сличан примјер могу навести из наставе у претходној школској години. Добили смо инструкције како да поставимо документ на платформу, али већина ученика је то погрешно урадила. Како да наизглед једноставне инструкције већина ученика погрешно разумије? Одговор – читалачка писменост! Како већ знамо да је читалачка писменост способност разумијевања, промишљања и ангажмана у тексту ради постизања личних циљева, узећемо постављање документа као наш циљ, који због недовољног ангажмана и неразумијевања битнијих ставки у инструкцији, није остварен.

Из свих ових ситуација примјећујем да читалачка и технолошка писменост имају важну улогу у животу савременог човјека, без изузетка, и да њиховим непознавањем ограничавамо развој властитог знања и потенцијала, те учествовања у друштву. У многим истраживањима која сам читао, ниво читалачке писмености једног друштва сматра се једним од фактора развоја истога тог друштва.

И, на крају, то је постала наша стварност и неминовност данашњег постојања.

Душан Ражнатовић, IIIф

ЕЛЕКТРОНСКА КОМУНИКАЦИЈА ПРИЈЕ И ТОКОМ ИЗОЛАЦИЈЕ

Електронска комуникација је релативно нов начин комуникације. Она се обавља СМС порукама, позивима и друштвеним мрежама. Знатно олакшава и убрзава размјену информација, тако да је од огромне користи, поготово у данашњим условима када нијесмо у прилици да свакодневно уживо комуницирамо. Никад није била битнија, али и прије изолације је имала значајну улогу у свакодневном животу.

Прије изолације смо већином проводили много мање времена на интернету и друштвеним мрежама. Ишло се у школу, чешће се излазило ван и састајало у кафићима, кућама, на мору, журкама...

Електронска комуникација са вољенима и познаницима се већином одвијала преко популарних апликација за размјену порука, попут вајбера, воцапа и њима сличним. То су углавном биле лежерне поруке, ради ћаскања или договарања излазака, у чему су наведене апликације боље него рецимо имејл, управо због њихове брзине и лакоће вођења конверзације.

Имејлом смо се углавном служили за формалну комуникацију са професорима, разним организацијама и установама. Мејл је по томе много погоднији јер њиме, у суштини, пишемо онлајн писма и много више примјењујемо и поштујемо норму. Таква комуникација се може остварити и осталим апликацијама, мада се мејл и даље сматра „професионалнијим".

Видео позиви и конференције прије изолације уопште нијесу били устаљени, сем у ситуацијама када се уживо није могло састати. Упркос нашој зависности од технологије, комуникација лицем у лице се увијек више поштовала, и тако би требало остати. Међутим, електронска комуникација нам барем омогућава да се видимо са осталим особама, иако нам све физичко недостаје, сем лица особа на екрану. Боље ишта него ништа!

Током изолације је дошло до значајног пораста кориштења електронске комуникације, јер је она у данашњим околностима и најсигурнија. Тако се, наравно, повећало и вријеме које проводимо за телефонима и компјутерима. Као посљедица изолације, чешће се дописујемо него што се налазимо и имамо једнаку потребу за комуникацијом као раније. Релативно нам више времена пролази за екраном због школе и обавеза, као и начина занимације јер не излазимо колико и прије. Нездраво је, али ако желимо да пандемија што брже прође, ипак је боље.

Часови се одржавају путем електронских платформи као што су школски сајтови, тимс и зум. Затим долазе разни проблеми (који су понекад и изговори ради прескакања „сморних" предавања), попут слабе конекције, немогућности повезивања, покваренog микрофона… Ипак, и даље се нијесмо скроз навикли на овакав метод рада, што врло лоше утиче на наше учење и продуктивност.

По личном искуству, сналажење на платформама нама није толики проблем колики је професорима. Врло брзо долазимо до информација и добијамо задатке, који понекад знају да буду преобимни, што је поготово оптерећујуће када професори из десетак различитих предмета шаљу велики број захтјевних задатака са сличним роковима. Тешко их је све благовремено испоштовати, а дуго сједјење за екраном само погоршава ситуацију.

Већином се ради у ворду и праве презентације у паверпоинту. Искуство рада у тим програмима смо и много раније стекли, тако да су нам све њихове функције и начини рада увелико блиски. Опште је познат фонт тајмс њу роман, величине 12, са обостраним равнањем и покојом сликом да се даље визуелно уобличе радови. Само треба пазити на количину слика и осталих медијских фајлова, пошто

платформе не прихватају постављање докумената и фајлова величине изнад неке одређене границе.

Правописна језичка норма се поштује што је више могуће, мада приликом куцања грешке знају да се поткраду.

Овакво је тренутно стање и не знамо да ли ће се скорије мијењати. Матурантима је криво што им ово неће бити класична завршна година као осталим генерацијама. Разумљиво је, али неке ствари су, једноставно, ван наше контроле.

Битније је сада да се побринемо о себи и својим драгим, од којих сигурно поједини спадају у најугроженије пандемијом. Изолација ће проћи, и живот ће се кад-тад вратити у нормалу, а пошто највише памтимо лијепе тренутке, за коју годину изолацијске муке ће нам бити потпуно стране.

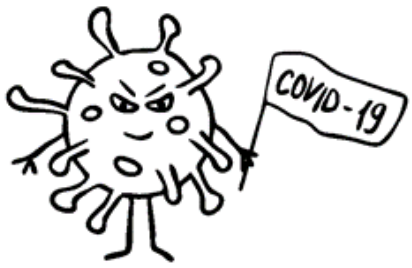

Василије Ковачевић, IVф

ОД ЧИТАЛАЧКЕ ДО ТЕХНОЛОШКЕ (НЕ)ПИСМЕНОСТИ

Читалачка писменост дефинише се као способност разумијевања, кориштења, процјењивања, као и способност рефлексије на текст и ангажмана у тексту ради постизања личних циљева, унапређења знања и потенцијала, те активног учествовања у друштву. Добра вјештина читања основни је предуслов за свако учење и усвајање знања из свих подручја па и школских предмета.

Информациона писменост је усвајање адекватног понашања да се пронађу информације, користећи притом било који начин или медиј, који на најбољи могући начин задовољава потребе за информацијама, а које воде мудром и етичком коришћењу информација у друштву.

Ленокс и Вокер (1993) описују да је информационо писмена личност она која посједује аналитичке и критичке вјештине да формулише упит за претраживање и процјени резултате, као и вјештину да претражује и приступа различитим врстама информација да би ријешила своје потребе за информацијама.

Шапиро и Хју (1996) дају много шири опис истог појма: „Нова слободна умјетност која обухвата знања о коришћењу рачунара и приступу информацијама која се критички одражава на саму природу информација, њихову техничку инфраструктуру и њихов друштвени, културни и чак филозофски садржај и утицај."

Ове године сусрели смо се са пандемијом, непотребно је да именујем којег вируса. Живимо у феномену познатом као дигитализовано доба, називају нас генерацијом З (које означава посљедње слово у алфабетима многих језика) – узимајући ову чињеницу у обзир, рећи ћу да је свијет алфабет... а да смо ми слово!

Да ли смо зрели за дигитализацију? Можемо да мислимо да јесмо, али по овоме како се опходимо, свакако да бисмо закључили да нисмо. Сигурна сам да су и теби, драги читаоче, барем једном родитељи говорили о томе како је некада било са писаћим машинама (или си и сам то искусио)... Некада се куцало са највећом пажњом и концентрацијом, а данас смо у могућности да пошаљемо поруку преко сто и једне друштвене мреже, уз неограничени број исправљања грешака при куцању. У моментима осјетим озбиљну незахвалност данашњице према ономе шта имамо, „бахатимо" се разним могућностима док су они прије нас имали само голуба писмоношу. Добро је Атомско склониште предвидјело будућност:

Они што долазе за нама,

Слушат ће само

Цвркут пластичних птица, (– лого друштвене мреже „Твитер")

Склапат ће пријатељства („пријатељства"?)

Путем кућног компјутера.

У карантину, суочили смо са чињеницом да ми млади и нисмо технолошки баш најобразованији као што нас сматрају. Сви који смо слали домаће задатке сусрели смо се са нотификацијом која означава да наш документ достиже лимит могућих мегабајта, са оном која нас обавијештава да рок за предају истиче тог дана, са нотификацијом на вајберу гдје знате да нешто нисте добро урадили јер вас професорица „помиње" у поруци, а понекад с оном која је свима пружала осјећај сатисфакције и продуктивности (кад зелена боја означи да је ваш домаћи задатак предат прије истека рока). Није ми било тешко да сама сазнам и откријем како да поставим документ, како да се снађем на платформи и сл. – теже ми је било да објасним онима који се не сналазе баш најбоље...

Тад сам схватила да се пречесто припомажем изразима енглеског језика, и како све теже налазим еквивалент на нашем језику.

Није свако зло за зло – овим бих описала фамозни вирус који нас је све затворио у наша четири зида. Спознали смо добре стране друштвених мрежа, видео позива, али исто тако и да они неће никада замијенити учионицу, биоскоп, позориште, парк, кафић, шуму, плажу...

А свакако смо се суочили и са собом!

Зара Жугић, IIIф

ОД ЧИТАЛАЧКЕ ДО ТЕХНОЛОШКЕ ПИСМЕНОСТИ

Читалачка писменост је једна од базичних компетенција од значаја за учење и развој сваке особе. Цјелокупно формално и неформално образовање и бројне свакодневне активности ослањају се на читалачку писменост – основно средство учења и развоја:

- образовни системи су снажно усмјерени на подржавање њеног развоја,
- налази се у фокусу великих међународних студија као једна од кључних компетенција преко које се процјењује успјешност образовних система,
- не може се свести на декодирање текста, односно на дословно разумијевање,
- обухвата низ функционално примјењивих знања и вјештина које се стичу и користе кроз разноврсне свакодневне активности и формално образовање,
- идентификовање идеја, проналажење информација, повезивање информација, извођење закључака и др.

Читалачка писменост подразумијева размијевање, коришћење и размишљање о писаним текстовима да би се постигли лични циљеви, развила знања и потенцијали, и да би се партиципирало у друштву.

Технолошка писменост подразумијева способност проналажења, анализу, процјену, стварање и пренос информација у дигиталном формату. Термин се често

изједначава с термином „дигитална компетенција", те може да се каже да технолошка писменост представља скуп знања, вјештина и понашања која су везана за употребу дигиталних уређаја као што су десктоп рачунари, лаптопови, паметни телефони и слични уређаји. Технолошки писмена особа ће имати низ међусобно испреплитаних вјештина: познавање основних принципа рачунарског хардвера, вјештине у коришћењу рачунарских мрежа, способност укључења у онлајн заједнице и друштвене мреже.

Она не замењује традиционалне облике писмености, већ представља један од нових облика савремене писмености у информационом добу. Појављује се и дефинише у посљедњих десетак година и углавном се односи на способност да се читају и разумију дигитално записани текстови, хипертекстови и мултимедијски текстови.

У 2020. години, цијели свијет је био приморан да се прилагоди новонасталој ситуацији изазваној појавом ковида-19. Кретање је постало ограничено, те је дошло до промјене свакодневног начина живота, како за одрасле, тако и за дјецу. Већина пословних објеката, школа и вртића је затворена, па се комуникација свела на друштвене мреже. Пословни састанци/предавања одржавали су се преко одређених платформи (зум, гугл класрум, Мајкрософт тимс, вајбер, мудл платформа), преко којих су се слале лекције и материјали за обрађивање.

И прије изолације, млађе генерације користиле су друштвене мреже као што су: инстаграм, фејсбук, снепчет итд., чија је сврха углавном разонода. Преко оваквих апликација, дописивање не захтијева поштовање правописне или граматичке језичке норме (нпр., пошто већина користи латиницу, умјесто ч, ћ, ш, ђ, ж користимо с, ц, дј, знајући, зависно од контекста, на шта се односи одређена ријеч скола = школа; skola = škola).

Онлајн комуникација изискује коришћење израза које иначе не бисмо користили у свакодневној комуникацији (живи разговор). Скраћенице које користимо не прате стандардна граматичка правила. Као и у животу, вријеме је главна валута, због чега штедња времена постаје приоритет, тако у дописивањима скраћујемо ријечи онако како нам у том тренутку одговара, занемарујући правопис. Најчешће су:

- бгм – Бога ми
- зз - позз – поздрав
- тб – теби
- ск – школа
- лкн/лн – лаку ноћ
- лгн – лагано
- мсм – мислим
- нмп – немам појма
- нзм – не знам
- одг – одговорити; одговор
- ктб – код тебе
- дбр – добро
- због – због
- зај – заједно

- рођ – рођендан
- вјр – вјероватно
- нвјрм – не вјерујем
- искр – искрено

У примјени наведених и сличних скраћеница изостаје правило о употреби интерпункцијских знакова у реченици. Да бисмо избјегли понекад конфузна правила, поруке не шаљемо у форми реченице или краћег текста, већ их често шаљемо ријеч по ријеч, не поштујући, често, ни употребу великог слова (чак ни кад су у питању имена људи, градова…).

Наравно, не треба занемарити скраћенице које преузимамо из других језика, најчешће енглеског:

- *lol – laughing out loud* – смијем се на сав глас
- *btw – by the way* – успут, узгред
- *lly – I love you* – волим те
- *gm – good morning* - добро јутро
- *gn – good night* – лаку ноћ
- *ngl – not gonna lie* – нећу лагати/ да не лажем…
- *ty – thank you* – хвала ти

Електронска комуникација путем друштвених мрежа је била свакодневна, али је током изолације добила другу сврху. Постала је неопходна у пословном, образовном и информативном сегменту наших живота. Свима је био потребан одређени период за навикавање на нови режим рада и учења. Већина професора се нашла на туђем терену, док су ђаци донекле већ били упућени у свијет такве комуникације. Отежавајућа околност за професоре била је то што су умјесто живих предавања били принуђени да праве презентације које су морале да садрже знање које би ученици требало да усвоје. С друге стране, ђаци који су до тада неформално комуницирали путем друштвених мрежа, морали су да се навикну и на формалну електронску комуникацију с наставницима (поготово путем имејла). То је била прилика да у пракси искористимо стечена знања о култури изражавања. За обрађивање постављених задатака, потребно је да будемо и читалачки и технолошки писмени.

Као и свако ново искуство у животу, ово нам је дало шансу да сагледамо његову позитивну и негативну страну. Вјерујем да смо и професори и ми адекватно одговорили на овај изазов и проширили своје знање у једној новој сфери. Међутим, овакав начин рада нас је одвикао од живог разговора и удаљио од некадашње свакодневице, гдје је кључна била директна и непосредна комуникација. У појединим тренуцима се запитам: Да ли наш живот почиње да личи на сцене из некада футуристичких филмова, гдје је све виртуелно, и још колико времена ће бити потребно да то постане наша реалност?

Милица Станић, IIIф

ЧИТАЛАЧКА И ТЕХНОЛОШКА ПИСМЕНОСТ – КЉУЧ МОДЕРНОГ ОБРАЗОВАЊА

До прије двије деценије, ова констатација не би имала смисла; технологија је била прилично неразвијена, па сходно томе појам технолошке писмености није ни постојао. Чак и доскора, технолошка писменост као кључ образовања, чинила се немогућом, а неријетко људи би се подсмјехивали таквој идеји. То је донекле и разумљиво, технолошка писменост је била само једна од многих ствари које су важне, али којима се не посвећује довољно пажње. Међутим, данас се ситуација вртоглаво промијенила.

Технологија је свуда око нас, пружајући нове, доскора незамисливе могућности. Она пружа прилику да изузетно лако, једним кликом, добијемо информације о ономе што нас у тренутку интересује, да се у секунди повежемо с особом удаљеном хиљадама километара, да с било које локације на планети добијемо навигацију према жељеној локацији, па чак и да *се школујемо*! Стога нема сумње да је технолошка писменост императив данашњег друштва, које се на технологији базира.

Први корак ка технолошком описмењавању је сазнање шта значи бити технолошки писмен. *Технолошки писмен* појединац се дефинише као особа која разумије природу технологије, има практичне (физичке и сензорне) способности и способности за интеракцију са технолошким напретком и способна је за критичко размишљање о технолошким питањима.

С друге стране, са читалачком писменошћу сви смо упознати већ од раног дјетињства. Наша читалачка писменост се провјерава током цијелог школовања, па и живота. За разлику од технолошке писмености, бити читалачки писмен се подразумијева, и то је једна од првих ствари које се уче у школи. *Читалачка писменост* се дефинише као способност разумијевања, коришћења, процјењивања,

као и способност рефлексије на текст и ангажмана у тексту ради постизања личних циљева, унапређења знања и активног учествовања у друштву.

Живот се, без интернета и његових огранака, више не може замислити. Сви користимо интернет за тражење информација, комуникацију, пратимо медије и друштвене мреже. Да интернет има добрих страна и да живот чини једноставнијим, нема сумње, али има и мана.

Бројне су апликације које се користе за електронску комуникацију илити, свима познатије, дописивање. Једна од најпопуларнијих и најкоришћенијих апликација ове врсте је вајбер. Бесплатна комуникација с људима широм свијета, видео и аудио позиви, једноставност коришћења само су неке од предности ове апликација. Вајбер и апликације њему сличне, баш као и интернет, поред бројних предности, има и доста недостатака. То су апликације које се свакодневно користе и могу негативно да утичу на говор и писменост свих његових корисника. Обичан разговор путем вајбера подразумијева коришћење скраћеница, занемаривање знакова интерпункције и великог почетног слова.

Овако изгледа једно најобичније дописивање, испуњено скраћеницама и бројним грешкама. Правописне, граматичке и стилске грешке се често ни не примијете, као ни изостајање великог почетног слова и знакова интерпункције. Неријетко су поруке лоше написане, што је посљедица брзог куцања. Међутим, то су све нормалне, обичне ствари које се дешавају приликом сваког дописивања. Грешке, као што су лоше написана ријеч, „поједено" слово или непостојање размака између двије ријечи, учестале су и готово се ни не примјећују. Примјери ових грешака се налазе и у приказаном дописивању. Умјесто: „...али ће они мало раније", написано је: „али це они нало рНије".

Приликом оваквих дописивања често се умјесто ч, ћ користи ц. Или се умјесто ш користи с. Разлог томе је коришћење латиничног писма и жеља да се порука што прије искуца и пошаље.

Поруке се шаљу и читају „напамет", при чему се читалачка писменост минимално користи, као што је и напор у тумачењу добијених порука и ишчитавању битних података из њих минималан. Због тога, понекада дође до неспоразума. Истина је да су ове грешке уобичајени дио наше електронске комуникације. Највећи проблем је да их не примјећујемо, навикавамо се на њих, а често одустајемо од читања било којег текста који изискује и најмањи интелектуални ангажман..

Важност технолошке, а с њом и степена развијености читалачке писмености, осјетио сам на својој кожи. Сви, ученици и просвјетни радници, затечени пандемијом коронавируса и онлајн наставом, морали смо да се сналазимо у новонасталим условима, у ходу да усавршавамо своју технолошку писменост, а провјеравамо читалачку, и обављамо своје задатке. Током изолације и онлајн наставе, али и радећи овај семинарски рад, схватио сам колико, у данашњем свијету, технолошка и читалачка писменост зависе једна од друге и колико су важне за образовање. Такође, примијетио сам колико се моја електронска комуникација разликује данас у односу на период прије изолације.

Начин на који смо завршили прошлу школску годину сигурно никоме није пријао. Онлајн настава, настала због рестрикција које је изазвала пандемија коронавируса, била је једино рјешење за наставак школовања. У веома кратком временском периоду осмишљен је њен концепт, и овај вид наставе је брзо заживио. Међутим, далеко од тога да је био идеалан. Било је много проблема, грешака и недостатака, али смо се с тим некако изборили.

Почетак онлајн наставе, баш као и сваки други почетак, био је изузетно тежак. Није било времена да научимо да користимо електронске платформе, постављамо домаће, улогујемо се на свој профил, преузимамо задатке које нам професори шаљу. Све ово и бројне друге „ситнице" морали смо да учимо у ходу, и истовремено извршавамо обавезе. Онлајн настава је била много компликованија него што је на почетку изгледало, али су професори имали разумијевања и често нам излазили у сусрет. У предности су били они ученици, и професори који се разумију у технологију и рачунаре, па је њима било потребно мање времена да се навикну на онлајн наставу.

Питања и проблема је било безброј, а одговоре смо морали сами да тражимо. Лично, највећи проблем ми је било сналажење на електронским платформама. Тек што сам научио да се улогујем, преузмем и поставим задатак, правилно фотографишем и „упакујем" документ, појавила се нова платформа, коју су сви морали да користе. Први задаци су били доста невјешто урађени, неуредни, текст

необликован, фонт погрешан и, наравно, било је доста правописних и граматичких грешака, али и грешака приликом куцања. Задатке смо постављали како ко умије, што је професорима задавало велике главобоље. Дијељење задатка на више докумената и смањивање њихове величине како бих их поставио на платформу, одузимало је и највише времена. Организација ми је, додуше само у почетку, представљала проблем. Чинило ми се да је времена премало, па сам неке радове постављао и послије одређеног рока. Дешавало се да погрешно протумачим задатак или да недовољно пажљиво ишчитам упутства, што је, наравно, довело до погрешно одрађеног задатка, па и лоше оцјене. Срећом, с временом је постајало све лакше, све је ишло брже, домаћи задаци су рађени по правилима. Проблеми као што су логовање, тумачење задатака, поштовање рокова, постављање докумената, фотографисање и „паковање" докумената су нестали, а моји радови постајали бољи.

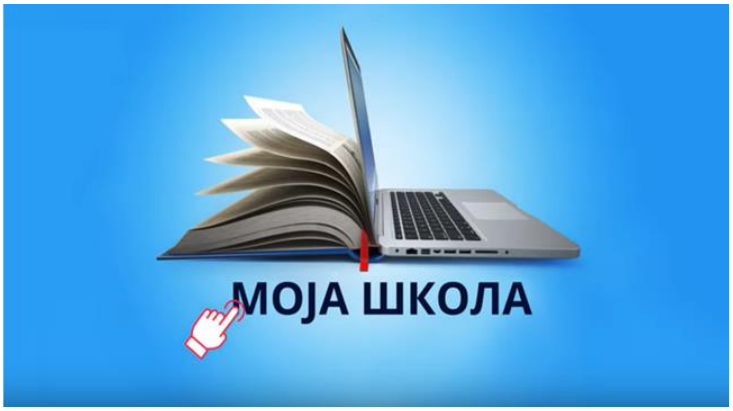

Онлајн настава је изазов за све нас. Тужна истина је да током изолације нисмо стекли право знање, макар не онолико колико је требало. С онлајн наставом ћемо морати поново да се суочимо у октобру. Вјероватно ће нам бити много лакше него што је било у мају. Међутим, поред свих недостатака овог вида наставе и „рупа" у нашем знању, једна ствар је сигурна: сви смо унаприједили своју технолошку писменост. А свако је на личном примјеру могао да се увјери колико је важна читалачка писменост. Без ње, ни технолошка не значи много.

Филип Зејак, IIIф

ОНЛАЈН НАСТАВА КАО ИЗАЗОВ

Рођена сам 2003. године, и од најранијег детињства сам окружена технологијом, као готово и сви моји вршњаци. Технолошка писменост се данас сматра императивом друштва – мали број професија не захтева њене основе, због чега је сасвим логично што млади током основног и средњег школовања барем две године изучавају предмет Информатика. И поред тога, један од проблема са којим се већина света суочила за време школовања током пандемије био је мањак *IT* писмености, присутан и код професора и код ђака.

Свако одељење је увек имало барем једног *IT генијалца*, који би бивао задужен да ради презентације, прослеђује осталима мејлове и још штошта, па би често цело одељење зависило од његових вештина. Моје знање у области рачунара

је до почетка пандемије покривало искључиво области које су ме занимале. Интернет сам користила за играње игрица, гледање филмова и серија, слушање музике, читање чланака везаних за актуелне теме и, наравно, за друштвене мреже. Врло добро сам познавала основе сваког програма који ми је био потребан за школу. Како је рад на рачунару углавном подразумевао забаву, нисам ни била свесна колико ствари не знам. То је постало очигледно на почетку онлајн школовања.

С обзиром на то да се сва предавања прате путем интернета, а сви задаци шаљу у електронској форми, у интересу нам је да што боље познајемо програме које користимо. Од изузетне је важности да умемо да рукујемо материјалом који добијемо! У то спада преузимање фајлова, њихово разврставање, тумачење, скенирање, постављање докумената, поштовање рокова, обликовање и уређивање текста... Као и увек, циљ је да што боље усвојимо и разумемо градиво, што касније показујемо у својим задацима, на основу којих добијамо оцене.

Иако се увек више цени суштина, од два задатка са подједнако добром садржином, бољи утисак ће доставити рад у коме се види да је пажња посвећена и његовом изгледу, ако претпоставимо да су оба ученика предала задатак у предвиђеном року. Ту на сцену, поред вештине уређивања радова, ступа и креативност! Као пример узећу Хемију и Физику – два предмета из којих сам током прошле школске године желела да поправим оцену.

Знала сам да ће професори ценити ако виде да сам се трудила да научено градиво представим на што креативнији начин, јер је за то потребно издвојити додатно време! Тако сам из тих предмета, када год је то било могуће, домаће слала у виду видео записа, цртежа, или сам правила презентације.

Основе израде презентација сам знала одраније, и то ми је ишло веома добро. Након кратког истраживања и мало вежбе, израђивање презентација за било који домаћи није представљао никакав проблем, већ је постало уживање. Велики број апликација омогућава нам да додатно уређујемо слајдове, а пречице у склопу програма *PowerPoint-y* омогућавају да процес састављања и уређивања презентације буде знатно бржи и лакши.

Када су у питању задаци које сам слала у видео форми, било ми је потребно мало више припреме и вежбе. Након што бих концепт задатка урадила на папиру, било је потребно да научим како да уредим видео пре слања (скраћивање, убацивање музике и текста...), а да не прекорачим рок предаје. С обзиром на то да путем интернета за пар минута можемо наћи све што нас занима, изговор „не знам" баш и није није био прихватљив.

Поред тога што сам научила како да без препрека користим програме попут *MicrosoftWord*-а и *PowerPoint*-а, па чак и *Excel*-а, који сам до тада умела само да отворим, морала сам да научим и основе о платформама које корисимо за школу, али и како да брже и паметније претражујем интернет. Ефикасније претраживање интернета ми је омогућило да брже проналазим информације релевантне за задатак који у датом моменту радим, а познавање страних језика ми је обезбедило више извора. У време када редовно добијамо истраживачке задатке за које је

потребно да тражимо податке ван уџбеника, било је од изузетне важности да проверимо информације које нам се пласирају.

Неретко смо задатке слали путем имејла, те смо тако усавршили још једну вештину која ће нам бити веома корисна за каснији живот – примењивање читалачке писмености у тумачењу и састављању мејлова.

Као и у свим сегментима, откривајући нова знања, видела сам колико се још може учити и усавршавати. Конкретни задаци су ме приморали да више учим и истражујем и да боље владам оруђем званим рачунар. Раније сам знања на рачунару усвајала кроз игру, често без имало притиска и временског ограничења. Тада сам се такмичила само са собом – мој рад нико не би оцењивао. Сада је било потребно да будем знатно студиознија и да се фокусирам како да на најбржи и најефикаснији начин решим задатак испред себе. Могу слободно рећи да је то било успешно.

Ена Беговић, IIIф

ПИСМЕНОСТ ИЛИ НЕПИСМЕНОСТ – ПИТАЊЕ ЈЕ САД

Значење појма писмености се током историје мијењало. Некада је појам означавао способност писања, читања и разумијевања текста, као и рачунања. Сада је писменост разграната и има неколико врста: основна/елементарна, функционална, информациона, информатичка/рачунарска/технолошка, медијска, дигитална/електронска, визуелна и друштвена. Под читалачком писмености се подразумијева да се оно што се прочита схвати, самим тим она је главни чинилац сваке од поменутих врста. Технолошка писменост је способност правилног коришћења технолошких изума: укључивање рачунара, слање мејла, пребацивања слика са флеша на рачунар и томе слично. Веза међу људима се посљедњих пола године скоро искључиво одржавала преко друштвених мрежа (електронска комуникација) и телефонских позива (технолошка комуникација). Никад више нисмо гледали телевизију као у априлу, мају, када се мислило да ће Италијани нестати с лица земље, па потом Шпанци и Сједињени Амери, како воли да их назива један мој добри комшија. Током тих мјесеци устајали смо и лијегали глава пуних информација о броју новозаражених, умрлих, излијечених... Толико смо се навикли на те страшне бројке, које су као тачне, да смо с временом огуглали. Ипак, утицај свемоћних *медија* се осјећа у говору, у дописивању преко разноразних мрежа, *канала комуникације*, група и осталих чуда.

Прије изолације

Технологија је дио наше свакодневице, хтјели ми то да признамо или не: буди нас аларм на тлефону; укључујемо (или, таман, *палимо*) телевизор да гледамо Јутарњи; климу да нас хлади или грије; ринглу да скувамо кафу или ручак; свјетло

да видимо куда идемо. Без струје и технологије, чини се, живота нема. Лако је сада „касти" да вампири или дрекавци не постоје, када су улице у граду под расвјетом чим сунце зађе. Раније, много тога је живјело у мраку, на селу. Исто тако као што смо храбри да кажемо да дрекаваца нема, тако смо и паметнији од наших старих. Често чујемо како су дјеца много интелигентнија него прије, паметнија од нас. Она су само информисана, а то није никаво знање, а камоли сазнање. Површност, нетачност, половична истина је оно што сада људи имају. Хајде ти, научи седамнаест језика у 18. вијеку, без интернета, без струје, као што је то чинио Доситеј Обрадовић! Смијеш 'и на фер?!

Укључити комјутер није нам страно, али осјећај који имамо док чекамо да „се дигне" систем прије и послије изолације није исти. Раније је то био осјећај равнодушности, или осјећаја није ни било: укључујем лаптоп да бих послала мјел наставници и успут погледам неки видео на јутјубу. Сада је то друкчије: урадила сам два, остао ми је још један предмет, до сјутра морам да га пошаљем... Да ли је рекла преко тимса, мејла или вајбера... Да ли на групу, или на њен приватни број...

Током изолације (#DistanacaRukeMaska)

Самоизолујте се! Држите дистанцу! Држите социјалну дистанцу! Ове наредбе упућују на исто: да се клонимо људи. Међутим, зашто су исказане овим ријечима? Зашто није речено: „Држите међусобно растојање", умјесто „дистанце"? Шта, превише је дуго?! Није довољно *ефикасно*? Каже ми баба: „Кол'ко помињују тија дистанаца и масака, божа сило!" Да ли је држање социјалне дистанце обично међусобно растојање, или желе да нам испод прага опажања увале нешто сасвим двадесет осмо. То је, заправо, крајњи индивидуализам: човјек изопштен из заједнице, а пошто се односи на сваког човјека, заједнице више ни нема. Држање социјалне дистанце значи да се ни телефоном не чујемо са осталим свијетом – да се одвојимо од свих. А „самоизолација" је ријеч која, док је изговарам, буди покорност и осјећај самовоље, као да сама желим да се изолујем, односно удаљим од свијета. Ово све утиче на подсвијест, а подсвијест је глупа – све буквално схвата. Много тога нам уваљују испод прага опажања и понављају то као мантру, сваког дана, у исто вријеме. *Останите са нама, хм...* Нисам ситничар, нисам паничар. Само размислите мало, или бар три минута прије него што кренете да уђете на *инста* сачекајте и видјећете да тамо нема ничег лијепог. Лијепо и добро такође замјењују многе ријечи, али ако ишта, нису туђице. Нисам за пуризам, али нисам ни за уништавање духа језика и његовог блага.

Језик све открива. Рече једном један политичар у дневнику у пола осам: „Овај народ треба да ради како би..." Теби је твој једини народ овај или онај народ?! С дневника на улице, сада се ово и на улици чује само мало друкчије: *овај наш народ*. Нешто се у људима бори са оним из дневника, па онда испадне овај оксиморон: *овај наш народ*. Рекавши *овај народ*, он ће с временом за њега постати небитан народ. Рекавши *реаговао је на прозивку*, не можемо да замислимо тај чин, јер не знамо шта је урадио. И онако нам је замишљање и маштање слабије у односу на наше мајке, дједове, прабабе, јер све је на „тач" и, ако посматрате дијете од пет година које много користи телефон, видјећете да оно кликне један видео и, ако му се не свиди, послије десет секунди гледа други, трећи и тако редом. Немају стрпљења, немају

маште, јер им и не треба кад им је све изанимирано у анимама, а и немају кад – кад су стално при телефону. Гледање у очи је старомодно. Упали камеру да се видимо!

Онлајн школа

Средина марта. Школе се затварају. Болест се шири. Телевизија се никад више не гледа. Портали читају све помније. Очи боле од буљења у екран, поглед се магли, вид слаби, информације пристижу ли, пристижу: „Данас је у Црној Гори забиљежено 157 новозаражених, умрлих је...” Свакоме диоптрија расте, информације се нагомилавају, знање испарава, а ново знање не пристиже, сан све теже долази на очи, а сваки разговор се своди на питање *како си*, не зато јер нас занима, него да видимо кога да се клонимо и колико. Маски или масака? Може и једно и друго. Теорија завјере? Шта значи ова синтагма? Да ли има, или нема завјере? Ах, молим вас... Паде ми на памет један виц: „У доба свињокоља двије крмаче се напапале и извалиле се устрану да варе. Онако задовољне, грокћу и клопарају ушима. Тек у неко доба каже једна крмача другој: *Сестро слатка, што ми је сумњив овај наш газда! Само нас испод ока стреља погледом и оштри нож.* А друга крмача ће: *Ма, мани ме више твоје теорије завјере!*” Добар виц каже оно о чему бисмо распредали љетни дан до подне.

Ево нам школске платформе на интернету! Стварају се групе са професорима на вајберу.

Пиши домаћи. Ух, пардон, куцај домаћи! (Сада би се моја баба нашалила: Је ли *чекићем?!*) Шаљи презентације! Јао, не! Не може преко пет гигабајта! Шта да радим?! Остало ми још дванаест минута да предам рад! Пада ми мрежа, нема интернета. Шаљем поруку наставници на групу. Она не шаље *повратну информацију*. Куку мени! Гдје је сад она добра стара школа на чији помен сам превртла очима доскора – испале ми дабогда! (Да се разумијемо, она може да буде много, неупоредиво боља, али од ове „онлајн” нема горе... Боље да држим језик за зубима.) Нови домаћи? Кад прије?! Два нова! Три нова?! Па да ли је ово нормално? Микрософте, ко те направи... Тимс? Шта је то? Лијепо изгледа: љубичаст, слатко устројен... има чак и неке облачиће, календаре, ох, ево и овдје група: „Послати домаћи на тимс” – шта је ово, мајко света... Додај рад, пошаљи – послах. Љиљана Радуновић није послала рад. Али јесам! Мени није стигло... тимсе, тимсе, ко те направи! Чекај, чекај! Може и на мејл. Али не знам професоркин мејл, већ је једанаест увече, не могу да јој шаљем поруку. Имам још сат да предам рад...

Почиње ми школа. Не у септембру, него у октобру. Не у школи, него код куће. Не у клупи, него за трпезаријским столом или у соби, када ми је батерија при крају. Уморна сам, а само сједим и гледам у екран. Ријечи слабо улазе, недостаје ми живи глас, живи поглед. Ово гледање у човјека преко камере је, што би рекли у жаргону, прелоше. Каже ми тата: „Тако у Јапану раде још прије короне”. А Јапанци су најнапреднији, кажу. Јадни Јапанци!

Желим натраг школу из 19. вијека са додацима из 20. и шминком из 21. вијека. Има много мана, али „онлајн” школа има триста пута више. Има и нечег доброг: могу да ручам, да вичем рођусим (родитељима) да „стишају” телевизор, да

мазим пса, да се дивим сликама на зиду које, као да их први пут видим, изгледају никад љепше; да скувам чај, и све то док сам на часу историје. Ваљда је то добро, не знам... реците ми ви.

Чујте и почујте: Дијоптрија ми се није побечала. Написах ли ја ово диЈо....

Чујте и почујте: Глава ме не боли – покварио ми се рачунар има пет дана!

Јун је, мирише на распуст. Октобре, добро јутро! Тимсе, добро јутро! Рачунару, добро јутро! Виде мој, лака ноћ!

Кад будем имала дјецу, причаћу им причу: како је то било *егзистирати* прије *самоизолације* или прије ковида-19, прије маски. Како су се размјењивале *енергије, позитивне* и *негативне* у *директном контакту*; како су људи некада реаговали на нечију шалу. Како су се показивале *емоције*. Како су људи *комуницирали* међусобно. Како се ријеч „пандемија" изговарала и „памдемија" и „падемија", јер је дотад нису никад чули. И тада, у *региону Западног Балкана*, *генерације* су одрасле као... Не знам за ту дјецу, али баба ме сигурно не би *хич* разумјела.

Свако од нас пере зубе, руке, одржавамо ту чувену хигијену, а да ли бринемо о глави? Сваки алат има свој занат. А који је алат за мишљење? Појам[3]. А појам је стваран језиком. Ако нам је језик затрован, и ми смо. Како се трује језик? Највише и најчешће туђицама. Многи ни не знају шта многе од туђица, којима се неки служе да би зазвучали *едуковано*, значе заиста. Едукација – није више образовање, и добро је што није, јер се прије у *образовању обликовао образ* и васпитавало се и учило да се он чува, док данас није тако. Све треба назвати прави именом. Оцјењивање је *евалуација*. Суђење је преко ноћи постало *процесуирање*. Данас свако има проблем, али и идеју; има неке *пројекте*, планове... Зашто скоро нико нема муке, невоље, тешкоће, јада? Зашто нема замисли? Када кажемо *комуникација*, може да значи и разговор и дописивање и говор рукама, мимиком, гестикулацијом, и дописивање путем писма или порука на вајберу. Када кажемо *реговао је,* може да значи да је дигао руку, намрштио се, завикао, гурнуо друга до себе, одговорио шалом. Може да се рече *одреаговао је осмијехом*, али зашто не кажемо само *осмијехнуо се на то*? *Почео је да трчи: потрча*.

Отежавамо себи беспотребно оно без чега се не може – језик. Незнање о сопственом језику усљед промјене духа и времена и самог језика под разним утицајима, највише страним, лошим и путем гласила. Он је имао проблем – шта то значи? Ово можемо рећи уколико заиста не знамо тачно о чему се ради, који је то проблем. Али ако знамо тачно шта је, зашто се изражавамо неодређено? Стварамо неравнотежу између мисли и дјела, ријечи и дјела, унутрашњег и спољашњег. Говоримо све неодређеније, завијеније, и тако се не удаљавамо само од другога, него и од себе. Тако су некад говорили само појединци – политичари. А сада су сви скоро политичари, врло често и несвјесно. Не знамо више шта говоримо. Можда изгледа глупо, али отуда и многи психички проблеми. Омакло се и мени. Наравно, не можемо преко ноћи да се очистимо од дугогодишњих талога, али је битно да

[3] Сергеј Георгијевич Кара-Мурза, Манипулација свешћу, издавачка кућа „Вулкан", Београд, 2012, 190. стр.

примјећујемо и да се трудимо да избјегавамо овакве мале, наизглед безначајне, али у духовном смислу крупне ријечи или изразе. *Значи, овај, дакле* (што је ученија верзија „значи") нам је познато, тога смо свјесни, али ипак се све чешће и чешће чују ове „ријечи вируси", које заузимају мјесто ријечима које би имале и значаја и значење. Е, ово је корона прије короне!

Учионица је сада скуп неких квадратића на којима, већином, пишу само почетна слова имена ученика, а појави се и покоји јунак који „упали" камеру и видимо га у некаквом „издању". Побјећи са часа је сада лако: искључиш микрофон и камеру – ту си, а нема те, још боље! А можеш и да напустиш „zoom meeting", будеш „offline" и побјегао си са часа, а заправо си отишао да изабациш смеће или да ручаш. Непромијењено је остало само чувено: звонило је! Ипак је то и сувише дубоко ушло под кожу и пробило у крвоток да би је нека пандемијица промијенила. Докле год буде трајала школа, трајаће и *звонило је!*

Мало запажање

Раније смо, када не бисмо знали у тренутку шта да кажемо, изговарали онај полуглас (слично меком и тврдом полугласу Ь и Ъ) док се не бисмо сјетили праве ријечи. Сада тог чувеног „звука", који је многима, тобоже, сметао, нема! Млади сада изговарају „ааам" – као Енглези, богати! То је такође мијењање духа језика, начина размишљања и схватања живота. Јер, сваки народ има своју етнопсихичку константу која нас тјера да кажем *јао*, а не *ауђ!* Мала ствар, а чуда чини. Ништа није безвезе. Све има свој смисао. Све је повезано. Поменух ствар: Како је добра ова ствар (пјесма); као прву ствар у излагању... (у набрајању ставки); желим да кажем и ову ствар (мисао)... Колико ријечи замјењује ова *ствар*, која је некад значила само предмет: Додај ми ту ствар на столу (рецимо, оловку).

„Медији", ријеч коју сам уз, наравно, „корона", највише пута чула током посљедњих шест мјесеци. Да ли ико од вас који читате овај текст, зна која је наша ријеч за *медије*, или можда за *фусноте, хомосексуалце, перику* или за *рефрен*? *Гласила, подбиљешке, мужеложник, власуља, припјев*. Ове ријечи нису „хрватске", као што ни „тисућа" није хрватска ријеч. Ако не вјерујете, питајте неког Руса које године је рођен, па ћете чути. Неко би помислио да је свеједно да ли је *перика* или *власуља*, а наш народ каже: *Да је свеједно, и вола би музли.*

Можда је овакво говорење само узрок међусобног неповјерења и удаљености људи између себе и са самим собом, или је можда обрнуто? Да ли језик обликује начин размишљања, или је проистекао из размишљања? Какви су браћа Енглези (не Британци, како воли да ме исправи моја млађа сестра од ујака): њихов језик нема ријеч за саборност. Око 60% га чине ријечи латинског поријекла, а кад се на то додају ријечи из француског језика, шта остане? Мало шта. Они су се много удаљили од своје бити. Нећемо, ваљда, и у томе да их слиједимо.

Оно што је од ове болести, вируса, горе је наше ментално и духовно здравље (једно и друго су повезани). Језик је највјеродостојнији показатељ наше чистоте или загађености душе.

Нема свако прилике да разговара са старцима и бабама. Хвала Богу, ја имам. Захваљујући мојој баби, Бог да је поживи, увиђам колико смо затровани и зашто је „народ пошашавио и ђаво га однио." Она никад не каже *с обзиром на* или *обзиром да*, *проблем*, *комуникација, реакција, енергија позитивна негативна, емоција*, *социјално, ситуација*, *тако да*, *и тако даље*. Лијепо Петар Кочић каже у своме дјелу „Суданија": „Да би нам суданија била права царска суданија и расправа, ти, Злојутро, бркљачи и добро заноси на швапски! Убацуј што више мореш њиовије ријечи у свој говор, ко на прилику: дапаче, с погледом, с обзиром, акопрем, даклен, доклен, дотично... Нек ти Ћико буде и мушко и женско кад говориш. Мијешај једно с другим. Ако ти мало еглен буде и неразумљив, то није ништа – то је дапаче истом онда добро!" Само користи што више чудних ријечи, и судијама ћеш се свидјети. Данас људи, не само млади, не могу више да говоре без ових ријечи/израза. Прошлогошњи предмет Теорија и техника превођења ме је такође опаметио и „отворио ми очи." Тада видјех да ми, док преводим са енглеског на „наш" језик, прво на памет падају туђице. Ужас!

Некада је рат био примјена голе силе, дођу трупе и наметну своја правила. Данас је то подмукло, преко разних мрежа, преко штампе, интернета, телевизије. Можемо овако стање назвати ратом, неким модерним ратом, демократским ратом.

О Алихоџи се каже: „Хоџа је мрзео све нове изразе, а нарочито то 'и тако даље'. Није само стога што му је парало уши, него што је јасно осећао да сама та реч у говору странаца стоји уместо прећутане истине, као и да све оно што је испред ње речено не значи ништа."

А ја сам у уџбенику из Психологије нашла четири „итд"- а у једном пасусу. „Ама, немој ти мени, бог ти дао, то њихово: ..., и даље, и даље", него ти мени кажи и протумачи, ако можеш, шта се то ради са ћупријом." Ви мени кажите шта се то ради са језиком и нашим главама?

Поруке

Покушаћу да вас насмијем:

Шаље професор у групу поруку: Да ли је имао још ко да презентује домаћи данас?

Намјерно или случајно, неки од ученика одговара: Imao (скраћено од „in my arrogant opinion" или „по мом арогантном мишљењу").

Некад је *ђе си, брате! Што чиниш? Ево ништа, а ти? Ја безвезе* било „кратко и слатко", сада разговори преко друштвених мрежа изгледају овако:

I

Instagram: odgovorila na vašu priču: awwww kako je cuteeee!

Thanks!

Vidjela sam takvog preko puta delte ali cu ga imat tipa nikaddd

Sto ne daju ti

Ja ih pitam kao kad cete mi kupit psa oni rade kao juče... okkk...

Wtf?

Ma nmvz...kako ide život

ne ide

sto tebra

upala sam u depru

kako

nmp, u know me

II

Inc, znash li shto mi je reka onaj iz irskog

Ee

Radi on kao dje si mala ja reko evo me brajante, a on za glavu nizi od mene

Hahahahahahahahaahah to je tako tiii...umirem

(Да, умире...)

III

Dobar dan, profesorice! Htjela bih da Vas zamolim u ime odjeljenja da li može da se odgodi kontrolni za sljedeću nedjelju. Hvala unaprijed.

Pa, zamoli me.

Убрзо потом на групни одјељења: Kako nas je reeeesila

Обавјештење једне наставнице дословце преписано:

S obzirom da je razjašnjeno *od strane* Uprave *u vezi konsultacija* u školi,htjela sam da vam samo dodatno pojasnim.(?) Konsultacije se održavaju samo iz predmeta iz kojih ima nešto nejasno ili teško za shvatiti“ online“ i samo za učenike koji imaju poteškoća *sa istim*. Ukoliko takvih ima javite mi da znam,jer ukoliko nema u školu ne treba da dolazite ni vi ni ja.Inače, ove nedelje nema ni „online“ nastave.Veliki pozdrav

„С обзиром на то”....у вези *са нечим*... Не треба „од стране”, може реченица и у активу.... шта „са истим”? Након завршетка реченице направи се размак, па се пише/куца друга... знаци навода и извода су у облику броја девет („”)

Malo o „bruki”...:

Sto sam cuo jednu bruka dobru obradu Stairway to Heaven!

Reci mi sta mislis o ovoj grodzs mladoj dami?

Uuu bruka, matoraneee

Из новинског чланка:

Ситуација у земљама *Западног Балкана* је алармантна. Економска криза проузрокована вирусом корона расте, а струка предвиђа да ће трајати све до 2022. године. У Црној Гори, забиљежено је 33 случаја новозаражених ковидом 19. Надлежни препоручују поштовање социјалне дистанце уз често прање руку и ношење маски. Вечерас у 19*h* нова хит серија „Забрањена јабука”.

Литература

Сергеј Георгијевич Кара-Мурза, Манипулација свешћу, издавачка кућа „Вулкан”, Београд, 2012

Иво Андрић, „На Дрини ћуприја”, издавачка кућа Јудемиа Монт д.о.о, Подорица, 2007.

Петар Кочић, Сабрана дјела I–IV, издавачка кућа „Ars libri”, Београд, 2002

http://obrazovneparadigme.pbworks.com

Љиљана Радуновић, IVф

СВАКО КО ПРЕСТАНЕ ДА УЧИ ЈЕ СТАР, БИЛО ДА ИМА ДВАДЕСЕТ ИЛИ ОСАМДЕСЕТ ГОДИНА (Хенри Форд)

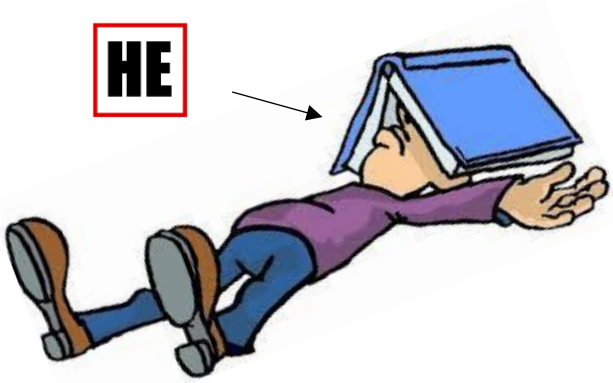

писменост – способност читања, писања, разумијевања

Међународни дан писмености обиљежава се широм свијета 8. септембра. Идеја о обиљежавању Међународног дана писмености појавила се у септембру 1965. године у Техерану, на Свјетској конференцији министара образовања поводом рјешавања проблема неписмености.

читалачка писменост – способност разумијевања, коришћења и вредновања текста; размишљање приликом читања ради постизања сопствених циљева, развоја знања и потенцијала

~

технолошка писменост – обухвата познавање рачунара (хардвера и софтвера) као и коришћење рачунара и рачунарских програма у свакодневном животу

С појавом технологије долази до бројних промјена у нашем друштву...

Ако говоримо о позитивним утицајима на друштво, технологија нам је олакшала и унаприједила свакодневицу у многим сферама живота.

(*Захваљујући технологији, учење је олакшано, интерактивно и интересантно*)

Нажалост, као и свака појава у друштву, и појава технологије носи бројне негативне посљедице, о којима се, највјероватније, није размишљало приликом пласирања новог изума.

Заправо, технологија се почела тако брзо развијати, а људска свијест о негативним утицајима технологије на друштво започиње свој развој много касније... И ту наилазимо на проблем...

Електронска комуникација – од писама до мејлова

Иако смо генерације *рођене са компјутерима*,

како мој отац често зна да каже, човјечанству је то релативно нов појам.

Нама се, ипак, компјутери и технологија не чине као неки новитет, с обзиром да чине велики дио наше свакодневице, а многи ће рећи да је живот без *смарт уређаја* незамислив.

Но некада бијаше другачије... Писала су се и слала писма, нестрпљиво се ишчекивали одговори... Дакле, дописивање није функционисало као сада – брзо и једноставно. С годинама, начин комуникације се мијења...

Ипак, грешка у редосљеду пасуса...

*Комуникација подразумијева размјену информација међу људима. Особа размјењује са другим људима различите идеје, искуства, мисли, успомене.

С појавом рачунара и развитком технологије почињу се употребљавати термини *онлајн* или *офлајн комуникација.* Младима је, нажалост, онлајн комуникација постала све чешћи вид дружења.

Често се у редовима одраслих могло чути како дјеца и млади нон-стоп проводе вријеме на телефонима и како некада то није било тако. Но све и да нисам (а, признајем, јесам) дио масе која много времена проводи крај малих екрана, корона вирус би ме, као и цијели свијет, натјерао на то.

Предности електронске комуникације:

Добијамо лако информације, брже долазимо до информације, добијамо више информација за кратко вријеме, повезани смо са свим тачкама овога свијета...

Мане електронске комуникације:

Изгубили смо осјећај за људе око себе, живот нам се мијења из коријена. Отуђили смо се, одвојили од природе, осудили себе на стрес и зависност...

Упркос свему, дјелује да као друштво не чинимо ништа да промијенимо ситуацију гдје смо заробљене слуге технологије. Вјерујем да ћемо све посљедице уочити кроз пар деценија, а питање је да ли ћемо бити задовољни производом који смо сви заједно створили.

… Свако има свој паметни фон,
Ал' паметнији смо ваљда ми него што је он.
Треба само да га палим кад ми стварно треба,
у супротном од технике нема много љеба.
…
Није томе крива дигитална технологија,
Моду ћера наша радознала биологија.
Према новим справама нема се никакве дистанце,
Новотарија хипнотише сваког знанца и незнанца.

Технологија је лијепа, ал' својеглава ствар.
Добар је слуга, али зао господар.
Рамбо Амадеус

Електронска комуникација прије изолације

Е виђе ли јој слике на инстаграм??? А ће су се оно чекирали? Људиии, у пон журка у Welder, лајкујте поруку ко би ишаооооооооо ...Ајде, немој се нервират, наћи ћеш ти бољега, није вриједан твојих суза ...

Како изгледа дописивање између два средњошколца? Или, евентуално, више њих у безброј група које имају, које су обично намијењене за: оговарања, договоре, шале, али и утјехе, беспосличарење...

Шалу на страну, млади много времена проводе користећи друштвене мреже за дописивање. Често су то теме које немају важан садржај, које служе само да се употпуни вријеме или подијели нека, њима занимљива информација. По мишљењу многих који објективно гледају на ситуацију, млади размјењују и прате много небитних информација, које ни на који начин не утичу добро на њихову психу, које ни на који начин не подстичу и не развијају њихову креативност, не тјерају их на

размишљање, односно, не пружају им квалитетан и поучан садржај који би на било који начин могао да допринесе њиховом развоју. Јер, да ли је заиста на крају дана важно ко се како обукао, ко је гдје ручао, ко је и како провео викенд? Апсолутно неважно! Сличне информације нам сваки дан заокупирају мисли под утицајем друштвених мрежа, и стварно је посебна вјештина одбранити се од утицаја медија и сачувати своје ментално здравље.

Наравно, није све тако црно. Млади размјењују и корисне информације и исправно користе електронску комуникацију, али морамо бити реални и навести најчешћи садржај који размјењују, заправо, размјењујемо.

Између осталог, користим друштвене мреже како бих се договарала око излазака/обавеза.

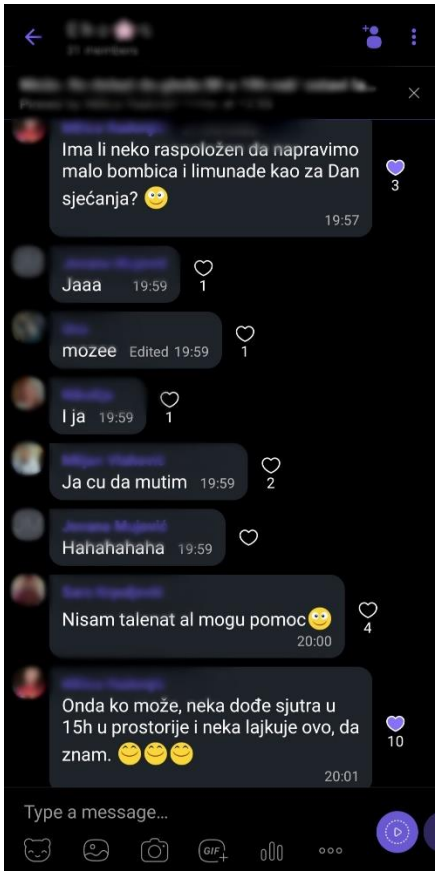

Очекујем да под утицајем медија и оваквог начина дописивања, неписменост, која је све чешћа појава у друштву, буде сасвим нормална појава.

Кроз коју годину, освануће наслов на порталима, у рубрици црне хронике (наравно све великим словима, јер ће чак велико питање бити употреба великог слова):

НЕПИСМЕНОСТ ЗАВЛАДАЛА СВИЈЕТОМ, ХХХ ОСОБА НАЈАВИЛА ПРВИ КОРАК У НОВОМ НАЧИНУ ЖИВЉЕЊА У ОВАКВОМ СВИЈЕТУ – УКИНУТИ МЕЂУНАРОДНИ ДАН ПИСМЕНОСТИ

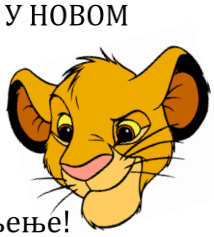

Питате се шта значи *овакав начин дописивања*? Слиједи објашњење!

Желећи да што прије пошаљемо поруку и добијемо одговор, постало је потпуно небитно на који начин ћемо то урадити. Дакле, само је важно пренијети поруку, а у ком облику, ех, то је већ изгубило значај! Технологија напредује, а гдје смо ми? Ми назадујемо. Попут пећинских људи, преносимо поруку, и то је све...

Мислим да, ипак, још негдје постоје људи којима је стало до језика, и да се ово треба мијењати! У реду, *договор је пао*! АЛИ... Забога, гдје је велико почетно слово? Ех, па сад... Пронађе се у понекој поруци... И то је довољно!

Гдје је интерпункцијски знак на крају реченице? Изгледа да нам реченице лебде свуда око нас, оне су вјечне, немају ни почетка ни краја!

Да ли ја то видим неки енглески и француски? Изгледа се није могла пронаћи адекватна ријеч на нашем језику за овако велик догађај!

Шта би са ć, č, đ, š, ž? Па, да, прво смо научили енглески алфабет, па онда азбуку... Природније нам је да користимо енглеску тастатуру на смартфону.

ipo,9? Неко нам се, изгледа, заљубио! Хвала зарезу што не раздваја *ipo* и *9*, испао је прави цар!

Другари, докле овако?

Дакле, за младе је синоним за електронску комуникацију био *ПрОвОд*!

И док су наши родитељи користили мејл и остале пословне мреже да зараде новац, многи средњошколци су били ван формалног или, што би се сад модерно рекло – *официјалног*, свијета интернета!

Када је почео пројекат *Учи дома*, многи средњошколци се тек тада суочавају са употребом мејла, скајпа и апликација сличних њему, ворд документа, презентација и сл. Помало поразно, мора се признати, али управо је тако било!

Овако (из мог угла) бијаше прије изолације...

А онда се јавља корона вирус, као ново зло у свијету, и живот се присилно мијења...

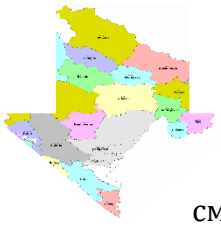

Електронска комуникација током изолације

Вијест да се корона вирус појавио крајем 2019. године у Вухану (Кини), чинила нам се тако неважна и далека... Јер, гдје је Кина, а гдје смо ми?

А досадна реченица која се помиње и провлачи кроз бројне ситуације у животу – *Како је свијет мало мјесто!* доказана је по ко зна који пут!

Наравно, задесила је и нас иста мука, као и цијели свијет!

Иако дјелује да је живот стао, он се наставља. Не онако како бисмо жељели, али не питамо се, ама баш ништа!

Тако једног дана стиже, попут телеграфа, обавјештење о затварању школа... Како то већ бијаше март, сви смо били помало уморни, а и жељни опет неког одмора. Мада, то је у крви нашег народа, то нам је (како многи говоре) у запису – само бисмо одмарали. Да ли је то тачно, не знам. Оно што знам је да је у опису посла бројних институција да реагују у оваквим, несвакидашњим, ситуацијама.

На нечију срећу, а нечију жалост, школа се пребацила у виртуелну учионицу. Остала је прича у граду да су празни објекти, звани школе, неутјешно патили за својим посјетиоцима.

Сада нам је свеска вордов документ, сада су нам језици жељни приче, прсти жељни одмора, а уши жељне школског звона, вике и смијеха...

Најлакше је рећи да се школа пребацила у дигитални свијет, а да ли је тешко било реализовати све што је од свих који су били дио тога пројекта тражено, знају најбоље они који су то осјетили.

Одједном је настао хаос у животима свих ђака, наставника и родитеља. Било је потребно прилагодити се новим условима, у којима, досад, нико није имао искуства.

Коме је било најтеже? – Непримјерено питање!

Школа се брзо организовала и успоставио се систем рада. У почетку, а некима и до самог краја, недостајала је продуктивност! Многи су улагали пуно времена и труда, но производ рада није био какав се очекивао!

Ипак, мислим да је с обје стране катедре била једнака и онлајн и офлајн настава. Ко је радио до тада пуном паром, нашао је начин да настави истим темпом и у виртуелној учионици.

Шта сам одмах примијетила?

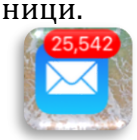

Број небитних и сувишних разговора на разним групама се смањио. Одговор је и више него једноставан – нисмо имали времена за то, а и када смо га имали, бјежали смо од телефона и компјутера испред којих смо проводили много времена – овога пута због школских обавеза.

И заиста, у једном моменту је било превише! Само ћу рећи да је за сваки предмет била по једна вајбер група, а поред ње, бројне групе за разне радове, договоре и слично.

Толико да не пожелите узети телефон у руке, а камоли отворити неку апликацију! У међувремену, паралелно смо користили двије плаформе!

Дописивање са наставницима нам вратило писменост у свим формалним и неформалним дописивањима?

О, како су и тачке и зарези, и велика слова и размаци купили повратну карту и нашли своје сједиште у дописивањима младих људи! Ако не због себе, да би испоштовали професоре, поштовање су им указивали и исправно написаним порукама. Наравно, увијек има изузетака, па је тако било и ђака који нису

марили за правописну норму. Оно што ме највише забрињава је што се ни поједини професори нису трудили да исправно напишу оно што желе.

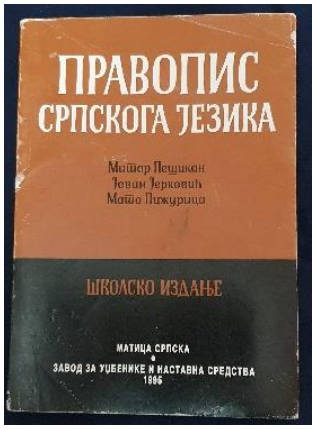

Но, узећу дописивање са професорима као позитивну страну онлајн учења – унијели смо правопис у свакодневно дописивање.

Процес рада разликовао се од професора до професора. Сви су тражили најлакши и најпродуктивнији начин да нам пруже знање, а ми да га усвојимо.

У почетку се било тешко „похватати" са свим обавезама, али смо се с временом навикли. То ме помало подсјетило и на почетак првог разреда, када смо се прве седмице суочили са четрнаест нових професора, и када смо сви били „погубљени", јер нам је требало времена да се навикнемо на нову средину. Но, да се вратимо на онлајн школу. Већина домаћих задатака се заснивала на томе да имамо одређене рокове које је требало испоштовати, а ми смо обично слали задатке у облику презентација или ворд документа. Много је ту било посла! Макар за оне ученике који су се трудили да им је сваки сегмент рада на нивоу! И даље тврдим да је у свим домаћим задацима највише времена утрошено на техничке ствари – уређивање текста, величина слова, фонт, одабир фотографија, одабир дизајна и анимација... Наравно, на првом мјесту је требало показати знање кроз написани текст, а онда све остало. Најгоре од свега у тим моментима су професори који не виде труд, рад и вријеме проведено за рачунаром. Но, ни њима није било лако...

Често смо знали и да се жалимо и љутимо на професоре, указујемо им на одређену, по нашем мишљењу, неправду, али, заправо, никад се нисмо ставили на њихово мјесто и размислили да ли је њима можда тешко...

Видјела се разлика у генерацијама када је требало показати технолошко знање, наравно, част изузецима... Али, већина ученика се боље снашла у технолошком смислу – у односу на професоре. Док смо ми изучавали нове лекције, они су учили како да нам их што боље прикажу путем бројних програма, и у томе су били успјешни! Увијек се неко издвоји у свакој ситуацији, па је тако било и сада. Код неких професора је било интересантније него код неких других. Али оно што је сигурно је да је свима недостајала учионица!

Тачно је да је и једнима и другима било физички напорно, али вјероватно да је теже Учи дома пројекат пао професору који је годиште наших бака и дједова него нама. Много је било међугенерацијских разлика, које су имале и позитивних и негативних страна, али неспорно је да смо сви покушали да дамо свој максимум.

Путем онлајн испитивања, завирили смо једни другима у домове и често пар минута прво ћаскали, а онда прелазили на испитивање. Ипак, било је то четврто тромјесечје и оцјене су нам биле скоро формиране на основу претходна три.

Слоган каже *И ЗДРАВЉЕ И ЗНАЊЕ*, а да ли је било тако?

Као што већ написах, било је много више утрошеног времена на слање и састављање задатака, него на конкретно учење и усвајање знања!

Често су ученици, користећи уџбенике, интернет или неки други извор, слали домаће задатке, а тему коју су обрађивали би одмах након сљедећег новог задатка заборавили... Зашто?

Многима је циљ био да испоштују рокове иураде тачно задатке чије су одговоре механички преписивали из уџбеника, а у таквим случајевима, знање се тек понегдје могло наћи... Чак су се и одлични ученици, који су редовно и марљиво учили, у оваквој ситуацији интересовали само за градиво које им је било интересантно, због услова у којима смо радили.

Да ли након првог таласа онлајн школе имамо технолошку писменост, или је неки и даље нису стекли?

Широк је појам технолошка писменост... Али, ако кренемо од неких најједноставнијих сегмената, мислим да је сада имамо сви. Хтјели или не, били смо приморани да научимо користити све што се од нас захтијевало. Велики је број ученика који су већ све знали, али оно што је најбитније је да сада сви знају основе. Још једна од позитивних страна онлајн учења!

А шта рећи у закључку?

Да, било је и напорно и помало компликовано, али на крају смо успјешно завршили школску годину! Поносна сам на себе, друштво и наше вијеће што смо заједно привели све крају!

Помиње се слични сценарио и за наредну школску годину, вјерујем да смо спремни за то, али и да ћемо се брзо вратити у школске клупе!!!

Бирам да вјерујем да нам је само небо граница!

Нађа Лаловић, IIIф

КОМУНИКАЦИЈА XXI ВИЈЕКА

ДОЛАЗЕ ЛИ, ИЛИ НЕ ДОЛАЗЕ?

Сваког мање-више пажљивог читаоца ове преписке госпође Н.Н. (коју нам је љубазно уступила за овај број „Знака") с мајсторима, наведене поруке подсјетиће на дијалоге Бекетових јунака. У каквој су вези сутрашњи долазак, из прве, вјетар који не дува, из друге, и – нарочито – констатација изведена као закључак, из треће поруке?

Очигледно особа са развијеном компетенцијом комуникације, госпођа Н.Н. се при тумачењу поруке коју је добила као одговор на своје питање прво потпомогла ситуационим контекстом:

- поруке се размјењују једне сриједе нешто прије једанаест увече почетком 2020. г.;
- напољу од поподнева дува снажан сјеверни вјетар, а временска прогноза упућује на то да ће дувати и сутра;
- мајстори обављају радове на крову,

а затим језичким:

- прелистала је претходне поруке, размијењене претходне седмице: „*Сутра неможемо почети*", „*Недолазимо прије сриједе*".

Тако је утврдила не само да мајстори не долазе сутрадан него да су створили и своју сопствену ортографску дистинкцију:

незнамо = не знамо,

недолазимо = не долазимо

:

не дува вјетар = не, дува вјетар

Ето још једног повода за размишљање!